

ny. 0.
135.
16.

Digitalizálta
a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár
és Információs Központ

JÖVENDŐ

Szerkeszti Bródy Sándor

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő

Az egyik.

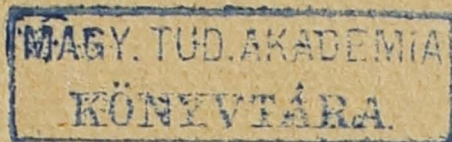
TARTALOM: A másik. — C. Lombroso: Gonosztevők nagyszombatja.
 — Miguel Cervantes de Saavedra. — Nagy Endre: Irás
 a Mücsarnokról. — Ábrányi Kornél: Iván. — Nihil: Egy ujságíró naplójából.
 Rába Imre: Ifjú lányok — Ellen Key: Vallásos nevelés és az iskola. —
 Csehov Antal: Ilyenek az asszonyok!... — Tolstoj Leó: Háború és béke. —
 Természettudomány.

302214

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

A másik.

Mialatt az önfeláldozás és a szeretet szimbólikus ünnepe — amelyet csak különböző időkben, de minden felekezet egyaránt megül, — a tavaszi alkonyatban kint tolong a sokaság az uccákon s hívők és hítetlenek egyaránt elmélyedve hallgatják a feltámadásra megkondult harangokat, akik nem megyünk épen a processióval, hanem a falhoz állva nézzük a városi hajduk tollas csákójával körülvett baldachint, hirtelen úgy gondoljuk: ime a nagy eszme, amelyben az egész emberiség egyesül.

A mindnyájunkban bennünk lakozó, csak különbözőképen kifejlett Lucifer azonban, mintha a tisztos szakállu és életű sekrestyés csöngetyüjébe bújt volna bele, megszólal és imigyen beszél:

— Az egész harmóniátoknak annyi az ereje, mint a tömjénfüstnek. S csak mert e napon beborítjátok vele magatokat, hiszitek, hogy a hegyek mind myrhából való sziklából állanak s az Oceán vizein és a Szahara síkságjain is a tömjénfüstöt hurcolják az orkánok.

Hányan vagytok keresztények, egyesültek és különváltak, zsidók és más itt élő hitvallásuak egyaránt, akik ma, vagy tegnapelőtt, avagy egy hét múlva a husvét ünnepét ülitek? Mindig magatokat nézve, azt hiszitek, az egész világot látjátok. És nem jut eszetekbe, hogy rajtatok kívül, sokkal nagyobb számú embertömeg él, mohamedánok, budhisták, nap és tűzimádók és minden más egyebek, akik semmit sem tudnak a ti részben dogmatikusan, részben szokás szerint megült ünnepeitekről, vagy ha tudnak is: lenéznek és lesajnálják benneteket s külömb erővel és külömb hittel hiszik a maguk tantételeit, bálványait és ünnepeit, mint ti. Melyikötöknek van igazsága? Nektek? Miért?

Azt mondjátok: a kiválóságtok révén. Miben áll a kiválóságtok? Abban, hogy — talán — jobban megtudjátok mérni a tengerek mélységét és állítjátok: a csillagok távolságát. Hogy gépeitek és eszközeitek vannak, amiknek a segélyével jobban tudtok egymással megbirkózni. Egymást egyúrni. Az egész kiválóságtok: a gépeitek. A hideg, a lelketlen gép, amelyben épen úgy elromlik a csavar, mint bennetek az izomzat és szivetekben a billentyűk. Javítgátok mindeniket s aztán mégis minden gép megáll.

Lásd, ebben a megállásban van az egyformaságtok. Ez a megsemmisülés, az életnek ez a pozitív tagadása: ez az egyetlen közös nagy erőtlök, mely az egész emberiséget irányítja. Az egyetlen közös eszmétek. A tietek épen úgy, mint a tűzimádóké, a napisten tisztelőké és mindnyájatoké.

Ennek a nagy eszmének, ennek a nagy erőnek a Fia vagyok én : a kételkedés, a tagadás szelleme. Egyformán hódítom az embereket, a föld minden lakóját. Ketten birkózunk világ uralmáért : a természet alkotó ereje és én : a természetromboló. Jól mondod, hogy hiszen egyek vagyunk.

Igen ; de nem akartok bevenni, ünnepet nekem nem szenteltek, azért én megjelenek mindenütt : gépeitek csattogó kerekei, asszonyaitok ölelő karjai között s könyveitek sorai-
ból agyvelőtök sejtjeibe hatolok.

Nézd most is ezeket az embereket. Levett kalappal és lehajtott fővel nagynak és erősnek érzik magukat a szeretetben és önfeláldozásban, a hagyományok és myrhák tömjén-füstjével hogy körülvették magukat.

De haza fognak menni s ha kialudták mámorukat, újra birkozni fognak egymással, mondván : vége a fegyverszünetnek. Miért nem kötnek békét egymással örökre ? Mert ez biztos halál volna reájuk. Lásd, én vagyok az élet, az igazság : a tagadás, a halál.

Úgy érzem, hogy a processió tolongása közt valaki a zsebembe nyúl. Megragadom a karját s a rendőrségre viszem : ez az ember meg akart rabolni.

És a zsebtolvaj a szemembe nevet s így szól : ember, alakoskodsz, hiszen egy pénzed nem volt !

Gonosztevők nagyszombatja.

Írta: Cesare Lombroso.

Szép, hogy az általános béke és bűnbocsánat e napján azzal az örvendetes hírrel állhatunk elő, hogy még azok is, akiket erre a legméltatlanabbaknak tartunk — a gonosztevőkre is virradni kezd a társadalom engesztelő szelleme. Nem lehet azt állítani a dologról, hogy egészen új. Már az emberiség nagy vértanúja is kimondta a házasságtörő asszonyra: «Ha van köztetek, aki nem bűnös, az dobja rá az első követ». És Staël asszony ezt írja: «Mindent ismerni, mindent megbocsájtani».

Ha már a tudás is erre útal, amidőn az anthropologia szervi okokra vezeti vissza a legtöbb gonosztettet, annál inkább meggyőző hatásúnak kellett lennie a tudatnak, mennyire céltalan az erőszak s a kényszer alkalmazása. Nem sok század múlt el azóta, hogy az emberi elme mind újabb és fájdalmasabb kínszörnyeket eszelt ki a gonosztevők számára. Nem volt elég őket megnégyelni, megsütöni, olvasztott ólmot önteni a szájukba; összetörni a kezöket s a lábukat, agyonszorítani őket a vasgyűrű halálos tövisével. Mennél kegyetlenebb volt az üldözés, ugyanabban az arányban szaporodott a gonosztettek száma. De kevesebbedtek, amint enyhébb lett a büntetés — és kevesebbedtek különösen azokban az országokban, ahonnan eltűnt a hóhér kegyetlen képe.

És most is teljesen haszontalannak bizonyul a börtön, amely pedig a büntetések közt a legenyhébb, annak a célnak áll szolgálatában, hogy a gonosztevőt megjavítsa; ellenkezőleg: sok esetben még a börtön által válik rosszabbá. Melchione nemrégén így írt a szibériai foglyokról, akikkel együtt élt sok éven át: «A börtönök szabályai egyetlen lelket se hatottak meg, legfeljebb csak arra tanították a foglyokat, hogy a gonosztetteknél csak annál nagyobb óvatossággal járjanak el. A bagnok rémúralmának csupán ama kevés

becsületes embernél volt meg a törvény által várt hatása, akik csak néhány pillanatra feledkeztek meg magokról és ragadtatták magokat büntetetre; vagy olyanoknál, akik a bíróság tévedése folytán lettek elítélve. Az igazán romlott embert csak jobban rontotta, felvirágoztatva benne a színlelést. Mi jót is lehet várni egy olyan embertől, akiben a börtönkezelés rendszeresen gyöngíti és megsemmisíti az emberi méltóságot?»

Miután Krapotkin megösmerte a börtönöket, ő is így szólt: «A börtönök, amelyeknek a gonosztettek megakadályozását kellene szolgálniok, ép ellenkezőleg, melegágyai annak, megútáltatván a fogolylyal a munkát és megfosztva őt szabad akarátának a gyakorlásától». Prinz pedig, a belga államfőháznak igazgatója ezt mondja: «Ha az önkényt felkeresett magány felemelőleg hat az ember lelkére, a kénytelen magány a legalantosabb ösztönöknek szolgáltatja ki őt. Vajjon megtaníthatjuk-e a gyermeket járni, amíg pólyában van? A társadalmi érintkezésre azt az embert, akit zárkában különítünk el?»

Szem előtt tartva a tényt, hogy minden büntetés, még az egyszerű börtön is, káros, Morache-nak nemrég az a gondolata támadt, hogy bocsánattal kell meggyógyítani a gonosztevőket. De ez egyszerű szavakkal hirdetett gondolat felidézi a társadalmi veszedelmektől való félelmet, amely abban áll, hogy az emberi ragadozókat, amelyek csak a gonoszra látszanak teremtvé lenni, szabadon eresszék a védtelen lakosság közé.

Ha ez a gondolat a maga általános formájában kivihetetlen is, a gonosztevőknek kevésbé veszedelmes fajtájára alkalmazva, nagyon jól elképzelhető. Figyelembe veendő, ebben az esetben azok a gonosztevők, akik valamely heves szenvedélyük által ragadtatták el magukat, vagy azok, akiknek az életére mélységesen komoly körülmények voltak döntő hatással és akikben nincs még sem az ellenállhatatlan hajlam a gonoszra, sem különösebb vadság, vagy félelmet keltő kapzsiság. Remek eredménnyel járt a feltételes elítéltetés, a «próba»-rendszer, amely szerint bocsánat jár az első büntett-

ért, azzal a feltétellel, hogy visszaesés esetére a büntetés annál szigorúbb lesz. Ezt a rendszert meghonosították Észak-Amerikában, Franciaországban, Belgiumban és Ausztráliában és a büntettek sok esetében alkalmazzák, amilyen a : testi sértés, injuria, hivatalos egyéneknek megsértése, fenyegetés, közszemérem elleni vétség, idegen tulajdon elsajátításának bizonyos esetei, gondatlanságból okozott halál, gyújtogatás, amelyet még egészen fiatal korban követnek el. Az e rendszer folytán megkegyelmezettek közül 70 és 90 százaléknál nem fordult elő visszaesés. Franciaországban egy évtizeden át 261 esetben 235-ször lehetett ezt a rendszert alkalmazni és a börtönök kiürültek.

Egyedüli formája ez a bocsánatnak, amelyet a társadalom megadhat, amikor megakarja védeni önmagát is : — bocsánatot adva oly feltétel alatt, hogy a bűn nem ismétlődik ; oly feltétel alatt tehát, hogy hiányzik a szervi hajlandóság a bűnre, mert különben elkerülhetetlen a visszaesés. A modern gonosztevő-anthropológiának nem egészen ok nélkül azt vetik a szemére, hogyha elfogadja a gonosztevőnél a visszaesés elkerülhetetlenségét, úgy szigorítania kell a büntetéseket, vagy mindenkorra fenn kell tartania azokat és bizonyos mértékig még vissza is kell térnie a középkori kegyetlenséghez, hogy a társadalmat megvédje a veszedelmektől, amelyekkel a született gonosztevők fenyegetik. Ha ez a szemrehányás fennállhatott is néhány év előttig, mindazonáltal igaz, hogy a gonosztevő-anthropológiának az érdeme hogy amikor önmagának számot adott a gonosztett tartamáról, egyben azt a felfedezést is tette, hogy nagyon sok büntett hasznára lehet a társadalomnak.

Közismeretű dolog, hogy a prostitúció a leghathatósabb védőszere az erkölcs elleni bűntényeknek. (!) A történelem arra tanít bennünket, hogy XIV. Lajos idejében a francia nép a rablóknak és csempészeknek köszönhette a só élvezését, amelyért oly nagy adót kellett fizetni, hogy a legnagyobb fényűzési cikké lett. Délamerikában, a régi Görögországban valamint a régi Rómában is a vérszomjas gonosztevőket besorozták katonának. Néhány évszázad előtt

a franciák a híres *Chasseurs de Vincennes*-jeiket gonosztevőkből szervezték; Drake tengeri rablóit magvát képezték az angol flottának; a görög brigantik (kleptik) pedig magvát a görög seregnek. «A scivai bélpoklosok — írja Delcastro, — tűrhetetlen éjjeli csendháborítók voltak, mert a betegségek nem hagyta őket aludni, amíg csak Makomen valamiképen nem igyekezett őket kihasználni, amikor megtette éjjeli öröknek.»

Mindenkor a gonosztevők voltak előhírnökei a nagy politikai és társadalmi haladásnak, amint azt meg is írtam «Politikai bűntettek» című könyvemben. Catilina előhírnöke volt a cäsari demokrátiának. 1821. D'Areglio azt írja «Ricordi»-jában: «Egész Rómában ki gondolt Olaszországra s a függetlenségére? Csak a csőcselék salakja, mely a carbonariknál és a korcsmákban találkozott. A trágyából nő ki a legszebb gabona, a corruptióból fakad az új élet szikrája. Ha a társadalom már így van berendezve, hogy a gyávaság, a hazugság, a hizelkedés képezi a legbiztosabb védelmi eszközt, valamint a legjobb útát a boldogulásra: nem lehet csudálkozni, ha az erkölcsi fogalmak összezavarodnak vagy elhomályosulnak s ha az egyesnek életkérdése végül abban összpontosul, hogy a legerősebbnek vagy legalább is a legfurfangosabbnak igyekezzenek lenni.» (Junici Ricordi.)

A félig barbár népeknél, ahol a bűntény csak tett, de nem gonosztett, a gonosztevők igazi bírák és politikai népképviselők. Legnagyobb részben ugyan a magok javára, de részben a másokéra is, az erőszakos communismusnak egy nemét gyakorolják, amely által meggazdagodnak; megcsalják s meglopják a gazdagot és hatalmast, egyben pedig a sommás törvénykezésnek egy nemét űzik, amely a hiányzó hivatalos törvénykezés helyét foglalja el. Szardiniában, Corsicában és sok ideig a Bourbonok alatt Sziciliában is az elnyomottaknak ilyen bírái és védelmezői a brigantik voltak, akik csak részben loptak magoknak és zsákmányukat mindig megosztották a legszegényekkel, hogy bennök megbízható hívekre tegyenek szert. Ezekből az elemekből keletkez-

nek aztán néha a lázadások, mint Görögországban a kleptáknál. Népolyban és részben Sziciliában, bár gonosz szervezetet képez, a maffia és a camorra volt valamikor az igazságszolgáltatásnak bizonyos neme az egész lakosságra nézve, és képezi ezt még ma is a legalsóbb rétegekben, a börtönökben és a nyilvános házakban. Ő volt a biztonság őre, védelmet kínálva az utasnak a rabló csőcselék ellen, amely biztonságot a kormány képtelen volt megadni.

Ez embereknek szabályellenes szövetkezése készíti elő az ujításra való törekvést, amely ellentétét fogja képezni a most fennforgó viszonyoknak. Azért állanak ezek az elemek az első sorban a forradalmak kitörésekor, amelyhez már abból az okból is csatlakoznak, mert gyűlölik a fennálló viszonyokat s ezeknek tulajdonítják a szerencsétlenségöket. Mert hogy ők magok abnormálisak, nem érzik az általános ellenszenvet az ellen, ami abnormális és új. Közülük nagyon soknak rendkívüli az energiája, ahol érzéketlenségről vagy talpraesettségről van szó; és energiájukat nemcsak a magok előnyére fordítják, hanem alkalmazzák azt eszméiknek a támogatására és terjesztésére oly esetekben, amelyek elől megrettennének a becsületes, de közömbös emberek.

Az újításnak ez a vágya, amellyel büntetteiket elkövetik, ha sokaknak árt is és csak keveseknek hoz hasznot, mégis nagy mértékben kedvez a haladásnak.

Ha a csalók csak a magok érdekét tartják is szem előtt, nagy munkásságukban mégis másokért koptatják az eszköket. Oly óriási forrongásokat okoznak, hogy nagyban megmozgatják a haladást s a művelődést. Mivel teljesen hiájával vannak a lelkiismeretnek, az erélyök megadja nekik a buzdító erőszakosságot, mert hogy nem látják előre az akadályokat és balvégzeteket, oly sikereket érnek el, amelyek tisztára lehetetlenek a becsületes emberek számára.

Igy a Szezi csatorna megnyitása mégis csak egy óriási csalás volt, amely ugyanazzal a bűnös művészettel jött létre, amelyet a Panama-csatornánál alkalmaztak. Az éhség spekulánsai, akik összevásárolják a gabonát, az olcsó árak idején az aratást: önkénytelenül hozzájárulnak, hogy a kenyérdárgaság ideje ne sujtson olyan szörnyen.

Az áruhamisítók természetesen olyan termékeket hoznak a piacra, amelyek károsak a közegészségre, de a társadalomnak új és használható utánczatait nyújtották a fontos termékeknek, amelyek különben talán soha sem keletkeztek volna: a mesterséges selyem, az illatos essenciák, a panutból készült gyapotszövet, előbb hamisítványok voltak.

Ha pedig mindez így van, nem szabad elfojtanunk a gonosztevőben a nagy ügyességet, az új nagy erőt, hanem hasznos mederbe kell azt terelnünk. Annál inkább gonddal kell lennünk erre, mert hiszen a társadalmi állapotaink finomítják a bűntényt is, mely mindjobban veszít az eddig oly jellemző kegyetlenségéből és atavistikus vadságából és enyhébb alakot ölt, amely könnyebben tehető hasznossá; a hamisítás és a csalás ellen például a mindjobban kiélesedett elme és a műveltség terjedése hathatós védelmi eszközt képez. A legcsudásabban utal erre a botanikai tudomány a káros gombák és algák együttélésében, amelyekből a hasznos zuzmó képződik (botanikai symbiosa).

Közelg az idő, amelyben a társadalom meg fogja találni a módot arra, hogy a gonosztettre hajló egyének és a született gonosztevők nemcsak hogy benne fognak élni a virágzó civilizációban, hanem annak még hasznára is lehetnek majd. Akkor aztán már nem lesz szükséges, hogy óriási költséggel börtönökben tartsuk a gonosztevőket, ahol ahelyett, hogy megjavulnának, csak még romlottabbakká és hasznavehetetlenebbekké válnak. Erőteljes gonosztevőknek az alkalmazása mocsarak kiszáritásánál máris fényes eredményre vitt. Szardiniában 25 év alatt 1307 elítélt egyén 1244 hektár mocsaras területet vízmentesített és tett termőfölddé, rétet és kertet létesítve rajta. Így a csavargókat be lehetne osztani a gyarmatok hadseregébe és úttörőknek lehetne küldeni őket a vad népekhez; a gyilkosokat meg lehetne tenni kirurgosoknak és a politikai bűnösök a kultúra apostolaiként mehetnek a civilizálatlan országokba. Északamerikában már nagy mértékben alkalmazták ezt a módszert.

De szükséges lesz már a pubertás idejéből kezdve, agy még korábban megfigyelni a kérdéses egyéneknek

különös hajlamait, hogy aztán annál inkább a helyes mederbe tereltesse, mennél erősebben jelentkeznek és mennél veszedelmesebbeknek mutatják magokat hajlamaik a társadalomra nézve. Tudvalevő dolog, hogy Nino Bixioból, a ki erőszakos verekedő, csavargó és katonaszökevény volt, mily hős harcosa lett szárazon és vizen az olasz szabadságnak. És nagy azoknak a száma, akik Garibaldi által csavargókból és gyilkosokból hőökké lettek. Tolvajok és gyilkosok, akik csak azért követték el bűntetteiket, hogy komikusok, kerékpározók vagy ügyvédek lehessenek, kétséget kizáró hangon bizonyították nekem magamnak, hogy ha elérhették volna azt, amire vágytak, híres emberekké lettek volna és soha se követték volna el a bűntényt. Meggyőződésemet, hogy nekik igazuk van, megerősítette az a körülmény, hogy láttam született gonosztevőket oly magas állásokban, ahol kegyetlen és alávaló, csak épen nem bűnös módon adózhattak gonosz szenvedélyeiknek, még pedig oly formán, hogy a hivatásuk gyakorlásában elégíthették ki szeszélyeiket és boszúszomjukat. Így a társadalom ellenségeiből, amivé a természetök tette őket, némileg annak hasznos tagjaivá lettek. Pa...nak lakóssága ismer például egy híres műtő-orvost, akinek a koponyája s az arca magán viseli a született gonosztevőnek bélyegét, közte az átöröklött és öröklendő örületet is; aki azonban kegyetlen energiáján a műtéteivel könnyít, amelyek néha kockáztak, de mindig zseniálisak.

Előbbi tanulmányaim (*Huomo di genio*. Ötödik kiadás, Torino 1895.) kimutatják, hogy az epilepsia (eskór) alapja ép úgy lehet a genie, mint az erkölcsi örület és hogy néha elvegyül a kettő, de nem a társadalom kárára, hanem annak hasznára, mint a nagy hódítások és forradalmak okozóinál. Ily esetekben a bűn ismertetőjelei háttérbe szorúlnak és a kortársak még akkor sem veszik azokat észre, ha ép oly jellemzők mint a zseniálitás ismertető jelei.

Aki olvasta Ausztrália és Amerika úttörőinek élettörténetét, tisztában kellett, hogy legyen azzal, hogy ezek született gonosztevők: tengeri rablók és gyilkosok, akiket az emberiség felhasznált az új világok meghódításánál és akik

vágyukat és szomjuságukat a küzdelemre és vérontásra kielégíthették a vad népeknél; a hazájokban óriási veszedelmet jelentettek volna.

Azonkívül fel kell használni az ellentmondó metamorphosisokat és változásokat, amelyeket az epileptikus őrület annyira megélesít, hogy született önös és kegyetlen gonosztevők az altruismus és vallásosság szélsőségeibe esnek, amely nem csupán egyeseket, hanem a közt is elfogja és valósággal, járványos erényre készíti. Az ilyen eseteket illusztrálja Loyola Ignác és San Giovanni di Ciodad. Nem kell külön említenem, hogy ez esetekben az államnak, ahelyett hogy ellenszegülne az ilyen csillagzatok feltűnésének, mindenképen kedveznie kell, még ha piszkos is az eredetök. Egy állam se kövesse ama kormány példáját, amely ritka jelenségeket hagyott elveszni a börtönben s a vérben, amint az például megtörtént Lazzaretivel, aki kitűnő erények hírét hagyta maga után.

A legnagyobb siker pedig a «Symbiosis»-ból, az együttélésből volna várható, a politikai és szenvedélyből elkövetett bűnténynél. Az energiának s az eruptív szenvedélynek a jó, igazság s az új iránt, amely a gonosztevőket lelkesíti, nagy altruisztikus művekben kellene nyilvánulnia. Egyik feladata kellene, hogy legyen ez valamely nagy népnek, amely a született gonosztevőkkel való érintkezésből eredhetne. A merész elbizakodottság, a kitörő szenvedélyesség, amely az igazi s a politikai gonosztevőnek képezi tulajdonságát, oly erőt és esélyt jelent, amelyet fel kell használni a jóra s amely talán már magában is elég a tömeg lelkesítésére.

A revolutionáris erők mind az újra s a jövőre fordított energiák; de tulságos koránérettségüknél fogva e pillanatban nem hasznosak s nem elfogadhatók. Ha már büntetni kell őket, legyen a büntetésök minden gyalázattól s fájdalomtól ment; s amikor megakadályozzuk, hogy e revolutionáris mű idő előtt tetté válják, mindenesetre legyünk figyelemmel arra, hogyha az idő megérett a műre, találja meg benne minden energia a maga hatáskörét. Addig pedig adásék meg neki, hogy így maradjon, mert csak akkor lehet adott pillanatban kellően felhasználni.

És ebben rejlik ama gonosztevő-symbiosis, amelyet a gonosztevő megváltásának nevezhetünk ; nem a hívőknek ideális, szentimentális kegye, amely gyakran terméketlen marad, hanem az a bocsánat, amelyet a modern, egészséges altruisztikus önzéssel teli szellem megkíván, s amely a maga hasznára tudja fordítani azt, aki árthatna neki és egyben jobbá s boldogabbá is teszi.

Ily módon a gonosztevő többé nem fog ártani nekünk a tetteivel, s elítéltetése után a börtönben való tartózkodásával. Mi pedig meg leszünk kímélve attól, hogy olyan szenvedést okozzunk, amelyről a statisztika kimutatja, hogy semmire se jó s amelyről a szívünk már sok évszázad óta súgja, hogy igazságtalan.

Ez az igazi feltámadása a gonosztevőknek!

MIGUEL CERVANTES DE SAAVEDRA. Cervan-

test élete utolsó évében Madridban börtönbe vetették s ott írta meg «Don Quijote»-ját. Mikor már annyi pénze sem maradt, hogy papirost vehetett volna rajta és apró børszeletekre jegyezte gondolatait, — írja Smiles Sámuel — jóakarói megkörményékeztek egy spanyol főúrat egy este, hogy segítsen rajta. «Isten ments, hogy a baján könnyítsünk, — válaszolta ez — hiszen szegénysége gazdagítja a világot!» Ez a fenmaradt megjegyzés legjobban belévilágít Cervantes korába és irodalmi működésébe épen úgy, mint sorsába s most, hogy háromszázéves fordulója van Don Quijote megjelenésének és Cervantes élete végének, — azután a megfeszítés ünnepét is ma üljük — úgy tetszik nekünk, kell hogy legyenek emberek, akik szenvednek és szegények maradnak, mert csak ezek hagynak örökséget az emberekre.

Írás a Műcsarnokról.

Írta: Nagy Endre.

Négy fiatal művész: Perlmutter, Olgyay, Boruth és Pór.

Azt hiszem, nemcsak az elrendezés véletlenje, hogy amikor a szürkeségből kiváló alkotásokat keressük a képek nemzetközi tömegben, épen Perlmutter művei ötlenek először szemünkbe. Persze, olyanok is vannak, akik közömbösen haladnak el mellettük, mert a témát — egy kisváros szoba belseje — nem találják elég érdeemesnek, hogy oda-szegődjenek figyelmükkel. Hát ezt tudomásul kell vennünk és nem szabad türelmetleneknek lennünk irányukban; csak konstatálniuk keli, hogy ők még nem értek meg a tiszta festészet élvezésére; ők a festészetet még csak annyiban élvezik, amennyiben az bizonyos keilemes formájú, vagy lényegű tárgyak emlékét ébreszti föl bennük; ők tehát körül-belül olyan festészet-kedvelők, mint amilyen zenekedvelő az, aki azért megy el a kvartett hangversenyre, mert a Royalban jó a habos kávé.

Nézzük csak meg hosszasan Perlmutter interieurjét. Egy leány áll a szoba napsütéses előterében, a háttér ajtajában áll a másik és mögötte ragyog a külső verőfény. Megszámlálhatatlan szín és vonal támadt a festő ecsetje alatt. Az a fehér fal is a háttérben megelevenedik, ezernyi színre bomlik és ép oly ritmikus élet vibrál benne, mint az érzékeny ruhaszövetben, amely a leány-testen rándul ideges ráncokba. Minden szín külön él, ám a vonalak egy hullámszó, közös ritmusa tartja őket össze, mintha minden vonal egyetlen központnak hullám-gyűrűje volna és e központ: a festő szubjektivitása.

A képen nincs egyetlen halott folt sem, amelyet sablonnal töltött volna be, vagy jobban mondva: hagyott volna üresen a festő. Azt a kis világot, amelyet a ráma lécei

között felölel, egészen a maga szemével látja és a maga módjára konstruálja meg. És e kis világban teljes az egyenlőség. Az árnyék itt ép oly népes színekben, vonalakban, mint a megvilágított felület és az élő test és a holt anyag egyaránt színes, egyaránt mozgalmas.

Akad, aki azt mondja, hogy nem ez az «igazság.» Akad, aki «igazabb»-nak látja azt az árnyékot, amely egy szürke folt, mint ezt a színekkel benépesített sötétséget. Nos, neki tökéletesen igaza is lesz, csak épen a szóban téved egy kevéssé. Tudniillik a művészetben némileg megváltozik a szavak értéke. Például a művészetben az «igazság»: az egyéniség és így tehát ezerféle is, akár csak az egyéniség. Ellenben az az igazság, amelyet a laikus keres, a művészetben nem más, mint konvenció; vagyis egy ősrégi megállapodás emberek között, hogy az eget kéknek fogják nevezni, az árnyékot szürkének, a napsugarat sárgának. Aki e konvenciók igazságokkal fest, az voltaképen jelkép-írást űz: nem az igazságot festi, hanem csak annak széles körben elfogadott jelényeit.

Hogy Perlmutternek ez a szételemző látása mennyire igaz, mutatja az, hogy különvált színfoltjaival, közös rítmusba kényszerített vonalaival is meggyőzően tudott hatni reánk. Vagyis a rajza megmaradt hibátlannak és a közelnek, távolnak valeurjei pompásan érvényesülnek. Ecset-kezelése, színjátéka tehát valóban kifejezési eszközzé és nem céljá vált; ahelyett, hogy korlátozná, megkönnyíti látszólag a beszédben. De aggodunk, hogy így lesz-e ezentúl is és nem jár-e úgy, mint némely vers-költő, aki bonyolult ritmus kedvéért az értelmet kénytelen összetördelni.

Az aggodalmunk eloszlik Olgyay tájképe előtt. Itt az ecset hihetetlenül könnyű eszközzé vált, amely arra való, hogy egyetlen ihletett pillanat hangulatát — és semmi mást! — örökítsen meg. A folyó partján, nyári verőfényben, fűzek árnyékában hever egy szerelmes pár. Szenvedélyes, bibor-vörös szín lángol a dolgok felszíne alatt. Ez a lázas szenvedély, ez a vörös szín a forrása, a fundamentuma mindennek: a zsendülő pázsitnak, a kérges fatörzsnek és

az égnek is. Jól értsük meg: ez a kép nem transponálva van piros színre, mintha színes üvegen néznők a természetet, hanem a festő a pázsit földjét, az ég kékségét és minden színt, ami a képen van, ez egységes hangulathoz komponálta.

De amikor megcsodáljuk egységesen harmonizáló színeit, nagyszabásúan elgondolt és dekoratív módon megfestett fény- és árnyék-foltjait, konstatálnunk kell azt is, hogy ez a kép egyetlen hangulat, vagy talán még ennél is kevesebb: egyetlen ötlet és hiányzik belőle az a szolid, intím kapocs, amely a festőt örökre a természethez fűzi: a tartalmas, mély festészet. Hogy karminnal alapozta a képet, hogy erre oly szerencsésen rakta rá a finom, meleg zöldeket: ez ötlet, amely azonban igazán értékesé csak akkor válik, ha befejezett, tartalmas festményen is érvényesülni tud. Így azonban egy hangulatos, finom ízlésű őstehetségnek a tanúbizonysága, aki szép hangulatokat tud indikálni, de érett festő kellene hozzá, aki festést csináljon belőle.

És ha érett, kész festőt keresünk, megtaláljuk B o r u t h-ban. Az ő szentképe majdnem klasszikusan befejezett festmény. Ahogy a pásztorok gyönyörűen, nyugalmasan megkomponált sötét foltokban körül övezik Máriának és a gyermeknek lámpafénnyel megvilágított alakját, ez csupa tudás, csupa készség és ennél fogva csupa nyugalmas biztosság. De hogy csak csöndesen gyönyörködtet el és nem zaklatja föl fantáziánkat, az annak a biztossága, hogy a festőjéből hiányzott egy bizonyos valami, amit sem kifejezni, sem eltanulni, sem utánozni nem lehet és amivel oly nagyúri bőkezűséggel dobálózik hányja-veit képein Olgyay.

Ilyen idillikus, nyugalmas, szinte polgáris gyönyörűségről szó sem lehet P ó r Bertalan női tanulmánya előtt. E képen látszik, hogy festője minden gondolatában festő, — mindennemű konvenciók, kikalandozások, érzékenyülések nélkül. Ő a szépet nem érzéki formákban, színekben, nem dekoratív módon elrendezett felületekben látja, hanem egyedül abban a közvetlenségben, egyszerűségben őszinteségben, amellyel ábrázolja azt, amit lát. Öklömnyi ecsettel

dolgozik; ahelyett, hogy színekre elemezne, összevonja a színeket és szinte aszkétaszerű ridegséggel nem tart meg belőle csak annyit, amennyi mellett még mindig szín a szín. Minden erejét e főnsőbbéséges hidegségben látja; az ecset egyetlen szerszáma, de egyetlen célja is. Mint ahogy nemi enyhít praktikával, ügyes furfanggal egy-egy színfoltot, amelyeket a vászonra vet azon nyersen, első kézvonásra, brutális erővel, azonképen nem enyhít a látásán, igazságszerető érzésén sem.

Igy aztán képe egy hatalmas erejű festő értékes dokumentuma, de kár, hogy egyúttal a talentum némely gyöngé pillanatairól is tanuskodik. Ugyanis minden ábrázolási mód jogos és művészi, ha az egész képen egységes és következetes. És főképen jogos és művészi volna a Pór Bertalan stílusa, amely beéri azzal a legrövidebb úttal, amellyel az ecset a festékét a vászonra juttatja. De a női tanulmányon vannak részek, a hol ez az egyszerűség nem a legrövidebb utat jelenti is egyúttal. Például az arcon, ahol egyetlen fekete vonás jelzi a szemet, egy nyers piros vonal a száját. Itt az egyszerűség — kivonás, ami tudvalevőleg fáradságos művelet. Míg a nő törzse kompakt tömör fésülés, csak közvetlen előadásban, addig az arc rajzá, szinte karikatúrává válik, ami nem egyszerűsített, hanem stilizált előadású.

Egy másik, kicsi arckép-tanulmányán győzte erővel mindvégig és ez a kép a tárlat egyik gyöngye. Ha a kormány meg nem veszi, muzeumunkat olyasvalamitől fosztja meg, amiben nem igen dúskál eddig: igazi műértéktől.

Legközelebb egy ötödik ifjú talentumunkat fogjuk megcsudálni: P o n g r á c o t. És el fogunk gyönyörködni két már méltányolt művészünkben: M e d n y á n s z k y b a n és M á r k Lajosban. Aztán farkas-szemét fogunk nézni néhány nagyon is méltányolt művészünkkel, akik ezideig vidáman éldegélnek a publikum fejletlenségének zavarosában.

(Folytatjuk.)

IVÁN.

— Lovagkori regény. Hat énekben.* —

Irta: **Ábrányi Kornél.**

SACRÈ COEUR.

Iván halála gyász lett, általános.
Késő estig búcsút járt szüntelen,
S harangtól zúgott az egész szent város :
A bús történet szájról szájra járt most,
S másról mint erről nem szólt senkisésem ;
S a lovagok is valamennyien
Versenygtek, hogy közülök melyk lehessen,
Alberten aki vérboszút vehessen.

De mindezekre tiltó mozdulattal
Felelt Sebők, s szemének villogása
Nem tűrt vitát. Alberttel számadása
Csak neki van, s ő el nem állhat attól.
Majd azt kérték mind, hogy a virrasztásban
Vehessenek részt; válni a halottól
Nem tudna egy sem: — ám nem eggyeze
Sebők, — maga virrasztván, — ebbe se.

S hogy végre egyedül maradt a két
Halottal, — már éjfélre járt az óra.
Az első könny most lopta meg szemét,
Mint nő fakasztott benne. Elfogódva
Riadt fel, s révedezve néze szét,
Mint aki önfeledten árulója
Egy nagy titoknak, melyet önmaga
Előtt sem mert bevallani soha.

De már el volt árulva. — Hagyta hát
Útjára! És egy hosszú mély sóhajjal
Kitárta a sziv minden kapuját.
Majd oda lépve, hol kibontott hajjal
Gubbasztott Andredit, — gyöngéden at-
Karloita, (s e pehely minő ónsullyal
Nyomta szivét!) aztán ölébe vette,
S borongó gyásszal búsongott felette.

* Mutatvány szerzőnek most megjelent nagy művéből. Az itt be-
mutatott rész a hatodik ének bekezdése.

„Te pajkos tündér, aki tört ütöttél
Iván szívébe, mondd: sejtetted-e,
Hogy bár ártatlanúl, nekem is tört vetettél?
És engem, aki még egy nőre se
Tenkinték úgy, hogy bája s ingere
Érintett volna, — csúffá csak te tettél!
Mert véled szemben, — bármint küzdtem érte,
Megrendült férfiasságom fölénye.

„Csak te valál ki kényszeríteni tudtad
Éreznem női voltodat! — E kényszer
Kiforgatott magamból, s te miattad
Szenvedtem a szerelmet át — először! —
Ivánnak adtalak, bár önmagamnak
Kivántalak: s hogy ne vegyétek észre,
Hazudva kellett annak látszanom
Ki nem valék, — s ezt végig játszandom.

„Magas paripámról oh! hányszor lenéztem
Szegény Ivánt mint szklávját szerelemnek!
Hányszor csapott haragba megvetésem,
Hogy jellem, s férfiasság mint lehetnek
Szolgái léha, gyermekes ingereknek!
S megkaptam im a leckét. — Jött a szégyen,
Hogy én is abba a verembe estem,
Melyben Ivánt oly sokszor én nevettem!

„Szegény Iván! — bocsáss meg. — Most tudom csak
Mit birtál, s mily szelek tépték vitorlád!
S hogy lenni milyen könnyű bölcs bírónak,
Míg csak gyomor intézi a szív dolgát.
Örvény felett is könnyű szűk pallónak
Szélén átmenni, ha véd bármi korlát;
De hova lesz gög, ész, erő, ha mámor
Kendőjét köti a szemünkre Ámor?

„És hova lesz mind, mire oly kevélyek
Vagyunk sokan: a foltot nem tűrő
Nyiltság és becsület? — De mit beszéljek?
Hisz most, e perczen is, nem hitszegő
Vagyok-e? — Szabad e' hogy másnak éljek
Mint a bosszúnak, melynek tárgya Ő
A gaz haramja? — s én mint gerle bűgök,
S egy holt leánynak édes szókat sűgök!

„Isten veled hát Andredit! — Pihenj még
 Ivánod mellett, ki már nem tied!
 Más várja őt, s parancsa ellen tennék,
 Ha őt egy sírba fektetném veled.
 De mégis nála lész! Máglyán ha majd ég
 Szép tested, hamvad nem kér sok helyet;
 Elfér szívem körül; — s velem ha jössz te
 S én ő vele: mellette lész örökre.

„De arany hajad tűznek nem adom!
 E bűvös hinár melyben megakadtam,
 Maradjon mindörökre zálogom
 Azért, amit magamtól megtagadtam.
 S ha majd a multat visszaálmodom,
 Mint bús remete nem lészek magambán;
 Ott lész velem, — s együtt őrizzük őt:
 Te — gyilkosa, s én, a te — temetőd.“

Egy könny még, — s vége lett a gyöngeségnek.
 És mintha nem történt voln' semmisem,
 Sebők arczára újra visszatértek
 A régi vonások: tett, vett hidegen,
 S úgy nézett mindent mint egy idegen,
 Kít egy nehéz s nagy szívességre kértek,
 S kít — épen mint a hű s jó lelkű szolgát, —
 Nem tölt be más, csak az, hogy jól végezze dolgát.

A holt leányt Iván ágyára tette,
 S gondolkozott: mellé fektesse-e?
 De míg tünődött, s míg helyét kereste,
 Lassan felnyílt a leány csukott szeme
 Mint néma könnyörgés. — Sebők megértette,
 S úgy rendezé, hogy a leány feje
 Iván szívén nyugodjék; s erre a holtnak
 Kinyílt szemei szépen lecsukódtak.

Sebők pedig, virrasztva egyedül,
 Az ágy előtti medvebőrre dőlt,
 S hogy nem, szinte önkénytelenül
 A két halott fölé az ágyra könyökölt;
 S egyszerre, — mint ki egy szép képben elmerül,
 S leküzdeni nem képes a gyönyört
 Mit a látvány nyújt, — így esett biz a':
 Sebőkön kifogott a szép hypnozisa.

Egy ujságíró naplójából.

. . . április 17.

Úgy gondolom, hogy mikor az ujságírók földi javainak mértékét megállapították, a béresnek járó fejelés-csizma, a tisztviselőknek adott lakbérilletmény fejében nekik azt a mélyebb bepillantást adták konvencióba, amellyel dolgok készülését és emberek sorsát figyelhetik. Még azt is föltételezve, hogy más uton nem: az eseményekkel és emberekkel aktíve foglalkozván, jobban bevésődik emlékükbé az összehasonlításhoz szükséges múlt. Az élet szereplői és eseményei mindegyikének egy-egy beraktározó fiókja van az agyvelejükben s ha szó kerül róluk, kihúzzák a skatulyákat s előveszik az apró följegyzéseket. Legtöbbnyire nem szolgáltatban való használatra — mert hiszen akkor ideális pálya lenne — hanem csak úgy, a privát multságukra. Mintha a kisbéres a fejelés-csizmát csak tennis-cipőkül használhatná...

Hogy ma az ujságcikkeket és a megtörtént eseményekről való tudósításokat olvastam a különös emberről, akit mind közönségesen antitalentumnak mondanak, eszembe jutott, élek az angáriámmal s munkámban is azt használom. És előszedvén a fiókok adatait, ismét azt látom: az élet gyakorlathoz nemcsak több vagy kevesebb olyan értéknek kell meglenni az emberben, amelyek általánosan akceptáltak, hanem ezenkívül — és főleg — nem szabad meglenni olyan kvalitásoknak, amelyeknek külömben való értéke — elméletben legalább — vitán fölül áll mindenki előtt. Ilyen: a meggyőződés jóhiszemősége, az őszinteség. Aképen lehetne mondani, hogy: az emberek a megszokott vonalaktól való egyenes eltéréseket kevésbé tudják megbocsátani, mint a görbéket, amelyeket kárhóztatnak ugyan, de gyakoriságuknál fogva megszoktak s megértének.

A gróf Keglevich István alakjáról beszélek, akinek politikai gondolkodásától, a közéletben való állásfoglalásától — jól hangsúlyozom — annyira eltér a magam nézete is s aki ellen, bármiféle politikai hatalom jutna a kezébe, minden erőmből küzdenék. Ámde elvégre, annyi liberalizmust és tisztán látást minden emberre kötelezőleg lehetne kimondani, nem

csupán elméleti, de gyakorlati használatra is, hogy ha valakiről nemcsak adatokkal kimutatható roszhiszeműséget s inkonzekvenciát nem tudunk megállapítani, hanem ellenkezőleg: adatokkal kimutatható jóhiszeműsége és a többiekkel szemben való konzekvenssége kétségtelen, akkor annak meggyőződését — minden erőből támadni, de egyuttal — tisztelni kell. Vagy legalább: nem jobban haragudni reá, mint akik inkonzekvensen és kevésbé nyíltan ugyanazt cselekszik.

Abban a politikai nagy háborúban pedig, amelyben az egyik részről — mondjuk így — a szabadelvű párt áll, a nemzetnek tényeg azelőtt is megvolt s csak korrupt eszközökkel elnyomott, de most már formálisan is megnyilatkozott kívánságai és érdekei ellen, mondom, ebben a szabadelvű pártban, ha van egy ember — talán van egnéhány — aki csakugyan legbensőbb és kimutathatóan érdek nélküli meggyőződése szerint állt szolgálatába a Tisza István gróf politikájának, akkor ez a különös ember az. Aki most előáll — miután egész életében így beszélt és cselekedett — és valami imponáló nyíltsággal vallja azt, amit mások megtettek a győzelem eredményének reményében s ha sikerült volna: büszkén vallották is volna részességüket, de hogy nem sikerült: részben elódózkodtak s az ellenkező győztes párthoz csatlakoztak, részben jól meglapulva viselik magukat.

Az emberek — hiszen az élet gyakorlatáról beszélek csak — a lapulókat elnézik, a renegátokat pedig egyenesen megtért kurucokként ünnepelek. Az árulásnak ez az apotheozisa vagy on megírva már az evangéliumban is: a megtért bárányok mindig kedvesebbek . . .

Akik hallgatták Keglevich István gróf parlamenti beszédjét s megtámadták azért, amit mondott: azt megértem. Azt támadni kellett. De hogy olyan vehemenciával támadtak a személyének és ebből az alkalomból támadták egyéb irányú múltját, legkülönösebben pedig az őszinteségét, ez az, amit — szembeállítva az őszinteség nélküliek iránti elnézésükkel — nem is kifogásolni, csak épen konstatálni kívánok.

Csodálatos, hogy nem jutott eszükbe: ez a Keglevich István gróf ma idnem az egyetlen a szabadelvű táborban, akinek érdeknélkül való és konzekvens, úgy mondhatnám: egyéniségéből folyó meggyőződése a november 18-iki erőszaknak alkalmazása. Az egyházpolitikai vitákra tessék csak emlékezni. Más irányú működésének — hagyjuk most egyelőre: jó-e vagy rosz — tényei nem-e mindig a rendnek és a hatalomnak e szükségességét valló és gyakorló gondolkodását bizonyítják-e? Az őszinteség eme logikai bizonyí-

téka vajjon jogosulatlanul teszi-e megérthetővé a szimpáthiát iránta, a mindig szidott, de mindig harmonikus életű mágnás megnyilatkozása és közéleti szereplése iránt?

Ne tessék félreérteni s miközben a konzekvenciát méltányolom, önmagamat az illogikusság vádjával illetni. Kissé bizarr képben úgy magyarázhatom meg a dolgot, hogy ha egyszer egy nagy általános emberi forradalom lenne s egy petróleum-kannával kezemben az volna feladatom, hogy azoknak házait, akik ellenségeink, vagy akik elvonúltak és nem segítenek bennünket, mondom, ezeknek házait a nagy cél érdekében felgyújtsam, fölgyújtanám Keglevich István grófét is épen úgy, mint a többiét. De küldőim nevében, talán az útszélről tépve, egy szál virágot dobnék a hamvadó üszkökbe. A Szentiványi Árpádok háza mellett elhaladva pedig — hiszen nem gyújtanám föl, mert segítőtársunkul tisztelhetnök, de — nem tudom, hogy kikeresném-e épen a szögletekbe elhelyezett higienikus porcellán csészéket?

Az egész embereket szeretem. S amint megtudom érteni a fejlődésszerű, logikus átváltozást — teszem azt, a Rakovszky Istvánét, aki mikor csak császárt ismert is: forradalmár volt s a kamarási és dragonyostishti levegő ellenére fejlődött át fokról-fokra nemzeti küzdővé s emlékezzenek reá: fog még tovább fejlődni is — azonképen épen mert értem őket: kissé nem tetszenek a győzelmet túlságosan szerető emberek. II. Rákóczi Ferencet, aki ifjú korában azt mondta, hogy kivágná testének azt a részét, ahol magyar vér csörgedez s aztán szabadságbajnok lett belőle, senki sem tartja és nem tarthatja árulónak, mert a biztos jó élvezetéből ment át az üldöztetésbe, de nemzeti hősokeket, akik a fenn lobogó fekete-sárga zászló mellett jelentették ki, hogy itt vagyok s itt maradok s aztán, hogy a fekete-sárga zászló leesett, egyszerre a fenn lobogó nemzeti trikolorba fogódzkodva indulnak a fekete-sárga ellen, hogy még a könyüik is potyognak bele a nagy üdvrivalgástól, ezeket nem szeretem. Már akkor inkább azokat tiszteltem, akik ha ott voltak a fekete-sárga zászló mellett, nem ennek bukásával esik le a hályog is a szemükről. A hályog, amely nagy eszmék fényes napsugarait takarja el a szemük elől. A vak embert respektálom, a koldussal, aki kendővel köti be a szemét, hogy vak legyen s akkor lát, amikor ő akarja: nem politizálok.

A képek színeit az aktiv politika nyelvére fordítom le. Méltóztassék elhinni, hogy sokkal szabadabb, függetlenebb, fejlettebb kulturájú lenne ma Magyarország, ha a szabadelvű pártban és viszont az ellenzéken is sok Keglevich

István lett volna. Őszinte kormánypártiak és őszinte, kemény függetlenségiek. Már régen — s most ne tessék mosolyogni — megbukott volna a szabadelvű párt s a már sokkal előbb bekövetkezett válság régen — és ami szintén nem megveendő dolog — árulási félelem nélkül oldódott volna meg.

Nem lett volna alkalmunk bizonyos régi anekdotákat a lenyelt békáról feleleveníteni. S azok, akik tavaly tavasszal leszereltek és békeérmekeket verettek maguknak, most nem dobálnák ki a pálmaágakat a lakásukból, hogy a nyaláb-számra összeszedett babért legyen hová helyezniök, ami az ő leszerelésük daczára s azoknak a kapálása miatt termett, akiket maguk is kiátkoztak.

Mondom, ha a Keglevich Istvánok határozottsága, konzekvenciája és őszintesége uralkodnék a közélet mindenféle politikai pártján, akkor — most nem kellene félnünk, hogy a megtért nemzeti hősöknek mikor jut eszébe ismét az evangélium szép és hasznos példálódzása a meg- és visszatérő bárányok kedvességéről.

És ezzel végeztem is a dolog politikai részével. Mert van még egyéb is. Sőt. Keglevich István grófot nem is politikai nézeteiért támadták, amit magam is szükségesnek tartottam. Más irányú múltját és működését vetették a szemére legfőképen, amelyekre már — ehhez semmi köze a politkának — úgy gondolom, igazán büszke lehetne Keglevich István gróf, ha olyan büszke nem lenne.

Ismerek fürge, sovinszta lapokat és ugyancsak fürge, sovinszta képviselőket, akik állandóan írják és oly szépen hangoztatják a magyar ipar pártolását. Kiűzni az idegent, magyart teremteni helyébe. Ezek a cikkírók és képviselők szellemesen háromcsillagos grófnak nevezték Keglevich Istvánt.

Nézzük, hogyan jutott ehhez a rendjeléhez. Tényleg ő volt az első cognac-gyáros Magyarországon s mint ilyen egy cognac-féleséget gyártott, amelyet Európaszerte háromcsillagos Keglevich-cognacnak ismernek. Bent is azt isszák és odakint is sokat fogyasztanak belőle. Az alapítás, a bevezetés, a renomé megállapítása majdnem egész vagyonát fölemésztette Keglevich Istvánnak s így került a gyár egy részvénytársaság kezébe, amely nemcsak hogy nagy eredménnyel szedi a Keglevich István befektetett tőkéjének kamatait, hanem úttörése nyomán és módszere szerint vagy öt ilyen gyár alakult Magyarországon. Egy egész új iparág virul. Keglevich István gróf nem gazdagodott meg belőle, hanem az általa alapított részvénytársaság és maga a vállalat virágzóvá fejlődött s ez a siker, a megállapított renomé annyira hozzá-

fűződött nevéhez, hogy ma minden cognacos üvegen ott áll — talán amiből reggel a képviselő és cikkíró urak is ittak — a három csillagos Keglevich címer.

Elém ötlik, ha Keglevich István személyesen meggazdagodott volna s a cognac-gyára pedig megbukik vala és azok a háromcsillagos cognac-üvegek nincsenek forgalomban: eszükbe jutott volna-e a képviselő és cikkíró uraknak három csillagos grófnak nevezni Keglevich Istvánt? Egy nyillal kevesebb érte volna.

A vidéken szövetkezeteket alapított, nem felekezeti alapon, hanem kizárólag kis anyagi egzisztenciák között, ő maga nem lett gazdagabb, sem vezérelnöki fizetéseket nem húz belőlük, hanem ezek a szövetkezetek a legmagasabb osztalékot fizetik a tagjaiknak, ami osztalékot valaha Magyarországon fizettek. Lenne egy bukófélben levő banknak nagy fizetésű elnöke: Herczeg Ferenc szálló igéjét legfőlebb a gyorsírói jegyzetek örökítették volna meg. Talán nem is lett volna érdemes elmondani.

A Vigszínházat alapította. Az ő eszméje volt, ő hozta létre a szükségeseket, ő szemelte ki Faludi Gábort s ő választotta ki Dirói Mórt, akikkel együtt a becsületes színészi előadások nálunk addig ismeretlen niveauját: az összjátékot honosította meg. Bárkinek bármi legyen véleménye a Vigszínház volt és újabb irányáról, senki nem tagadhatja, hogy a művészi munka becsülete, magának az előadásnak játék-niveauja hagyományosan elsőrangú. Az utolsó szögig minden a színpad hivatását, az illúzió keltést szolgálja. Ezekért a stílszerű szögekért is sokat gúnyolták.

A Vigszínházból a két állami műintézet élére került, akkor már másodszor. Kérdezzenek meg önök bárkit az Operaháznál, hogy ma nem azokból a díszletekből él-e az intézet, amelyek a két Keglevich-regime alatt készültek? Az azóta csináltak már mind tönkre mentek. Igaz, kemény volt és művészi szeszélyek s érzékenységek jogosultságát el nem ismerte. Ez lehetett hiba. De nemcsak a statisztákkal bánt keményen, hanem egyenlően mindenkivel, művészekkel, művésznőkkel egyaránt s a színpadra ezek hozzá tartozóit sem bocsátotta be ugyan, hanem — a nem hozzátartozóikat sem. A mágnás és lipótvárosi habituékat s a kritikusokat. Épen ezért zúdultak fel ellene. S nem tűrte a kulisszák közt folyó panamákat. A negyedik cadrilleből nem ugrottak elő tehetségtelen ballerínák solo táncosnőkké, ha akár belügy-miniszteri tanácsosok protegálták is őket s a kedvükért nem adtak elő piszok balleteket hetenkint kétszer. És grófi szerzők

darabjait sem forcirozták harminchatezer koronás póthittel, amit vezérpolitikusok szakértő és köszönő leveleivel reklámiroznak. És a német trónörököszt sem fogadták el harmincezer koronás énekesnő liferálójául.

Mindezeket csak a gáncsokkal szemben azért hozom fel, mivel látom, hogy az emberek nem azt nem tudják megbocsátani Keglevich István grófnak, mert megcsinálta volna a november 18-ikát, hanem mert — mikor már nem lehet megcsinálni — bevallotta ezt. S mert a mit tesz, azért más százhuszat is kellene támadni, akik pedig népszerűek és kedvesek, minden cselekvésük dacára, azért támadják, a mit mások nem tesznek: a nyílt őszinteségéért s a meggyőződése bensőségeért.

Furcsák az emberek s az élet egy kissé undorító.

Nihil.

IFJÚ LÁNYOK.

— Salus Hugó. —

Az ifjú lányka mind csupa rokokó :
Tarka a ruhája, negédes lépése ;
Álmában királyfi s hófehérke.
Sír és sóhajtozik ; ha víg, ha búsongó,
Az ifjú lányka csupa rokokó !

Egyszer egy sereg lány, illatos, fiatal,
Fogott körül engem, boldog poétát.
— Előttem látom most is arcok báját —
S az élet csupa tánc volt és dal,
Oly üde minden, mint tavasszal.

Ah, egy ily költő ! mennyire kelendő,
Ha ifjú lányok körülrajongják ;
«Dalolj valamit !» — «Úgyan miről hát ?»
Felel a legszebbik, arca tűzben égő :
«Dalolj — a halálról !» — imígy kér ő.

Szép lányka — kérdem — te dőre s esztelen !
Mért választod ép' a legkomorabb képet ?
Minőnek fessek a halált tenéked ?
«Ifjan — szól ő — sápadtan, selyemben,
Fekete hajjal, érdekesen».

Fordította : R á b a I m r e.

Vallásos nevelés és az iskola:

Irta: Ellen Key.

Most, a mikor pedagógiai vita folyik nálunk is és egyrésztől tudós pszichiáterek elmekörtani szempontból szólnak a kérdéshez, másrésztől fölvetik a vallástan tanítása helyett az erkölcstannak behozatalát az iskolákba, Franciaországban pedig az egyház és állam szétválasztásának nagy küzdelme folyik, nem lesz érdektelen Ellen Key-nek, e haladásból és megalkuvásból különös módon összetett gondolkodónak mult héten a Lily Braun lajában («D i e n e u e G e s e l l s c h a f t») megjelent cikkét leközölni:

Mindig nagyobb lesz azoknak a száma, akikre annyira ráillenek azok a szavak, amelyek a pogányságról a kereszténységre való átmeneti időre vonatkozólag elhangzottak: «Ti sem nap, sem éjjel, sem élet, sem halál nem vagytok. Szívetek sem ide, sem oda nincs erősítve; hisztek és nem hisztek, sóvárogtok, de nem vagytok semmire sem képesek, mert az akaráshoz nincs erőtök. Csak azok erősek, akik csupán egy igazságot látnak és valamennyi többi iránt vakok. Ők legyőznek titeket, ti szétzüllöttök, ti elárvultok és gyöngék.»

Az a mohó buzgóság, amellyel épen az új protestantizmus meg akarja mutatni, hogy a keresztény tanok és a modern kultúra közt nem létezik a vagy-vagy, legjobban bizonyítja, alapjában mennyire tudatában vannak az emberek annak, hogy itt — és nem a bibliai kritika terén — kell az ütközetnek eldőlnie. Az épen jelentős, hogy a kereszténység már nem tudja átölelni az életet az élet összezuzása vagy a kereszténység szétrobbantása nélkül.

Az új nemzedék bizony mindig jobban és jobban úgy kezdi tekinteni a kereszténységet, mint tiszteletreméltó, elavult valamit, amellyel ép oly kevéssé tud élő és elevenítő viszonyba lépni, akár a nagy pogány vallásokkal. De azért valamennyit abban az örületben nevelik fel, hogy a vallásos oktatás életükre nézve mély jelentőségű. És ez az, ami az iskolában és a konfirmáció előtt erőszakot követ el a lelkeken és az egyén szabadságán. Sem az iskolának, sem a szülői háznak nem az a feladata, hogy a belső életet egy bizonyos vallás tanival ébressze. Sokkal inkább az a feladata, hogy a serdülő nemzedék vallásosságát m i n d a z z a l, amit ez tanul, mélyítse;

becsületesen kitanítva arra, hogy a vallásos érzés az ^ogyesek egyénisége révén különböző úton haladhat.

A vallásoktatás jelenlegi módjának elítélésével szemben ellenvetik azt, hogy a vallástalan iskola a gyermeket nagy szellemi értékektől fosztja meg, szellemileg koplaltatja őket. Ellenkezőleg új, szellemi értékek birtokába juttatná őket, amelyek hathatósabban csitítanák éhségüket, új, pozitív és konkrét bizonyosságok birtokába, amelyek jobban megfelelnek koruknak. De még, ha nem így volna is, ha valóban semmi kárpótlást nem nyujtana, a jelenben az sem lenne fontos. Sokkal fontosabb az — Ruskinnal beszélve — «hogy sokkal jobb, ha a gyermek ezer igazságot nem tud, mint ha csak egy hazugságot is szentnek tart szívében».

De manapság épen erre kényszerítik a gyermekeket az iskolákban, amelyekben a «kereszténységet» mai formájában tanítják, mialatt az összes többi tudományfokokba a tudományos megismerés hatol be. Az ellentétekből, amelyek így létrejönnek, a gyermek hamarosan belátja, hogy meg lesz csalva, hogy a vallás nem valami komoly dolog.

Méltatlan és az egyéniségre nézve veszélyes valótlanosság az, hogy a világ és az ember teremtésének, a bűnbeesésnek, Jézus születésének meg csudáinak, feltámadásának meg mennybemenetelének történeteit manapság vallási igazságok- és történelmi tényekként állítják a gyermekek elé. Méltánytalan és veszélyes valótlanosság, hogy az új, hallgatagon az ó-testamentum erkölcsi tanait teszik a mostani ember számára irányadóvá.

Ennek következménye lesz kereszténység tartalom vagy szabadgondolkodás melegség nélkül; mindkét esetben vallástalanság.

Az iskola adhat és adnia is kell a vallások történelmében oktatást. Az első fokon, az iskolakötelezettség első idejében a mythosokat és a mondákat kell elmesélni: a bibliai, északi görög, ind mondákat, hogy az egymással való összehasonlításból ugyanazon emberi tapasztalatokat, ugyanazon szellemi kérdéseket ismerjék meg. A második fokon Jézus tanításának és életének — mint ember életének és ember tanításának előadása következnek és más nagy vallásalapítók tanításáról és életéről szólnának. Az utolsó fokon valamennyi nagy vallás fejlődésének előadása következnek és itt ki kellene mutatni, hogy azok ugyanazon törvénynek vannak alávetve, mint az élet többi része: aszervezés, a változás és a befejező feloszlás törvényének. A keresztény dogmák történetének emellett csak annyi teret kellene igénybe venni, amennyit ez

a szempont megkövetel. Mert kárba veszett fáradság volna ebben a korban — a konfirmáció korában — az annyira fogékony ifju lelkeket ezzel a kulturfeladatainkra nézve teljesen jelentéktelen kérdéssel teletömni. Ellenben igen nagy fontosságu az, hogy helyes betekintést adjunk nekik a legnagyobb gondolkodók gondolataiba, hogy nagy és mély komolyságra irányítsuk figyelmüket: alkossák meg maguknak saját életfelfogásukat, amely őket az életben, a szenvedésben, a vágyakozásban, a munkában, a szeretetben és a halálban segítse. A legnagyobb fontosságu annak a lehetetlenségnek a kimutatása, hogy egy bizonyos nézet mindenkin segíthet, hogy itt a személyes választás érvényesül és hogy ők azért állítottak szembe a legjobbal, amit az emberiség eddig a vallásos és szellemi élet terén talált. Az ilyen nevelés kiművelné a vallásos érzést és megóvná a vallásos szabadságot.

Ezek egyike sem történik azonban meg, ha a mai vallásos oktatást is megtartjuk, de fakultatívva téve. Ez a gyermekek csak azon csekély számának használna, akik otthon vallástörténetet tanulhatnak. A többséget még mindig a bibliai történetek és a katekizmus bogáncaival tömnek tele, egy tekintélyes kisebbség pedig már azon az általános műveltség szempontjából is nélkülözhetetlen ismeret nélkül nőne fel, milyen tevékenységet fejtett ki az emberiség mint vallásteremtő. Ennélfogva csak papiros-szabadság volna, ha az iskola a szellemi életnek oly fontos részét, amilyen a vallástörténelem, mellőzné. Az ember az államegyház csöbréből a szekták vödrébe jutna.

A vallástörténeti előadás minden ponton ellentétbe kerülne azzal az élet- és erkölcsellenes lutheránus hittel, amely a bűnről és a bűnnek kiengeszteléséről szóló tanításával más erőre támaszkodik és nem a mi sajátunkéra. De ellentétbe kerülne minden ponton azzal a vallásgyűlölettel is, amely testvért testvértől, egyik szektát a másiktól, egyik népet a másiktól elkeseredett harccal választ el az egyedül üdvözítő vallás birtoka miatt és ellentétbe jutna a vallási göggel, amely a kereszténységnek a pogányok közt elterjesztőit eltölti.

Az iskola vezérelvének annak kellene lenni, hogy a gyermekeket ép oly kevésbé szabad az atheismuba, mint a kereszténységbe, ép oly kevésbé a royalismusba, mint a republicanizmusba kényszerítenie. Azáltal azonban, hogy a tanító ezekben a kérdésekben egyéni véleményét teljesen és szabadon, de csak mint a saját egyéni véleményét adja, a gyermekek azt az elhatározó benyomást szerzik, hogy az élet

tele van változó nézetekkel, hogy minden tekintetben ettől függ minden, hogy azok közül válasszon és egyiket se fogadja el az iskola tekintélye által.

Az iskolának nagy hatalmi eszköze az a mód, amellyel az oktatást minden fokon osztja. Csakis így tudja a természet és kultúra műveit a nagy emberek és nagy gondolatok iránt való tiszteletnek és csodálkozásnak vallásos érzését kialakítani, azt a vallásos érzést, amely a kedélyt durvának, hidegnek és szegénynek, a szellemet merevnek hagyja.

A gyermek misztikus és mély realizáló érzéket egyesít vallásossággal. Ép azért a lelki életformák fejlődéstörténelmében úgy kell tanítani, hogy értelmére semmit se kényszerítsünk rá és semmit se vonjunk el kedélyétől.

A művelődéstörténelmet, az irodalmat és a természet-tudományokat is úgy kell tanítanunk, hogy a gyermekkedély áhítattal teljék meg mindattól, amit nagy lelkek, nagy tettek, az emberiség nagy felfedezései nyújtottak. Ez az áhítat az életet gyümölcsözővé tevő vallásos érzés, de nem a vallás valamely rég elmúlt formáiban való kényszerített hit. Emellett tanulja meg a gyermek azt is belátni, hogy az ember élete abban a fokban jámbor, amelyben az ember a természet és kultúra művei előtt csodálattal és tisztelettel tud meghajolni. A vallás ennél fogva nem lesz holmi ájtatossági viszony bizonyos fogalmakhoz, hanem az egész léthez való ájtatossági viszony. A Megváltóba vetett hit helyett az önmegváltásban való hitet nyeri a gyermek; ahelyett, hogy a keresztség által magát isten országához tartozónak tekintené, öntudatlanul is szabad lelkek birodalmában kezd élni. Hogy az isten ellen elkövetett bűn terméketlen érzése nélkül, de az emberiség ellen elkövetett nagy bűn érzésével növekszik fel, az emberiség ellen, amelytől minden nagyot, jót és szépet nyert; bűnnel, amelyet csak egy mindig gazdagabb étellel tud leróni. De ez az ifjuság azt is belátja, hogy ez az istentől való elszakadás ugyanolyan, mint az újszülöttre nézve a köldökzsinór elvágása. Egy lény sem látszik nála gyámoltalanabbnak: hanem aztán a kezdetben vak szemeket fénysugár éri, a jajgatás, mely a levegőhöz nem szokott tüdőnek első életnyilvánulása volt, elnémult. A gyermek új életforrásokból kezd táplálkozni. Hasonlóképp van ez az emberi lélekkel, amely önkéntelenül öntudatlanul úgy nő, ahogy nem növekedhetett volna, ha nem tépetett volna szét az a bilincs, amely őt előbbi állapotában visszatartotta. A régi állapotokba való visszatérés ép oly elgondolhatatlan, mint hogy a már

egyszer megszületett gyermek visszatérjen az anyja méhében. Hogy több veszélynek és fáradságnak vagyunk kitéve, mint az elhagyott biztos menedékhelyen, az hihetőleg nem kelti fel a visszatérés vágyát. Hiszen növekvés meg önkifejlés még küzdelmek és fájdalmak között is boldogság az életben hívőre nézve.

Kétségtelen, hogy a lét vallásos érzés nélkül béna volna. De igen hibás következtetés az, hogy a vallásosságnak bennünk rejlő forrása kiapadna, ha többé nem az istenbe és az örökkévalóságba vetett hitnek régi medrében folynék, hanem a saját nemünk és az élet istenségében való hit új medrében. A segítségre való nagy emberi szükség, hogy a neki értékeset megvédje és az a másik nagy szükséglet, hogy szeressen, hogy tiszteljen és imádjon, a maga kicsiségét egy nagyobb létezővel egynek érezze — a két szükséglet közül az új, az életbe vetett hitben egyik sem fogja erejét elveszíteni. Jelenleg azonban elveszítik, mert ameddig örökkévalóság és idő, isten és ember egymással szembeállítatnak, vagy az egyik teljesen, vagy mindkettő részben elveszíti a kedélyen való hatalmát.

A bensőleg legyőzött keresztény vallás azonban az egyetlen út ahhoz a bizonyossághoz, hogy az emberiség maga az isten és Lucifer, Krisztus és Prometheus. Csak ebben a bizonyosságban lesz lehetséges végül az ellentétek kiegyenlítése, az a kiegyenlítés, amely a szentlélek birodalmának feltámadása. Ezt nagy lelkek tudták már, mielőtt Giacomo di Fiori róla prédikált, mialatt fürtei ezüstfehérek lettek, mint az olajfa lombjai. Sokan hozzá hasonlóan megfehérednek, mielőtt az a birodalom megjelenik. De már most is szeretetben és munkában, békében és örömben él minden azon ember, aki felismerte, hogy az életnek maga az élet a célja.

Fordította: F a b e r O s z k á r.

Politikai Hetiszemle.

Szerkeszti: SZABÓ KÁLMÁN.

Minden héten (vasárnap) megjelenő politikai társadalmi és művészeti lap. Előfizetési ára félévre 10 kor. Mutatványszámokivánatra küld a kiadóhivatal:

VI., Izabella-utca 44/a.

Ilyenek az asszonyok!...

Irta: Csehov Antal.

Raibus faluban, szemben a templommal áll egy emeletes ház. Kőalapú vasbádoggal fedett. A földszinten lakik a tulajdonos Katin Ivanoff Fülöp, rendesen csak Gyugyának hívják. Az emeleten télen nagyon hideg, nyáron rettentően meleg van és azért vendégszobákat tart benne átutazó hivatalnokok, kereskedők és földbirtokosok számára. Ezenkívül földbériő, pálinkamérő, továbbá kereskedik kátránnyal, mézzel, barmokkal és paraszt kézimunkával. Már mintegy nyolcezer rubelt takarított meg, mit a városi bankban helyezett el.

Idősebb fia Fjodor, főszerelő valami gyárban. Ahogy a parasztok mondják, oly magasra mászott a hegyen, hogy kézzel már el se lehetett érni; felesége csúnya, öregedő és beteges asszony, az apósánál lakik. Örökké sír és minden vasárnap bemegy a kórházba, receptet íratni magának. Gyugya kisebbik fia, a púpos Aljoska az atyjánál él. Nemrégiben megházasította az apja Varvarával, ki szegény családból származott. Fiatal, csinos, egészséges és cifrálni szerető asszony. A megszálló kereskedők vagy hivatalnokok csak vele hozatják be a szamovárt, vagy készítették el az ágyukat.

Égy szép júniusi estén, a levegő tele volt széna, trágya és frissen fejt tej illatával, egy szekér fordult be Gyugya udvarára. Hárman ültek benne: egy mintegy harminc éves ember fehérítetlen vászonból készült ruhában, mellette egy hét-nyolc éves fiú hosszú fekete kabátban nagy csontgombokkal és egy fiatal suhanc vörös ingben: a kocsis.

A suhanc kifogta a lovakat és lassan jártatta őket az úton. Az utas a templomnak fordulva keresztet vetett, majd kiterített egy kendőt a kocsi mellett és a fiúval hozzáült a vacsorához. Lassan, kényelmesen evett. Gyugya, ki életében már igen sok utast látott, felismerte benne a kereskedőt, a

komoly, minden szavát meggondoló embert, ki tisztában van saját értékével.

Gyugya ingújjban sapka nélkül ült a lépcsőn, várva mikor kezd az idegen beszélgetni. Megszokta már, hogy az utasok lefekvés előtt mindenféle történeteket meséljenek és kedvet talált benne. Felesége Afanaszljva és menyje Zofja a teheneket fejték. Másik menyje, Varvara az emeleti ablakban ült és napraforgó magot rágcsált.

— A fiad ez a gyerek? — kérdi végre Gyugya.

— Nem, árva, magamhoz vettem szegényt, hogy támaszom legyen a mennyországban.

Megeredt a beszélgetés. Az idegen közlékeny, beszédes embernek mutatkozott. Gyugya a társalgás folyamán megtudta, hogy a közeli városban lakik, hogy háztulajdonos és a neve Stavics Matvé; hogy valami kerteket megy megnézni, melyeket a német települőkől akar bérbe venni és hogy a gyereket Kufjkának hívják. — Tikkasztó meleg volt az est, senkinek sem volt kedve aludni menni. Sötétedni kezdett itt-ott egy-egy csillag is pislogott már, Stavics Matvé hozzáfogott, hogy elmesélje, mikép került hozzá Kufjka. Afanaszjava és Zofja távolabb állottak és figyelték a beszélgetőket.

Kufjka kiment a kapu elé.

— Bizony kedvesem, az roppant hosszú história, — kezdte Stavics Matvé — és ha az egészet elejétől végig el akarnám mondani, úgy ahogy volt, nem volna hozzá elég hosszú az est. Tíz esztendeje most, az én uccámban, épen a házam mellett, abtan a kis házban, amelyikben most az olajmalom van, egy özvegyasszony: Kapluncoff Marfa Simonovna lakott. Ennek két fia volt. Az egyik kalauz a vasútnál, a másik, a Vaszja, velem egy idős volt és az anyjával élt. Az öreg boldogult Kapluncoff lovakat tartott; öt párt meg kocsikat és bérbeadta őket. Az özvegy megtartotta az üzletet. Semmivel sem kommandírozta rosszabbul a béreseket, mint a megboldogult. Néha napján öt rubelt is megkeresett. A fia is keresett valamit. Fajgalambokat nevelt és eladogatta őket. Rigókat és eféle énekes madarakat fogdosott, kalitkákat faragott . . .

Hisz ez mind hiábavalóság, de mégis egy-kettőre megkeresett vele havonta tíz rubelt. Aztán idő multával az öreg asszony lábai megromlottak. Ágyba kellett feküdnie. A ház asszony nélkül maradt. Olyan az, mint az ember szem nélkül. Az asszony gondolkozott a dolgon és elhatározta, hogy megházasítja fiát. Elhivatta a házasság közvetítő nőt. Az asszonyok megbeszélték a dolgot és Vaszja elment háztűznézőbe. Masenykát özvegy Szamochvalicsné lányát kérte meg. Az gondolkozás nélkül áldását adta rájuk és egy hét alatt rendben volt az egész.

A leány tizenhét éves volt. Kicsi, fehérképű és csinos, olyan, mint egy úri nő. A hozomány is elég szép: ötszáz rubel, egy tehén és egy ágy . . . Az öreg asszony, mintha csak előre érezte volna, három nappal az esküvő után elköltözött a mennyei Jeruzsálembe, hol se sóhajok, se gondok nem léteznek. Egy fél esztendeig pompásan és boldogan éltek. Egyszerre bekopogtatott a gond. A baj csőstül jött. Vaszját behívták a sorozásra. Katona lett. Alig hogy berukkolt, elvitték Lengyelországba. Isten akaratába meg kell nyugodnunk! Mikor az udvarban elbúcsúzott feleségétől, nem történt semmi, hanem mikor a galambjait etette meg utóljára, hát biz' sírva fakadt. Nagyon szánalmas volt.

Első időben Masenyka magához vette anyját, mert nagyon egyedül érezte magát. Egész a lebetegedéseig nála maradt, mikor tudniillik ez a fiú, a Kufjka megszületett. Akkor elutazott Obojanyba a másik lányához, ki ott volt férjnél. Masenyka a gyerekekkel magára maradt. Őt kocsis, közönséges, örökké részeg fickók; a lovak, a kocsik; aztán egyszer a kerítés tört be, majd a korom gyulladt meg a kéményben, egy szóval, nem volt ide elég az asszony ész. Én voltam a szomszédja, hát minden apróságért hozzámszaladt. Odamentem, utasításokat, tanácsot adtam . . . Ha már ennyire voltunk, be is kellett hozzá mennem és elfogadnom egy pohár pálinkát vagy teát. Néha el-elbeszélgettünk egy darabig. Fiatalkor voltam még, meg okos is; szerettem mindenféléről diskurálni. Ő is művelt volt és udvarias. Takarosán öltözködött, nyáron napernyőt is hordott. Egyszer szent dolgokról be-

szélgettünk, máskor a politikáról. Ez hizelgett neki és megkínált teával, gyümölcsborral. Egyszóval, hogy ne vesztegessem hiába az időt, azt mondom neked, kedvesem, egy év se telt el, mikor a gonosz, az emberek örök ellensége kisérteni kezdett. Észrevettem, hogy igen különösen érzem magam, ha egy napig nem voltam nála: unatkoztam. Mindig ürügyet kerestem, hogy hozzá mehessek.

— Ideje volna már kitenni a külső ablaktáblákat, — mondtam neki és nála maradtam egész nap és meghültem az ablakbeakasztásnál. A végén meg két ablakot szándékosan másnapra hagytam. — Meg kéne számolni Vaszja galambjait, nem vezett-e el belőlük valamelyik — csupa ilyen história . . . A kerítésen át mindig incselkedtem vele. Aztán ajtót vágattam a kerítésben, hogy közelebb legyek hozzá. Sok baj és szerencsétlenség származik ezen a földön az aszszonyoktól! Nemcsak mi gyarló emberek, szent férfiak is elbuktak már. Masenyka nem utasított vissza. Ahelyett, hogy férjére gondolt volna és vigyázott volna a becsületére, belém szeretett. Észrevettem, hogy én is nagyon hiányzom neki. Ő is örökké a kerítés körül settenkedett, hogy a hasadékokon át az udvaromba pillanthasson.

A fejemben majd megfordult az agyvelő a sok képzelődéstől. Húsvét előtti csütörtökön hajnalhasadtakor elindulok a vásárra. Elmegyek a kapuja előtt és — a gonosz mindenütt jelen van — benézek. Ott állt az udvarban, épen a kacsákat etette. Nem tudtam ellenállni, megszólítottam. Odajön a rácshoz, kitekint . . . Az arca fehér, szemei barátságosak, még álmosak . . . Roppantúl megtetszett. Bókokat mondtam neki, mintha nem is a kapuban álltunk volna, hanem a születésnapja lenne. Elpirult, nevetgélt és hunyorgatás nélkül a szemeimbe nézett. Elvesztettem az eszem és szerelmes érzelmeimről kezdtem neki beszélni . . . Kinyitotta a kaput és e reggeltől kezdve úgy éltünk, mint férj és feleség.

A púpos Aljoska most betért az útról és lélegzet nélkül, anélkül, hogy akárkire egy pillantást vetett volna, szaladt a házba. Néhány perc múlva harmonikával a kezében jött

rohanva ki, rézpénzt csörgetve a zsebében. Napraforgó magot rágcsált és rövid idő alatt eltűnt a kapuban.

— Hát ez kicsoda? — kérdezte Stavics Matve.

— Ez Aljoska, a fiúnk, — válaszolta Gyugya. — Csavarogni megy a fickó. Az isten púpot akasztott a hátára, hát nem vagyunk vele oly szigorúak.

— Örökkön-örökké a gyerekekkel csavarog, — sóhajtott fel Afanaszjeva. — A nagy hét előtt megházasítottuk. Azt hittük, megjön az esze, de biz' inkább rosszabb lett.

— Most mi hasznunk van belőle, oktalanul szerencsésé tettünk egy idegen lányt, — mondta Gyugya.

A templom mögött valahol egy szép szomorú dalt kezdtek el. A szöveget nem lehetett megérteni, csak a hangok voltak hallhatók: két tenor és egy basszus. Mindannyian figyelték, az udvar elcsendesült. Két hang hirtelen abba hagyta az éneklést és hangosan kacagni kezdett. A harmadik, az egyik tenor, azonban tovább énekelt, oly magas hangon, hogy valamennyien önkéntelenül az égre néztek, mintha csak ez a hang egészen a mennyekbe hatolna. Varvara kijött a házból, átnézett a templom felé, miközben kezeit a szeméihez emelte, akárcsak ha a nap sütött volna.

— A pap fiai, meg a tanító, — mondta.

A három hang új dalba fogott. Stavics Matve felsóhajtott és így folytatta:

— Hát biz' így történt a dolog . . . Két év mulva levelet kaptunk Varsóból Vaszjától. Azt írta, hogy hazabocsátották üdülni. Nem volt egészséges. Ekkor már kivertem volt a bolondságokat a fejemből. Előnyös házasság is kínálkozott. Csak azt nem tudtam még, mikép fogom a kedvesemet lerázni a nyakamról. Minden áldott nap beszélni akartam már Masenykával, de nem tudtam, hogy kezdjem el. Nem akartam a sok sírást. Ez a levél aztán felszabadította a kezemet. Együtt olvastuk el; elsápadt. Azt mondom neki:

— Hála istennek, — mondom — most megint tisztos férjes asszony leszel.

De ő azt válaszolta:

— Nem akarok vele élni —

— De hisz a te férjed, — mondom neki.

— És aztán? Úgy se szerettem soha, csak muszájból mentem hozzá. Az anyám kényszerített.

— Ne kövess el bolondságokat, — mondom neki — te buta néember; mondd csak meg, hűséget esküdtél neki a templomban vagy sem?

— Megesküdtem vele, — válaszolt, — de téged szeretlek és veled élek mindhalálig! Csak ne vessenek rajtam az emberek . . . Nekem mindegy . . .

— Te, — mondom neki — eljársz a templomba és olvasni szoktad az Irást. Mi van abban írva?

— Amelyik emberé az asszony, azzal is kell hogy éljen, Gyugya.

— Férj és feleség legyen egy test. Vétkeztünk, — mondom neki, — most hallgassuk meg a lelkiismeret szavát és féljük az Ur haragját. Valljunk be mindent Vaszjának, — mondom neki — ő jószívű és félnék természetű. Nem üt bennünket agyon és bizony jobb szenvedni e földön a hites férjedtől, mint ordításra és fogvacogtatásra ítéletni az utolsó ítéletkor.

De az asszony nem hallgatott meg. Nem tágított. Beszélhettem neki, amennyit akartam.

— Szeretlek! — válaszolta és egyebet semmit.

Pünkösd szombatn korán reggel megjött Vaszja. A kerítésen át mindent láttam. Berohant a házba és mindjárt megint kijött Kufjkával a karján, és nevetett és sírt. Föl-föl nézegetett a szénapadlásra. Kufjkát sem akarta letenni, meg a galambjaihoz is fel szeretett vón' menni. Szelid, érzelmes ember volt szegény. Ez a nap csendesen, baj nélkül telt el. Mikor misére harangoztak, eszembe jutott: holnap pünkösd van, vajjon miért nem díszítik fel galyakkal a kaput meg a kerítést? Itt nincs minden rendben. Átmentem. Hát látom, hogy ott ül szegény Vaszja a szoba közepén a padlón és bámul maga köré, mintha csak részeg volna. Könnyek folytak végig az arcán. A kezei reszkettek. A táskájából előszedte a gyöngysort, a mézeskalácsot és több efélét, már amit az ember útról szokott hozni és eldobálta mind a padlón. Kufjka

— tán három esztendő is lehetett akkor — négykézláb mászkált a szobában és mézeskalácsot szopogatott. Az asszony a kályha mellett állt halványan, egész testében reszketve.

— Nem vagyok a te asszonyod! — mondta. — Nem akarok veled élni! — és eféle butaságokat.

Letérdeltem Vaszja elé és úgy könyörögtem:

— Bűnösök vagyunk, Vaszilij Makszimics, veled szemben. Krisztus nevében bocsáss meg nekünk!

Aztán felálltam és így szóltam Masenykához:

— Maria Szemjonovna, mától fogva a lába fejét is meg kell mosnia Vaszilij Makszimicsnak, ha úgy kívánja. Legyen az ő engedelmes felesége és imádkozzék értem az uristenhez, hogy végtelen kegyelmében bocsássa meg bűnömet!

Mintha csak az ég angyala szállt volna meg, oly szépen beszéltem és intettem őt. Oly meggyőzően és érzelmesen beszéltem, hogy magam is sírva fakadtam. De két nap múlva csak át jött hozzám Vaszja:

— Megbocsátok nektek, — mondta, — neked meg a feleségemnek. Mit tegyek? Katonának volt a felesége, fiatal is, meg asszony is volt. Az ilyenek nehéz ügyelni magára. Nem volt ő az első, de az utolsó sem. Csak arra kérlek, — mondta — tégy úgy, mintha soha se történt volna köztetek semmi. Én majd rajta leszek — azt mondta — hogy kedvét keressem és hogy újra megszeressen.

Megrázta a kezemet, megivott nálam egy csésze teát és megelegetetten távozott. Hála istennek, gondolom magamban egész vígan, csak hogy ilyen jól végződött. De alig lépett ki Vaszja a kapun, jött Masenyka. Tiszta istencsapása! Nyakamba borúl, sír és űvölt:

— Az Isten szerelmére, ne taszíts el magadtól, nem tudok nélküled élni!

— Ilyen komisz szajha! — vágott közbe Gyugya.

Rákiáltottam és kitámolyogtam vele a pitvarba és rácsuktam az ajtót.

— Eredj az uradhoz! — kiáltottam rá. — Ne hozzám szégyent az emberek előtt és féld az isten haragját.

Mindennap ilyen históriák. Egy szép reggelen az ud-

varomban állok a lóistállónál és javítom a kerítést. Egyszer csak látom, hogy a kis ajtón keresztül, félmeztelenül rohan át hozzám, épen felém. Csak alsó szoknya volt rajta. Megfogta a kerítést, egész teli lett kátránnyal, remegett és sírt:

— Nem tudok vele élni! Űtálom! Meghaladja az erőmet! Ha nem szeretsz, üss inkább agyon!

Dühös lettem és ráhúztam kettőt egy lécdarabbal. Ép jött szaladva a kiskapun Vaszja és kétségbeesve kiabál:

— Ne üsd, ne üsd!

Pedig odajöve, maga is valósággal dühös lett. Pusztá kézzel verte teljes erejéből az asszonyt; majd a földhöz vágta és úgy rugdalta. El akartam húzni, hogy ne bánthassa, de megkapott egy darab vastag kötelet és azzal ment csak neki igazán. Űtötte-verte; közben folyton vihogott, akárcsak egy csikó:

— Hi, hi, hi!

— Téged kellene ilyen kötéllel alaposan . . . — morogta Varvara és tovább ment. — Megöltétek szegényt!

— Tartsd a szád, te kanca, te! — kiáltott rá Gyugya.

— Hi, hi, hi! — folytatta Stavics Matvé. Akkor átjött az udvaráról egy kocsis, én is szóltam egyik napszámosnak és együtt elszedtük tőle Masenykát. Karonfogtuk és hazavittük. Nagy skandalum volt. Még az este átmentem megnézni, hogy állnak a dolgok. Ágyban feküdt, csak az orra látszott ki a sok kötésből. A mennyezetre bámult.

— Jó estét, Mária Szemjonovna, — mondom neki.

Nem válaszolt.

Vaszja a másik szobában ült, arcát a kezeibe temetve zokogott:

— Oh én gyilkos. Istenem, engedj meghalnom. Tönkretettem az életem.

Egy félórára odaültem Masenyka mellé és a szívére beszéltem. Megfenyegettem:

— Az igazak a tulvilágon a menyországba jutnak, de te a pokolra kerülsz, valamennyi szajhával együtt. Ne ellenkezz férjeddal, menj szépen hozzá és csókold meg a lábát.

De nem válaszolt, még csak a szempillája se rebbent meg. Akárcsak egy darab fához szóltam volna.

Másodnap Vaszja ágynak esett. Valami koleraféle volt. Estére már kiterítették. Eltemettük. Masenyka nem volt künn a temetőben. Nem akarta mutatni a szégyentelen képét és abban a kék emlékeit, az embereknek. Nem tartott soká és beszélni kezdték a városban, hogy Vaszja nem halt meg természetes halállal, hanem Masenyka tette el láb alól. Eljutott ez a beszéd a felsőség fülébe is. Vaszját kiásták és felboncolták. Arzenikumot találtak a hasában. A dolog világos volt, mint a nap. Aztán jött a rendőrség és elvitték Masenykát Kufjkával együtt. Bezárták. Vétkezett, megbüntette az isten. Nyolc hónapra rá meg volt a tárgyalás. Mintha most is látnám, hogy ül ott a vádlottak padján, fehér kendővel a fején, sűrke fegyencruhában, lesoványodva, sápadtan. Nagy szemei még jobban kitágultak. Szomorú volt csak rá is nézni. Háta mögött fegyveres őr állt. Nem vallott.

Az egyik a törvényszéken azt mondta, hogy ő ölte meg az urát, másik bizonykodott, hogy öngyilkos lett bánatában. Én is tanu voltam. Mikor rám került a sor, a legjobb lelki ismeretem szerint mondtam el az igazat.

— Bizony bűnös, — mondtam — nem lehet azt tagadni. Nem szerette az urát és nyakas volt . . .

A tárgyalás korán reggel kezdődött és éjfélre meg volt az ítélet. Tizenhárom esztendei kényszermunka Szibériában. Három hónapig ült még Masenyka a mi városunk börtönében. Néha felmentem hozzá és vittem neki könyörületességből egy kis teát és cukrot. De ahogy meglátott, egész testében reszketni kezdett, a kezeivel hadonászott maga körül és úgy kiabálta :

— Menj innen, menj innen!

Magához szorította fiát, mintha attól tartott volna, hogy elvehetném tőle. Én pedig így szóltam hozzá :

— Látod, — mondom — mire jutottál. Oh Masa, Masa, elveszett lélek vagy! Most sírhatsz! Magad vagy az oka a sorsodnak. Mikor intettelek, nem akartál meghallgatni, — mondtam — hát csak magadra vess a sorsodért.

Így beszéltem hozzá, de ő csak nem válaszolt egyebet, mint:

— Menj innen, menj innen!

És a sarokba szorúlt Kufjkával és remegett. Mikor elvitték a megye-székhelyre, elkísértem a pályaudvarra és titokban egy rubelkét csúsztatam a batyujába, hogy támaszom legyen a menyországban. Nem jutott el Szibériába... A székvárosban lázba esett és meghalt a börtönben.

— A baromnak barom módjára kell elpusztulnia, — szakította félbe Gyugya.

— Kufjkát hazaküldték... Alaposan meggondoltam a dolgot és magamhoz vettem. Édes istenem. Fegyenc származék ugyan, de mégis csak élő lélek és keresztény... Szíve csak van az embernek. Boltiszolgát nevelek belőle, sőt ha magamnak nem lesz gyerelem, kereskedőt. Ha valahová elutazom, mindig magammal viszem, hadd lásson világot. Ha a szemét kinyitja, tanulhat valamit.

Mig Stavics Malvé beszélt, Kufjka egész idő alatt a kapu előtt ült egy kövön és kezére támasztva fejét az égre nézett. Messziről nézve, valami fatőkének látszott.

— Kufjka menj aludni, — szólt rá Stavics Malvé.

— Már itt az ideje, — mondta Gyugya és felkelt, majd hangosan ásított és így folytatta — már ez így van. Az asszonyok csak a maguk feje után indulnak. Nem hallgatnak az okos szóra, aztán így járnak.

Az udvar felett már kisütött a hold és sietve haladt a másik oldal felé. Alatta meg egymásután a felhők. A felhők elhaladtak, de a hold az udvar felett maradt! Stavics Matvé a templomnak fordulva keresztet vetett, jó éjt kívánt és a kocsi mellé a földre feküdt. Kufjka is keresztet vetett, bemászott a kocsiba és köpenykéjébe burkolózott. Hogy kényelmesebben feküdjék, beásta magát a szénába és úgy összegubbaszkodott, hogy a könyöke a térdét érintette. Az udvarról látni lehetett, amint Gyugya a földszinten világot gyújtott, aztán feltette szemüvegét és imakönyvével a sarokba állt. Sokáig imádkozott ott, közben gyakran keresztet vetve.

Az idegenek elaludtak. Afanaszjeva és Kofja a kocsihoz jöttek és nézték Kufjkát.

— Hogy alszik a szegény árva, — mondta az öreg asszony. — Milyen vézna és sovány, csupa csont és bőr. Nincs szegénykének édesanyja. Nincs, aki gondját viselje.

— Az én Grisutkám, két évvel lehet idősebb, — válaszolt Zofja — a gyárban kell élnie, akárcsak valami rab-szolgának, az anyja nélkül. A gazdája bizonyosan üti-veri. Amint ezt a szegény árvát megláttam, Grisutkára kellett gondolnom és a szívem vérzett.

Egy percig csend volt az udvarban.

— Talán nem is tud semmit az anyjáról, — mondta az öreg.

— Azt hiszem én is.

És könnycseppek csordultak ki Zofja szeméből.

— Hogy összehuzódott; mint egy tüskésdisznó, — folytatta felsóhajtva és nevetve, majd részvétellel és meghatottan — te szegény árva.

Kufjka összerezcent és kinyitotta a szemeit. Csúnya, ráncos és kisírt arcot látott maga fölött, amellet egy másikat, egy öreg, fogatlan, hegyes állut, fölöttük meg a sötétkéek eget, a száguldó felhőkkel és a holddal. Ijedten sikoltott fel. Zofja is felkiáltott. Mindkettőjüknek meg a visszhang válaszolt. Nem messze tőlük az éjjeli őr ütötte ki az órát, valahol egy kutya kezdett el ugatni. Stavics Matvé is mormogott valamit álmában és a másik oldalára fordult.

Késő este Gyugya, az öreg asszony, meg az éjjeli őr a szomszédságban már aludtak, Zofja kiment a kapu elé és leült a padra. Igen melege volt és a sok sírástól megfájdult a feje. Az út széles és hosszú volt, jobbra-balra két verszt, a végét be sem lehetett látni. A hold már nem volt az udvar felett, elhaladt már a templom mögé. Az út egyik felét előntötte a holdfény, a másik felét fekete árnyék takarta. A nyárfák hosszú árnyékai egészen keresztülszelték az utat és a templom fekete, titokzatos árnyéka, egész szélességében elnyelte Gyugya udvarát és a ház felét. Sehol se volt ember, mély csend uralkodott.

(Befejezése következik.)

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

116

Az előbbi kijelentése dacára Natasa ez este is örvendezve s boldogan ismételte meg a szokásos éjfél előtti visitjét, édes anyja hálósobájában. Fázva, remegve feküdt le az öreg grófnő mellé az ágyba. Egyszer-egyszer szólott azután Natasa, dicsérőleg nyilatkozott felőlem a herceg, másszor külföldi útvjáról beszélt, később meg nyári tartózkodásunk helye iránt érdeklődött, utoljára pedig Boris volt beszéd tárgyunk.

— Ilyesmi még nem történt velem, — mondá a leány. Ha közelemben van, olyan kimondhatatlanul érzem magam. Mit jelent ez? . . . Mama, alszik?

— Nem alszom, kincsem. Az én kedélyállapotom is borzasztó. Menj!

— Úgy sem tudok aludni. Oh, mily förtelmes dolog is az az alvás. Anyám, édes anyukám, így még nem éreztem magam sosem, — mondá Natasa. Ki hitte volna!

A leánynak úgy tetszett, hogy már otradnojei első találkozásuk óta szerette a herceget. Ez a sajátságos nem várt szerencse elkábítá. Bizonyára szándékosan jött most is Pétervárra, tudva hol létünket. Természetesen a báli találkozás is számtani művelet eredménye. Ez a végzet rendelkezése. Már akkor, mikor megpillantám, valami különöset gyaníték!

— Mit is mondott neked? Micsoda versek azok? Olvasd, — szólott az anya szórakozottan. András hercegnek Natasa emlékkönyvébe írt versekre célozva.

— Mama, nem megalázó reám nézve, hogy özvegy ember?

— Ugyan, hagyj fel az ilyen gondolatokkal Natasa! Imádkozz istenhez! Les mariages se font dans les cieux.

— Édes anyácskám nem is tudja, mennyire szeretem én magát! Ah, mily boldog vagyok! — kiáltá a boldogság érzetétől könnyekig meghatott Natasa, átkarolva anyját.

Ez időtájt András herceg Pierrenél volt, megvallva a grófnak Natasa iránt érzett nagy vonzalmát, ugyanesak házassági szándékát.

XIV.

Ez este nagy társaság volt Heléne Wasziljevna grófnőnél, a meghívottak között szerepelt a francia nagykövet, egy herceg, aki rövid idő óta mindennapos vendég volt a grófi házban, ezeken kívül sok-sok ragyogó, szép asszony s délceg férfi.

Mindenkinek feltűnt a gróf komor külseje, a szerencsétlenség lerít róla.

A bál óta Pierrenek méla bú rohamai voltak a miknek leküzdésén kétségbeesett erőmegfeszítéssel igyekezett.

Minek utána a herceg felesége közelébe férközött, váratlraul a kamarási méltósággal tüntették ki Pierret, e kinevezés óta nagy társaságban Pierre mondhatatlanul zavart s szégyenkező lett s mind sürűbben felmerült benne minden földi dolog jelentéktelenségének a tudata.

Minden igyekezetével elakarta üzni a felesége magatartása által előidézett borús, fájó, megszegyenítő gondolatokat. Mily törpék is voltak ezek a gondok az örökkévalósághoz képest.

Éjfélkor távozott a grófnő fogadótermeiből, menekült az ő alacsony mennyezetű füstös szobájába, ahol pongyola kabátot öltve, Skóciából érkezett hosszú ügydarabokat másolt le páholya részére. Kisváratva belépett valaki.

András herceg volt.

— Ah, ön az? — szólott Pierre, lehangoltsága dacára örvendezve. Dolgozom, szólott olyan arckifejezéssel mutatva a papirosra, aminővel szerencsétlen emberek mutatnak a testüket, lelküket lenyüggő, gondjaikat elzsibbasztó, csútitgató munkára.

András herceg sűgárzó, elbájolt vonásokkal állott elötte s észre sem látszott venni barátja szomorúságát.

— Kedves barátom, már tegnap akartam veled tudatni közlendőimet s ma is ez okból vagyok itt. Még sohsem értem hasonlót, barátom, én szeretek.

Pierre hirtelenül nagyot sóhajtott s leereszkedett teste nagy sutyával András herceg mellé a kerevetre.

— Nemde Rostov Natasát? — kérdé.

— Ugyan kibe is szerethetnék másba? Ez az érzelem, alig

hihető, erősebb nálamnál. Tegnap egész napon sanyargattam magam, de még ezt a sanyargatást sem adom ezért a kerek viláért. Ez az én első és igazi szerelmem. Ez az élet. Nélküle sem nem tudok, sem nem akarok élni. Viszonozza-e érzelmeimet? Őreg vagyok az ő észbontó fiatalságához képest . . . Miért nem szósz?

Én? . . . Én? vajjon mit szóljak, kérde Pierre felocsudva s a kerevetről felemelkedve a szobában járkálni kezdett. Tudtam . . . olyan szerény kis leány . . . olyan sajátságos . . . Kedves barátom . . . nagyon kérem . . . ne filozofáljon, ne töprengjen . . . ne gondolkodjék sokáig . . . nősüljön meg, házasodjon meg mielőbb . . . Meggyőződése, hogy boldoggá teszi . . .

— S a leány!

— Ő szereti.

— Ne beszélj badarságokat, — szólott András herceg mosolyogva.

— De ha mondom, szereti magát, — kiáltá Pierre boszusan, biztosan tudom.

— Ime, hallgass meg hát, valakinek csak el kell mondanom lelki állapotomat.

— Könnyítsen magán, mondjon el mindent, én örömmel hallgatom, válaszolt Pierre s valóban arckifejezése megváltozott s a komor redők elsímuhtak.

— Nem hittem volna, hogy még én is szeretni fogok — kezdé Bolkonsky herceg. Ez nem az az érzélem, amelyet én a szerelem cégere alatt ösmertem. Most az egész világ előttem két részre oszlik, az egyik rész — ő s ott van minden, napfény, világosság, boldogság; a másik rész, ahol ő nincs, ott gyász, szomorúság, hideg honol . . .

— Szomorúság és hideg — ismétlé Pierre — igen, én megtudom érteni.

— Oka vagyok-e én annak, hogy szeretem a napfényt, a világosságot? Tehetek-e róla? Kimondhatatlanul boldog vagyok. Megértesz? Tudom, hogy velem örvendesz.

— Hogyne . . . hogyne — hagyta helyben Pierre, elszomrodott szívvel hallgatta barátja közleményeit.

Minél világosabbnak tetszett előtte a herceg sorsa, annál sötétebbnek találta az önönmagáét.

A házassághoz feltétlenül szükséges volt az apa beleegyezése s ezért András herceg másnap Lissya-Goryba utazott.

Az öreg külső nyugalommal fogadta fia értesítését, de benseleg forrt a gerjedelmektől. Nem foghatta fel, miért óhajt bárki is változtatni az életviszonyain s miért óhajt más ember új tartalmat adni életének, mikor az övé fogytán van már.

— Miért nem hagyják az életemet a saját ízlésem s nézetem szerint befejezni, azután úgylis kedvök szerint cselekedhetnek, dohogott az öreg magában.

Fiával szemben különben a fontos kiváló esetekben már megszokott diplomatikus cselekedésekhez folyamodott. Nyugodt modorban tudatta véle elhatározását.

— Első sorban ez a házasság nem volt fényes összeköttetés sem az atyafiságot, sem a vagyont, sem a menyasszony szülei tekintélyességének szempontjából. Másodszor András herceg már túl van az első fiatalságon, — ezt az öreg különösen hangsúlyozta — míg a leány serdülő korban. Harmadszor a fiáról sem feledkezhetik meg, akinek nevelése — s ez szívét különös szomorúsággal tölti el — eselédre van bízva. Végül negyedszer — szólott az apa gúnyos pillantást vetve fiára — halaszd el ezt az egész ügyet legalább egy esztendőre, utazz a külföldre, szorgoskodj egészséged helyreállításán s ha szerelmed, szenvedélyed dacod — nevezzed bármiként — meg nem változott, akkor nősülj meg. Ez az utolsó szavam . . . jegyezd meg magadnak.

András herceg tisztában volt atyja taktikájával, abban reménykedett az öreg, hogy a próbaesztendő leforgása alatt vagy az ő, vagy menyasszonya érzelmei változnak meg, mindazonáltal eieget akart tenni atyja kívánalmainak, megkéri Natasa kezét s az esküvőt elhalasztják egy évre.

(Folytatjuk.)

A modern lakás

című vállalkozás az egyetlen Magyarországon, mely a leg-szerényebb lakástól a legnagyobb szabásuig berendezéseket tervel és elkészít. Műtárgyak és művészi butorok külön kaphatók és megrendelhetők.

IV. ker., Ferenciek-tere 2. sz.

Természettudomány.

A TELEFONDRÓT JÖVŐJE. A telefondrótok iránt terveznek olyan újítást, ami a technikai vívmányok közt a legagyafurtabb. Sok a drót, borzasztó sok. És mind több lesz. Persze minálunk, ahol a telefon oly barbárul drága, épen ezzel a drágasággal védekeznek ellene, hogy a szaporodás csak mérsékelt legyen. Hogyne, mintha a telefon épen arra való lenne, hogy mentül többen kerüljék el a villamos vasutat, mikor a másik városrészben valami mondani valójuk van. Miből is élnének a szegény villamos vasúti részvényesek? Miből is menne fel a részvények értéke háromszorosára? Micsoda naivitás a külföldtől, hogy ott a közlekedési eszközöket közhasznuaknak nézik és nem részvényosztalék kimeríthetlen forrásának. Micsoda együgyűség, hogy ők féláron háromszor akkora távolságra viszik az embert. Mikor itt a fényes példa Budapesten, hogy az mind csak aféle fölösleges civilizáció - fitogtatás. Szóval így kapcsolódik a hasznok közérdeke telefontól tovább és mi fizetjük a hallatlan 25 korona havi bért azon megnyugvással, hogy ennél drágább már csak Perzsiában lesz a telefon.

Igy aztán kétes dolog, hogy olcsóbb lesz-e akkor is a telefon, ha sok-sok drót helyett csak egynéhány lesz. Mert erre törekszik legújabbán a telefon-technika.

Arra, hogy egyetlen dróton ide is oda is vagy 500 ember beszélhessen, anélkül, hogy egymást zavarnák. Szinte elképzelhetetlen úgy-e? A dolog nyitja abban rejlik, hogy a telefon számára teljesen fölösleges a hangból azon nagy mennyiséget belebeszélni, a mennyit belekiabálunk. Hanghullámoknak fölösleges ezreit, mikor csak egy kicsiny részük elegendő arra, hogy a telefon a kívánt hangot adja. Igaz, hogy így a hangmennyiség, azaz a hang ereje is nagyon csökken, de arra már vannak készülékek, hogy a hangot ismét erősítsék.

A dolog technikai alapelve aztán az, hogy az időt lehet oly apró részekre osztani egy hang hullámozása alatt, hogy azalatt 500 emberre is jút egy darabka, anélkül, hogy a hangjából valami kárba veszne. A föltétel csak az, hogy ketten, akik egymással beszélni akarnak, az időnek ugyanazon darabkáját kapják meg egyszerre mindkét telefonban. Ezt végezné egy olyanféle időosztás, mint a minő

például ma a váltakozó áramú gépek váltakozásával jár.

Szóval sok a drótszál a levegőben s ezen segíteni kell.

—

AUTOMATA. Az automaták már annyi mindenféle szolgálnak, hogy tulajdonképen meg se lepődünk, amikor valami újat látunk. Technikailag nincs is már bennök úgyszólván semmi ujság s talán az sem imponálna már az automaták iránt blazirttá vált huszadik századbéli embernek, ha olyas valamit látna, amit ezelőt ötven évvel a találatkonyság netovábbjának tartottak: például, hogy a masina egyik végébe beleteszik a borjubórt, a másik végén kijönnek a kész cipők és amely technikai eszmét aztán azzal licitáltak felül, hogy egyik végén bedugják a szőlőt a másik végén kihajítja a részeg embert.

Azonban, ugylátszik, a legszebb automata szerkezettel mindig versenyezhet egy szép emberi ötlet. És mint ilyen, feljegyzésre méltó egy kicsiny automata, amelyet a londoni kórházak számára talált fel — egy emberbarát.

Kiszámította, hogy egy-egy kórház fentartása átlag másodpercenként egy pennybe kerül. A kórházak betegeit pedig igen sokan látogatják, akiktől mindig telik egy-két penny. Az automata felírása felszólítja a látogatót, hogy fizesse meg a látogatásnak legalább egy má-

sodpercét. Amikor aztán a penny belegurul az automataba, egy mutató megmozdulása azt jelenti, hogy ime ennyivel járultál hozzá a közjóhoz és az a te örömed és érdemed.

Sőt nyomban megszólal egy fonográf Edvárd király hangja mondja:

— Köszönöm szépen!

Nem kedves ötlet?

—

SZORÍTÁS ALATT TÁGULÁS. Olyat még senki sem hallott, hogy szorítástól valami nagyobb legyen. Pedig ez szóról-szóra valóságos fizikai tény. Dacára annak, hogy valamit összeszorítani, annyit jelent, mint valaminek a részecskéit egymáshoz közelebb nyomni. Minden csak szorúl, ha nyomják, nemhogy széjjel menne. Még az ember is szorúl, nemcsak akkor, ha szorítják, hanem még akkor is, ha járkál. A gerinc-csigolyái szorúlnak. Úgy, hogy megmérhető például az a különbség, ami az ember hosszában estétől reggelre mutatkozik. Reggelre mindenki valamivel nagyobb, mint este, mert az ágyban a csigolyák között levő lágyabb részek kinyúlnak, míg napközben, járás alatt összenyomulnak és az ember rövidebb lesz. Szóval, nyomás alatt, eddig csak azt hittük, minden csak szűkebb helyre szorúl. Azonban a fémdrótokat, a finomabb munkát végző műhelyekben, már régebben gya-

nuba vették, hogy azok «bolondoznak». Most azután többszörösen megismételt fizikai kísérleteket tettek annak pontos megállapítására, hogy tulajdonképen miből is áll ez a «bolondozás». És az a bolond dolog sült ki mindannyiszor, hogy 10.000 atmoszféráig fokozott nyomozásnál a drót már nem nyomható tovább össze, hanem — ellenkezőleg — kitágul, részecskéi lazábbak lesznek.

Ezt a tényt teljes tudományos komolysággal állítják oda. Hogy micsoda magyarázatot kell azonban ehhez a jelenséghez fűzni? — azzal ma még adósok a fizikusok.

Kicsit hasonlít az egész tünemény ahoz az esethez, amikor XIV. Lajos a versaillesi parkban sétálgatva, rátette kezét egy kerti üveggömbre,

aminők akkor kezdtek divatba jönni. A király azt a csodálatos dolgot vette észre, hogy az az oldala volt hideg, amely a nap felé volt fordulva, míg az árnyékos oldala meleg. Megkérdezte a kísérletében levő tudósoktól, mi lehet ennek oka?

A tudósok mindenféle magyarázatokkal állottak elő. Hogy a visszaverődés, hogy a tükörfelület elszórja a sugarakat stb. és bölcsen magyarázgatták a királynak.

A kertész azonban szörnyen vakarta a fejét és látszott, hogy minden áron valami mondhatnékja van. A király is észrevette s megszólította.

— Felséges úram, ép az imént fordítottam meg, hogy el ne pattanjanak.

Talán csak nem az sült ki majd a drótokról is, hogy tévedés van a dologban!

Szerkeszti: Bródy Sándor.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő,

Szerkesztőség: Lövölde-tér 1.

**Kiadja: a Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő.
Lövölde-tér 1.**

**A Jövendő előfizetési ára egy hóra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona.**

Minden új előfizetőnek **Bródy Sándor** «Színésznők» című könyve ingyenesen jár és bérmentve küldetik meg.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

**A „Jövendő“ kiadóhivatala.
Budapest, Lövölde-tér 1.**

Jövendő.

Az új évnegyed.

Április elsejével új előfizetést nyitottunk a Jövendőre.

Egy óra ... .. 1 korona
Negyedévre ... 3 korona
Félévre ... .. 6 koronával.

Az új előfizetők ingyenesen kapják meg Bródy Sándor „Szinésznők” című könyvét.

A „Jövendő” kiadóhivatala.
Budapest, Lövölde-tér 1.

Vérszegénység, étvágytalanság, sápkór, idegesség gyógyítására és gyenge gyermekek erősítésére
.. .. a leghatásosabb készítmény a .. ..

Kriegner-féle Tokaji China Vasbor

Valódi 5-puttonos tokaji borból készül, **tehát nem tévesztendő össze** más készítménnyel. Rendkívül kellemes ízű, erősít, **tisztítja és gyarapítja a vért.**

Kis üveg K. 3.20, nagy üveg K. 6.—

Főraktár :

Korona-gyógyszeriár, Budapest, Kalvin-tér.

Baross-út sarok.

Egy női divat áruházról!

Egy jó hírnevű cég üzlete élénk feltűnést kelt ízléses és gazdag áruházával. Ez a cég: **Grünwald és Wahl** (Schreier Viktor utódai) **IV., Váci-utca 26. sz.**

A női divatnak minden újdonsága föllelhető e párisi nivón álló üzletben. Különösen meglepő szépek az idei tavaszi újdonságai. Nagy választék különlegességekben, ágyneműekben, pongyolákban juponokban stb.

Menyasszonyi kelengyék!

Egy hónapra 1 korona.
Negyedévre 3 korona.
Félévre .. 6 korona.

MINDEN SZÁM
20 FILÉR

Szerkesztőség és
kiadóhivatal:
Lövölde-tér 1.

Megjelenik minden vasárnap.

23 év óta

angol férfiruha-bérlet

a legjobb

beruházkodási

rendszer

Prospektus . . . .
kivánatra
ingyen

Deutsch F. Károly.

Budapest, Andrásy-ut 1. l. em.

GLOBUS MŰINTÉZET ÉS KIADÓVÁLLALAT
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPESTEN,
Aradi-utca 8. sz.

JÖVENDŐ

Szerkeszti

Bródy Sándor

Főmunkatárs:

Ambrus Zoltán

Főmunkatárs:

Heltai Jenő

Megjelenik minden vasárnap. Ezenkívül rendkívüli kiadásban.

TARTALOM:

Dilemma. — Petercsák András cikke. — Nagy Endre: Irás a Múcsarnokról. — Két színházból. — Kemény Simon: Ó Vénuszcsillag... — Sik Miksa: A farkaskoldus. — Fröhlichné Kaffka Margit: Élet. — Stojits Iván: A modern teozófiai mozgalomról. — B. Szász Piroska: Örök élet. — Csehov Antal: Ilyenek az asszonyok!... — Isac Emil: A halál. — Potapenko Nikolajevits Ignatij: Martin nagyapó bűne. — Tolstoj Leó: Háború és béke. — Természettudomány: A jövő lámpái. — A kilőtt golyó fényképe.

Jövendő.

Az új évnegyed.

Április elsejével új előfizetést nyitottunk a Jövendőre.

Egy hóra	...	1 korona
Negyedévre	...	2 korona
Félévre	...	6 koronával.

Az új előfizetők ingyenesen kapják meg Bródy Sándor „Szinésznők” című könyvét.

A „Jövendő” kiadóhivatala.
Budapest, Lövéde-tér 1.

Egy női divat áruházról!

Egy jó hírnevű cég üzlete élénk feltűnést kelt izléses és gazdag áruházával. Ez a cég: **Grünwald és Wahl** (Schreier Viktor utódai) **IV., Váci-utca 26. sz.**

A női divatnak minden újdonsága föllelhető e párisi nivón álló üzletben. Különösen meglepő szépek az idei tavaszi újdonságai. Nagy választék különlegességekben, ágyneműekben, pongyolákban juponokban stb.

Menyasszonyi kelengyék!

Állandó, ésszerű és ügyes reklámozás minden gyári, kereskedelmi, ipari vállalatnak, üzletnek a lelke, rugója, az éltető eleme. Hogyan, hol és mikor hirdethető a legsikeresebben, legjobban és legolcsóbban, megtudható az

ÁLTALANOS TUDÓSÍTÓ

hirdetési osztályánál

tulajdonos **LEOPOLD GYULA** szerkesztő

Budapest, VII., Erzsébet-körút 54.

ahol kiváló szakértelemmel, odaadó lelkiismeretességgel, pontossággal és olcsón eszközölnék hirdetéseket és reklámokat az összes budapesti, vidéki és külföldi lapokban és naptárakban.

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Dilemma.

Mialatt a magyar politika vezetői tanácskoznak és semmit sem tesznek, mert várnak, azalatt az élet — sohasem tanácskozik — eseményekkel vési be küzdelmét az idők folyásába. Az élet nem vár. Sztrájkot idéz elő és munkazárlatot csináltat az építőmesterekkel.

Ám az élet eme logikus eseményeivel ki foglalkoznék, amikor a logikus eseményekre nem kell kíváncsinak lenni, mert mindenki tudhatja. Más a koalíciós ellenzék és a bukkott kormánypárt. Sohasem logikusak, tehát nem lehet előre tudni, hogy mi lesz. Ez az, ami izgat, erről beszélnek tehát az emberek.

Holott ebben is csalódníok kell: logikusan tudhatnák, hogy mi lesz? Hosszas huza-vona s aztán egy kis árulás. Emberek, akik negyed esztendeje folyton önmagukat alkudják le s viszont a másik oldalon emberek, akik negyed esztendeje semmi mást nem csinálnak, mint megmaradnak eredeti álláspontjukon s amit a nyílt csatában elveszítettek,

annak felét már mostanig is visszaszedték a győztes ellenzéki vezérek kihallgatásai során, — ilyen emberek egymás közötti harcában vajjon nem lehet-e előre tudni a jövőt? Csak épen a részleteket nem. Az eredményt igen.

Különös szatirája a sorsnak, hogy mikor a függetlenségi álláspont épen azon a megdönthetetlen állásponton ostromolja az osztrák-magyar monarchiát, hogy különböző nemű s különböző vegyi értékű elemeket nem lehet egységessé tenni, csak ideig-óráig összekeverni, ekkor a saját maga tragédiáját épen ennek a természettudományi tételnek az igazsága fogja előidézni.

Ha egy becsületesen fixirozott s nem folyton a várva-várt lehetőségekre megnyergelt programmon állottak volna össze: győzhettek volna a keveredéssel is. Mert ez a keveredés és ez a koalíció szükséges volt és szükséges most is. Nem is azt hibáztatjuk, hogy nem bomlik fel, ellenkezőleg: attól félünk, hogy felbomlik a hatalom részére kedvező alkalmas pillanatban.

És mindennek az oka az, hogy nem voltak meggondolt emberek akkor, amikor a csatába indultak, hanem csak akkor kezdték a mérsékletes vágyu bölcsességet, amikor a csatából győzelmesen mentek — a további háboruba. Összevissza ígértek eget-földet, Kossuth Ferenc épen úgy, mint Gabányi Miklós, amikor a választási hadjárat volt. Magyar nyelv a hadseregben, az önálló vámterület haladék nélkül való behozatala 1907-re, a törvénytelenül s titokban már kéz alatt megkötött német szerződések rémes feltételeinek vissza-

utasítása és általános szavazati jog. Ezekkel mentek harcba s ezekkel győztek. Még pedig nem mint függetlenségi, hanem mint: koalíció. Úgy tettek, mint a sorsjegy tulajdonos: ha megnyeri a főnyereményt, a sarki fűszeresnek is ezer forintot fog adni. Úgy se nyeri meg.

No és aztán megnyerték s egyszerre: minek adjanak ők ezer forintot a sarki fűszeresnek? Hiszen így tönkre mennek. Miért adjanak általános választói jogot, mikor — a többi sokat el is hagyhatjuk — a Habsburg dinasztia ebbe sem megy bele.

Holott azt tudhatták volna az első csata előtt is, hogy ha győznek: akkor is még mindig fön fog állani a Habsburg dinasztia akaratának érvényesülési vágya és hozzá való eszközei.

Csunya dilemma. És csak egy segít rajta. A korábbi stílus megtartása. Tessék konzekvensnek maradni. Ne tessék letagadni a saját elveiket és ígéreteiket — önmaguk előtt is. Ha volt bátorságuk, mint a hogy kellett lenni, megmozgatni az országot, legyen bátorságuk e mozgalmat tovább vezetni és fejleszteni, hogy ne csak az ország mozduljon meg, de a Habsburg dinasztia is induljon meg már egyszer a statusquo álláspontjából.

Hogyan kívánhatják Beck báróéktól, hogy a bukásukat elhigyjék, mikor Kossuth Ferenc úr maga sem hiszi?

Petercsák András cikke.

Különös cikket közlünk itt le a következőkben. Írója a társadalom mostani és jövő berendezkedésének elméleteivel tisztában van, ellenben az ortografiával nincsen. Gyerek korában is dolgoznia kellett talán, később pedig a nyelvtannál a száraz kenyeret jobban megpuhító olvasmányokat olvasott munka után, így történhetett, hogy az emberek egymáshoz való viszonyainak szabályait jobban tudja Petercsák András, mint a ragokét.

Minden szerkesztési skrupulus nélkül mégis kiadjuk hozzánk beküldött cikkét. Írójának az emberiség fejlődéséről meg van a maga tiszta felfogása, nem bemagolva, hanem megértve az apostolok tanítását. Ez egy korbéli dokumentum. De tovább megyek: Petercsák Andrásnak a szocializmus útjáról egy saját külön szempontja is van: a kistőkéseket kell belevonni, belekényszeríteni a sztrájk révén a szocializmusba, hogy velük a legjobb éket verjék a mai társadalomba. Hát ezt a felfogást lehet szídni, lehet lehetetlennek tartani, de érdekes és okvetlenül szintén egy szempont.

Végül pedig — s ez a cikk igazi tartalma — lehetetlen belőle ki nem olvasni a milliók hitét, bizalmát, szeretetét és tűrni tudását egy jobb jövőért. Milyen biztosak a maguk dolgában ezek a Petercsák Andrások. Katonák, a kik így biznak a háboruban, alig veszíthetnek. Lehet, hogy a burzsoá társadalom akármelyik tagja ortografikusabban fogná megírni egy nagy csata elvesztét, de ez a Petercsák András a legkölömb tentával irná meg a győzelmet. A hitébe, a bizalmába mártott tollal jelentené társainak a vörös zászló győzelmét.

Az ebből az írásból is kiáradó hit és bizalom készlet, hogy ezt a penzumot kiadjuk. Hogy jogtalanság ne essék a

hit nélkül, de pontos ortografiával író embereken: Petercsák András cikkét a saját ortografiájával szedettük. Minden felesleges betűjéből egy tanulság árad ki és minden hiányzó betűjét a reménnyel s a meggyőződéssel pótolja. A tanárok nem fogadnák el a vizsgán, de az élet maga különös egy tanár . . .

SZOCZIALIZMUS ÉS A SZTRJÁK

írta Petercsák András.

Aszt állítják, sokan hogy a sztrják a szocializmusnak haladását nem jelenti . . . Mert sztrjákok azelőtt is voltak, még a szocializmus nem létezett, ez ugyan igaz! De aszt is egész bátran merem állítani, hogy a szocializmus előtt a sztrjákok nem voltak — tervszerűek, sőt nem is törtek azal a sztrjákolo munkások hogy az hová fog ki lukadni, mert az akori sztrjákokat csakis a munkások jobb kereseti viszonyaikhoz kötötték, de nem ahoz mint most, . . . a szocializmus hogy azal a tőkét legyőze és a jövő társadalom haladását gyorsítsa, és a munkásoknak szinte jobb föl tételeket biztosítson, . . . Hogy a tőke ne egyesek tulajdonát képezze hanem hogy a társadalom tulajdonába menjen át, . . . Most pedig a mai társadalomban a kis polgároknak nevezeték (kis gazdák kis parosok kis kereskedők) szinte rendelkeznek tőkével de ez oly kevés, hogy abból nem tudnak úgy meg élni hogy ők sem dolgoznak, hanem nekik is dolgozni kel és ők is olyan munkások mint azok akik nem rendelkeznek semmi féle termelő eszközökkel . . . De minek után a kis polgárok még nem ismerték föl a szocializmus áldásos eszméjét, azért ezek elenszegülnek, a szocializmusnak a kis polgárokkal kel először is, eszméjéért meg ismertetni . . . És meg küzdeni, úgy asztán jönnek a nagy tőkésék, ezekkel már egy oldalról könnyebb lesz a küzdelem, de a másik oldalról pedig nehezebb, azért mert ezek dolgozni nem dolgoznak és munka nélkül nem élhetnek, másik oldalról pedig azért lesz nehezebb mert ezeknek meg lesz a kitarításuk ha elkészülnek rá, de sokáig — nem tartatják azért fön magukat munka nélkül mert a munka föltétlen

szükséges az ember életéhez, ha csak tiszta egészséges akar lenni és hogy a férgek megne egyék, . . . De most ezeknek nem kel dolgozni, mert dolgoznak helyetük a proletárok és a kis polgárok, . . . de ha a kis polgárok már nem fognak létezni, ha nem mint a többi proletárok fognak élni és a közös társadalomnak egy része a termelő eszközöknek kezében foglenni, ahon meg lesz a szocialista-társadalom is egy részben, így asztán rövidebb munka idő mellett fognak a munkások dolgozni és több idő lesz ugy a szelemi mint a tehnikai fejlesztésükre, és nem lesznek ara kényszerítve hogy a nagy tőkének rabszolgája legyenek, most pedig a nagy tőkés nem tarthatja főnmagátt mert ha rövidebb lesz a munka idő és olcsobb lesz a termelt czikeknek az ára sőt nem is fog kelene anyi az arányhoz képest mint most a magántulajdonosoktól, mert akkor lesz társadalmi termelés is amit ugy fognak szinte fogyasztani ahogy termelni közössen, és így kénytelen lesz a nagy tőkés meg adni magátt és ő is be állni a munkások sorába, de az ammi most meg van a tőkés osztálnak a természetben, az meg is fog maradni sőt még jobban is lesz rendezve, de a többi ember társainknak is meg lesz, az és akkor fog következni az egyenlőség az ember iránt való szeretet nevelés e lapnak olvasója vagyok is de mint előfizetője nem voltam lakásóm, Kisfuváros-utcza 4 sz. I em, 11 ajtó, és ha szükségét látja a szerkesztő ur én hajlandó vagyok a jövőendő lapba írni többször is a szocializmus eszmefelül mind szocialista, kérem levélben értesíteni.

Írás a Műcsarnokról.

Írta: Nagy Endre.

(Befejezés.)

Márk Lajosról és a művészi arcképről.

Bemegyünk az egyik szobába, ahol egy kis leány arcképe függ a falon és már messziről azt mondjuk:

— Nini, ez Márk Lajos!

Aztán odébb egy öreg nő képét látjuk és megint azt mondjuk:

— Nini, ez is Márk Lajos!

Ime egy művész, aki «van» és akinek egyéni léte nem mosódik el, nem olvad belé a témájába, hanem attól függetlenül, különváltan jelentkezik, akkor is, ha gyermeket fest, akkor is, ha öreg asszonyt. Mint ahogy a tó akkor is tó, ha az ég tükröződik vissza benne, vagy az őszi felhő.

De hogy érdem-é ez az egyéniség, vagy legalább is hasznos dolog-é, az rögtön kétségessé válik, mihelyt a jámbor polgár kimondja az ő ősrégi óhaját:

— Én elsősorban azt akarom, hogy hasonlítson az arckép. A többivel nem törődöm!

A jámbor polgár azt hiszi, hogy ezzel valami mindent kettévágó szentenciát mondott. Pedig dehogy!

Hiszen a portrait-műfaján ép azért folyik a szüntelen vita, mert bizonytalan, eldöntetlen a «hasonlóság» fogalma. A hasonlóság ép oly relativ fogalom, mint a távolság, a melynek méreteit közlekedési eszközeink szabják meg. Mint ahogy express-vonattal közelség az, ami baktató igásszekérről rém távolság, — azonképen a fejlett látás nem látja azt hasonlónak, amit a fejletlen látásu ember megszólalásig hűnek tart.

A gyermek egy ember profil-rajzára, amelyre két sze-

met rajzoltak, pipaszár lábat-kezet, a fejére pedig rojtos sapkát adtak, azt mondja :

— Ez a papa!

A költő ellenben idegenszerű érzéssel mereng el alvó kedvese arca fölött; elnézi az ezerszer látott vonásokat és nem tud kedvesére ismerni mégsem, mert az alvó arcából hiányzik a lélek szubtilis fénye, amelyet — hite szerint — csak ő tudott megérezni és megbecsülni igazán.

Minden emberi szem egy-egy művészi szubjektum, amely külön, egyéni képeket fog föl és örökít meg az emlékezetben. A fejletlen szubjektum valóságos fodrász- és szabász-munkát végez, mert beéri a haj és a ruha külső részeinek megrögzítésével, ellenben a fejlett szubjektum, mint valami roppantúl érzékeny apparátus, épen a legintimebb, legfinomabb vonásokat érzi meg. A legfejletlenebb szubjektum tehát a fotografáló masina objektívje, amely bambán, válogatás nélkül habzsol be minden impressziót és nem tud különbséget tenni a jelenségek valőrjeiben, hanem egyforma közömbösséggel vesz tudomást egy véletlen pattanásról és egy ajk-redőről, amely a lélek gőgösségének az árulója.

Az arckép-festőművészt tehát úgy kell néznünk, mint a szubjektumok e skálájának legfelső fokát. Ő az, aki a legjobban lesi meg és értékeli a rejtettebb, tehát a lélekhez szóló vonásokat. Ő az, aki a legjobban tudja megtisztítani, egységessé tenni azt a zavaros impresszió-szövedéket, amit átásunk agyunkra vetít. És] művésszé válik azáltal, hogy ezt az ő egyéni látását ránk tudja erőszakolni, — közkincsé teszi.

Ez az egyéni látás az, ami Márk Lajos arcképein az ő speciális egyénisége gyanánt jelentkezik. Ő szereti és őszintén megcsodálja az Embert, ezt a pompás, komplikált szerkezetet. Ha gyermeket fest, vagy viruló szép asszonyt, vagy meglett férfit, elsősorban ennek a csodálatnak adózik. A finoman elosztott emberi izmok, a szubtilisan érző idegek, amelyek vibrálva ágaznak szét az egész testben, úgy jelentkeznek előtte, mint egy egységes, fölötte esztétikus és fölötte öntudatos tünemény.

Ő a gyermekben is méltányolja az emberi értelmet és az öreg asszonyban is az ideges nő kecses báját. Egy vállra vetett kendő is hatalmas dekoratív motívummá válik nála, életet, harmóniát és szépséget lát benne, mert tudja, hogy annak minden ráncát egy-egy emberi mozdulat alkotta meg.

Ő tehát stilizálva lát és e stílusba rajz és szín egységesen olvad. De csak a felfogása stilizált, előadási modora a legközvetlenebb festés. A színek úgyszólván egyszeri ecsetvonással kerülnek vásznára és e kerületlen könnyedség nemcsak festő-talentumának bizonyítéka, de annak is, hogy őszintén átérzi stílusát és hisz benne. És ez a jóhiszeműség a legnagyobb szuggesztív erő a művészetben.

Mednyánszkyról és egy fiatal művészünkről: Pongráczról.

A «köd»-ember, mondják Mednyánszkyról és az ő művészi egyéniségét teljesen jellemezettnek vélik, ha egy ködös tájképre gondolnak, amelyen hegyek és fák foltjai vibrálnak. Pedig hát a köd az ő képein ép oly esetlegesség, mint a Segantini képein a teljesen áttetsző, szinte távlattalan levegő. Segantini ott élt a hófödte Alpeseekben és fantáziáját ennek a verőfényes levegőnek problémája áztatta föl. Viszont Mednyánszky László a zordon Kárpátok között kapta inspirációját és itt a mindeneken uralkodó köd hívta birokra:

— Gyere, mérkőzz meg velem, hogyha mersz!

És Mednyánszky mert. Ez a héroszi vállalkozó kedv, az az örökké elégületlen kaland-vágy, amely folyton a legnehezebb feladatok felé hajtja, — ez az ő igazi egyénisége. Ő be nem éri azzal, hogy szép békességben megalkudjék a mesterségével és annyit örökítsen meg az érzéseiből, amennyit lehet. Ő mindent akar.

És épen ezért nem érhetette be azzal a festéssel, amit ecsettel elérhet az ember a szomjas vásznon. Ugy küzd, mint az a vadász, aki gyengének érzi már kését, és körömmel-lábbal, viaskodik az erdő hatalmas, fenevadja ellen. Az ő festményein oly bonyodalmasak, oly titokzatosak a hatások,

hogy alig fedezhetők föl az ecset-nyomok. Itt körömmel vakarja újra elő a vászonfelületet a festék-kéreg alól, ott tenyérrel dörzsöl szét valami tompa tónust a világító színeken, amott pedig úgy keni késsel a festéket a vászonra, mintha domborművet akarna modellálni. Tessék elképzelni egy sziklát, amelyen napfény ragyog és amelyet mégis köd borít! Ilyen probléma izgatja föl a Mednyánszky harci kedvét és ha összemaszatolt körmökkel is, de diadalmasan kerül ki a harcból. Két tájképe, amely a tárlaton látható, két megközelített lehetetlenség.

Sokkal szelídebb hajlamú művész Pongrácz, aki Szolnokon a Tisza és Zagyva közén fejlődött poétikus, erős tájképfestővé. Még most «csak» poétikus, finom és közvetlen. De ha nem csalódunk, idővel nem fogja beérni ennyive hanem ki fogja vívni, hogy külön egyéni jelzót kelljen fabrikálni a számára.

KÉT SZINHÁZBÓL. Mikor néhány évvel ezelőtt a m. kir. Operaház Murger meseszép drámájának két szerzőtől megzenésített műve felől határozott: a Leoncavallóé mellett döntött. Igaz, nagy sikere volt, aztán mégis lekerült a műsorról, holott közönséget is vonzott. De az Operaház néhány ezer magán énekesnője közt nem találtak alkalmas Musettet, hogy Ábrányiné Wein Margit nyugalomba vonult. Az ősszel azután hivatalosan kijelentették, hogy a Puccini zenéje értékesebb, azt fogják előadni a saisonban. A fősaisont természetesen a „Nemo“ és „Álom« című kitűnő ötletek foglalták le, így Puccini a tavaszra szorult. No mindegy, csakhogy adják. Még pedig kettős szereposztású kettős premierrel. A dualisztikus előadás rendszere pedig nem rang- vagy játékbeli stílusok szerint osztódott ki, hanem igen elmés módon: felekezeti alapon, Van egy izraelita „Bohémélet“

Szamosival, Beckkel, Arányival a főbb szerepekben, azután egy keresztény katolikus előadás Kramer Terézzel és Takátsal. És az Operában a napokban senki sem kérdezte egymástól: Leoncavallo-e, vagy Puccini? Inkább azt: Szamosi-e, vagy Kramer? Találkozó pont csak Beck volt. Mindenki elismerte, hogy Marcell mégis csak: Takáts Mihály.

A Vígszínház Lessing-színházi előadásait csodahírek előzték meg. A megállapodott nevű művészet jövele. De úgy tetszik nekünk, hogy mintha a Nemzeti-Színház személyzete lemenne Békés-Csabára. Láttak már az emberek jobbat, szebbet, nagyobbat is. A tipikus porosz dialektus nem egyedül tette, hogy a Lessing-színház művészetéről szólván mindnyájunknak a Kleines Theater tagjai jutottak eszünkbe. Hogy adták és hogyan rendezték volna azok a „Népgyűlölő“-t?! Mindenesetre másképen. Nem kiabáltak volna, nem morogtak volna annyit s a komédiás fogások remekül megcsinált, de mégis csak külső eszközökkel ható eszközeit sem használták volna. Stockmann doktort Basserman helyett Wassmann játszotta volna, nem igyekezett volna fiziologiai magyarázásokkal elrettenteni az embereket az igazság szavától. Ne higgyetek a feltámadó igazságoknak, mert az csak testi betegség szülöttje. Bassermann ezt mondta, Wassmann egyszerűen, csöndesen szólt volna, a mint Ibsen írta. És talán mégis csak a norvég öreg tudta, hogy ki volt Stockmann Tamás és mi volt?

O VÉNUSZCSILLAG...

Csodálatos szép Vénuszcsillag,
Szerelmes szívek fényes őre,
Sugározd rám szent hatalmadat
Szegény szerelmet éhezőre.
A forró nyári éjszakákon
Vakítóan trónolsz az égen,
Glóriás mosolyodat várom,
Meghajtott fővel és szerényen.

A rejtelmes kék égbe nézek,
A mely felé tündöklő szárnyak,
Gyengéden egymásra omolva
Halk himnuszokat zengve — szállnak.
És egyre fényesebb az éjjel,
Az ének egyre jobban csendül,
S éj izzó lehelletében,
A vérem forró vágyra pezsdül.

A lángoló, a zengő szárnyak :
Szerelmes csókok végtelenje,
Melyeket Vénusz ó tenéked
Áldoz oly sok szív nagy szerelme!
Ők szárnyalnak e bűvös éjen
És hódolva benned elégnék ;
Azért oly fényes és sugárzó
Szent Vénuszcsillag most a képed.

E forró nyári éjszakában
Ime itten állok esdekelve,
Sugározz ó az én szívembe,
Vénusz csillag, egy csöpp szerelmet!
Im itten állok koldus-árván,
A míg feléd a csókok szállnak,
S köröttem is, fűn, fán, virágban
Párja van minden csöpp bogárnak.

Kemény Simon.

A farkaskoldus.

Monda az Ardennekből.

Irta : Sik Miksa.

Az 1697. év egy júniusi éjjelén Ichán Kalmus lassú, fáradt léptekkel ballagott a Salmból, nagy tölgy- és bükkfaterdőkön keresztül Commansterbe vezető úton. Elvégzett napi munka után Commansterbe kellett mennie, hogy onnan a gazdag földbirtokos beteg tehene részére orvosságot hozzon. Dacára jó menetelésének, meglepte őt az éjfél, holott feleségének megígérte, hogy 10 órakor otthon lesz. A tehén ez alatt talán meg is döglött. De hát ő igazán nem is tehet róla. Talán a gyepmester el is vitte már . . .

Igy gondolkodva magában, tovább ballagott, kilépett egy tisztásra, azután — egy nagy kő segélyével — átment a patakon és azon túl a rétre vezető úton haladt tovább.

Egyszerre csak visszatámolygott. Cikkázó villám világította meg az egész tájéket és utána egy rémes mennydörgés reszkettette meg az éjjeli csöndet.

Mikor fénytől elvakított szemét újra felnyitotta, néhány lépésnyire maga előtt egy elbűvölő és sugárzó női alakot pillant meg. Könnyü gázruha, melyet közepén egy biboröv tartott össze, takarta el idomait, melyeknek isteni formáit még Ichánnak is észre kellett venni. A tünemény vállairól rózsaszínű fátyol omlott alá, mely gyönyörűen illett a hullámzó dús haj fekete színéhez. Világos fény, akár egy sugárzó felleg, vette körül az egész alakot.

Arcán isteni jóság ült, szemében azonban szenvedélyes szerelem tüze lobogott.

Kezében arany gereblyét tartott.

Lágy, behizelgő hangon így szólt :

— Ichán, gyere hozzám, én szeretlek !

Ichán reszketve lépett közelebb és kérdi:

— Ki vagy te? és mit akarsz tőlem?

És a lány, fuvolaszóhoz hasonló hang felelé:

— Én Sylva, a virágos mezők királynője vagyok és azért jöttem, hogy a szénát rendbe hozzam. Nem látod gerblyémet? És hogy mit akarok? Szerelmedet akarom, Ichán! Soká, igen soká kerestem reménytelenül azon férfit, aki nekem ajándékozná szívét és követne engem birodalmamba, hogy ne tengődjek továbbra is egyedül. Végre megtaláltam! Te vagy az! Jőjj velem Ichán, fogadd el összes kincseimet és szívemet, te leszel a királyom!

Ichán szemei előtt mérhetetlen kincsek jelentek meg és . . . látta Sylva észbontó szépségét. Térdre hullott előtte és mondá:

— Szeretlek, Sylva!

Ekkor Sylva átölelte és karjaiban tartva őt, lélekszakadva futásnak eredt vele, míg az erdő sűrűségébe nem értek.

Egy kopár sziklás tisztáson letelepedtek és itt — az ördög igazi rút alakját látta Ichán maga előtt. A szőrös, púpos törzsön ült a formátlan fej, óriási szarvaival és rémes szemével, amelyek a sötétben mint vörösen izzó parázs világitottak. Útálatos röhögés torzította el arcát, azután kinyújtotta hosszú, hegyes nyelvét és megmutatta nagy véres fogait. Bozontos lábai patákban végződtek és hátáról hosszú fekete farka csüngött alá.

Éles karmai között vértől csöpögő villát szorongatott.

És undorító rikácsoló hangján így kiabált az ördög:

— Hej, Ichán Kalmus, te feleségemet, a sötétség istennőjét merted bántalmazni? Ezért most megölhetnélek! De egy feltétel alatt megkegyelmezek neked!

— Mit tegyek? — dadogá Ichán.

— Ide hallgass! — szólott a sátán, miközben egy kavicsot emelt fel a földről — attól a pillanattól fogva, mikor e kővel homlokodra egy jelt csinállok, enyém vagy testestül, lelkestül. Én pedig e vidék farkaskoldusává teszek. Ennek fejében pedig neked ajándékozom e biborövet, amely, amíg

testeden hordod, minden veszélytől megóv. Meg vagy-e hát elégedve?

— Mindent meg akarok tenni, amit parancsolsz, uram — mondá Ichán, — csak ne ölj meg.

Ekkor az ördög leoldotta testéről a biborövet és átadta Ichánnak.

— Vedd — mondá — de hallgass és ne felejtsd el azt, amit mondtam.

Ichán elvette a biborövet és midőn derekára kapcsolta, azonnal érezte, hogy egész belsejét valami ismeretlen és borzongó érzés járja át.

Azután reszketve felemelkedett és tovább ment utjára.

Egészen megtörve érkezett kunyhójába, ahol felesége már félelem közt várta.

Ichán e kalandja óta, hosszabb idő múlt el. Egészen megváltozott. Vörös, telt arca halvány és beesett lett, sötét haja egészen megőszült.

Még feltűnőbb volt az átváltozás belsejében. Ő, akinek jókedvét és jóleső humorát messze földön ismerték, most félenken visszavonult mindenkitől és komor, magában zárkózott ember lett.

Szeretetteljes aggódással kérdezte tőle a felesége, hogy nem betegség gyötri-e? De Ichán mogorván utasította el:

— Nincsen semmi bajom — mondá — különben is, ha beteg volnék, az öv gyorsan meggyógyítana. Ezért tehát ne sírjál nekem.

Erzsébet nem értette a választ és nem is zaklatta tovább kérdéseivel.

Némelykor aztán Ichán erőt vett a dühöngési vágy és az ördög akaratának engedelmeskedve, farkas alakjában már háromszor járta be a vidéket. Két asszonyt és egy gyermeket marcangolt szét.

Üldözték, de a biboröv megóvta a fegyverektől és kelepccéktől.

Egy napon feleségével kiment a mezőre dolgozni, amikor újból elfogta a farkas természet. Így szólott Erzsébethez:

— Elmegyek, de rövidesen ismét itt leszek. Ha időközben egy farkas jönne, nem kell félned.

Az asszony megszokta már rejtelmes beszédjét és ezért nem is hederített reá.

Szorgalmasan tovább dolgozott, mikor egyszerre csak egy nagy fekete farkas, egyenesen álló hegyes fülekkel rohant reá, földre teperte és fogával vörös kötényét széttépte. Torkaszakadtából segítségért kiabált és ekkor a farkas, anélkül, hogy az asszonynak nagyobb baja történt volna, futásnak eredt az erdő felé.

Kevéssel ezután visszajött Ichán, lehangoltabban, mint rendesen. Felesége szívébe ekkor belopódzott a gyanú és rosztat sejtett. Ezért nem is szólott urának a farkasról.

Otthon Ichán legjobb étvággal fogyasztotta el vacsoráját, mikor felesége a fogai között észrevett egy darabka vörös posztót, mely kétségkívül saját kötényéből származott.

Most tudta meg a szegény asszony, hogy férje farkaskoldús, amelyet az emberek hagyományból ismernek a falukon. Kétségbeesésében elszaladt a bíróhoz, kinek mindent elmesélt.

A bíró fegyveres embereket küldött, hogy Ichánt elfogják, de miután ez az ördögtől kapott bíbor-övet sohasem tette le, bajt nem okozhattak neki.

Egy éjjel azonban, midőn Ichán már elaludt, felesége az ágyához sompolygott és elvette tőle a bíborövet.

Most már elfoghatták a zsandárok, akik megkötözték és börtönbe vitték.

Rövid per után Ichánt az akkori szokás szerint az összegyűlt nép szemeláttára máglyán elégették.

Igy tudja ezt Salm grófság minden lakója, aki kint dolgozik a mezőkön s télen át fonással sietteti a téli hó elmulását.

ÉLET.

Szégyellős halkán, — csitt, — egy-két rügyecske
Pattant ki. Nyurga, fiatal füvek
Reszketve, ámulva még rejtegették
Szerelmüket a naphoz. A folyam
Ezernyi, gyöngyöző habhahotával
Kacagni kezdte őket, — egyre jobban,
Friss jégcsillámit törte darabokra
És ingerelte a nagy kőhidat — — — — —
Ejh! — — — — —

Mint egyébkor márciusba épen
Bomlott erőik áradása volt,
És mint levél nő balgán, észrevétlen
Két ifjú lélek egymáshoz hajolt.
Titokban éjek álmát pazarolva,
Nappal se' mertek még szem szembe nézni,
Mire az első csók megérett volna
Szétfujta bölcsen pár jólelkű néni.

És jöttek idők, — és törtettek az évek
Vad rohanással gázolva, tapodva
Száz büszke törekvést, dacosat, erőt
Forralva öngyilkos aszkéta lázat,
Mely hogy feledjen, — örület, — ezer
Idegen célt és idegen ügyet
Melengetett szívéen, — szolgált, vivott,
És kőbe ütközött, hogy vére folyjon, — — —
Ejh! — — — — —

Év azóta sok zuhant a másra,
 Mint fejszeítés a másik ütésre,
 — Fagy nélkül is lehullanék virága
 A fának, bárha szélvihar se' érje,
 Távol, — külön. A hír, felőlük szálló
 Hozá, hogy csendben társat is találtak,
 Pár koldusálom ép' valóra váló, — —
 S egy alkonyatban újra szemben álltak.

Óh, azt a percet, — rémülten iramlót,
 Miért, hogy rabbá tenni, — láncra verve
 Is marasztani nem lehet az álmot,
 Hogy egyszer szégyellős halkán kipattant
 Két rügy, — s az áradó hab hahotázott.
 És visszahívni mind a bennfeledt,
 Halva született, megszakadt sóhajtást,
 S a szót, mely egyszer kell, hogy szívet érjen,
 Ejh! — — — — — — — — — —

Már tudom. Vasuton voltak épen,
 Tört, kusza zajban, csüggedt malomba,
 Az egyik járt késő siker jegyében,
 A másikat hajszolta gyermek gondja.
 Az első perc! Óh az csak addig tartott,
 Amig tagolva zökken a kerék,
 Meg se' halványított két fáradt arcot
 Amíg a vonat száguldott odébb.

Fröhlichné Kaffka Margit.

A modern teozófiai mozgalomról.

Irta: **Stojits Iván.**

Mindenki, aki az utóbbi évek kulturális életét figyelemmel kísérte, bizonyára észrevette, hogy az eddigi materialista áramlat lassan-lassan elveszíti domináló jelentőségét. Helyébe olyan irányzat lép, mely teljesen át van hatva annak lehetetlenségétől, hogy a földi bolygón létező szerves életet, valamint a nagy világegyetemben nyilvánuló csodálatos törvényszerűséget mechanikai-materialista világfelfogással magyarázza.

Minél többet fedez föl a természettudomány, annál jobban el van ragadtatva az életben észlelhető jelenségek csodás mivoltától. A tökéletesített teleszkóp révén a tudomány a világegyetem meseszerű kiterjedését kezdi sejteni. A mikroszkóp pedig az alig elképzelhető parányi kicsinységek csodálatraméltó életnyilvánulását tárta föl a tudósoknak.

A Büchner-Moleschott-féle rideg materializmus lomtárba került. Mindenféle ideálisabb világnézetek keletkeznek. Még olyan materialista tudós is, mint Lombroso tanár, az utolsó években indítva érezte magát a kísérleti spiritizmussal behatóbban foglalkozni. Tapasztalatai alapján kénytelen volt kijelenteni, hogy igenis léteznek az eddigi természettudomány által meg nem magyarázható szellemi nyilvánulások. A híres darvinista pedig: Alfred Russel-Wallace nyíltan »spiritualistának» vallja magát. Kutatásairól könyvet is adott ki. Az angol tudósok körében egyáltalán mindjobban terjed a spiritualista világfelfogás. Olyannyira, hogy nemrég az angol miniszterelnök: Balfour A. nyíltan bevallotta, hogy szerinte a «spiritualista kérdés fontosabb az emberiségre nézve bármilyen más tudományos vagy politikai kérdésnél».

Mikor 1875-ben New-Yorkban Blavatsky, Olcott, Judge és mások a teozófiai társulatot megalakították, a hiva-

talos tudomány egyszerűen «lefosolyogta» a teozófus írók amaz állítását, hogy e materialista irány nemsokára tért fog engedni magasabb és átszellemültebb világfelfogásnak. És íme, a tájékozódott szemlélő máris látja a beálló változást, jóllehet az iskolai tudomány még nem akarja azt nyíltan bevallani.

Vannak hírneves írók, kik azt hirdetik, hogy a Blavatsky P. H. által mediális úton megírt «Secret Doctrine» című terjedelmes munka valóságos kincsesbánya a XX. század természettudománya és bölcsészete számára. Haeckel monizmususa máris a panteista világnézethez közeledik. Néhány kiváló tanítványa pedig, mint pl. o. Bölsche Vilmos és Wille Bruno, egyenesen az okkultista tudomány által régi időktől fogva hangoztatott azon elv mellett foglalnak állást, hogy a világegyetem nem egy véletlenül előállott öntudatlan mechanizmus, hanem egy végtelen élettenger, melynek hullámzása a legmagasabb kozmikus szellemprincipium (isten-ség) céltudatos törvényei szerint megy végbe.

A teozófiai társulat oly célból alakult meg, hogy a legridegebbk materializmusban alámerült emberiség figyelmét egy magasabb világfelfogásra irányítsa és ezáltal kivezesse a kulturnépeket abból a zsákutcából, melybe az életproble-mák egyoldalú anyagias magyarázata juttatta őket.

Nem új tanokat hirdet a teozófiai társulat, hanem egyszerűen az ősrégi időktől fogva létező spirituális világfelfogásra utal, mely észszerű és egyszersmind megnyugtató magyarázatát adja a világegyetem mivoltának, az emberiség rendeltetésének és egyáltalán az egész élet céljának. Benne foglaltatik ez a magasabb világfelfogás a régi indus és egyiptomi szent könyvekben, valamint az ókori és középkori misztikusok (okkultisták) szimbólikus nyelvezeten megírt irataiban is.

Ennek a teozófiai (okkultista) világfelfogásnak alaptaná: az egész világegyetemben létező öntudatos élettenger legteljesebb egységes mivolta és ebből folyólag az emberiség szellemi szolidaritása és kulturális együvértartozása. A világegyetem egységes mivoltától áthatott teozófiai tanok szerint

tehát az önzetlen emberszeretet nem holmi érzé-
gősség, hanem az emberiség közös szellemi lényegének a
felismerésén alapuló észszerű követelmény.

Ennek hangoztatása főfeladata az ilyképen fontos kul-
turális missziót teljesítő teozófiai mozgalomnak. Nem fantasz-
tikus célok szolgálatában áll eszerint a teozófiai társulat,
hanem egyszerűen az emberiség kulturális fejlődését kívánja
tőle telhetőleg előmozdítani. Semminemű dogmákat nem tanít
és világfelfogásával csupán a magasabb igazságmegismerést
akadályozó téves nézeteket, előítéleteket és egyoldalú elmé-
leteket kívánja az emberiség gyorsabb haladása útjából
eltüntetni.

A teozófiai mozgalom manapság már az egész föld
kerekségén elterjedt és mindig jobban és jobban érdekli a
kulturnemzetek művelt köreit. Ez igen természetes jelenség,
ha figyelembe vesszük, hogy a magas etikai alapon álló teo-
zófiai társulat legfőbb gyakorlati célja: «magvát alkotni egy
általános, az egész emberiséget szellemileg magában foglaló
testvéresülésnek, tekintet nélkül az emberek fajára, nemzeti-
ségére, hitvallására, állására vagy nemére.

Ezt azért tekinti gyakorlati főcéljának a teozófiai tár-
sulat, mert csak ilyen általános testvéresülés által véli elér-
hetőnek az emberiségnek azt a magasabb kulturális színvona-
lát, amelyben az egyes nemzetek legműveltebbjei, kik az
emberi társadalom vezetésére és irányítására vannak hivatva,
át lesznek hatva az egész emberiség kulturális együvértar-
zásának magasztos eszméjétől. Ennek kihatásaként végkép-
pen kell hogy megszűnjenek a mostani félbarbár állapotok,
melyekben öldöklő háborúk, nemzetközi irigykedés, stb. napi-
renden vannak.

El lehet képzelni, hogy az emberiség ilyen magasabb
kulturájának minő áldásos következménye lesz az évszázá-
dokon át annyira megkínzott nemzetekre. Megszabadulván a
reá nehezedő lidércnyomástól, az emberiség összes anyagi
és szellemi erejét a civilizáció fokozására és az emberi jólét
gyarapítására fordíthatja majd.

A teozófiai mozgalomnak az emberiség testvéresülésére

irányuló e törekvése már magában véve is elegendő tehát, hogy annak nagy kulturai jelentőségét az emberiség vezető osztályai legnagyobb figyelmükre méltassák. Ez már némileg meg is történt Amerikában, Angliában, Németországban, Franciaországban és Németalföldön, ahol már számos teozófiai egyesület működik, hatalmas irodalomra támaszkodván. (Mint kiváló bevezető munkát ajánlhatom az angolból németre fordított következő két könyvet: H. B l a v a t s k y: «Schlüssel zur Theosophie»; A. B e s a n t: «Uralte Weisheit».)

E gyakorlati főcéljának, t. i. az emberiség testvéresülésének az elérésére, a teozófiai társulat a keleti és nyugati vallásrendszerek, bölcsészetek és tudományok minél általánosabb tanulmányozását ajánlja. Szintúgy tanácsolja az emberek lelkében még szunnyadozó magasabb szellemi (értelmi) képességek észszerű fejlesztését és önzetlen használatát az emberiség haladása javára.

A teozófiai társaság ily módon kíván szolgálatot tenni az emberiség kulturájának. Teljesen távol tartja magát mindentől, ami az embereket egymástól elválasztja s elidegeníti. Politikai vagy egyházi törekvése a teozófiai mozgalomnak nincsen. Egyetlen hitvallásnak, fajnak, vagy társadalmi osztálynak külön pártját nem fogja. Tagjainak a legmesszebbmenő szabadságot nyújtja egyéni nézeteik tekintetében. Csak azt követeli tőlük, hogy az emberiség egyetemes testvéresülésének az elvét tartsák mindenkor szem előtt, mert e magasztos elvnek elterjedése által magától befog állani az emberiség magasabb, átszellemültebb kulturája.

A teozófiai világnézet tehát semmit sem támad: sem az államformát, sem az egyházat, sem az egyes társadalmi intézményeket. Mindénre a teljes megértés szempontjából tekint, mint olyanra, ami az emberiség fejlődése során mint törvényszerű jelenség szükségszerűen állott elő.

A teozófiai mozgalom fokozni, gyarapítani kívánja az emberiség kulturáját azzal, hogy az egyetemes testvéresülés és kulturális együvértartozásnak a magasztos eszméjét fennen hirdeti. Ez az oka annak, hogy a teozófiai mozgalom már annyira elterjedt és hogy nagy lelkesedésre talált az összes

kulturnépek körében. Hazánkban is vannak lelkes hívei a teozófiai mozgalomnak. Ugy tudom, hogy nemsokára néhány, bővebb felvilágosítást nyújtó füzet és kézikönyv jelenik meg magyar nyelvben a teozófiai világfelfogásról.

Ezen világfelfogás legfőképen az egész világegyetem egységes mivoltára, a fejlődés alatt lévő számtalan világok céltudatos szellemi vezetésére és az emberiségnek nem is sejtett dicsőséges rendeltetésére és fényes jövőjére utal. Mindazok, akik a teozófiai világnézetet behatóbban tanulmányozták, meg vannak győződve tanainak észszerűségéről és nagy kulturai jelentőségéről. A teozófiai tanítás hivatva van a beavatottak nézete szerint fokozatosan az emberiség szellemi újjászületését létrehozni.

Azzal pedig a várva-várt aranykorok kezdődik az emberiség kulturális életében.

A modern lakás

című vállalkozás az egyetlen Magyarországon, mely a legszerényebb lakástól a legnagyobb szabásúig berendezéseket tervel és elkészít. Műtárgyak és művészi butorok külön kaphatók és megrendelhetők.

IV. ker., Ferenciek-tere 2. sz.

ÖRÖK ÉLET.

Gondolatim lázasan keringnek
A titkok örvénye felett:
— Igen! énem minden kis paránya
Öröktől fogva létezett.

Millió különböző lényben éltem
Meg-megújúlva szüntelen.
Minden, mi volt visszatér s lesz megint
Az élet örök, végtelen!

Ősök porát szívom be a légben
S a könny, mely szememben rezeg:
Tán a vízcsepp, mely futó felhőben
A nap sugarát törte meg.

Régen kihült szivek szenvedése
Az én szívembe költözött;
Lelkem elhalt titkos rezgéseit
Madar dalolja úde lomb között.

És utolsó könnyű sohajomból
Az elröppenő életet
Tán épen egy rózsatő fogja fel
S egyik virága én leszek.

Zsenge ágban én hajtok ki újra,
Május fényében osztozom,
Bogárzümmögésben én beszélek
Tavaszi illatát én hozom.

E nagy körforgásban, e cserében
Halál diadalt nem arat,
Nemzedékek hamván Élet nevet,
A síron friss virág fakad.

S mégis úgy fáj, úgy éget a könnyű
Mely elborítja szememet:
Nem tudom, ez örök vándorlásban
Találkozom még Teveled?

B. Szász Piroska.

Ilyenek az asszonyok!...

Irta: Csehov Antal.

(Befejezés.)

Az út vége felől időnként alig hallható zene szakgattott hangja hatolt idáig. Valószínűleg Aljoska játszott ott harmonikáján. A templom árnyékában mozgott valami, nem lehetett kivenni, hogy ember-e vagy valami tehén, vagy tán egyik se, csak valami nagyobb madár mozgott a bokrok között. Most kilépett egy alak az árnyékból, megáll, férfihangon szól valamit, aztán a templom mellett egy mellékutcában eltűnik. Majd a kapu közelében is előkerül egy alak; a templom felől jön és egyenesen a kapunak tart és megáll, midőn Zofját a padon megpillantja.

— Te vagy az, Varvara? — kérde Zofja — igazán te vagy?

— És ha én volnék?

Varvara volt. Egy pillanatig megállt, aztán közelebb jött és leült a padra.

— Hol voltál? — kérdi Zofja.

Varvara nem válaszolt.

— Nem maradsz nyugton addig, míg rosszul nem jársz, — mondta Zofja — hallottad, hogy járt Masenyka, rugdosták és kötéllel verték. Ügyelj, hogy te is ne kerülj az ő sorsára.

— Ne beszélj. — Varvara a kendője csücskébe nevetett és így folytatta: — Ép most mulattam a pap fiával.

— Buta beszéd.

— Isten engem úgy segítjen!

— Az bűn, — sugja Zofja.

— Hadd el — miért ne? Ha bűn, csak hadd legyen bűn. Inkább a villám üssön belém, mintsem hogy így éljek. Fiatal és egészséges vagyok. A férjem meg púpos és utálatos, meg bolond. Még az isten verte Gyugyánál is rosszabb... Cseléd voltam, nem volt mivel jól lakjam és félmeztelenül szaladgáltam. Kiakartam kerülni a nyomorból és rabszolga-

ságba estem ; akárcsak a hal a horogra. Csodákat képzeltem Aljoska gazdagságáról . . . Inkább vidrával aludnék, mint azzal az utálatossal . . . A te Fjodorod is hazakergetett téged a gyárból az apjához és egy másikkal állt össze. A fiadat elvette tőled és eladta mint egy rabszolgát. Dolgozol mint valami ló és soha még csak egy jó szót se hallasz . . . Inkább mint cseléd kinlódok egész életemen át, inkább keresek a pap fiától egy fél rubelt, vagy koldulok, inkább fejfel ugrom a kútba . . .

— De a bűn, — súgta újból Zofja.

— Ugyan hadd el . . .

Valahol a templom mögül újra felhangzott az a három hang : a két tenor és a basszus. Egy melankolikus dalba fogtak. A szövegét most se lehetett megérteni.

— Az éjszakai madarak, — nevetett Varvara.

Aztán sűgva elmesélte, hogy mulatott a pap fiával, mi mindent mondott az neki, mit mesélt a barátairól, hogy mulatott az átutazó kereskedőkkel és hivatalnokokkal. A melankólikusan idehangzó dal, a szabad élet egy lehetének tünt fel. Zofja nevetett. Bűnnek és irtózatossnak látszott neki, mégis oly kellemesnek Varvarát hallgatni. Irigyelte és sajnálta, hogy maga is nem vétkezett, amig fiatal és csinos volt.

Tizenkettőt ütött.

— Itt az ideje a lefekvésnek, — mondta és felkelt a padról — különben még megcsip Gyugya.

Mindketten csendesen belopóztak az udvarba.

— Elmentem és nem hallottam, mit mesélt tovább Masenykáról — mondta Varvara, mig az eresz alatt fekvő helyüket rendbe hozta.

— A börtönben halt meg ; megmérgezte az urát.

Varvara lefeküdt Zofja mellé, egy darabig gondolkozott, majd így szólt halkán :

— Én megtudnám ölni Aljoskát, anélkül, hogy megsajnálám.

— Bolondot beszélsz ! . . . Isten őrizz !

Zofja már alvófélben volt, Varvara hozzásimult és úgy súgta a fülébe ;

— Te... ha akarod öljük meg Gyugyát és Aljoskát. Zofja reszketni kezdett, nem válaszolt, kinyitotta szemét és hosszasan, hunyorgatás nélkül nézett az égre.

— Kitudódik, — mondta végre.

— Semmi se tudódik ki. Gyugya már öreg, itt az ideje, hogy meghaljon. Aljoskáról meg azt fogják gondolni, hogy az ital pusztította el.

Nem tudott elaludni egyikük se, maguk elé nézve töprengtek.

— Hideg van, — mondta Zofja és reszketett egész testében. — Nemsokára hajnalodik. Alszol?

— Nem... Ne hallgass rám szívem, — susogta Varvara — dühös vagyok az átkozottakra és azt se tudom, mit beszélek. Aludj szívem, mindjárt világos lesz... Aludj!...

Elhallgattak mindketten, nyugodtabbak lettek és nemsokára elaludtak.

Legelsőnek az öreg asszony kelt fel, felkeltette Zofját és a csűr alá mentek a teheneket megfejni. Aztán megjött a púpos Aljoska, tökrészen, harmonika nélkül, tele porral és szalmával. Valószínűleg elesett útközben... A csűr alá tántorgott és anélkül, hogy levetkőzött volna, a szánba vetette magát és rögtön hortyogni kezdett. Mihelyt a felkelő nap sugarai a templom keresztjét élénk lángszínűre festették és az udvarban a fák és a kútágas kiterjesztették árnyékukat a harmatos gyepen, Stavics Matvé is felugrott. Sürgős lehetett az útja.

— Kelj fel, Kufjka! — kiáltotta. — Befogni! Itt az ideje, hogy induljunk! Gyorsan!

Kezdetét vette a reggeli zürzavar. Egy fahéjszínű ruhás, fiatal zsidóasszony egy lovat hozott itatni az udvarba. Panaszosan nyikorgott a kútágas, a csöbör oda-odaütődött a kút falához... Kufjka álmosan, kimerülten és a harmattól nedvesen ült a kocsin. Lustán magára vette kabátkáját és hallgatta hogy csobog vissza a víz a vederből a kútba. Didergett a hidegtől.

— Anyjuk, — kiáltott Stavics Matvé Zofjára — kopogj csak a kocsinak! Hadd fogjon be.

Most Gyugya is kiszólt az ablakból.

— Zofja, annak a zsidóasszonynak egy kopeket kell fizetnie az itatásért. A gazok egészen ide szoktak.

Juhok szaladgáltak mekegve fel és alá az úton. Az asszonyok a juhással veszekedtek, ki ostorát pattogtatta, flótázva vagy durva rekedt hangon válaszolt nekik. Három juh az udvarba tévedt és nem tudták megtalálni a kijáratot. Neki-neki mentek a kerítésnek. Ez a zaj felébresztette Varvarát is. Összeszedte batyúját és befelé indult a házba.

— Te is kikergetheted volna azokat a birkákat, hallod, — kiáltott rá az öreg asszony — te nagyságos kisasszony.

— Még csak az hiányzik. Majd még helyettetek is dolgozom, — morogta vissza Varvara és bement a házba.

A kocsikerekeket megkenték, a lovakat befogták. Gyugya kijött a házhól, a számlával a kezében. Leült a lépcsőre és összeszámolta az idegen tartozását a szállásért, a zabért és az italért.

— Hallod-e, a zab árát ugyancsak borsosan számítottad fel, — mondta Stavics Matvé.

— Ha drágálsz, hadd itt! Amint csak neked tetszik, kereskedő úr.

— Midőn az idegenek a kocsihoz léptek, hogy beszálljanak, még visszatartotta őket valami. Kufjka sapkája elveszett.

— Hol hagytad el, te fickó, te malac? — ordított rá Stavics Matvé dühösen. — Hová tetted?

Kufjka arca az ijedtségtől egészen elsápadt. Keresgélt a kocsi körül, de nem tudta megtalálni; a kapuhoz szaladt, aztán az eresz alá. Az öreg asszony és Zofja segítettek neki keresni.

— Kiszakítom a füleidet, — kiabált Stavics Matvé — te fattyú!

Végre a kocsi fenekéről előkerült a sapka. Kufjka a könyökével törölte le róla a ráragadt szalmát. Felszállt a kocsira és ijedten ült le, mintha attól tartana, hogy hátba ütik. Stavics Matvé keresztet vetett, a fiatal kocsis meghúzta a gyeplőt; a kocsi elindult és lassan kigördült a kapun...

A HALÁL.

— Senilia. —

Írta: **Isac Emil.***

— A kapunál zörög valaki,
Ki zörög a kapunál, anyám?
— Csak a szél bűg, angyalom! . . .
— Nem anyám, a szél nem zúg a kapunál,
Az erdő az ő lakása és a nyílt mezők.
— Egy vándor idegen lesz, aki irgalmat esd!
— Nem anyám, az idegen kerüli házunkat,
Mert mi szegények vagyunk.
— Angyalom! Aludj, aludj csendesen.
Anyád őrző angyalod leend!
Ne figyeld a kapu zörgését.

— Édes jó anyám, anyám!
— Én érzem, hogy elfogok menni,
Idegen országokba' fogok elmenni,
Ahol örök a nyár, és csillogó
A kék hajnal ragyogó fátyla.
Oly messze megyek el.. Messze . . .
A hol az emberi szeretet is tiszta.
— Bohó kis lányom! Mily sötét gondok nyomják szívedet
Miért gondolsz oly messzire.
Hát reszkető vén szülődet el akarod hagyni?
El akasz hagyni, leányom?

— Ó, anyám!
Ne beszéljünk erről. Jól tudod,
Hogy könyeim felelnek szavaidra . . .
Te azt akarod, hogy okos legyek,
És hogy ne figyeljem a kapu zörgését!
Ez a vágyad . . .
De anyám,
Menj a kapúhoz. Mert valaki döngeti azt.

---

* Fiatal román poéta.

A vaskalapácsa . . . duhajon, vergődik.
Hallga' . . . A nehéz kapú, nehéz kalapácsa,
Mily vadúl zeng . . .
Édes anyám, ki van a kapunál?

— Lelkemnek magzatja,
Mily hazugságot mondjak el?
Én nem tudom, ki zörög a kapunál.
Égy idegen . . . egy idegen . . . Vagy, vagy,
— Vagy? . . . Édes anyám, vagy? . . .
— Vagy . . . Vagy, . . . talán egy gonosz szellem.
— Egy szellem? Szellemet mondtál, szellemet?
Anyám, szellem jár kapunknál?
Az döngeti a nehéz kapút, nehéz vaskalapáccsal?
Szellem?
— Magzatom reszketsz . . .
Reszketsz, mint a napsugár.
Arcod kivirágzott, mint a tejbe' a rózsaszál
És szemeid . . . szelid őz-szemeid . . . könyeznek.
És kebled forr, mint a forró víz.
Megijedtél . . . Megijedtél? . . .

— Anyám, o, anyám!
Az a szellem, az a szellem . . . a halál.
A halál vár a kapúnál . . . És az zörög.
És hiába reteszled be láncsal a kapút,
Az út számára nyitva van,
Bárhol, tűzön és vizen át,
Víz és ég közt, köd és föld közt . . .
Anyám, a kapúnál . . . a halál vár . . .
Ő elvisz messzire . . . elvisz messzire,
Oda, ahol csillagok virágzanak a völgyben,
S ahol a tenger hullámai aranyból vannak.
S ahol az ég tiszta, mint a fény —
A halál vár . . . Nyisd ki a kapút,
De láncold meg a kutyát.

— Édesem,
Te reszketsz . . . Piros ajkaid
Feketék lettek.
Homlokodra felhők ereszkedtek.
A bánat barázdái . . .
És szemeid . . . üvegesek.
— Anyám! . . . a kapúnál, a vaskalapács . . .

— Félrebeszél.

Istenem! Meghal a beteg
És a kapú vadúl zeng.
Ki lehet a kapúnál?

— — — — —
S kezecskéi jéghidegek

Édesem! Édesem!

— Anyám, anyám, a kapú.
A kalapács... a kapú
Any... ám... Any...ám.....

O, élt em nek napja,
Gyermekem! Gyermekem! Gyermekem!
Elalszik, az élet gyertyája!...
Összerázkódik.

Homloka lüktet. És izzad.

Hörög...

Meleg vér foly orrából,

Meleg vér bugyog, piros vér bugyog orrából.

Gyermekem!

— Any...ám... a...ka...pú...nál...
A ka...pú.

— Az Istenért!

Mily zöld lett arca.

Mily szigorú, és hosszúra nyúlt arca.

Mily kék a szája.

És vére... bugyog.

Meghal?... Meghal! Meghal.

És a kapú kalapácsa zeng... zeng.

Any...ám... a ka...la...pács...

— A kalapács! Lányom, a kalapács!

Fordította: T. E.

Martin nagyapó büne.

Irta: Potapenko Nikolajevits Ignatij.

— Mondd csak, kedves Nagyapó, mért szállonganak a felhők mindig a hold körül — nézd csak — a hold pedig mindig egy helyen marad. Miért, nagyapó? — kérde a nyolc-éves Wasjka Martin nagyapót; szorosán hozzá símult az öreg emberhez, s beburkólózott széles bundájába. Wasjkán nagy csizmák voltak, melyeket még az apja, Karpó, hordott, s egy flanelkabát, mely az édes anyjáé, Marináé volt. Nem is fázott, mert nagyon kellemes volt a nagyapó bundájával takarózni, Wasjka nem tudta magától ezt az élvezetet megtagadni.

— Ó te kis filozófus! Honnan tudod, hogy a hold egy helyben áll? Nem is áll, hanem uszik az égen, — felelt oktató hangon, s kedélyes iróniával a nagyapó. — Most ott van, látod, de reggel már a másik oldalon lesz, aztán lemegy és aludni tér.

Wasjka egy percig hallgatott. Szemlátomást a most kapott felvilágosításon elmélkedett.

— Sok versztnyire van a hold a földtől, nagyapó? — kérde ismét vékonyka hangon.

— Hogy sokra-e? Ó te kis csacsi! Hát megmérte-e valaki valaha? Senki sem mérte meg...

— Lehet vagy száz versztnyire, — jegyezte meg Wasjka némi biztossággal, és figyelmesen szemlélgette a holdat, mintha gondolatban méregette volna a távolságot közte és a föld között.

— Talán annyira, talán ezerre is, isten tudja, — felelt a nagyapó, kinek elég halvány fogalma volt a száz és ezer különbségéről. Kicsit izgatottan is beszélt, mert, bár nagyon szerette az unokáját, ki nem állhatta, ha olyanokat kértett tőle, amikre nem tudott felelni. Minek kell azt tudni valakinek, hány versztnyire van a hold — mintha bizony vásár készülné a holdon, s arra akarna elmenni. És aztán mi is az a hold?

— Tudod-e, mi a hold? — kérdi a nagyapó, de már más hangon, biztosan, határozottan, mert azt ő nagyon jól tudja, hogy micsoda.

— A hold? — ismétli gondolkozva Wasjka. — Talán

valami nagy gyertya, olyan mint a templomi . . . Olyan nagy, széles, mint egy gerenda.

— Hahaha! Te kis csacsi! Te filozofus! Már hogy lenne gyertya?! Az égen nagy szelek járnak, és egy gyertyát már régen eloltottak volna! Nem gyertya az, hanem lámpa. Igen hát, egy kerek lámpa. És te csacsi, te azt mondd, hogy gyertya . . . De Wassiljko, nem ideje-e már, hogy lefeküdj a padkára? Mi? Nincs még itt az ideje?

— Nem, nagyapó, olyan szép így. Ülünk még egy kicsit, — szolt a gyerek, s még szorosabban símult a nagyapjához.

— Jó, jó, hát ülj csak. Tudod, hogy nagyapád ugy sem alszik. Neki mindegy, akár itt ül, akár a padkán hanykolódik. Ül csak kis bolondom!

Csendes, szinte meleg téli éjszaka volt. Egész nap esett a hó, és annyi, hogy a föld, a fák, a paraszt házak tetői mind tisztán, fehéren csillogtak benne, szinte azt hihette volna valaki, hogy az égben, melyen itt-ott ékesen ragyogó csillagok tündököltek keresztül a fellegeken, azon lennének, hogy a földnek, a holnapi ünnepre díszes új ruhát ajándékozzanak. A hold majd egy-egy tovasuhanó felhő mögé rejtőzött, majd kékes fény ömlött a földre, majd ismét egy percig halavány holdsugarak verődtek reá, s hirtelen mindenféle színt kezdtek váltani a hókristályok, míg újra jött egy tovább lebbenő felleg és eltakarta a holdat.

A faluban már régen elköltötték a karácsony esti ebédet és nyugalomra tértek. A sok fánk, sütemény és ital után édesen aludtak a parasztok. Ez éjszakán falun nyugtalan álmokat szoktak látni. Minden házban az ördögök szarváról és a boszorkányok farkáról álmodnak. De ehhez már régen hozzászoktak és többé nem törődik vele senki. A paraszt felébred, keresztet vet, és szétfoszlik mint a füst, az egész tűnemény.

Martin nagyapó abban a korban volt, mikor ébrenlét és alvás már alig különbözik. Gyakran órákhosszat tétlenül üldögélt, különösen nyáron, mikor olyan kellemes a nap sütése. Ott ül nagyapó, lecsüggeszti fehér fejét s nyugodt, lassú sorban szomorú gondolatok vonódnak agyán keresztül. Isten tudja micsoda gondolatok. Ilyenkor visszagondol nagyapó élete valamelyik történetére és egészen bizonyosan tudja, hogy ekkor vagy akkor, így meg így esett meg vele; vagy régen hallott régi mesékből tűnik elébe egy kép, s nagyapónak úgy tetszik, mintha csakugyan élt volna. Aki kilencven évig élt, sok csodálatos dolgot látott, tudja, hogy az életben

olyan rendellenes, olyan ellentmondó dolgok történnek, milyeknek a mesében sem fordulnak elő. Ezért nem hiszünk mi öreg embereknek, ha régi időkből csodákat beszélnek nekünk, hanem azt mondjuk rájuk: mesék. És ezért szeretnek öreg emberek gyermekeknek meséket mondani — és tudja isten, a gyermekek hiszik-e jobban, vagy talán ők maguk...

— Vigyázz Wassiljko, el ne aludj itt — szólt nagyapó — mit csináljak aztán veled?

— Nem, nagyapapa, nem alszom el... Gondolkodom — szólt Wasjka lassan. Nagyapó nevetett és a fejét rázta.

— No, nem mondtam, hogy filozófus vagy?! Gondolkodik! Mit nem beszélsz! Alig látszik ki a földből és gondolkodik. Micsoda emberek vannak manapság! Hát min gondolkodol?

— Magam sem tudom, nagyapó. Csak azt látom, hogy minden fehér, hogy a hold világít, a hópelyhek csillognak, a nád úgy áll amott, mint egy kőfal, nem mozog, mintha aludnék — és a bundában olyan meleg van, mint a padkán. És olyan jól, olyan jól érzem magam, nagyapó. Látod, erre gondolok.

— Hm, csacsi vagy Wassiljko, csacsi. Minek gondolkodol te? Nem kell semmin se gondolkodnod. Mikor nyugodtan vagy a bundában, meleged van és nincs semmi gondod. Minek kell ilyen kis fiúnak gondolkodni? Majd ha úgy töltöd el az életed, mint nagyapád, akkor, persze, gondolkodhatsz...

És nagyapó csakugyan elgondolkozott. Valamin, régen elmúlt időben. Bizony régen volt, istenem, de régen! De emlékszik rá. Mintha csak tegnap hangzott volna el az utolsó sóhaj, és a mélységes éjjeli csendben hallja nagyapó, mint koppan tompán a kalapács, fenyőfa fedelet vervén a koporsóra. És öreg szíve nyugtalanul izgatottan kezd dobogni, majd erősen ver kebelében, majd szünetet eláll. Nagyapó hangosan gondolkodik, és dörmög: és minél többet gondolok rá, Úram, te tudod, hogy ő nem nagyon tehetett róla... nem tehetett... az átkozott sors... ó, ó, ó...

— Kiről beszélsz, nagyapó? — kérde Wasjka.

Nagyapó megriadt. Nem vette észre, hogy hangosan beszélt. Azt hitte, a múlt emlékei csak halványan verődtek vissza agyába, mint pislogó mécses távoli fénye, melyet eltakart a köd.

— Te hallod a gondolataimat! Nézd csak! Hogy kiről beszélek? Ej, ej! Minek azt tudnod!

— Beszélj el nagyapó, beszélj el, — okvetetlenkedett kíváncsian a fiú.

— Azok az idők elmúltak és nem jönnek vissza többé.
 — felelt nagyapó, aztán sokáig hallgatott, és folytatta: —
 Épen ilyen éjszaka volt, és a hold ép így látszott keresztül
 a felhőkön. Egy felleg borúlt rá és minden elsötétült; aztán
 elvonúlt róla és minden világos lett és mintha az égben is
 angyalok énekeltek volna. Úgy, úgy. Az égben angyalok
 énekeltek és a földön történt valami . . . amitől isten minden-
 kit őrizzen . . .

— Mi történt nagyapó?

— Szörnyű dolog, Wassiljkó, szörnyű, érted-e? szólt
 nagyapó és láthatóan nyugtalanság szállta meg.

Elérkezett a pillanat, mikor nagyapónak mindent el
 kellett beszélnie, még ha nem is kérték volna reá. A ra-
 vasz Wassiljko tudta ezt, mert ismerte nagyapját s már
 gyakran érdekes történeteket csalt ki tőle. Nagyapó folytatta:
 Kalinik szomszéd mindig azt mondja: hogy, azt mondja,
 ezelőtt jobb volt. Még a lelkünk se volt a miénk, azt mondja,
 de legalább volt mit enni. . . S ezt azért mondja, mert buta
 a feje. De én azt hiszem, százszor jobb éhen halni, ha a
 lelkünknek, meg lelkiismeretünknek magunk vagyunk az urai.
 Igen, a lelkiismeretünk legyen a magunké. Így van az, látod.
 Ó, ó. Nos . . . No hallgass ide. Halld csak Wassiljko, hogy
 volt. . .

Nagyapó a holdra pillantott, mely épen most bujt ki
 egy felhő alól és sajátságos tompa, rejtélyes hangon kezdett
 rá, a hogy öreg emberek titokzatos történeteket szoktak
 beszélni,

— No, igen. . . Épen ilyen éjszaka volt, mint ma, a
 hold ép úgy sütött és a csillagok ragyogtak. . . És, egész
 bizonyos, karácsony éjszaka is volt. Oly bizonyosan emlék-
 szem rá, mintha most történt volna — ott álltam Paraskával
 annál a szürke kőnél. . . Az a kő ép úgy állott ott akkor
 is, mint most. Tudod, Wassiljko, a kőnek nagyon szép élete
 van. Száz és ezer évig fekszik ott nyugodtan és nem moz-
 dul és nem változik. A milyen volt, olyan marad. Csak egy
 kicsit mélyebben süpped a földbe. . . Nagyon jó lehet kőnek
 lenni. . . !

— De a kő semmit sem érez, nagyapó.

— He, hogy nem érez! Épen az a jó, hogy nem érez:
 mert nem érez, nem is fáj neki semmi. No, hallgass hát ide.
 Én és Paraska ott álltunk a parton, annál a szürke kőnél.
 Paraska gyönyörű leány volt. Már a hajfonata is pompás.
 Akárhogy cibálta a boldogult Ábrámovna Márfa (nagyon
 szigorú úrasszony volt ő, aj, aj, mint egy vadállat asszony

képében!) akárhogy cibálta, mondom, a hajfonatok mindig szépek maradtak. Néha beborította velök Paraska a nyakát, mint egy kendővel s még bokorra is kötötte. Nagy, hosszú volt, az arca rózsás, az ajka mint a cseresznye és a szemei — mint az a két legfényesebb csillag, ott a templom kupolája felett, látod? Olyanok voltak a Paraska szemei. No, és nagyapád se az volt akkor, aki ma. Daliás legény volt, a lányok azt mondták róla, hogy szép, fiatal ember és azt hiszem, a lányok nem hazudtak, mert némelyik el-elpirult, a hányszor rá nézett. Szerettem Paraskát teljes szívvel és ő is szeretett engem teljes szívvel. . .

— Mi az nagyapó?

— Valakit teljes szívünkkel szeretni? Nézd: egy emberért, akit szeretünk, tűzbe, vízbe menni, az életünket is odaadni érte. Nélküle nem süt nekünk a hold, nem ragyognak a csillagok, nem melegít a nap. Látod, ez az, valakit egész szívünkkel szeretni. Mind a ketten fiatalok voltunk. Valamivel több voltam husz évesnél, ő annyi sem volt. És nem egy napja szerettük egymást, nem is egy hónapja, de persze titokban. Mert, ha Ábrámovna Márfa megtudta volna, azonnal levágta volna a Paraska haját és engem elvitetett volna katonának. Szörnyü asszony volt, isten nyugosztalja, mert nem mi ítélkezünk felette . . . A Biró fog itélni felettünk is, felette is . . . És akkor így szóltam Paraskához: Halld csak Paraska! Holnap vége a bőjtnek s most már a jövőnkre kell gondolnunk . . . Paraska átölelt: ne, ne, édes Martin! Inkább ne gondolj reá! Jewdócha, a kasznárné tegnap hallotta épen magától az úrnőnktől, hogy a sorsomról már határozott . . . És mit határozott? «Ő határozott, mond Paraska és sír meg reszket. Ő határozott! Ha a bőjtnek vége lesz, mondja, Paraskának hozzá kell mennie Trofimhoz, a kocshoz. Egészséges ficzkó és ő is az . . . jó gyerekeik lesznek . . . hallod? Különben, azt mondja, Trofim még bolondokat tesz, összeszűri a házban minden lánnyal a levet és Paraska is belegabalyodik valakibe, ilyesmire nem lehet eléggé vigyázni.» És Paraska sír, sír . . . Mikor hallottam, csikorgattam a fogamat . . . Oly dühös és oly szomorú voltam, mikor ezt mondta . . . El akarja tőlem venni ezt a leányt? Hát lehetséges az? És még hozzá kihez akarja adni? Trofimhoz! Ki az a Trofim? Veszekedő, iszákos ficzkó! Agyon fogja ütni, meg fogja nyúzni, kínozni, sohse fog neki nyugtot hagyni. Szabadjára engedtem haragomat, aztán ott hirtelen tervet kovácsoltam. Elöntött az epe. Akaratlanul is előnti az epe az embert, édes kis unokám, ha tudja, hogy nem

tehet az ember azt, amit akar és más akarata parancsol, még ha így vagy amúgy szeretne is valamit.

Paraska és én elhatároztam, hogy reggel, mikor Ábrámovna Márfa hazajön a miséről, elmegyünk hozzá, térdre borulunk előtte és ott heverünk a lábainál, míg kőszíve el-lágyul. Azt hittük, hogy olyan ünnepen, mikor az angyalok is énekelnek az égben, a legborzasztóbb ember szíve is el-lágyul . . . Így hittük.

Nagyapó elhallgatott és gondolkodva merült emlékeibe. Wassiljko nyugtalanul fészkelődött a bundában. «Tovább nagyapó, tovább.»

Nagyapó újra elkezdte: Ugy is tettünk. Eljött a 'másnap. Paraska és én vártunk, míg Ábrámovna Márfa hazajött a miséről. Vártunk egy kicsit. Jött a pópa a kereszttel és az egyházzfival és énekeltek: «Egy leányasszony szült ma» és gratuláltak és bementek a parasztok házaiba adományokat gyűjteni. Ekkor berohantunk hozzá. Mondom, berohantunk az ebédlőbe, hol egy nagy asztal mindenféle étellel tele volt rakva; sült és szalonna és borju pecsenye és hurka és sok egyéb és hogy mint volt bátorságunk, ma sem értem. Mondtam, nem is asszony volt ő, hanem vadállat s gondolkodás nélkül tudta az embereket tönkre tenni, szerencsétlenekké tenni egész életükre. Berohantunk hozzá, lába elé feküdtünk egész hosszunkban s ott fetrengtünk előtte a porban. «Mi ez? Hogy mertetek? Ki engedett be?» De mi hallgattunk, meg-némultunk, nem is éreztük, hogy van nyelvünk. Végre eszünkbe jutott és beszélni kezdtünk: Anyuskánk, szóltunk, édes jó úrnőnk, ne döntsön két keresztény lelket a szerencsétlenségbe, ne adja Paraskát Trofimhoz, — szerencsétlenné fogja tenni, megöli . . . Mi pedig, nagyságos asszonyunk, már régen szeretjük egymást. Csak karácsonyig vártunk édes nagyságos asszonyunk, hogy a lábához boruljunk és engedélyéért esedezzünk.

— Ó Istenem, folytatta rövid hallgatás után, nagyot sóhajtva nagyapó. Így volt. Igazán így . . . Ma már el se hiszi senki, pedig így volt. Így, így Wassiljko!

Wassiljko kidugta fejét a bundából és nyugtalanul nézett nagyapjára. Szemei azt kérdezték: Csak ennyi volt? Hát azután? Szemeiben félelem tükröződött, hátha a nagyapó itt abba hagyja az elbeszélést?

— És mi történt azután nagyapó?

— Azután borzasztó dolog történt, felelte nagyapó. A mi úrnőnk olyan dühös lett, milyennek soha se láttuk. El-halványodott, reszketni kezdett, egy darab sült, mit épen

evett, megakadt a torkán és ajkán hab mutatkozott. Lábával toppantott, szeme szikrázott, orra-lyuka tátongott. «Ah, szólott. nézd csak, mit nem akarnak! Még azt, amit ők maguk szeretnének! Még egy kutyámnak sem volt saját akarata. Hallgatóztatok és megtudtátok, hogy mi a tervem és szembe akartok vele szállni? Már régen szeretitek egymást, azt mondjátok? Hát ki engedte meg, hogy szeressétek egymást? Majd megmutatom én nektek, milyen a ti saját akaratotok! Majd megmutatom. Azonnal az istállóba mind a kettővel s korbácsoljátok meg őket úgy, hogy egész életökben viseljék a kéket!

— Egy olyan nagy ünnepen? — kérde borzadva Wassiljko.

— Eh, mit, ünnep! Várj csak, ide hallgass! Nagy az emberi gonoszság! Egy emberben több gonoszság lakhatik, mint tizenkét farkasban . . . Csak adj neki alkalmat, hogy megmutathassa s engedd, hogy tegye, amit akar . . . Ne félj a ragadozó állattól, mert ez ellen védekezhetsz bottal, baltával, de félj a dühös, rossz embertől. «Tehát, szól az úrnőnk, — isten legyen igaz bírása — az istállóba velük s ott egyik korbácsolja a másikat! Szeretik egymást, hát büntessék egymást önmaguk.» Nekem hát meg kellett vesszőznöm Paraskát és Paraskának engem. A legénynek a leányt — a kedvesét és a leánynak a legényt. Látott-e már ilyet valaki? Szidalom, szégyen, gyalázat! És a szívem? Ó, szörnyű csak elbeszélni is! . . . És elvittek bennünket az istállóba, Wassiljko.

— Ez idő óta nem láttam többé Paraskát és Trofim is eltűnt. Azt mondták, kínozónk Moszkvába küldte őket, hol a fia tiszt egy ezredben. Ott maradt Trofim kocsisnak egész életében és Paraska keservesen szenvedett miatta, mert Trofim, azt mondják, ott még többet ivott, mint itt. Velem azonban más történt . . . .

— Micsoda, nagyapó?

— Velem az történt, hogy kondásnak tettem és el kellett vennem egy Ariza nevű leányt. Parancsolták, cselekedtem. Arina a feleségem lett. És látod, ekkor kezdődött . . . .

— Tudod-e Vassiljko . . . nem, jobb, ha nem tudod . . . fejezte be a nagyapó hirtelen, unokája várakozása ellenére.

— Nem, nem, nagyapó, beszélj! könnyörgött reszkető hangon a gyerek. Tele volt kíváncsisággal és sirva fakadt volna, ha az elbeszélést nagyapja be nem fejezi. Beszélj, nagyapó!

— Beszéljek? Azt hiszed, nincs nehezemre? — szólott Martin nagyapó s megrázta a fejét. Ó Wassiljkó, minden ember követett el nagy bűnt, mely mint egy kő fekszik a szivén, és sem ima, sem sóhajtás le nem gördíti azt onnan

soha... Ó, ó! de mert úgy könyörögsz, halld hát, de ne ítélj el a te nagyapádat!... Arina jó, csöndes, békés leány volt. Aki nem volt rest hozzá, kikötött vele, de ő nem szólt semmit, mindent eltűrt. Keresztet vetett és sóhajtott... Nagyon istenfélő asszony volt. Nem volt épen csúnya az arca, de nem is szembetűnő... Sápadt volt, sovány és kicsi... De mert én akkor Paraskát szerettem és Ábrámovna Márta nagyon elkeserített, mindenkire haragudtam és gyűlöltem Arinát az első naptól fogva, igen, annyira gyűlöltem, hogy rá sem tudtam nézni. Oly szelid volt hozzám, mint egy galamb és én hozzá olyan, mint egy ragagozó vad. Azt mondta nekem: «Mért haragszol rám Martin? Vagyok-e én oka valaminek? Isten rendelte így, hát így is kell lennie!» Az ördög azonban elvette az eszemet. Elkezdtem a korcsmába járogatni, a pálinkát inni. S mikor aztán hazamentem és a szelid Arenát megláttam, ez a gyöngéd teremtés annyira dühbe hozott, hogy verni kezdtem és ő nem kiabált, csak sóhajtozott és keresztet hányt. Istenem, istenem! Milyen nagy véték! Mért reszketsz Wassiljkó? A hideg miatt? Mondtam, hogy eredj a kályha mellé...

— Nem a hideg miatt reszketek nagyapó... borzasztó ez nekem nagyapó — felelt a gyermek szorongva.

— Igen, borzasztó történet ez, borzasztó... ha a Biró ítéletnapján azt fogja kérdezni... nem tudom, mit fogok neki felelni... Arina egy leányt és később egy fiút szült... A te apádat. Arina, a te nagyanyád volt Wassiljko. De az nem enyhíté az én indulataimat. Gyűlöltem, mint azelőtt és vertem irgalmatlanul, embertelenül, állati módon. Hajánál fogva húzgáltam és lábbal tapostam rajta... Ó, sok minden megesett... Ne reszkess úgy, Wassiljko. Na, mit csinálsz megint? Most meg már fickándozol? Hallgass csak ide. Egyszer — vasárnap este — elmentem a korcsnába s ott találtam Anikit, az uraság szakácsát, ki épen Moszkvából jött a fiatal úrtól. Összeültünk, ittunk. Szólok: láttad-e ott Parakát? — Hogyne láttam volna, mondja. Persze, hogy láttam! Kérdezett téged, hogy megy itt a sorod? — Nos, és milyen az élete? — Olyan, mondja ő, hogy bizonyosan az utolsó napjait éli. Trofim, ez a dúrva fickó félholtra veri, olyan már, mint az árnyék... Sorvadás bántja és nemsokára vége. Egyszer-kétszer még megveri Trofim, aztán nem lesz többé bántódása. — Mikor ezt hallottam, kivert a forróság. Oly dühös lettem, mint egy felbőszített tigris. Az ördög teljesen hatalmába kerített. Hah, kiáltottam, hát így van, így! Egyebet nem tudtam mondani. Felhajtottam még két pohár pálin-

kát, haza rohantam és verni kezdtem az én Arinámat . . . Akkor már valóban vadállat voltam, nem ember. És ő csak sóhajtott és az ég felé emelte a szemét. Én meg ütöm, ütöm, verem . . . Hallom, hogy nem sóhajt többé és kinyulva fekszik a földön . . . Ekkor mintha hideg szél csapott volna meg, eszméletre tértem, láttam, mit tettem, tudatára jöttem és elkezdtem sírni . . . Én öltem meg!

Az utolsó szavak közben nagyapónak megcsuklott a hangja és lehajtotta a fejét.

Hirtelen felriadt.

— Hé, Wassiljko, hová mégy? Hová? — kérde izgatottan és nagy fáradsággal feltápászkodik a padról. De Wassiljko, mint egy megriadt állat ugrott ki a bundából s szaladt, szaladt a hóba. Teste reszketett a hidegtől s a hatástól, melyet reá a nagyapó elbeszélése gyakorolt.

— Gyer ide, csacsi gyerek, gyer ide! Gyere a bunda alá! Meghülsz! . . .

— Nem jövök, nagyapó, nem, nem, felel reszketve a gyermek.

— De hát mért nem? Olyan nyugodtan ültél és most hirtelen . . . Ó te csacsi!

— Nem jövök! Félek tőled nagyapó! — kiáltott a gyerek vad borzalommal. Te . . . te megöltél egy . . . embert.

Nagyapó ott állt remegő lábakkal s azután rázuhan a padra. Kezével görcsösen kapaszkodik mellébe. Úgy érzi, mintha éles kést döftek volna oda. Csak egy pillanatig érezte, aztán nem érzett semmit. Mikor Karpó és Marina, kiket Wassiljko felköltött, az utcára futottak, nagyapót mozdulatlanul találták és nem tudták felköltetni. Nagyapó örökre mozdulatlan maradt . . . A hold még mindig ragyogott, majd lebegő kék felhők homályosították el, majd ünnepi pompával tündökölt a föld felett és a föld oly vidámnak látszott hófehér új ruhájában és a nád is nyugodt, mozdulatlan volt, mint azon a régi, régi időkbe múlt gyönyörű éjszakán, mikor az ifjú, daliás Martin ott a szürke kő mellett gyöngéden nézett szerelmes Paraskája szomorú szemébe . . . És az angyalok énekeltek az égben.

Wassiljko behuzódott a padka sarkába, remegett és sírt; nem akart tudni, nem akart hallani semmiről . . . Egész életében nem tudta Martin nagyapó elbeszélését elfelejteni.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

117

Egyházi eljegyzést nem tartottak s a jegyváltást Bolkonszky herceg különös kivánságára nem is hozták nyilvánosságra. A herceg úgy vélekedett, hogy az elhalasztásnak ő lévén az okozója, így hát annak minden terhét neki kell viselnie; őt adott szava élete utolsó lehelletéig kötni fogja, de Natasa cselekvési szabadsága ne legyen lekötve. Ha egy fél év múlva azon venné észre magát, hogy érzése, elhatározása megváltozott, kitartása megingott, ne gátolhassa semmi sem mátkaságuk feloldásában.

Természetesen Natasa s szülői hallani sem akartak a herceg szándékáról, de András herceg nem tágított.

Natasa boldognak érezte magát, de boldogsága felhőtlen ege elborult, valahányszor az elválás gondolata suhant végig azon, sőt a herceg is fázott, sápadozott e gondolattól.

Elutazását megelőző estén Bolkonszky magával hozta Pierret, aki a bál óta még nem látogatta meg Rostovékat.

Pierre szórakozottnak s roszkedvűnek látszott. Az öreg grófnővel beszélgetett. Natasa Sonjával a sakkozó asztalhoz ült s a herceg hozzájuk szegődött.

— Nemde, régóta ösmeri Besuchovot? — kérdé Natasát. — Kedveli őt?

— Igen, pompás ember... de olyan különös.

S most is, mint rendszeren, amikor Pierről beszélni kezdett szórakozottságáról hallott, költött adomák előadásába fogott.

— Remélem, tudja, hogy beavattam őt titkunkba, — kezdé újból András herceg. — Gyermekkora óta ösmerem, aranyból van a szive. Kérem, Natasa, — folytató a herceg komoly hangon — elutazom, a jó ég tudja csak, mi történhetik velem. Elfelejt... Tudom, tudom, erről nem szabad szólanom. Csak még egyet! Bármilyen is távollétem alatt...

— Úgyan mi történhetnék?

— Legyen az bármi is — mondá András herceg — nagyon

kérem Mademoiselle Sophie, forduljanak Besuchov Pierre grófhoz. Igaz, hogy nagyon szórakozott, különös ember, de a szive az szinarany.

A család tagjai sejtelemmel sem bírtak minő hatással lesz Natasára a válás.

Kipirult arccal, izgatottan, száraz, de égő szemekkel tett-vett mindenféle fölösleges dolgot ezen a napon.

Még csak az utolsó bucsú-kézcsók alkalmával sem tolult egy áruló könyecsepp szemeibe.

— Ne utazzék el — rimázkodék oly hangon, mely András herceget gondolkodóba ejtette, vajjon nem lenne-e előnyösebb maradni. E hang még igen soká visszhangzott füleiben.

Elutazása után sem sírt. Néhány napon át azonban ki nem mozdult szobájából és könnytelen szemekkel, részvétlen hangon egyre-másra ismételtette: Oh miért is utazott el?

De az elválás után két héttel hozzátartozóinak nagy álmélkodására leküzdötte kedélye lázongását s ismét a régi Natasa volt, csak vonásai változtak meg, a gyermekek is megváltozott arccal hagyják oda a betegágyat hosszas avagy súlyos betegség után.

XVI.

A nyár közepén Mária hercegnő váratlanul levelet kapott Svájcban időző fivéréből. András herceg különös hirt közölt vele, Rostov Natasával eljegyezte magát. A levél minden sora elárulta fivérének Rostov Natasa iránti rajongó, forró szerelmét s nővére iránti nagy bizalmát. Megírta, hogy így még sosem szeretett s hogy csak most tudja megérteni, mily szép is az élet voltaképen. Bocsánatot kért, hogy nem lissya-goryai tartózkodásakor mondott már el mindent, holott édesatyjával akkor beszélte meg e dolgokat. De e lépésre csak a nővére iránti kimélet készítette. — Te bizonyára — így folytatta — megkérlelted volna a herceget, ezáltal magadra zúdítva haragját. Külömben az ügy felett akkor még nem döntötünk végérvényesen. Atyánk kívánságára elhalasztottuk a menyegzőt egy esztendőre, most ez időből hat hó elteltet s elhatározásom olyan szikla-szilárd, megingathatatlan, mint annak előtte. Csak a fürdőorvos határozott kívánságának engedve, időzöm még itt, ha rajtam mulnék, már Oroszországban lennék! Így azonban visszatértem még három hónappal kell elhalasztanom. Ösmersz engem

s atyámhoz való viszonyomat. Nem kérek tőle semmit, független voltam s maradok, de akarata ellen cselekedni, haragját magamra zudítani még sem akarom most, amikor talán már úgy sem időzik sokáig közöttünk, ennek tudata megrabolná boldogságom felét. Ez ügyben irtam most neki, kérlek, add át a leveletem egy nyugodt pillanatában s értesíts azután, milyen magatartást tanusít házasságom gondolatával szemben s ha van-e remény a határidőnek négy hónappali megrövidítésére.

Hosszas habozás és töprengés után, előzetesen ájtatosan imádkozva, a hercegnő átadta végre atyjának a levelet.

A következő napon a herceg teljes nyugalommal így szólt leányához:

— Ird meg a fivérédek, hogy várja be a halálomat... úgy sem tart már soká... megszabadul a létezésem nyugös gondolatától.

A hercegnő válaszolni akart, de atya nem engedte szóhoz jutni s most már annál hevesebben fakadt ki.

— Nősülj meg... csak nősülj meg, kedvesem!... Mondhatom, az atyafiságod gyönyörű lesz. Okos emberek, he? Gazdag emberek, he? Igen, Nikoluska jó mostohát kap. Irjad meg neki, felőlem akár holnap is megházasodhatik... de ha ő megnősül, akkor én meg a Mile. Bourienne-t veszem el!... hadd legyen a bátyádnak is mostohája. Még egyet. Én a házamban semmitéle asszonynevet nem akarok látni. Megnősülhet, de akkor éljen magának. Vagy talán te hozzájuk szándékozol költözni, — közeledik Mária hercegnő felé. Szerencsés utat... Isten veled!... csak rajta, rajta hát!

Ezután a tüzes magyarázat után, atya sosem beszélt többé fivére nősüléséről, de fia kishitűségén érzett dühét leányával rezteté.

— Miért nem tartják meg a lakzit? — kérdé egyszer leányát.
— Impozáns hercegasszony lesz belőle.

Az utóbbi időben Mária hercegnő borzadva észlelte az öreg ábornoknak a francia nőhöz való közeledését. A hercegnő tudatta fivérével levele fogadását, viszont megvigasztalta ama kilátással, hogy édesatyjuk hova-tovább megbarátkozik házasságának gondolatával.

Mária hercegnő örömét s vigaszát a valás és Nikoluska nevelése képezték, de ezeken kívül volt még szive legmélyén egy elrejtett vágyakozás, remény s a legfőbb vigaszt főleg ebből merítette.

Ezt a vigasztnyújtó reményt isten emberei, a zarándokok ké-

pezték, akik az öreg herceget bujva, az oldalszárny lépcsőit használva keresték fel őt.

Minél idősebb lőn Mária hercegnő, annál inkább lepte meg őt az emberek rövidlátása, akik itt e földön csak élvezetet, örömet keresnek; akik dolgozva, küzdve, túrve egymás vesztére törnek csak azért, hogy e lehetetlen, képzelt, bűnös boldogságot elérhessék. András herceg szerette a feleségét, de ez meghalt s fivére üdvösülését most egy más asszony birhatásához kötötte. Édesatyja e házasságba nem egyezik belé, mert fiának gazdagabb, előkelőbb arát óhajt. Valamennyien túrnek, küzdenek, agyongyötrik magukat, romlásba döntik lelküket, — halhatatlan lelküket — hogy azt a pillanatnyi élvezet adó boldogságot elérjék. Pedig megmondotta istennek szent fia, Krisztus, hogy a földi élet egy pillanat s csak próbatét

mégis ragaszkodunk hozzá, sőt még boldogságunkat is keressük. Erre miért nem gondol senki? töpreng Mária hercegnő. Senkit kivéve istennek ama megvetett páriáin kívül, akik koldustarisznyával hátukon az oldalszárny lépcsőin lopva jönnek fel hozzá, kerülve a herceg látását, nem a saját személyöket féltve a szitkok árjának kellemetlen voltától, hanem mivel megakarták óvni a herceget a vétkezéstől. Elhagyni a családot, az apai házat, lemondani minden cífra hivalkodásról s darócot öltve, álnéven helységről-helysége zarándokolni, imádkozva üldözőinkért, bántalmazóinkért: ez életnél, ez igazságnál magasztosabbat nem ösmert!

Scodjuska ez az 50 éves, kicsi, hallgatag, himlőhelyes asszony már 30 évnél tovább zarándokol mezitláb, darócbán. Ezt az asszonyt Mária hercegnő különösen megszerette. Mikor Scodjuska egyszer a sötét kamrában szomorú, halovány gyertyafénynél elmondotta élete történetét, Mária hercegnő ama meggyőződésre jutott, hogy egyedül Scodjuska találta meg az élet igazi ösvényét s elhatározta, hogy ő is zarándokolni megy. Azon ürügy alatt, hogy egy zarándokot akar megajándékozni, teljes zarándok öltözetet készíttetett magának: inget, gyékénycipőt, fekete kendőt s gyakorta a szekrény előtt állva, tekintetével simogatta a holmit, töprengve, habozva, vajjon nem érkezett-e még el szándoka kivitelének ideje.

Képzületben már látta magát Scodjuskával tarisznyával hátukon a poros országuton ballagni. Szent helyhez fogok zarándokolni s ott imádkozom. De mielőtt e helyet megszeretném, megszoknám, újból utnak indulok. Addig megyek, míg a lábaim birnak, azután edőlök egy elrejtett zugba s meghalok. Végre elérek az örökkévalóság csendes révébe, ott nincs többé sóhaj, sem álom, gondolá a hercegnő.

(Folytatjuk.)

Természettudomány.

A JÖVŐ LÁMPÁI. A világítás dolgában már rég nem hallottunk semmi újat. Azután a nagy roham után, hogy villamos körték, Auer- és mindenféle égők hóditották meg a pazarul világító világot, meglehetős csend állott be. Vajon mi ennek az oka? Az bizonyos, hogy amaz említett világosságot hóditó roham új principiumokat hozott gyöngén pislogó lámpáink félhomályába. És az is bizonyos, hogy tudomány, technika megint új principiumokat keres.

És ha megtalálja, az lesz csak igazában az igazi. Amiért hogy ennyit már lehet róla mondani, annak oka az, hogy az irányt már láthatjuk, hogy merre, mely ösvényeken törtet előre a haladás. Mert ma világosság dolgában csak egy vezérlő irányzata van a tudománynak és pedig az, hogy: villanyosság is fény is egy és ugyanazon dolog s villamosságból közvetlenül kell fényt előállítani. Úgy értendő ez, hogy például a mai villamoslámpák nem közvetlenül a villamosságból adják a fényt, hanem valaminek az izzásából. A villamosság előbb hővé, a hő valami anyagnak az izzásává válik és a fény csak ebből kerül. Azt pedig tudjuk, hogy így a villamosság ener-

giájának legnagyobb része kárba vész és alig 10 százaléka az energiának válik fényvé.

A tudományos elmélet, amelynek nyomán a gyakorlati dolog felé törekszenek az, hogy fény és villamosság ugyanaz, csak más és más alakjai ugyanannak. Alapvető dolog volt, hogy mind a kettőnek a rezgési gyorsasága 300 ezer kilométer másodpercenként. Az elméleti felfogáson jutott aztán a horvát származású amerikai Tesla arra a maga nemében korszakalkotó felfedezésre, hogy — legalább laboratoriumi kísérletkép — tényleg át is változtatta a villamosságot fényvé. És pedig úgy, hogy a villamosságot oly gyors váltakozású áramba transformálta, hogy az fényként jelentkezett, transformatoraiból hatalmas fénynyalábok sugárzottak és a légüres üvegcsövek világítottak, ameddig a villamoshullámok szerteterjeszkedtek. Ez a Tesla-féle világítási mód azóta az ideája a gyakorlati törekvéseknek, amelyek azonban mindezideig még csak a laboratoriumi kísérletezések gyermekkorát élik.

A Tesla által így bizonyított elmélet szerint, maga a nap is egy óriási váltakozó

villamáram-forrás, több billiónyi váltakozással és sok milliárd voltnyi feszültséggel. Valószínű, hogy a Tesla nevével kapcsolatosan most járta be az újságokat, hogy tudni illik ő valami óriási találmánnyal ajándékozta meg a világot, aminek próbái Amerikában folynak és pedig, hogy ő egyes villamos tornyokból az egész Amerikába szerte akar szórní felhasznáható villamos energiát: a napnak ilyen fizikai természetét akarja kiaknázni. Azaz, azt a mérhetetlen mennyiségű villamosságot felfogni. Annyi bizonyos, hogy Teslának oly nagy neve és híre van, hogy már-már túlszárnyalja Edisonét. És Amerika veszett egy ország, ott se pénzt, se fáradságot nem kimélnék és így semmi sem lehetetlen, mihelyt megvan a tudományos alapja.

Teslának sikerült a villamosságot fényé átváltoztatni, de megfordítva, a fényt villamossággá nem. Azóta azonban ideát Európában mégis történt olyasmi, amiből következtetni lehet, hogy a dolog így is igaz: t. i. hogy a fény is átváltoztatható villamossággá. Ugyanis találtak fel egy sajátságos villanyelemet, amely két rézlapból való és rézchloridban áll. De ez az elem csak akkor ad áramot, ha a két rézlap egyikét világosság éri, a másika pedig sötétben marad. Azaz: a fény

alakjában levő energia változik át villamossággá. — Hogy az izzó testek kíséretében villamosság keletkezik, ezt is tudjuk már. Most pedig már minden lángban villamos sugárzást kutatnak. Lehet, hogy az egész Auer-égőt majd úgy kell tekintenünk, mint valami villanykészüléket.

A tudománynak ilyen körületekintései között ma az új törekvések itt mozognak: a villamosságnak közvetlenül fényé való átalakítása körül. Hogy mekkora a jelentősége annak, ha azok az ilyen irányu törekvések csakugyan célt érnek, annak a legékesebben szóló illusztrálója ez a két számadat: A mai petroleum-, gáz-, Auer-, villamos-lámpáink az energiának csak 3—10százalékát adják ki fény alakjában, a többi mind elvész. A Tesla-fény ellenben az összes energiának 90 százalékát értékesíti. Tehát óriási gazdasági jelentőségű dolog előtt állunk, ha lámpánk fényébe bámulva a jövőkről gondolunk.

—

A KILÓTT GOLYÓ FÉNYKÉPE. Szegény japán és muszka katonák egymást lövöldöznek és a háboru borzalmainak minden olyan golyó, amely talál, egy-egy jelenete. Minden egyes katonára nézve, akit meglóttak, ez volt a «la scène à faire». A háboru egyéb szenvedései csak olyan bevezetések ehez a főjelenet-

hez. És tiz és tiz ezrivel egymásután csupa ily emberéletet döntő szörnyű jelenet. Egy röpködő golyó leterít, bénává tesz, öl. Egy röpködő golyó, amelynek röptét senki sem látja, oda vágódik az emberhez, ennyi az egész.

Csak hogy az ember mindent akar tudni: azt is, hogy hogy vágódik a golyó az emberhez? Hogy tör a csontját. Hogy tör abban a pillanatban, amikor éri, abban, amikor egy picit belehatol, abban, amikor benne van és amikor már keresztül megy rajta.

És ezt tudják.

Mit tetszik gondolni, honnan?

Fotografia utján. Igenis lefotografálják a puszkagolyót abban a pillanatban, amikor csontot ér, másik képen ugyanazt a golyót, amikor picit behatolt, harmadikon mikor benn van és negyediken, mikor elvégezte a dolgát. Persze ezeket a tanulmányokat már nem emberen végzik, hanem, természetem fel, kutyán; a csontja igaz, hogy csak ebsont, de átlukasztva a mienk se ér többet.

Tart pedig egy olyan pillanat, amely alatt a felvétel készül, egy másodpercnek milliomodrészig. Ennyi idő alatt egy puszkagolyó, jó Mauser-féle, $\frac{7}{10}$ milliméter útát tesz meg. Tehát ez a kép csak $\frac{7}{10}$ milliméternyire mosódik el hosszában.

Természetesen ez a fotografálás megint egész külön technikai tudomány. Hogy megértsük, kezdjük egyszerűbb feladaton. Például azon, hogy a golyó képét a csőből való kiröpködés pillanatában akarják lefotografálni. Erre azért van a puszkatudomány-nak szüksége, hogy meglássa, vajon a puszkaporból nem illan-e el egy bizonyos mennyiség hatástalanul a golyó mellett? Ettől függ a csőnek is, meg az egész tölténynek a jósága.

Ezt úgy fotografálják le, hogy a cső végére egy stearin lemezt helyeznek, amely mindkét oldalán staniol lemezzel van beborítva. Innen is, túl is, a lemez villamos vezeték, amely abban a pillanatban zárul, amikor a golyó mindkettőt fémesen összekapcsolja. Ebben a pillanatban villámcsikra csapódik valahol, ahol kisütik; ebben az esetben természetesen a fotografálandó nyílás körül, ahova tükrök, lencsék segítségével központosítják a fény egész erejét.

Tehát a fotografáláshoz szükséges pillanatot így határozzák meg automatikusan. Vagy pedig a cső elé üvegcsövet tesznek, amelyben a két vezető drót akkor kapcsolódik, amikor a golyó az üveget eltöri. És az így készült felvételen egészen tisztán látható, ha a golyó előtt is van-e puszkaporgó, amely korábban illant el, mint a

golyó. Ami, tekintve, hogy a golyó alatt körülbelül 3000 atmoszféra nyomása van a robbanó lőpornak, nem is nehéz azoknak a gázoknak. A fotográfia azonban rögtön elárulja. Sőt a golyó fotográfiáján, bárhol röptiben veszik fel, még a levegőt is látni, hogy szorítja útjából a golyó orra. Ugyanezt a képet mutatja, mint a víz a hajó orra előtt: hasítja és oldalt a sáv, utána pedig a levegő kavardása.

Már most ugyanezt a módszert lehet használni aként is,

hogy a villamos kapcsolat pillanatát követőleg több szikra süljön el egymásután és mindegyiknél egy-egy felvétel készüljön. $\frac{1}{10000}$ másodpercnyi időközökre sikerült ezt fokozni és így látták meg, hogy a csontot érő golyó első pillanatban, hogy roncsolja szilánkokra, majd pedig, mikor a csontvelőig ér, ennek a félreszorítása valóságos robbanást idéz elő.

Szegény japán, szegény muszka katonák! Inkább ne tudna a világ ilyes tudományokról mitse!

Szerkeszti : Bródy Sándor.

Főmunkatárs : Ambrus Zoltán, Heltai Jenő,

Szerkesztőség : Lövölde-tér 1.

**Kiadja : a Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos : a szerkesztő.
Lövölde-tér 1.**

**A Jövendő előfizetési ára egy hóra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona.**

Minden új előfizetőnek Bródy Sándor «Színésznők» című könyve ingyenesen jár és bérmentve küldetik meg.

Gyűjtőknek minden három új előfizető után ingyenesen jár a „Jövendő”. Aki öt, bár negyedéves előfizetőt gyűjt, bérmentve és ingyen kapja meg Bródy Sándor egy új regényét.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

**A „Jövendő” kiadóhivatala.
Budapest, Lövölde-tér 1.**

Globus műintézet és kiadóvállalat részv.-társ. nyomása, Budapesten.

Nyári és téli gyógyhely.

45-1° E. hőmérséklettel.

Szt-Margitszigeti Gyógyfürdő Budapest.

Thermal-, iszap-, villamos fény-,
mesterséges szénsav-, forrólég-,
mindennemű gyógy- és edző-
(Kneipp)-fürdők. Svéd gyógytorna-
terem. — Napfürdő. — 150 hold
árnyékos park.

Csúsz, köszvény, ischias, ízületi
bántalmak, emésztő-, szervi bajok,
szívbetegség, vesebántalmak, vér-
szegénység, ideggyengesség ellen.

Szt-Margitszigeti üdítővíz

első rangú szénsavval telített ásványvíz, mint
asztali víz legjobban ajánlva.

Egy hónapra 1 korona.
Negyedévre 3 korona.
Félévre „ „ 6 korona.

MINDEN SZÁM
20 FIBÉR

Szerkesztőség és
kiadóhivatal:
Lövölde-tér 1.

Megjelenik minden vasárnap.

23 év óta

angol férfiruha-bérlet

a legjobb

beruházkodási

rendszer

Prospektus ...
kivánatra
ingyen

Deutsch F. Károly.

Budapest, Andrásy-ut 1. l. em.

GLOBUS MŰINTÉZET ÉS KIADÓVÁLLALAT
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPESTEN,
Aradi-utca 8. sz.

JÖVENDŐ

Szerkeszti

Bródy Sándor

Főmunkatárs:

Ambrus Zoltán

Főmunkatárs:

Heltai Jenő

Megjelenik minden vasárnap. Ezenkívül rendkívüli kiadásban.

TARTALOM:

(F. L.): El nem mondott beszéd. — Neves szobrászok. —
Nihil: A pitykéző Justitia. — Nagy Endre: Irás a Mücsar-
nokról. — Manfred és Gugos. — Czöndör Ilona: Én. —
Maupassant: Creusot. — Idegen költők. — Vajda László:
Premier után. — Ady Endre: A lelkek temetője. — Tolstoj
Leó: Háború és béke. — Természettudomány: Montpelé. —
Harangszó és gyári duda.

Jövendő.

Az új évnegyed.

Április elsejével új előfizetést nyitottunk a Jövendőre.

Egy hóra ... .. 1 korona
Negyedévre ... 3 korona
Félévre ... .. 6 koronával.

Az új előfizetők ingyenesen kapják meg Bródy Sándor „Szinésznők” című könyvét.

A „Jövendő” kiadóhivatala.
Budapest, Lövélyde-tér 1.

Egy női divat áruházról!

Egy jó hírnevű cég üzlete élénk feltűnést kelt izléses és gazdag áruházával. Ez a cég: **Grünwald és Wahl** (Schreier Viktor utódai) **IV., Váci-utca 26. sz.**

A női divatnak minden ujdonsága föllelhető e párisi nivón álló üzletben. Különösen meglepő szépek az idei tavaszi ujdonságai. Nagy választék különlegességekben, ágyneműekben, pongyolákban juponokban stb.

Menyasszonyi kelengyék!

HIRDETMÉNY.

Ezennel közhirrre tételik, hogy miután a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium ellenőrző közegei a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték (XVI. sorajáték) I. osztályára szóló sorsjegyeket felülvizsgálták, azok a főelárusítóknak árusítás végett kiadattak.

Az I. osztály huzása 1905 május hó 25. és 26-án tartatik meg. A huzások a Magyar királyi állami ellenőrző hatóság és királyi közjegyző jelenlétében, nyilvánosan történnek a Huzási teremben (IV., Eskü-tér, bejárat a Duna-utca felől). — Sorsjegyek a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték valamennyi árusítóinál kaphatók.

Budapest, 1905. évi április hó 30-án.

Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték Igazgatósága.

Gróf Teleki.

Hasay.

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

El nem mondott beszéd.

(F. L.) Tisztelt képviselő urak, önök egy felirati javaslatot tárgyalnak, amelynek egyik célzatát, hogy tudniillik az alkotmány egyik tényezője: a nemzet képviselte felszólítja az alkotmány másik tényezőjét: a koronát, hogy az alkotmány elvei szerint olyan program alapján álló kormányt nevezzen ki, amely a választásokon a törvényes jogosság formái közt megnyilatkozó népakaratot érvényesítse a kormányzásban, — helyesnek tartom. — Mert nemcsak a nemzet érdeke, az alkotmány és a törvények szerint való a kívánság, de a felirat e része világos beszéd is.

Magának a feliratnak többi és legtöbb tartalmát azonban helytelenítem, mert nem tartalmazza precizen azokat a kívánságokat, amelyeket a nemzet a választások alkalmával, a kiosztott mandátumok számaránya szerint kinyilvánított. Sőt a feliratnak ez a hiánya — ebbeli szándékossága révén — azt a hazugságot látszik megerősíteni akarni, amely az alkotmányosságot mindenütt a világon, de talán sehol sem olyan mértékben, mint Magyarországon a csőd elé juttatja.

A feliratnak ez a fallációja ki is domborodik az önök

vitájában. Mig egyrészt a feliratot ellenzők maguk azzal támadják a javaslatot, hogy abban semmi sincs, vagy ami van is, nem a tiszta kijegecedés, hanem az olvadó elaszticitás állapotában, addig másrésztől önök azt állítják, hogy épen azért voltak ilyen mérsékletesek kívánságaikban, mert egyrészt nem a koalícióban többségben levő függetlenségi párt elveit, hanem magáét a koalícióét akarták kifejezésre juttatni, másrészt, hogy a korona ismeretes álláspontjának áthidalhatatlan akadályokat ne állítsanak a feliratban.

Engedelmet kérek tisztelt képviselő urak, hogy egy forgalombeli tévedésükre figyelmeztessem önöket.

A méltányosság, vagy a mértékletesség fogalma nem abban fejeződik ki, hogy a kívánságok általánosságban, tehát — különösen a kívánságok gyakorlati értékesítése idején — ide-oda magyarázhatók, nyújthatók és rövidíthetők legyenek, tehát, hogy: ne fixiroztassanak, hanem abban van a mértékletesség kritériuma, hogy a kívánságok nem egész mértéke, csupán a legjobban szükségesek, esetleg a legkönnyebben teljesíthetők és a vélt, vagy ismert jogoknak csak egy része kéretik teljesítendőnek. Ámde ez a rész precize kell, hogy megjelöltesék és kifejezésre jusson. Így például ha kettőnk közt vita van a nekem járó pénzösszeg felől, kívánságomban akkor vagyok mértékletes, ha nem az egész koronát, amelyet nekem járónak vélek, hanem csak ötven vagy hetven fillért kérek a magam részére. De precize ki kell fejeznem, ha tiszta helyzetet akarok teremteni, hogy mennyi az az összeg, amit mértékletesen kívánok. Nem azt kell írnom, hogy olyan összeget kívánok, amely kétségen felül jár a részemre, amelyet fizetni a másik félnek sem fog nehezebbre esni. Mert az az illető talán tíz fillért tesz kétségen felülinek s csak öt fillért könnyen adhatónak.

Talán meg méltóztatnak érte haragudni, de bátor vagyok felidézni emlékükbé az 1867-iki kiegyezést, amely a mérsékletesség fogalmával épen azt a játékot üzte, amelyet most önök s amelynek köszönhetjük, hogy közel negyven esztendő óta azokon a nyitott kérdéseken rágódott a nemzet, amelyet a mértékletesség örve alatt nem mértékletes bölcsességgel oldottak meg, hanem elintézetlenül hagytak, vagy ami még rosszabb: aképen, hogy a reájuk bizott megállapodások mindig kétféleképen voltak magyarázhatók. A Habsburg dinasztia is, a nemzet is mindig másképp magyarázta a nem precizen megjelölt megállapodásokat.

Abból a naiv hitből pedig, hogy ez a furfangos mértékletesség a nemzet javára szolgálhat a későbbi magyarázások során: ha az előző háromszáz év tanulsága ki nem gyógyította is a magyar politikát, az utóbbi harmincnyolc esztendő kigyógyíthatta — volna.

Ugy mondom, hogy kigyógyíthatta volna, mert hiszen — itt ismét bocsánatot kérek — látnunk kell a felirat mértékletességének félremagyarázásával való célt.

Minden áron reá birni a koronát arra, hogy olyan — ha későbben megtámadható és visszavonható és másképen is magyarázható — engedményeket, ígéreteket tegyen, amely mellett a koalíciós kormány megalakulhat a néptől való agyonverés aggodalma nélkül. Majd meglássuk aztán, hogy mit lehet tenni, gondolják önök jóhiszeműen magukban néhányának kivételével.

Nem önöket, tisztelt ellenzék, hibáztatom érte. Önök annak a politikai filozofiának iskolájában nőttek fel s azokhoz a tankönyvekhez tartják magukat, mely egész Európában, de különösen Magyarországon a csőd széléhez s nem-sokára, magába a csődbe juttatja az alkotmányosság parla-

mentárizmusát. A párt-rendszer, a párt-uralom az önök politikai életének oxigénje, a mely nélkül nem tudnak meglenni. Holott épen a tiszta parlamentárizmus lényegéből, de magából szabályaiból is logice világosan következik, hogy minden kérdésben külön kell a többségnek megalakulni.

Sokkal fontosabb és hosszabb kérdés ez, semmint hogy e felszólalásom keretében megmagyarázni vállalkozhatnám ez önök előtt nyilván abszurdnak látszó tételt. Reá fog kerülni a sor.

Most, — amidőn a mértékletesség fogalmával üzött tévedésre akartam csupán reá mutatni, engedjék meg előre utalni arra, hogy ha a koalíciós kormány megalakulna s a párt ebben egyes tagjaival részt venne — minthogy igen tisztelt vezérük Kossuth Ferenc kinyilvánította, hogy minisztersége esetén is megmaradna a független párt elnöke — akkor önök a politikai kétlábiság olyan produktumát fedeznék fel az emberiség részére, amely eddig csak Linnének sikerült a szerves világ legalsóbb fokán.

Vigyázzanak igen tisztelt képviselő urak a Linné terminológiájából ne kapjon pártjuk elnevezést.

Neves szobrászok.

— Két emlékmű-pályázat —

A budapesti Kossuth és Szabadságharc szobrok tervpályázatát ime, eredménytelennek nyilvánította a bírálók többsége.

Csupán vázlatot kívánt a pályázati felhívás, s vázlatok is készültek. De a bizottság most utólag, miután már látja a műveket, helyénvalóbbnak itéli, ha vázlatos művek helyett, a végleges megvalósításra megérett művek kívántattak volna.

De mit tehetnek erről a pályázók, akik izzó ambícióval feküdtek neki a két hatalmas problémának és egy csomó megvalósításra érdemes eszme magját, vázlatát nyújtották.

Ők megfeleltek a pályázati feltételeknek.

A zsüri azonban legkevésbé sem. Azt mondotta ugyanis, hogy köszönjük a szives fáradozást, most már tájékozódjunk aziránt, hogy miként lehet a végleges emlékeket elkészíteni. Van a pályatervek összegében annyi tartalom, hogy bármelyik neves szobrászunk, például Zala György avagy Strobl Alajos is az előzetes vázolásal járó emésztő szellemi munkát megtakarítva, megvalósíttatásra érett művet alkosson.

Persze, csak épen olyat, aminő e két névtől telik. Dehát épen a nevük majd csak hozzásegíti őket a megbízatáshoz.

Bocsássák meg a t. pályázók, de nagy naivitás kellett hozzá, hogy e versenyen részt vegyenek. Hiszen gondolhatták, hogy Zala primadonnát egyenesen sérti a törekvésük. Hát ugyan szabad-e minálunk ily nagyszabásu szoborművet az egyetlen Zalán kívül másnak készítenie?

Nem. A Szabadságharc emlék problémáját, mintha csak Zala kezére szabták volna. Ugyanannak a Zalának, aki a millenniumi emlékműnek keresztelt forgalmi akadály átadá-

sával már oly számos éven át tartozik a türelemmel várakozó nemzetnek. Nyugodtan várhat, hiszen neves szobrász az alkotója.

A Kossuth szobor, az más. Kisebbszerű probléma, de hát még elegendő nagy ahhoz, hogy a nagynevű Strobl készítse, az egyetlen név, amely a Kossuth-mauzoleum neve alatt ismert nagy nemzeti blamázshoz kapható volt.

A szegény pályázók, nem elég, hogy az eszme-keresés és megtestesítés fárasztó munkájuk eredménytelenségét kellett tapasztalniok, még azt a kétes értékű neves jelzõt is megtagadták tőlük azok, akik a neves voltak melegítõ, sõt jövedelmezõ fényében sütkérezhetnek.

A Kossuth-szobor pályázata tényleg kevésbé sikerült, amiben része lehet annak a körülménynek, hogy mindkét pályázat határidejét ugyanazzal a dátummal tüzték ki. De még ezek sorában is akad vagy három más, amely továbbfejlesztésre méltó volna s melyet a feltételek értelmében kiválasztani illett volna. De a szabadságharc emlékek sorában nemhogy öt, de nyolc is akadt, melyek valamennyie joggal tarthat igényt a komoly figyelembe vételre.

A neves szobrászoktól már tudjuk mit várhatnánk. Ők már bebizonyították, hogy művészi nivójuk meglehetősen szerény, rikító ellentétben áll egyéni szerénységükkel.

Nincs föltétlen szükségünk egy újabb Arany-emlékre, vagy egy Zala-féle másolatra.

Bíztató rügyfakadását egy újabb, egy tartalmasabb művészetnek épen a nem nemes szobrászok nyújtották azoknál a kisebb méretű problémáknál, amelyeknek közelébe kegyes elnézéssel engedték őket a nagy nevek. Miért nem nyújtanak alkalmat az eszméik kifejlesztésére?! A felelet: azért, mert ezúttal nincs szó kisebb méretű problémákról.

Minden nemzetnek olyan a művészete, aminőt megérdemel. Mi sajnós, nagyon is inferiórusra szolgáltunk és szolgálunk rá. Úgy kell nekünk, ha a nagyképű nyárspolgárságra bízunk az ilyen kaliberű művészeti kérdés eldöntését, megengedve azt, hogy bebizonyítottan megbízhatatlan nagy nevek dirigálják a derék, becsületos polgárokat.

Amolyan városi szállítás vagy vállalati munka kiadásának tekintik a két emlékmű szállítását is s teljességgel bizonyos, hogy e szállításokat a városi urakkal barátságos viszonyban álló urak fogják megkapni, ép úgy, mint annak idején megkapták a Kossuth-mauzoleumét. Ki kíváncsi ezek után a pályaművek művészi tartalmára? Azok az előadói vélemények, melyeket a két neves szobrász szövegezett, nem kegyelmezett meg egyetlen koncepciónak sem. Csak épen a Strobl munkatársának, Geiszter építésznek Kossuth-szobrán látott Strobl nemes architekturát. Ő tudja, hogy melyik részében, mert más emberfia ugyan hiába keresi.

E két szobrot tehát két neves szobrász fogja készíteni, olyan kettő, aki a tíz év előtti szabadságharc-szobor pályázatán résztvett.

Mert hiszen ott együtt volt minden név. Tessék megnézni az akkori pályaműveket, tessék összehasonlítani a jelenlegiekkel. Akkorában honorálták a neves szobrászok gondolatszegény, sívár tákolmányait, amelyekhez képest a mostani agyonkritizált művek többsége nagyon, de nagyon kimagaslik. Zala, Strobl tíz év előtt nekimentek a szabadságharc-émlék konkurrenciájának s nyujtották azt a legjobbat, ami csak tőlük tellett.

Minek kellett ez újabb pályázat. Vannak annyira rosszszak a Zala és Strobl pályamintái, hogy ezek alapján most már ez a bizottság végleges mintázással egyenesen megbízhathatja Zalát is, Stroblt is.

Mire való a sok kerülgetés!

EGYEDÜL.

Áradjon bár reád a szeretet fénye
Legyen újjongással telve szíved mélye.
Eljön a nap, melyen loppal belevegyül
Öröm-himnuszodba egy szomorú ének,
— Panaszos siráma kóbor, őszi szélnek :
E földön egyedül . . . .

Hintsen bár virágot életed útjára
Egy-egy földi vándor igaz barátsága :
Hogy legbensőbb vágyad hova, merre repül?
Rejtett reményidből melyik a legszentebb?
Titkolt álmaidból a legüdébb, legszebb?
Még sem tudja senki, csupán te egyedül.

Hordjon bár mind, ki él, oly súlyos keresztet,
Mint mely alatt a te vállad görnyed, reszket :
Azt a sebet, amely sajog szüntelenül
A lelkednek mélyén, azt a legfájóbbat
Senki sem láthatja — magad kell hordozzad
Néma megadással, egyedül, egyedül.

Forrjon bár össze a lelked, egész lényed
Azzal aki párod : int az örök Végzet,
Búcsúra szólít föl kérlelhetetlenül,
S arra az utolsó, ismeretlen útra,
Melynek hosszát, végét halandó nem tudja,
Magad méggy egyedül! . . .

B. Szász Piroška.

A pitykéző Justitia.

Irta : Fényes László

Szürke hajótöröttjei az életnek, akik naponta ott űltök a vádlottak padján s mialatt az államhatalom képviselője ihletett szavakkal mutat reá a megsértett Jogrend flastromos alakjára, megtorlás írvát kérvén a sebesültnek : szemeitekkel borongóan néztek az elnök úr háta mögé helyezett Justitia szobrára, csodálván biztos tartású karját s arcának befolyásolhatlan keménységét, egy titkot, féltve őrzött mese titkát mondom el néktek. Ha talán pozitív hasznát nem is vehetitek, de szórakozásul szolgálhat számotokra, börtönötök magányába egy kis derűt, csöndes, mosolygó derűt vihet. Mintha a cellák sötétségébe a valóság egy pajkos sugara lopódkodnék be.

Megmondom előbb a titkot, aztán megmondom, hogyan jöttem reá.

A fenséges Justitia nem mindig olyan szigorú, kérlelhetlen arcú s nem áll mindig olyan mozdulatlanúl, mint ti látjátok. A kezében nem mindig a mérleget s a másikban sem a hatalmas, hosszú pengéjű szablyát tartja.

Elfárad olykor és leveszi a kendőt szeméről, mérleget, kardot leteszi s a Markó-utcán át kimegy a parlament-térre pitykézni egy kicsit.

Sas vagy írás, nagyon kedves játék és izgalma közt nem csoda, hogy kiesett Igazság istenasszonyának zsebéből egy darab papiros, részlete talán egy aktacsomónak.

G e g u s s Gusztáv budapesti főügyész úrnak, Justitia ez elsőrangú magántitkárának egy vádbeszéd-fogalmazványa.

Fájdalom, ez is csak része az egésznek, de a lelkiismeretes gondosság, amely a beszéd előadására vonatkozó instrukciókat is följegyezte, mutatja, hogy az államrend e kitünő házőrzője idői, fáradságot nem kímélve tántoríthatlanul szolgálja úrnőjét, a tiszta Justitiát.

Ime a papirszelet tartalma :

(Száráz, recitativ hangon.)

Tekintetes törvénytalkalmazó

Királyi Biróság!

Igen tisztelt Esküdt biró urak!

(Fojtott, a-moll hangban): Minden húr megrezeg a szivemben, amikor szomorú kötelesség teljesítésére állok fel. De kezemben az Igazság zászlója, szemem előtt az Egyenlőség isteni képe és (széles mellhang) az Önök lábai előtt többszörös sebtől vérben fetrengve eseng védelemért a megsértett Jogrend.

(Jobb kéz az asztalra, bal könnyedén leeresztve): Itt állok most, hogy vádat emeljek báró Bánffy Dezső és tettes társai ellen a btk. 152. §-ba ütköző lázadás büntette miatt, amelyet azzal követtek el, hogy a múlt év december 13-án a magyar országgyűlés népképviselőházába berontottak s ott a képviselőház méltóságos hivatásának teljesítését erőszakkal megakadályozták. A tanácskozó teremben romboltak, verekedtek, kifejezetten azzal a célzattal — és ami fő: eredménnyel — hogy az ülést lehetetlenné tegyék. Tetükben tehát a törvény szavának minden tiltó kritériumát meg lehet találni.

(Szelid jóakarattal): Nem részletezem itt, tisztelt esküdt uraim, az elkövetett bűncselekmény egyes tényeit. Köztudomásuak azok s a főtárgyalás most előttünk lefolytatott bizonyítási eljárása túlon túl kiáltó módon tárták elénk (remegő hangon) az erkölcstelenség feneketlen iszapjában megfogant bűnhalmazat adatait. Csupán egy körülményre akarok mégis kiterjeszkedni.

(Az asztaltól egy lépést előre téve, felemelt jobb karral, crescendo): Tisztelt esküdt biró urak! Ha csupán a tényeket néznők, egy kérdés ötlenék elénk: kik voltak azok az erkölcs minden korlátaiból, az alkotmányosság és a népfenség iránt minden köteles tiszteletet megtagadó egyének, akik a btk. ama paragrafusába üt-

köztek bele, amelyet a magyar igazságszolgáltatásnak ezideig még nem volt kényszerűsége alkalmazni?

Kérdezik önök esküdt bíró urak (lassan még egy lépést előre lépve, hátratett kezekkel): s már a tudásuk megfelelő, de harsogva felel az egész művelt világ megbotránkozása is (a bírói emelvény álló lámpájáig előre menve s azt megragadva, emelt hangon): — azok akik ezt tették, a magyar nép bizalma által megtisztelt képviselők voltak! Genyes indulatuk szennyes árját azok fröcsögtették fel a népképviselőház magasan székelő elnöki dobogójára, akik hivatta volnának, hogy a rend és törvénytiszteletben jó példával járjanak elő!

(Visszajönni az elnöki asztalhoz, az esetleges tetszésnyilvánítások elhangzása céljából is. Ha Zsitvay csöngetni talál, a hallgatóság felé fordult fejjel: Tisztelt esküdt bíró urak, politikával én nem foglalkozom, ahhoz én nekem semmi közöm nincs, nem is szólok róla. Csupán mint igazságot köteles vagyok megemlíteni, hogy akkor, amikor az egész ország közönsége lelkes hozsannával fogadta azt a férfit, azt a vádlottak által el nem érhető magasságban lévő államférfit, (*decrescendo*, szerény mosoly) — akire ő fel-sége legkegyelmesebb apostoli koronás királyunk a kormányzatot atyai bölcsességgel bizni kegyes volt és akinek a vádlottakra lesújtó tanuvallomását csak az imént voltunk szerencsések hallani, ezt az erőskezű hazafit, gróf Tisza Istvánt, tehetetlen gyűlölet hömpölygő hullámai olyan módon akarták az obstrukció iszapjába fojtani, hogy magát a parlamentáris rendet is tönkre tegyék.

(Ismét előrelépve, *discante*): De nem úgy esküdt bíró urak! A törvény mindenek felett áll. Az mindenkire és minden körülmények közt szól. Ismerik önök a büntető törvénykönyvnek a lázadásra vonatkozó 152-ik szakaszát. Az ebben tiltott cselekmények ügyebár mind megtörténtek? Hiszen maguk a vádlottak *urbi et orbi*, dicsekedve hirdették, hogy a képviselőház tanácskozását együttes fellépésükkel erőszakos módon megakadályozták. Olyan nyilvánosság mellett ment végbe az eset, hogy a vizsgálatra úgyszólván csak az alaki jog szempontjából volt szükség.

Amikor tehát az eset megtörtént, nekünk, akik hivatta vagyunk az állami rendet védeni, a törvényt őrizni, válogathatás nélkül való kötelességünk volt az eljárást megindítani. Természetes, hogy a nyomozat és vizsgálat csak azt igazolhatta, ami történt s amit mindnyájan tudtunk.

(Nyugodt büszkeséggel): Kötelességem volt tehát a vádlot-

takat idehozni önök elé, hogy elvegyék megérdemeit büntetésüket, amely alól közülünk senkinek joga feloldani nincsen őket. (Jól hangsúlyozva): Ez nem egy vitás eset, esküdt uraim, ahol bizonyítékok, vizsgálati adatok merlegeléséről lehet szó, vagy nézeteltérés. Itt maga a tény és a bűnösök, hogy szatirát mondjak (könnyed gúnyal): szűztisztán állottak az első pillanattól fogva.

Hogy képviselők tették, amit tettek, ez lehet lesújtó a mi erkölcsi érzékünkre, rájuk annál szigorúbb következtetéseket von. Mondtam (kissé melancholikus szemekkel és meggyőződésteli hangon): fáj nekem, hogy ország világ elé magyar népképviselőket kellett a vádlottak padjára önök elé hurcolnom, de ez nem tőlem függött, hanem (crescendo és fortissimo) a köteleességemtől, amelyhez a tisztességem van kötve. Mit szóltak volna önök, tisztos polgárok, én rólam, ha a világos bűncselekményen keresztül síklok, avagy mert az időközben történt választások úgylis elsöpörték az obstruáló ellentéteket, hagytam volna futni őket?

(Ököllet a levegőbe sújtva): Ördög és pokol, nem! Az én köteleességérzetem, hivatásom és becsületelem azt dörögi a fülemben: az igazságszolgáltatás eljárását befolyásolni nem lehet. Semmi közöm, hogy mi történt a választáson, a kormánypárt kétszáz többségben jött be, avagy ne jött volna be, az igazságszolgáltatásnak függetlennek kell lenni a politikától s minden hatalmi befolyástól jobbra, vagy balra. Szükségesnek láttuk a bűneset megtorlását s ez a szükségesség csak akkor maradhat el, ha a vizsgálat során az derül ki, hogy bűneset nem történt, vagy a bűnöző személyek ki nem puhatolhatók.

Ez esetek egyike sem forog itt fenn, ebben egyetértünk. A törvénytisztelet és a pártatlan igazság, amely jogot ad nekem önök-höz szólani, követelte tehát, hogy bár fájdalmas érzéssel: magyar népképviselőket hozzak ide a vádlottak padjára. Ha nem tettem volna, önök joggal fordulhatnának el tőlem s minden esetben, midőn az igazság szavát a számba veszem, a szemembe kacaghatnának, mondván (dörögve): Tógába öltözött fizetett komédiás vagy, aki másra hallgatsz, mint a meggyőződésedre!

(Szünet. Igen csöndes, síri hangon): Én megtettem a köteleességemet, esküdt bíró urak, (Ceruzával rájuk mutatni): Önökön a sor. Önök sem térhetnek ki a köteleesség alól. (Crescendo.) A megsértett jogrend, az emberi egyenlőség és a független magyar igazságszolgáltatás tisztességének, tekintélyének szentsége nevében kérem önöket: mondják ki a vádlottakra a marasztaló ítéletet. (Lassan leülni.)

Ezt a papírt találtam. Elveszett a papír, Justitia istenasszony és Geguss Gusztáv főügyész úr együtt pitykézven a parlamenti téreken.

Mi lesz most a december 13-iki lázadás tetteseivel s a fölöttük elhangzandó vádbeszéddel?

Ez már csak a legközelebbi jövő igazságügyi államtitkárát érdekli. Ti szürke hajótöröttjei az életnek, elég, ha annyit tudtok, hogy Justitia nem mindig olyan merev, mint ti láttátok. S ha elgondoljátok a kardos istenasszonyt hatotvakot pitykézni Geguss doktor urral, talán mosoly kél az ajkatokra.

És a mosoly a legjobb enyhítő szere a cellásoknak.

Írás a Műcsarnokról.

Írta: Nagy Endre.

A birkák, amelyek majd megszólalnak.

Természetes, hogy e birkákat Pállik föstötte most is. Fösthette volna épen más is, de ez piszkos konkurenczia volna, mert neki a birkákhoz elsőbbségi joga van. Valóban, szinte megható szeméremérésre vall, hogy festőink közül már senki sem vállalkozott, hogy megzavarja ezt a szerzett jogát, pedig hát bebizonyosodott, hogy a birka mint dekoratív motívum nagyon keresett árucikk előkelő uraink szalonjaiban, azt hiszem, hogy nem is szalon, amelyben nincs egy-egy ilyen birka!

— Igazi Pállik! — mondják ők.

Pedig dehogy, csak igazi — birka. A birka és Pállik között csupán a hallgatagon elismert monopólium révén van vonatkozás, egyébként semmi mélyebb, művészi kapcsolat nincs köztük. Olyik ember nyírja a birkát, Pállik pedig fösti — ez az egész.

De kitűnően fösti, — mondják némelyek. Magasztalják, hogy a gyapja igazi gyapjú, rózsaszínű orra szinte él és a szeme igazi birka-szem. Igen — mondják némelyek az elragadtatás végső stádiumában — a szem csupa élet, csupa lélek, majd-hogy nem beszél! És az az érdekes, hogy e némelyeknek szóról-szóra igazuk van. A Pállik birkái nemcsak o l y a n o k, mint a birkák. hanem i g a z i b i r k á k.

Vagyis értsük meg a dolgot. Mihelyt többi érzékeink segítségünkre jönnek, nyomban megérezzük, hogy csak sík vászonra kent képmással van dolgunk, de a l á t á s u n k szá-mára a birkák ugyanazokat az érzéki benyomásokat adják, mint az eleven birkák egy mozdulatlan pillanatban. Vagyis Pállik Béla a festéket egy színben és vonalban kitűnően imi-

táló anyagnak fogja föl és a vászonra konstruál belőle gyapjút, birka-orrot és szemet. Az a gyapjú csak materiában nem igazi gyapjú, de látásunk számára igazi az. Mint ahogy a kirakatba tett csokoládé-figura csak akkor nem igazi csokoládé, ha beléharapunk, de amíg distanciából nézzük, igazi csokoládénak hisszük.

Tehát a Pállik-birka egy érzékünk — a látás — számára igazi birka. De ha ugyanezt szoborban csinálná meg, akkor a plasztikai érzékünk a tapintás számára is birka volna. És ha a gyomrába fonográf masinát rejtene, mely időközönként bégetne, akkor már az a birka három érzékünk számára volna birka és ha e l e v e n birkát dugna a rámába, akkor volna a Pállik birkája a legtökéletesebb birka!

Ime tehát egy művészi alkotás, amely mögötte van a természetnek. Egy birka, amely hiányosan van fölszerelve!

Ez-e hát a művészet célja? Az-e a hivatása, hogy imitáljon a természetből annyit, amennyit a rendelkezésére álló eszközökkel imitálni bír? Az-e a hivatása, hogy olyan birkákat csináljon, amelyek szemre igazi birkák, de nem lélegzenek, nem növesztik gyapjukat és nem szaporodnak? Ha így volna, akkor ugyan Pállik mester ügyes mester, de a legutolsó birka-családapa is ügyesebb nála!

A festő számára nem a valóság él, hanem annak »égi mása«, mint Arany János mondta. Ez az »égi mása« sokkal kevésbé poétikusan kifejezve azt jelenti, hogy a festő sohasem azt örökíti meg, amit az elfogadott konvenció szerint látnia kellene a valóságban, hanem azt a képet, ami a távlat, a levegő, a szubjektívitás összehatása nyomán rajzolódik a lelkébe. A festő számára ez az igaz valóság, mert az ő első, szent törvénye, hogy legyen őszinte, befolyásolatlan a látásban. Az őszinte látás mindig egyéni, mert csak a valóság hatását látja és a hatás minden szubjektumban más. Épen ez a végtelenségig változó, eltérő egyéni látás adja meg a művész létjogosultságát, mert aki a konvencionális természetet utánozza, csak a Dunába hord vizet, de aki a maga egyéni látását adja elő őszintén, meggyőzően, az egy új természettel ajándékozza meg az emberiséget.

Sajnos, Pállik monopóliumát csak a témájában respektálják. Ez a tárlat a bizonyága, hogy előadási modorát, amely ép oly kevésbé festészeti, mint ahogy nem szobrászat a művirágkészítés színes viaszból, — sokan utánozzák még mindig. Rosz néven se lehet venni, mert ez az a modor épen, ami a legjobban csábít az utánzásra, lévén a legkönnyebben utánozható. Nem kell hozzá csak türelem, szorgalom, sok gyakorlat és igazi, igénytelen iparos-lélek.

TUNYASÁG.

Ha háborgó tengerre szállnék,
A vész is eltunyulna,
S a gyászos árny : a csüggedés
A habokra borulna.

A lavina is gyilkos útján
Zsibbadtan ott megállna,
Hol, bőszülten, rombolva futván
Egyszer csak rám találna.

Megőrijtő buta nyugalom !
Rajtam van ólmos szárnya.
Nincs erő és nincsen hatalom,
Mely neki ellenállna.

... A fővényszemek csak peregnek...
Én egykedvűen nézem.
És csepeg a homlokomra egyre
A drága piros vérem.

Jaj ! véróczeán nyaldos körül,
S én lomhán benne fekszem !
Halálmadár a vesztemen örül !
A szemem rámeresztem ...

Kemény Simon.

Manfred és Gugos.

— Orosz eredetiből, —

Az ősz a vége felé járt. A csipős hideg északi szél vad kavarodást tett a sűrű fellegek között, mind komorabb színű felhőket hajtott a láthatárra, míg végre egészen áthatlan feketeségbe merült a táj.

Manfred és Gugos, — így nevezték egymást, — a mennyire kimerültségük csak megengedte, lázas sietséggel botorkáltak a süppedékes szántóföldeken, hogy mihamarább elérjék az erdőt.

Már vagy egy teljes órája, hogy összejöttek, de kölcsönösen leolvassa egymás arczáról a sikertelenséget, még egy árva kukkot sem szóltak egymáshoz.

A hűvös északi szél most nagyobb mérveket öltött, — a két toprongyos vánszorgónak szellős ruháin át meg át süvített, üres zsebeiket pedig ugyancsak vad dévajakdással kiforgatta.

— Gugos, te . . . nem birom, — szólt Manfréd. Álljunk meg, . . . egy perczre, — hiszen nem bánám, ha tovább innen soh'sem tudnék menni.

Megálltak.

Pár pillanat mulva, Manfréd az ő keservesen vontatott hangján újra szólni kezdett.

— Gugos! Most megszabadúlhatnál kórságos czimborádtól. — Most könnyen esne nekem is . . . Bunkózz le, mint a kutyát.

— Pfüjj! — förmedt fel erre Gugos. — Megérdemelnéd, hogy fellkössenek, fejjel lefelé. Ha nem lenne több eszem, darabokra tudnálak morzsolni. Megvetlek! Gyáva dög, mert két napig nem eszik . . . Boszút állni, boszút állni! Lemondanál a boszúró, — mert emberek közt éhen dögölhetnénk.

— Nem, Gugos, nem, — tudom, te ki fogsz nevetni, — nem tudsz megérteni. Ah, — ej, nem is beszélek.

— Nem talán a lelkedről akarsz itt beszélni? A lelkiismereti furdalásokról? Mert az rajtad meglátszik, hogy tejfeles úri gyerek voltál.

— Benned persze vannak ilyen bölcseségek — folytató Gugos, — csak tarts is előadást róluk.

— Te azt nem érted, — mondá Manfréd keserűen,
De már erre feldühödött Gugos és durva hangon kiabált.

— Nem! nem is, nem bizony! Az élet engem kitanított, hogy ne értsem. Csak értsd magad és kösd is fel magad, ha te olyan nagyon érted.

Manfréd nem válaszolt s a míg az erdőt el nem érték, nem is szóltak egymáshoz. Ott azután Gugos sietésre ösztökölte társát.

— Nagyúri bőröd itt csak nem didereg annyira. Jőjj. No jőjj, — gyorsabban. Egy óra alatt kinnt kell lennünk az erdőből. A temető-utcában igérkezik egy Gschätt.

— Arra felé laktunk mi is . . . valaha, — motyogta Manfréd magában.

— Kilestem egy vén anyókát, — folytató Gugos, — még ma esta azon a sötét utcán át kell mennie . . . Lesz csak gyűrűje?

— Megint ölnök? — szólt bátyadtan Manfréd.

— Oh nem, — volt a cinikus válasz, — éhen fogunk meggebedni . . .

A két férfi este kilenc óra tájban odaért abba a sötét utcába.

Átmásztak egy üres telekre, egymás mellé kuporodtak és úgy lesték a társaskocsit, mellyel annak a «vén anyókának» jönni kellett.

Több kocsit ment el már arra; nagyobbbrészt meg sem állt az elhagyott utca megállóhelyénél és Manfréd már türelmetlenül ott akarta hagyni a cimboráját, midőn egész távol a befordulónál, hirtelen meglátott egy társaskocsit.

— Nézd, Gugos, a lámpafény a kocsiszámra esik, nézd, nem a tizenhármas számú az a kocsi?

— Az! No és? Mit akarsz vele? Azon jön talán?

— Nem, nem azt. — Miért is jutott az eszembe?

. . . Ugy-e novemberben vagyunk most?

— Igen, igen, — ma van tíz éve . . . És lehet, hogy ugyanezen a napon történt . . .

— Meghabarodtál, szólt Gugos Manfrédre, midőn az gyorsan hadarta a szavakat.

— Tudod, hogy anyám és testvéremmel sokáig itt laktunk, — és igen, — így tíz óra körül lehetett . . . mi minden történhetett azóta . . . arról ott — a tizenhármas kocsiról szálltunk le . . . és itt, ugyanebben az utcában siettünk haza, — anyámmal. Mily tisztán emlékszem! Aznap dobtak ki az iskolából. A tanáromat Klopacseknek hívták . . . Nagy, vörös orra volt . . . igaz, hogy igazságtalanul pofozott fel, de én

vissza akartam ütni s ezért az összes iskolából kitiltottak. Igen, te! Mintha csak ma történt volna. Elöttem van, megnyit könyörgött anyám az igazgatónál. Szegény bolond anyám, még le is térdepelt előtte. És mikor legjavában hullatta a könnyit, — úndorodtam a könyörgésétől — talán már kiengesztelte volna az igazgatót s én mindkettőjüknek dacosan a szeme közé röhögtem. Evvel be volt fejezve.

Engedd, hogy tovább beszélhessem. Anyám, — úgy emlékszem még a hangjára, — akkor telebeszélte a fejemet, hogy azért, mert nem járok iskolába, szigorúan fog tartani. Otthon fogok vele tanulni. Majd magánvizsgát teszek, mondta. S hogy az új tervet jobb hangulatban emésszem meg, még elvitt, — képzeld csak, — szegény anyám, elvitt a cukrászdába. És én, — hogy örültem magamban! Iskola nélkül. Egész nap a téren lenni! Mert ismertem anyámat.

És mondom, későn este szálltunk fel egy ilyen kocsira, — azaz épen erre, a melyik itt jön.

A számát még onnét tudom, mert gyermekkoromban hallottam, hogy tizenhárom az szerencsétlen szám s én vonakodva ültem a kocsira, mert az új életet nem akartam szerencsétlen számmal megkezdeni. És mikor leszálltunk, anyám megkért, hogy ne cigarettázzam, de én egy-két szóval kiengezteltem és, — akkor is ilyen vihar volt és nézd; ott annál a saroknál rágyujtottam. Mintha csak látnám akkori mozdulataimat.

Anyám sietett, nagyon félős természetű volt, azt mondta: «Ilyen sötét helyen még egy jó ruháért is leüthetik az embert.» Erősen belémkarolt, — én is féltem, de játszottam magam előtt a felnőttet és még az villant át agyamon, no, ha valaha rablónak kellene lennem, én is csak ilyen félős asszonyokat támadnék meg, mert még csak ölni sem kellene. Úgy-e, szép jellem?! Én pedig büszke voltam erre a zseniálisnak képzelt gondolatomra és térfiasan kidomborítottam a mellemet . . . .

Manfréd régi emlékeiről beszélt volna tovább is, de a döcögős társaskocsi valahára mégis csak megérkezett a megállóhelyhez. Ott csakugyan meg is állt s egy sötét ruhába öltözött öreg nő szállt le arról.

— Ez az, szólta Gugos, és miközben felkászálódott, még megjegyezte szellemeskedve: «No vén banya, halottaskocsid volt az teneked.»

Manfréd összeborzadt.

— Micsoda?! Hát megakarod ölni, suttozta rémulten.

— Eressz, szólta Gugos, roszul találász jární.

De Manfréd úgy megragadta Gugos karját, hogy az

kénytelen volt ott vesztegelni, míg csak Manfréd kibeszélte a magáét.

Pedig az öreg asszony jó előre haladt már.

— Azt mondom, hallgass meg, hadarta Manfréd gyorsan.

— Az ilyen úri fajta asszonyok nagyon gyávák, mondom, anyámról tudom, — félelmükbe is belehalnak, ha csak rákiabálsz, — hát könyörgöm, ne üsd agyon, . . . ne üssed agyon . . .

Gugos türelmetlenül kiragadta magát Manfréd kezeiből, átmászott a kerítésen s az öreg asszony után sietett . . .

Manfréd meg ott maradt és őrült módon kiabálta: «Ne üsd agyon, ne üsd agyon!»

Es a legnagyobb veszedelemnek voltak kitéve, mert az öreg asszony futásnak eredt és iszonyuan sikoltzott segítségért.

Pedig Manfréd nem egyszer hallott kezei közt halálhörgést és most csodálatosképen füleit bedugta s bár koromsötétség volt, szemeit is erősen összeszorította.

Úgy is maradt, amíg csak Gugos fel nem rázta. Gugos nagyon jól szüretelhetett, mert vad örömmel rángatta sietésre társát.

— Egy tizes, te, — egy tizes bankó! Hét-nyolc hatos, azonkívül két gyűrű, nézd — és egy pár fülbevaló a zsebemben lesz, — no, úgy-e csak érdemes volt várni. Hát ez a kis dessert, — cukrász-sütemény jó bubikájának, ejnye, mintha csak tudta volna, hogy éhesek. Mi? Gyere gyorsabban. No, hej, miért vágsz oly savanyu pofát?

— Bolond vagyok, mondta Manfréd s a szerencsés fogás minden rossz sejtelmét elhárította, sőt még azt is elfelejtette megkérdezni, ami máskor a legelső szava szokott lenni: Megölted, vagy csak meggyomroztad?

Másfél óra mulva a városvégi elhagyatott kis lebuiban találjuk a két cimborát.

Grünspann úr, a lebu tulajdonosa, Gugost és Manfrédet már régóta ismeri. Többször értékesítettek el már nála ékszereket — melyek eredetét Grünspann úr természetesen igen jól tudhatta — és így hát ő, magára nézve rendszerint nagyon is jutányos árakat szokott szabni.

Máma azonban telhetetlensége egy nagyobb szemtelen-ségre ösztökélte és hogy azt keresztülvihesse, — szinte páratlan szívélyes fogadtatásban kellett a két vendéget részesíteni.

— Nos, mit hoznak — kezdte meg édeskés hangon

— mit hoznak az úrak? Gyűrűt, igen, gyűrűt? Ezt a gyűrűt? Igen?

Kézébe vette a gyűrűt s a szakértőt adva vizsgálgatta.

— Szép, szép, igen ám. . . de hát a tisztelt úrakat most az egyszer becsapta az a jóra való ékszerész. (S az ékszerész szót különösen megnyomta.) Bizony becsapta, becsapta a tisztelt úrakat. Hol vásárolták ezeket? A gyűrűk hamisak. Igen, nohát amennyiben csak kívülről van vékonyan, de ismétlem, vékonyan bearanyozva, annyiban hamisak. Bizony!

— Ugyan ne tréfáljon Grünspann bácsi — szólt Gugos nevetve — hiszen tudja, nekünk nem adhatja be énekelve a maszlagot.

— De kérem alássan! Micsoda maszlag? — folytatta Grünspann úr.

Es most megváltoztatta hanghordozását. Komolyan és szilárdan kimondott szavai által képzelte maga iránt hitelt ébreszteni a két tudatlannak hitt férfin.

Végre Manfréd is tűzbe jött.

— Mit, hamis? Hát mink sem vagyunk talán még bolondok. A próbát is letagadja, a próba is hamis! Nézze csak meg, no nézze. Itt van. S azzal hevesen a Grünspann úr orra alá bökte a gyűrűt.

— Itt van ni, belül. Nézze! S ő maga is belenézett.

Manfréd arcát elfutotta a vér, midőn az egyik gyűrűből «G. E. 1840»-et olvasta s midőn egy sejtelemtől lázasan a másik gyűrűbe vésett «Gerber Emma» nevet is tisztán elolvasta, mindenről megfeledkezve, magánkívül felordított:

— Anyám gyűrűje, Gugos, anyám gyűrűje!

És kidagadtak homlokán az erek, míg egész feje folyton csak attól zúgott: Gugos őt ölte meg, anyámat, én, én, a fia, gyilkos, anyagyilkos vagyok.

Pár perc múlva rémült arccal vette észre, hogy a korcsmáros előtt elárulta magát s most már végső kétségbeesését dühre kényszerítve, utolsó erőfeszítéssel ki akart vergődni a súlyos gyanú alól.

— Igen, anyám gyűrűje, mit bámul? azt mondtam — saját anyámé, no hát, igenis és nem tudja, mit jelent ez?

Grünspann úr közbe akart szólni, de Manfréd gyorsan megelőzte:

— Igen, ez azt jelenti, — tudja meg, mit jelent — hogy az én anyám nem hordott hamis ékszereket. És aki azt mondja . . .

Itt dühét megint nekiengedte.

— Az én anyám nagyságos asszony, tudja!... Nem is hiszi talán? Néz? Különben is higgye el, hogy örököltem.

Manfréd jól látta, hogy ügyetlenül beszélte ki magát, de ő most már azzal sem törődött sokat. Le szerette volna rázni azt a kinos jelenetet s azért így folytatá:

— Mit akar az úr, zsidóskodni? Itt a próba, aztán alá-szolgája; tetszik, vagy nem tetszik? A többihez nincs köze.

— De, — válaszolá nyugodt élességgel a Luciferes hajlandóságú korcsmáros — de ha az úr nagyságos mamájától örökölte ezt a jeggyűrűt, ezt a másikat, meg ezt a két függőt, meg aztán isten tudja mi mindent, hát nem volna szives mindjárt megmutatni azt a tulibicskát is, ami az urat ehhez a szép örökséghez juttatta?

És a korcsmáros, két markos csaposlegénye oltalma alatt, még többre is merészkedett, mert a szavak után már Manfréd mellényében kaparászott, mintegy ott sejtve azt a bicskát, melyről előbb szólt.

Grünspan úr mind e komédiát természetesen azért rendezte, hogy azután olcsó áron juthasson majd az ékszerekhez.

Manfred ki akart rohanni, de Gugos erősen megragadta őt.

— Ostoba lúd! Mitől félsz? — s azzal Manfrédet a korcsmáros elé vezette.

— Hát mondja, nagyszájú vendéglős úr, hát nem verték még be a feje búbját? Mi? Hát maga mit csinál azzal a tizenhárom éves leánnyal? Mi? Azt gondolja, nem tudom bebizonyítani, ha majd arra kerül a sor! Mi? Az én életem olcsóbb! Mi? Hát beszéljen még sokat!

Grünspan úr, felfogva e szavak jelentőségét, fordított egyet a köpenyegen és más hangon kezdett el beszélni.

— No hát, ha egyszer már hasonszórú emberek vagyunk, könnyen megalkuszunk.

És bizalmasan nevetett hozzá.

Tíz liter negyvenes, három forint ára ennivaló, dohány és szivar! Áll az üzlet?

Gugos kis ideig még tizenöt liter borra alkudozott, mint-hogy azonban az imént, hogy egy-két szavával a korcsmárost úgy meghúnyásztotta --- hatalma nyilvánvalóan kitünt, — nem tartotta méltónak magához az alkudozást, leereszkedőleg parolázott tehát.

Manfréd most már nem akart elrohanni, hanem inni, inni, mohón inni és felejtetni.

Már öt órája isznak ott a fülledt levegőjű lebujsban. Gugos kitünően érezte magát, mert torkáig van a bor. Ke-

resztben álló apró, vigyorgó szemei nagy benső boldogságot árulnak el.

Mellére hanyatlott fővel, égis magasztaló mondásokkal udvarol a tizenhároméves leánynak, miközben egyszer úgy nekitántorodik, mintha csak fel szeretné dönteni imádottját, majd meg visszaesik, és avval pompás alkalmat nyújt, a 13 éves leánynak, hogy az kiröhöghesse magát.

Manfréd még annyit nem ivott, hogy józansága ne kínozná.

A falhoz fordulva ül egyik sarokban és nagyban búsul. Az emberek iránt, kik körülötte vannak, iszonyú undort érez.

Gugost érzéketlen vadállatnak látja; a korcsmárost lelketlen gazembernek. A röhögő, bárgyú csaposlegények meg az erkölcsileg bomlott 13 éves leány szemlélésével az egész élet csak sötét színeiben meredhetett fel előtte.

Kimondhatatlan fájdalom tölté el Manfrédet. Szinte bele-szédült, ha azt a meredek örvényt csak el akarja képzelni is, mely őt meggátolhatlanul egy ily társaság közé sodorta.

Rövid néhány év alatt, a tisztességes emberek sorából — egy ily társaság cimborájául lealacsonyodva . . .

Manfréd fel-felcsuklott, hogy elkeseredett zokogását visszafojtsa. Minek sírjak — mondogatta magában, azzal már nem változtathatom meg . . . nekem már végem . . .

S midőn így sokszor ismételte magában: végem, nekem már végem, e szavak nem voltak alkalmasak megnyugtatni őt, zokogása csak annál jobban kitört belőle és szinte gyermekesen jajgatott.

— Ne bőgj cimborá, rövid az élet — rikácsolta Gugos, ki a sírásra figyelmessé lett.

De a holtrészeg Gugos baráti vigasztalása nem sokáig kínozza Manfrédet, mert a következő pillanatban már ott terült fel a földön, Manfréd asztala alatt.

Manfréd elmélyedt magában.

Fölmerültek előtte gyermekkorá s ifjú kora emlékei.

— Szépek voltak azok, amíg eszemmel megítélni nem voltam képes. Élvezhetetleneké váltak, amint felismertem bűnös ferdeségüket. A magam gyengesége, anyám gyengesége, nem erre a világra valók voltak.

Nem emlékszem egyetlen napra sem, midőn teljesen elégedett lehettem volna.

Az én mámoros napjaim sohasem adtak nyugodalmat, enyhülést. Természetemben egy-két legyőzhetetlen nemesebb vonás mindig bevilágította bűntől sötét lelkemet.

Mindig éreztem züllöttségemet, gyengeségemet s ez lassankint a megtéréshez minden bizalmat megsemmisített bennem. Elvette saját magam iránt a kedvemet; mindjobban és jobban kétségbeejtett s amint lassanként a nemtörődöm-ségbe megfásultam, menthetetlenül züllöttem mélyebbre, mélyebbre.

S az emberek! Óh, ez legfájóbb sebem.

Átkozzam őket? Magam is csak az vagyok. Átkozzam magamat? Nem átkozom! A gyűlölet helyett mindég szánalmat érezz! Ezt mondta ő! Ő, — az egyedüli, ki egész életemben egyetlen igaz szót szolt hozzám, az egyedüli, ki jó indulatot érzett irántam.

Igen, de . . . de, — amidőn a szerencse visszaadott a rendes életnek, midőn az a fenkölt lelkű férfiú egy tisztességes foglalkozást szerzett . . . akkor! — Mért botlottam ismételen el? . . .

És Manfréd most minden izében utálta magát, mert semmiféle mentséget nem talált számára.

— Új életet akkor már nem tudtam kezdeni. Lelkem annyira meg volt mételyezve, akaratom a jó iránt annyira erőtelen . . . már lehetetlen volt . . . már akkor lehetetlen volt . . . és most már végkép lehetetlen.

Manfréd, meredt szemei előtt látta azt a piszkos árkot, ahol a szerencsétlen Gugossal életében először találkozott.

Hogy feküdt ott sárosan, piszkosan elterülve, holt részegen szuszogott . . . s ahogy megsajnálta őt, amint szánalomból hazavezette, levetköztette . . .

— És ismét az én nyomorult voltomnak bizonyítéka. Ahogy csak meghallottam a pénz csörgést zsebeiben, — keveset habozva — s azt is inkább félelemből — elloptam pénzét.

S mikor azzal a szándékkal kerestem fel őt, hogy majd visszafizetem a pénzét, még nagyobb elvetemültséget tanúsítottam, mert első szóra összeálltam vele czimboráskodni. Aztán jött a közös lakás, verekedések, betörések. Hol ellenállásra találtunk, ott gyilkoltunk . . .

Óh jaj! — ha csak álom volna. Emlékezem gyermekkori arcomra. — Felelős vagyok-e, hogy abból a derék gyermekből egy állatot, — óh nem . . . egy ilyen förtelmes embert . . . egy ilyen Manfrédet, igen, hahaha! Manfrédet — lord Byront valaha istenítettem, — Manfrédnek képzeltem titkosan magam. S mikor részegen Gugós fülébe sűgtam: »Te, ha szeretsz, nevezz engem ezentúl Manfrédnek . . . hahaha — Manfrédnek . . . és Manfréd lettem . . .

Manfred felugrott az asztal mellől és szándékát fogai közt mormogta :

— Ma megtudom, mit egyetlen élő sem tud, hogy mi a halál.

És azzal elhagyta a korcsmát.

Nem sokat tántorgott. Tisztességes szándéknak tartotta, melyet most megvalósít. Minden gondolkozást erőszakkal távol tartva magától, lázas fővel sietett.

Gugos, amint rátámadt Manfréd anyjára, nagy rémületben az csakugyan azonnal elvesztette eszméletét és Gugosnak nem volt rá szüksége, hogy megsebezze őt, mert minden ellenállás nélkül rabolhatott.

Az öreg asszonynak csak a két füle volt megsérülve, mert a durva Gugos nagy sietségében a fülbevalókat egyszerűen csak kiszakította.

Abban a sötét, elhagyatott utcában egész éjjel nem járt senki és így történhetett, hogy Manfréd a kora hajnalban édes anyját úgy találta, amint társa őt a földre teperte.

A nap biborszínü futárjai, melyek jelentik a fejedelmi égitest eljövételét, épen akkor tűntek fel a láthatáron, midőn Manfréd fásult szívvel, egész testében remegve, befordult az elhagyatott utcába.

Csak meglassított léptekkel, óvatosan merészkedett előre, de midőn megpillantotta anyját, vad erővel rontott hozzá, anyjára borult, örült hévvel csókolta kezeit és zokogott: anyám, anyám!

Azután hirtelen felegyenesedett és szinte deklamálva, félőrülden kiabálta: «Bocsásson meg az egész világ, bocsásson meg nekem drága jó anyám . . . oh én szerencsétlen . . . bocsássatok meg . . . gyenge voltam . . . oh szánjatok . . . oh imádkozzatok értem . . .

Az öreg asszony a vad ordítózásra valahogyan fölocsudott s mikor fölnyitá szemét s nyöszörögni kezdett, — Manfréd dermedten bámult anyjára, kit halottnak vélt.

— Megöltek, — nyöszörgött az öreg asszony — fiam, te . . . megöltek . . . este . . . Nem haragudtam rád . . . édes fiam, megbocsájtok . . . ott fönn atyádat kiengesztellem . . . élj boldogul . . .

S az öreg nő ismét visszahanyatlott.

Manfrédnek örülteként villogtak szemei. Kirántotta kését, — fölördített, mint az állat, melyet nyúzni akarnak — és összeroskadt, miközben szíven szurta magát.

Az anyát és a fiát ott találták meg reggel egymásra borultan.

Manfréd anyja pár hét múlva teljesen felépült. Gugost elfogták, mindent kivallott és Manfréd anyja most naponként imádkozik fia lelki üdvösségeért.

ÉN.

Szeretem az embert,
Aki munkálkodik,
Aki életében
Fárad, küzd, dolgozik.
Aki ujat teremt
Alkotó eszével,
Életet önt a tárgyba
Formáló kezével.

Szeretem az embert,
A szerető lelket,
Aki melegével
Mindent átölelhet
Eget — földet — mennyet. —
Az egész világot —
Imádom az igaz,
Tiszta szívjóságot!

Szeretem az embert,
Azt, a ki hitben él,
Aki vakon bízva,
Imádkozva remél,
A ki két kezével
Föleri az eget
A ki istenéhez
Szárnyakon repülhet.

Szeretem a munkát,
Szeretem a szívet,
Az életet fentartó,
Egyetemes hitet,
Szeretem — hiába —
Magamban nem lelem.
Ezt a három titkot
Egy egész életen
Kutatom, — keresem.

Czöndör Ilona.

Politikai Hetiszemle.

Szerkeszti: SZABÓ KÁLMÁN.

Minden héten (vasárnap) megjelenő politikai társadalmi és művészeti lap. Előfizetési ára félévre 10 kor. Mutatványszámokivánatra küld a kiadóhivatal:

VI., Izabella-utca 44/a.

Creusot.

Írta: **Maupassant.**

Kék az ég, csupa kék, a nap teljes erejével ragyogja be. A vonat ép az imént hagyta el Montpaziert. Előttünk odalent merőben átláthatatlan, sötét felhő száll föl, akárcsak a földből emelkednék, elfeketitve a nappal világos azurját, valósággal nehéz, mozdulatlan felhő. Ez Creusot füstje. Közeledve, megkülömböztetünk egyet-mást. Az óriás kémények százával okádják füstfelhőiket a levegőbe, némelyikök megfojtott köhögéssel lökődik magából párás lélekzetét; minden összevegyül, szétgomolyodik, a várost megüli és beburkolja, eltölti az utcákat, az eget belepi és a napot elhomályosítja. Már csaknem sötét van. Röpköd a szénpor, izgatja bőrünket, szemünkbe vágódik és fehéremünket bepiszkolja. A házak olyan feketék, mintha korommal mázolták volna be őket, feketék a gyalogjárók, szénporosak az ablakok. Kémények, salak és kőszén szaga terjeng a levegőben; fojtogatja torkunkat, mellünket elfullasztja. Olykor meg a vasnak, égő ércnek, tisztítótüznek az illata gátol a lélekzésben s arra készített, hogy fölemeljük szemünket, friss levegőért kapkodjunk, a tágas ég tiszta, egészséges levegőjéért; ám odafönt ül a vastag, sötét felhő, melyben tükröződnek a szállongó parányi széndarabkák.

Ime Creusot.

Szakadatlanul tompa moraj remegteti a földet, ezernyi zajból összeverődött moraj, melyet közbe-közbe félelmes duhhanás szaggat meg s ez alapján megrázódtatja az egész várost.

Lépünk be Schneider úr gyárába.

Minő boszorkányság! A vas birodalma ez, amelyben tűz ő felsége uralkodik.

A tűz! Amerre csak nézünk, mindenütt épületszörnyetegek nyúlnak a beláthatatlanságig, hegymagasságuak és

tömve vannak gépekkel, amik forgatnak, forognak, esnek, emelkednek, tüsszögnek, sercegnek, füttyülnek, sziszegnek, búgnak. És tűzzel dolgozik mindahány.

Emitt csak úgy pattogzanak le a tüzesüszkök az érc-tömbökről s ezernyi változó alakban kerülnek vissza megint a hajtóműbe. A falánk masinák emésztik ezt a tüzet, ezt az égő vasat szétmetélik, reszelik, szétvágják, simitják, megőrlik és alkotnak belőle lokomotivokat, kocsikat, ágyukat, ezernyi apró-cseprő, finomvésésű holmit, avagy megdöbbentő óriásművet s vegyesen gorombát, gyöngédet, erővel teljeset.

Próbáljunk csak látni és felfogni valamit.

Jobboldalt nagy csarnokba lépünk, ahol négy óriási gép dolgozik. Lassan járnak a kerekeik, dugattyuik, összekötő-rudaik lassan mozognak. Mit művelnek? Semmi mást, cssk levegőt visznek a kohókba, melyekben a megolvadt érc rotyog. Lélegzenek csupán: ők adják az életerőt a gépszörnyeknek s mozgásban tartják ezeket.

Nézzük most a retortákat; ott áll kettő a másik csarnok két szélső végén, magasságuk toronyé; ezek a nagyhasu, lángoló szörnyek olyan tűzsugarat köpnek magukból, hogy százméternyiről is vakítja szemünket, megpörköli bőrünket s lihegünk, mintha sütőkemencében volnánk.

Dühöngő tűzhányóról beszélhetnénk. A tűz, amit kihány, fehér s olyan zajjal, olyan erővel lökődik ki, hogy el sem lehet képzelni.

Odabenn sistereg az acél, a Bessemer-acél, amiből a vasúti síneket készítik. Egy szép, erős fiatalember, nagy, fekete kalappal a fején, figyelmesen tekint a félelmes gőzbe. Ott ül egy hajókormányhoz hasonlatos kerék előtt, amelyet néhányszor körbeforgat; most gyarapszik a kohó dühe, lángfolyamot áraszt magából, hiszen a főolvasztó még erősítette a rettentő légnyomást.

Az ember, akár egy kapitány, minden percben a messzelátóba pillant, hogy a tűz hevét kémlelje. Int egyet, kocsi gördül oda s uj érceket ont a vörösén izzó örvénybe. A főolvasztó megint a dühöngő lángok árnyalatait vizsgálhatja, fürkészi a színváltozatokat s forgatva egy másik apróbb

kereket, az óriási medencét ide-odahimbáltatja. Lassan fordul ez és tűzárt szór a csarnok tetejéig, eközben az alatta lévő edénybe hullat egyes csöppeket valami lángoló, átlátszó folyadékból.

Egy ember odábbviszi a folyékony tüzet. Vörös rúd ez immár, amely egy gőzhajtotta pöröly alá kerül. A pöröly rávág az ércre, mely a vízben rögtön kihűl s azt papírvékonyságúvá lapítja. Most vasfogó ragadja meg, széttöri, a mérnök pedig pontosan megvizsgál minden darabot, mielőtt kiadja a parancsot: Bedobni!

Újra fordul a kohó, újra kikerül belőle pár csöppje az izzó ércnek.

Végre kivörösödött szemmel, égő arccal távozunk ez épületből.

Most szabad területen két torony mered előttünk, melyek sokkal magasabbak, semhogy tető alá férnének. Tűrhetetlen itt a hőség. Egy ember, vasemelővel a kezében, ráüt egy csapra, melyből világos fénypont csillog. Még egypár ütés, mire lángözön tör elő, mely a földbeli csatornákba folyik. Az érc már megolvadt. Majd megfulunk ettől az iszonyatos folyótól; borzadva menekülünk és belépünk azon magas épületekbe, hol a lokomotivok, nagy gépek és hadihajók készülnek.

Itt már nem birunk eligazodni, már semmit sem tudunk, egyszerűen elveszítjük a fejünket. Valóságos labirintusa ez az örökös mozgásban lévő kerekeknek, emelőknek, tengelyeknek és csapoknak. Minden léptünkre valami újabb szörnyeteg áll előttünk, mely izzó vagy feketéllő vasat művel meg. Emitt pengéket látunk, amelyek vastag vaslapokat egy-csapásra szelnek ketté; amott kések hatolnak a tömbökbe s akár a szövetbe szűrő tűk, úgy döfik azokat keresztül.

Följebb egy más készülék papírvágó ollóként metéli az acéldarabokat. Mindez egyszerre, a legkülönfélébb mozgással megyen végbe. Tüzet látunk a pörölyök alatt, tüzet a kohókban, tüzet mindenütt. Ehhez járul a kerekék bűgása és zakatolása, földrázkódtató lármája.

Óriás épület végében áll a creusot-i nagy-kalló. Százezer-

kilós súlyával rázuhan — hegy zuhanhat csak így! — egy vörös acéltömbre, mely tömérdekebb, mint ő maga. Ahányat üt, minden sarkán lángözön csapódik szét s meglátszik, hogyan kisebbedik az óriási acéldarab, amit megdolgoz ez a szörnyeteg.

Szakadatlanul, csodás könnyűséggel emelkedik és zuhan; egyetlen ember igazgatja, könnyedén nyomogatva egy fogócskát; azok a borzasztó állatok jutnak eszünkbe, melyeket gyermekek hajtottak a mese szerint.

Most a hengerműcsarnokba megyünk, ami még különösebb látványosság. Vörös kigyók hevernek a földön, némelyikök cénavastagságu, másikkuk vastag, mint a hajókötél. Emezeket végtelenül hosszú gilisztákhoz, amazokat meg félelmes óriáskigyókhoz hasonlíthatnók. Emitten drótokat, amottan vasúti síneket gyártanak.

Emberek, akiknek a szemét fémháló takarja s kezük-lábuk be van pólyázva, hatalmas, izzó vasdarabot dobnak a gép szájába. Megragadja ezt a gép, hosszúra vonja, ismét kiveti, újra megragadja s folyton vékonyítja. Sebesült hulló módjára vergődik a vas, mintha küszködnék, majd enged és megnyúlik a gép iszonyu fogai alatt.

Elhagyjuk végre az épületet, magunk is olyan feketén, akár a fűtők és halálra fáradtan. Fejünk fölött gomolyog a vastag füstfelhő, mely égnek száll.

El innen, el! Csak pár szál virágot, rétet, fűvet, amelyre leheveredhessem, távol a gépek zajától, olyan helyen, ahol semmi egyebet nem hallok már, csak a víz csobogását és a madarak csicsergését!

Fordította : Horváth László.

A modern lakás

című vállalkozás az egyetlen Magyarországon, mely a leg-szerényebb lakástól a legnagyobb szabásúig berendezéseket tervel és elkészít. Műtárgyak és művészi butorok külön kaphatók és megrendelhetők.

IV. ker., Ferenciek-tere 2. sz.

IDEGEN KÖLTŐK

NOTTURNO

— Stuart Merill —

A sápadt holdvilág a tengervízre le
Gyújtó lángcsóvaként arany tükröt hajít...
Minden szunnyad körül...
Csak egy fülemile
Kesergi lágyan el
Szerelmi dalait...

Ág zöld rejtelvein a szél nem ring-remeg,
A hold elnyugtatá a rezgő lombokat,
A lomb ritkáin át
Csillagok fénylenek
S a földnek ajakuk
Ezer kék csókot ad...

Az ős kéj : a halál felől álmodni el,
A messze lép fölé álom lepelt húzott...
Az erdő ébredéz
Csak néha-néha fel,
S itt-ott a lombozat
Megreszket és susog...

Minden levél köré vékonyka köd borul,
Az égboltról alá gyöngyös harmat csepeg,
Kristálya az úszó
Vizi rózsákra hull,
Mely virága mind
A tó színén lebeg...

Az éjben nem beszél, se hang, se szárny, se szél
Csak hogyha hirtelen az erdő hangot ad :
Szár az haraszt között
Patak sírása kél :
S akkor felelni rá
A visszhang fölriad...

HOLDVÉNY.

— Edmond Haraucourt. —

A tűz- napokba még,
 Midőn a Föld sikoltva
 A sík fehér eget
 Izzón bekóborolta :
 Mind-mind nagyobbra vált,
 Amint tovább rohant,
 S feltépve kérgeit, melyek meg egyre forrtak
 Élő bolygók közé ki-elveté a Holdat,
 Mely méhében fogant.

Jött fényes századok'
 Ragyogva ékes árja ;
 Végtelen', szüntelen
 Büszkén nézett fiára
 A szerelmes anya...
 És fönn a Föld felett,
 Lángolt, mint ifjú nap, tüzelt, égett a gyermek...
 De hús szél kelt, a Hold fagyos álomba dermedt,
 S a héja szikla lett.

Más kor következék,
 Szőkén, langyos sóhajjal ;
 A Hold megnépesült
 Élő, zúgó, morajjal ;
 Volt mély-mély tengere,
 És sok folyója volt
 Volt nyája, városa és volt fájdalma, kéje ;
 Törvénye, istene, forrongó szenvedélye...
 És halványult a Hold...

Ma már hév csókjait
 Egyetlen lény sem érzi...
 Vénülő anyja még :
 A Föld kutatva nézi :
 Minden csupasz... de kél
 A sápadt, bús teke...
 A csillagok között, némán bolyg szerteszéjjel,
 Holt gyermek lelkeként, mely jó anyjához éjjel,
 S megnézi : alszik-e?...
 Gábor Andor.

Premier után.

Írta: Vajda László.

Az egyik oldalkulisszához támaszkodva, behúnyt szemmel figyelt a színpadról elmosódottan kiszűrődő hangokra. Néha összerezsent, mintha megsebezte volna egy-egy szó: ő másképp mondta volna el — nem így képzelte, mikor megírta. Az utolsó jelenetek halk dikcióit már nem is hallotta, de a lelkében ott rezgett a színpadon elhangzó búcsujelenet minden hangulata. Senki se törődött vele: a szereplők a vég-szavakat lesték, az ügyelő idegesen futott egyik oldalról a másikra, a dekorátorok egykedvűen söröztek a szín mögött; — a premierek izgalmat sugárzó forró levegője nyomtalanul eloszlott, az első felvonás után már senkiben sem ébredhetett kétség a darab sorsa felől. Csak egy kezdő növendék-lány bámult még mindig félős tisztelettel — az első eleven szerzőre, akit mind máig látott.

A függöny halk morajjal csapódott össze, a nézőtéren néhány jószívű úr, már csak szokásból is, tapsolni kezdett, ezt a szerény zajt is hamarosan elnyomta a legördülő vasfüggöny erős döcörgése. A színészek, szinte öntudatlan örömmel, hogy végeztek a napi munkájukkal, siettek az öltözőjübe, hogy letöröljék a maszkjukat és megszabaduljanak a jelmezüktől, mely, bármilyen csillogó legyen is, mégis csak munkaöltöny és keserű irigységgel tölti el a színészt, mikor ezer embert lát maga előtt, pihenve, szórakozva, a semmittevés fekete ruhájában. A színpadot a díszletezők foglalták el, a zsinórpadlásról harsány, kurta vezényszavak hallatszottak, föl-röpültek a festett háttérfüggönyök, nehézkes léptekkel megindultak a fakeretre feszített hatalmas kulisszák. A fiatal író e változásból mit sem vett észre, képzelete még mindig ott járt hőse mellett, aki hajótörötten menekült hasztalan küzdelmének színteréről és eldobja magától a szerelmi boldogság reményét, is, az utolsó írt, mely a csalódás keservét talán mégis enyhítette volna. Csak akkor riadt föl álmodozásából, mikor az arramenő kellékes szolga gyöngéden megérintette a karját:

— Kérem, szerző úr . . . !

Ijedten nézett körül, a színpad már csakugyan üres volt, szinte félelmesen nagynak látszott, a tulsó része egészen

elveszett a homályban. Ez az eddig ismeretlen látvány megzavarta; nem tudta merre menjen, ide-oda futott, kereste a télikabátját, pedig az épen a közelében, az ügyelő állványa fölött lógott egy fogason. Végre megtalálta, sietve magára kapta és kifutott az egyik vasajton. A folyosó üres volt, örült is, hogy senkivel se találkozott. A friss levegő egy kissé felüdítette. Csak most tért valóban öntudatra.

— Hát megbukott...!?

Hirtelen összerezzen. A tűzoltók őrszobája előtt elhaladva, meghallotta, amint az egyik odaszólt a másiknak:

— A szerző!

Szinte röstellte, hogy az. Még jobban behúzta a fejét a kabátja gallérjába, így tán nem ismerik meg...

A kapunál a házmester várta egy távirattal. Az édes anyja üdvözölte — még olyan messziről sem feledkezett meg arról, milyen öröme van ma a fiának...

— Szegény öregek! Ha tudnák...!

Felnézett. A házmester még mindig ott állt, mosolygó arccal, borraivalóra várakozva. Egy koronát adott neki. Az megköszönte és jó éjszakát kívánt. Neki meg úgy tetszett, mintha még az a köszönés is csak olyan immel-ámmal odavetett, gúnyos hangzású lenne.

— Hiszen megbukott!

Fölnyitotta a kaput. Erős léghuzam csapta meg. Fázott. A kivágott frakkmellény nagyon szabadon hagyta a mellét.

— Kocsira kéne ülni — gondolta — csakhogy ez a mai este nagyon letörte a büdzsémet. És aztán minek? Legfőlebb...! Hát aztán? A kutya se törődik vele, ha el is pusztulok. Egy rossz drámaíróval kevesebb lesz a világon. Marad még elég.

Hanem azért gyorsan elővette a gallérvédő selyemkendőjét és jól a nyakára csavarta. Cinikusan mosolygott.

— Csak nem leszek öngyilkos ezért a számsáért?! Aztán újra elfogta az előbbi melankóliája!

— Hát nem furcsa, hogy még az ilyen nyomorúságos alak is, mint én, mennyire ragaszkodik az életéhez?!

Kilépett a kapun. Havazott. Az utca néptelen volt, sima fehér kérgét egy lábnyom szürkése sem szakította meg. Körülnézett. Merre menjen, hogy senkivel se találkozzék? Főképp a nézőkkel ne, egy csöppet se volt kíváncsi a kritikájukra. Aztán megint tovább szatirizált:

Ne félj, öreg, már el is felejtették, hogy mit is prédikáltál nekik az imént — tán oda se hallgattak, nemhogy még most is arról beszélnének, mikor vacsorázni mennek!

Aztán megindult — csak ép találomra — a színház főkapuja elé. A egyik öltöztető utána futott.

— Virág úr kéreti a szerző urat, tessék megvárni őt, meg Gárdos urat is, hogy együtt menjenek vacsorázni.

A színház két fiatal tagja volt. Jó fiúk voltak, egyenes, őszinte gyerekek, hamarosan megszerette őket. De most terhére volt a meghívásuk.

— Bizonyosan megsajnálta — gondolta — hogy egyedül megyek haza. Vigasztalni akarnak, meg jó tanácsokkal fognak ellátni. Utálok . . . ! De ha nem maradok velük, még rosszabb, — azt hiszik majd, hogy annyira kétségbeestem . . . Nem, csak ezt ne — inkább végigjárom a bolondját!

A fiúk nagyon tapintatosan viselkedtek a vacsoránál. Ez még inkább bántotta.

— Ne sajnálják őt!

Dühösen odavágta:

— De únalmasak vagytok! Úgy ültök itt, mintha halotti tort tartanánk. Nem a ti darabotok bukott meg!

Erre aztán megindult az áradat:

— Nem is bukott meg!

— Igen tisztességes erkölcsi sikere volt!

— Az okos emberek megértették.

Erőltetett nevetésre fakadt.

— Kár, hogy mindenütt olyan kevesen vannak ezek a bizonyos okos emberek. Szinte nem is mernek jelentkezni.

— Végre is ilyen fiatal korában nem írhat az ember kitűnő drámát.

Szomorúan mosolygott.

— Igaz. — És végre is muszáj minden embernek drámát írni?

Csöndesen hozzátette:

— Mikor nem tud.

Még egy üveg bort hozatott.

— Igyunk fiuk, ki tudja, bankettezünk-e még valaha — a premierem napján?!

Aztán megint elülről kezdték a hallgatást.

— Menjünk valahová — indítványozta az egyik — valami kávéházba, emberek közé, ahol cigányzene is van, itt köztetek elalszik az ember.

— Jobb is, ha lefekszünk — mondta az író — álmos vagyok. Hazamegyek.

Egy kissé marasztalták, hogy ép látszatja legyen. Megérezte, hogy nekik is terhükre van ez az együttlét. Az ajtó előtt elbúcsúztak.

— Feljössz-e holnap a színházba? — kérdezte az egyik.

— Hát azt hiszitek, hogy még holnap is ezt a félremagyarozott darabot fogjátok játszani?

— Legalább háromszor minden darab megy.

Ez aztán végkép elhallgattatta.

— Nahát jó éjszakát!

Elváltak.

Megindult hazafelé. Kiért az egyik népes körútra, de a havas útról visszaverődő erős villanyfény bántotta a szemét. Betért a legközelebbi mellékutcába. Itt a csönd, a néptelenség nyugtalanította. Visszament az útra.

Megbánta, hogy nem maradt a fiukkal. Hisz úgy se tudna elaludni! Otthon még jobban előszedték gondolatai, pedig azok elől szeretett volna menekülni. Mivé lesz most?! Rettenetes perspektiva tárult elébe, összeborzadt a jövő képeitől. Visszamenjen az ügyvédi irodába, az író-tolla apró-cseprő rút perlekedések, vagy útálatos bűnök szolgálatában kopják el? Vagy beálljon egy szűk szerkesztőség pultja mögé és a szerkesztő parancsára, akárhányszor önző, idegen érdekért küzdve, ontsa, szórja cikkeit? Soha! Inkább a másikat! Vagy egyiket se — semmit! . . .

— Mi lesz akkor az öregekkel? Ha legalább ők itt lennének! Eh, velük úgy se beszélhetném meg! Meg se értenének és ha igen? . . . Szegények, elég bajuk van úgyis!

Eszébe jutott az a lány, akiről valamikor azt hitte, hogy megértette a vágyait, az ábrándjait. Ha most elmondhatná neki, mi bántja, elpihenne a lelkének háborgása! De az most — ki tudja hol — tán ép a kis gyermekét altatja, babusgatja . . . Egy pillanatra — tán most először — gyűlölet ébredt a szívében iránta, amiért másnak lett a felesége!..

Csak most vette észre, hogy más útra tévedt, mint a merre a lakása volt. Visszafordult. Ment egy ideig, aztán hirtelen befordult egy kávéházba. Félkettő múlt éjfél után, már a cigányok is hazafeié készülődtek. Sietve megivott egy feketét. Aztán — szinte önkéntelenül — megkérdezte a pincért:

— Mikor jönnek meg a reggeli lapok?

— Hat óra után, néha fél hétkor.

— Meg fogom várni, — gondolta — kíváncsi vagyok, mit sütnék ki rólam a nagyfejűek?

Ideges nyugtalanság szállta meg. A feje csak úgy zúgott, a háta is fájt, mintha egyszerre minden idege megszólalt volna. Fölugrott és fizetett. Az utcán újra magához tért. Csak fájni kezdett. Hóvihar borzongatta a kopasz fákat és

megrezegtette a gázlámpák üvegfalát. Az utakon csupán néhány fülíg begombolkozott rendőr és egy-egy elkésett mulató fiu botorkázott.

A házak falához huzódva, lethargikus egyformasággal ment tovább. A célnélküli járás ritmikája lassanként kiverte az agyából minden gondolatát. Már nem is fázott.

Az egyik mellékutcában elébe akadt egy lány. A kapumélyedésbe bújt a hófúvás elől, nagykendő volt a vállán, a fején ócska kalap. A gázlámpa fénye egyenesen az arcába csapott, sápadt volt, még festék se ékeskedett rajta. A szemét mereven a lámpára szegezte.

Elment előtte, aztán visszanezett. A lány meg se moccant.

— Bemegyek hozzá, — gondolta — olcsóbb, mint a szálloda. És melegebb . . .

Nevetett az ötletén. Egészen fölvidult. Újra elment a leány előtt. Az meg, mintha észre se vette volna . . .

Bosszantotta a leány furcsa közönye. Visszafordult és megállt előtte. A lány feléje fordította az arcát. Szomorú, mélyen fekvő szeme volt, bágyadt, fénytelen nézésü. Még most se szólt egy szót sem. A fiu csodálkozva megkérdezte:

— Beteg talán?

— Nem! — felelt a leány kurtán.

— Mért nem megy haza?

— Nincs vendégem, aludni meg nem tudok.

Valami szokatlan bánat rezgett a hangja mélyén, pedig a szava egyszerűen, közönyösen hangzott. A fiú végignézett rajta. Egy csöppet se volt szép, sovány volt a teste is, szinte kellemetlenül formátlan.

— Itt lakik?

— Itt.

— Csöngessen, kérem!

— Van nálam kulcs — mondta vontatottan a lány.

Valami fájdalmas vonás vibrált az ajka szögletében, mikor megkérdezte:

— Be tetszik jönni?

— Igen, igen! — aztán szinte röstelkedve hozzátette:

— Lefekszem magánál, csak ötig, amig kinyitják a gőzfürdőt.

Bementek. A lány szűk szobájában a lecsavart petróleumlámpa fojtó füstje lebegett.

— Nyissa föl, kérem, az ablakot!

A lány furcsán nézett rá.

— Hideg lesz.

— Nem baj.

A lány engedelmeskedett. Aztán megállt az ablaknál és

kérdőleg nézett a fiatal emberre. Ez fölcsavarta a lámpát és kabátostúl leült a divánra. Egyszerre mintha minden ina elernyedtt volna, hirtelen halálos fáradság lepte meg. Az asztalra tette a kalapját és végigdőlt a divánon. A leány becsukta az ablakot, a kályhához ment, megkotorta a tüzet és megkérdezte:

— Nem fázik?

A fiú nem felelt. Kimondhatatlan undor fogta el a fizetett szerelem e nyomoruságos tanyáján.

— Aljasság, amit tettem, — gondolta — és épen ma — ma, amikor . . .!

A leány egy székre dobta a kendőjét és a kalapját, aztán megvetette az ágyat.

— Tán inkább ágyba feküdné, ha álmos!

A fiú felállt. Egy pillanatig arra gondolt, hogy itt hagyja a leányt.

— Nevetséges lennék előtte . . . Eh, mit? Miért épen ma nem?

Gyorsan levetkőzött és lefeküdt az ágyba. A leány egy pillanatig habozott, mintha valami udvariasságfélére, a megszokott hivogatásra várt volna — aztán ő is levetkőzött és a fiú mellé feküdt. Ez nyugtalanul megrezsent a meleg női test érintésére és elhúzódott az ágy szélére.

— Hagyjon, kérem, aludni szeretnék!

Hiába, nem tudott megnyugodni. Amint ott feküdt, ezerszeres erővel rohanta meg mind az a sok kétségbeejtő sejtetem, ami ma támadt benne. Behúnyta a szemét, a gondolatát erőszakkal elfordította a gondolataitól, mégse tudott elaludni. A kis szoba mennyezetének cífra festésére bámult, megszámlálta a cirádáit, aztán előlről kezdte . . .

A leány eleinte csöndesen feküdt mellette, de mikor észrevette, hogy nem alszik, fészkelődni kezdett. Átfogta a fiú nyakát — ez gyöngéden, de határozottan visszatolta. A leány a könyökére támaszkodva, egy ideig csodálkozva nézte a fiút, amint maga elé meredten, szinte élettelenül fekszik, aztán csöndesen, félve megszólalt:

— Ugy-e szerelmes?

A fiú összereszt, feléje fordult és a pillantása találkozott a lány részvétellel teli, szelíd nézésével. Könnyű mosoly szállt az arcára.

— Dehogyan — hogyan is jut az eszébe.

— Hát akkor miért olyan szomorú? Óh tudom én, hiába tagadja. Tudom. Szerelmes.

— Nem, ha mondom, — és mosolygott a lány makacs feltevésén — nem vagyok szerelmes.

— De igen, igen! Nekem megmondhatja, kérem. Úgy se mondhatom el senkinek. Nem is mondanám. Tudom én, mennyire fáj az! . . . Ugy-e, megcsalta magát valaki? Nagyon fáj az! . . .

— Tán magát is megcsalta már valaki?

— Engem? . . . Nem, nem . . . ne tessék kérdezni . . . kérem! . . .

Aztán lassan, monoton hangon, szinte öntudatlanul folytatta:

— Ne tessék hinni kérem, hogy én mindig ilyen . . . voltam. Nem, még azután se, mikor egy tiszt, egy főhadnagy — mert pincérlány voltam akkor Selmecebányán és az asszonyom elküldött egyszer a kaszárnnyába, hogy pezsgőt vigyek ahhoz a tiszthez — már azelőtt is ismertem, mindig odajárt a kávéházba — és amikor bejöttem a szobájába, lefogott, hiába erőlködtem, megrúgtam is, megharaptam . . . hiába! . . . Később megtudtam, hogy az asszonyom, az a nyavalyás, azért küldött oda, hogy . . . törje ki a rossz! Aztán ott a kávéházban volt egy kellner, az azt mondta, hogy már ugyanis mindegy és akkor együvé hurcolkodtunk és nagyon szerettem — pedig sokszor kellett neki pénz — mindig azt mondta, hogy beteg, pedig csak lusta volt, otthon heverészett, olykor két hónapig se vállalt üzletet, nekem kellett keresni rá is . . . tessék elhinni, olyan rossz esett! Én most is jobb szeretem, ha nincs vendégem — nem azért mondom, mert itt tetszik lenni, de én igazán mindig jobhoz voltam szokva! De mikor szerettem! Még mindig szeretem, pedig . . . mert aztán, hogy behítták a katonasághoz . . . két hónapot kellett volna szolgálni neki, de már azóta négy hónap is elmúlt, Zágrábban szolgált, tudom is, hogy mért nem jött vissza . . . Egy özvegy asszony lakik ott, az mindig utána járt, mikor ott voltunk üzletben, pénzt is ígért neki, egyszer egy vastag aranylánccal jött haza, meg remontoár órával . . . kérdeztem, honnan vette? . . . azt mondta, semmi közöm hozzá . . . de én tudtam, hogy attól a vén asszonytól kapta. Egyszer meg is vertem azt a kövér disznót az utcán és jól megmondtam neki . . . és ma is megtenném, ha volna pénzem odautazni, nem bánom, ha megint becsuknak érte — minek fogja ott a szeretőmet?! Mert még mindig szeretem, pedig csak kellner és nekem már udvaroltak az urak is, de azért csak őt szeretem és . . . és . . . azért lettem ilyen sovány . . . azért . . .

A könnyei csak úgy patakzottak az arcán végig. A fiú hallgatta, hallgatta és csodálatosan megkönnyebült a lelke.

Megfogta a lány kezét, magához vonta, átölelte a nyakát és halkán, nagy szeretettel vigasztalni kezdte.

— Na, ne sírjon, édes, ne sírjon! Lássa, még visszajöhet magához és aztán az ilyen ember úgy sem érdemli meg . . . de nem, nem, jól van, nem mondom, hiszen szereti, igaz. Hát vissza fog jönni, én mondom magának. Nem szabad mindjárt kétségbeesnie, lássa, minden embernek megvan a maga baja, van akinek nagyobb is, olyan, amihez hiába keres vigaszt . . . Még tegnap én is boldog voltam, teli reménységgel és most! . . .

Egyszerre úgy érezte, hogy a szenvedés, a csalódás, a keserűség minden fájdalmukat, minden érzésüket egyesítette a szegények, a nyomorultak közösségébe . . .

Magához vonta a leány könnyázott arcát és csendes, bizalmas suttogással, valami öntudatlan, de ellenállhatatlan kényszer által hajtva, tovább beszélt . . .

— Egy darabomat játszották az este. Tudja, mi az? Egy szindarab? Nem tudhatja, honnan is . . .? De színházban már biztosan volt . . . Nos, képzelje el, hogy minden szót, amit egy ilyen estén a színészek elmondanak, én irtam meg előre, mint valami könyvet — az én agyamban fogamzott meg minden hang, ők csak utánam mondják . . . ez egy szindarab! Egy nagy csomó ember gyűlik össze és csudálkozva hallgatják a szavakat — sírnak és kacagnak az én intésemre — mikor pedig kimennek a színházból, gyönyörűséges emberi érzéssel van teli a lelkük — s mindezt én okoztam! Ennél nincs nagyobb boldogság! Csak ezt kerestem, nem a dicsőséget, mikor a világ elé akartam tárni mind azt a sok érzést, ami évek hosszú során át fölhalmozódott a lelkemben; — nem vagyonról, sikerekről álmodtam, mikor formába gyúrtam az eszmét, amely kényszerítő parancsszóval űzött, hogy kinyilatkoztassam! Sebeket láttam a világ testén és meg akartam gyógyítani; — szeretetlen vásári zsibongást hallottam és el akartam csitítani a lázongó, rút indulatokat! Olyan erősnek éreztem magam! És most összetört a csalódás . . . Nem értettek meg — némán, idegenül nézték a küzdelmemet, nem vettek részt benne! Kicsinylő szóval bírálgatták a hangom erejét és gyanakvó szemmel kerestek hibát a beszédem formáján, hogy hamarosan elhallgattassanak. Még tán olyan is akadt köztük, aki azzal gyanúsított, hogy bűnre akarok csábítani, amért megmutattam, milyen a bűn! A többi talán fitymálólággal intett: gyöngé arra is! — Megbukott a darabom! — És most hiába kérdezem: igazuk volt-e azoknak, akik hitvány semmiségnek, csillogó

házságnak, vagy gyöngé pusztába kiáltásnak itélték azt, amit én tündöklő igazságnak hittem — volt-e joguk egy hirtelen kikiáltott sújtó véleménnyel kétségbevonni a tehetségemet, a hivatottságomat, arra, hogy szóljak? Nincs aki válaszoljon! Nem akadt egyetlenegy ember a sok közül, aki még néhány nappal ezelőtt egekig magasztalta a munkámat, hogy szembeszállt volna a közitélettel és így szólt volna: Ne törődj velünk — menj tovább az utadon — valamikor ők is eltojgák ismerni az igazadat! A közönség döntött, elene nincs apelláta! Most itt állok tanács és reménység nélkül. Elfog a kételkedés. Példákat idézek magam elé, a félreismerés áldozatait — nem szabad félreállnom, hátha én is közéjük tartozom — de ha nem, mért folytassak szélmalmok elleni küzdelmet? Nincs, ami bíztasson és nincs, ami visszariasszon! Nem tudok választani... És bele fogok pusztulni ebbe az akaratnélküli, gyáva töprengésbe...!»

A arcán egy könnycsepp csordult végig, egy megváltó, kiengesztelő könnycsepp. Nem érzett röstelkedést, hogy ilyen gyöngének mutatkozott ez előtt az idegen lány előtt — a megnyilatkozásuk közelebb hozta őket egymáshoz, testvérekké, barátokká tette. Végtelen hálát érzett iránta, mert most, hogy elsírhatta valaki előtt a keserűségét, úgy érezte, mintha nem is fájna olyan nagyon...

Azt az egyszerű lányt eleinte meglepte, megfélemlítette, aztán magával ragadta az a szenvedélyes áradat, ami kitért a fiú melléből. Nem értette ugyan meg a csapás erejét, mely annak ajkára e lázas vallomást csalta, de megsejtette, hogy nagyobb, keservesebb lehet mindannál, ami valaha őt érte. A szive részvétellel telt meg, szót keresett, amivel megvigasztalhatná szegényt, de hiába, csak nem jutott semmi jó az eszébe. Pedig ez a fiú úgy beszélt vele — a megvetett teremtéssel — mint még soha senki! Hálásan simogatta a fejét és gyöngéden mellé simulva, hízelkedően — csak hogy mondjon valamit — a fülébe súgta:

»Milyen szépen beszél maga!«

A fiú fölnézett és ez a néhány szó csudálatosan fölbresztette minden önbizalmát. Szépen beszélt? Hát ez inkább hatott a lányra, mint a panaszai? Mosolygott. Ime a közönség, amelynek tetszett, amit elmondott előtte! És azon az estén, mikor minden művészi törekvése megfeneklett, ez a csöppnyi művészi siker szintén boldoggá tette. Magához ölelte a lányt, megcsókolta és egyszerre úgy érezte, mintha lassan-lassan minden életeréje visszatérne.

Elaludt,

Már délfelé járt az idő, mikor fölébredt. Csudálkozva nézett körül, egy pillanatig tétovázott, aztán hirtelen minden eszébe jutott . . . Hogy is tölthette ilyen helyen az éjszakát?!

Óvatosan, szinte lopva kelt fel, nehogy fölébressze a még alvó lányt.

— Nem tudnék még egyszer a szeme közé nézni — milyen gyerekes voltam az este — jót nevetetett rajtam. Micsoda ostoba szentimentalizmus vihetett rá?!

Sietve felöltözött és menni készült. Elővette az erszényét, hogy . . . Egyszerre borzasztó szégyenkezés fogta el. Pénzt hagyjon itt ennek a leánynak, hiszen . . .?! Gyors elhatározással lehúzta az ujjáról gyűrűjét és az asztalra tette.

A leány már fölébredt, fölült az ágyban és álmosan dörzsölve a szemét, közömbösen nézte, mit mivel az éjszakai vendége. Aztán megkérdezte:

— Már elmegy?

— Igen, igen, — mondta a fiu és megszorította a kezét — elmegyek. Itt hagyom magának ezt a gyűrűt emlékül, hogy mindig gondoljon rám — jól őrizze meg, az édes anyámtól kaptam! . . .

— Arany? — kérdezte a leány gyanakodva, azután leugrott az ágyból, az ablakhoz futott és megnézte a gyűrű próbáját.

A LELKEK TEMETŐJE.

E föld a lelkek temetője,
Ciprusos, sötét temetője,
Sok vér ömlött itt valaha
S mag-gyilkos méreg lett belőle.

Itt azok éltek, kik nem éltek,
A legkülömbek sohse éltek.
Itt meddő a nagy gerjedés
S boldogok százszor a vetéltek.

Ady Endre,

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

118

HETEDIK RÉSZ.

I.

A biblia szóhagyománya mondja, hogy a dologtalanság, a henyélés volt az első emberpár bűnbe keveredésének az okozója. A henyélés kedvelése megmaradt az utódoknak is, nemcsak azzal az átokkal súlyosbitva, hogy arcuk verejtékével kell kenyerüket megkeresni, de erkölcsi sajátosságuk miatt is. Nem henyélhetnek az elégedetlenkedés érzete nélkül.

Egy benső hang kárhoztatja, bűnösöknek itéli őket henyélésük miatt.

Ha az ember találhatna foglalkozást, amelyben henyélés mellett is hasznot hajthatna, kötelességet teljesíthetne, akkor megtalálná boldogulásának íőtitkát. Eme alkalmasabb foglalkozás a katonáskodásnál nincs, ez a henyélést kötelességünk ké téve mintegy szentesíti s így gáncs nem érhet bennünket. Erre belekényszerített, ámde gáncsmentes henyélésben rejlik még mai napság is a katonáskodás legfőbb vonzó ereje.

Ez a boldog tudat hatotta át Rostov Nicolájt is, amikor 1807-ben a pawlogradi ezredben szolgálva, egy Denissontól átvett századot vezényelt.

Rostov modora ugyan egy kissé durva volt, de feljebbvalói tisztársai, alantasai szerették benne a jó fiút, amit viszont moszkvai ösmerősei egy kissé «mauvais goure»-nak kárhoztattak benne.

Édesanyja 1809-ben írt leveleiben mind sűrűbben panaszkodott, egyre roszabodó zilált anyagi viszonyaik miatt, s hogy Nicolai hazajövele megörvendeztetné s megnyugtatóná öreg szüleit.

E leveleket olvasva Nicolaj megrémült, félt, hogy kiszakítják ama légkörből, amelyben olyan megelegetten, nyugodtan élt. Érezte, hogy ide s tova mégis csak fel kell vennie a rabigát, meg

kell majd barátkoznia az üzleti gondokkal, a jószágigazgatók leszámolásával, a fortélyokkal, a társadalmi összeköttetésekkel, Sonja szerelmével s a neki tett ígérettel. Mindez olyan borzasztóan szövevényes, bonyolult volt. Édesanyja minden egyes levelére mintaszerű hidegséggel válaszolt, rendszeren ekként kezdődött levele: «Ma chère Mamam» s ekként végződött: «Votre obeis sant fils», de hazajövetelről még csak említést sem tett.

Övéinek 1810-ben írott leveleiből értesült Natasának Bolkonsky herceggel történt jegyváltásáról. A menyegzőt az öreg herceg ellenkezése miatt csak egy esztendő múlva tartják meg. Ez a levél nagyon elkeserítette Nicolajt. Első sorban sajnálta, hogy Natasa — akit legjobban szeretett testvérei közül — odahagyja a szülői házat; másodsorban sajnálta, hogy nem lehetett jelen az eljegyzésen amúgy huszárosan, bezzeg megmagyarázta volna ennek a Bolkonszkyknak, hogy nem tartja nagy tisztességnek atyafiságát s ha szereti Natasát, vegye el félkegyelmű atyja beleegyezése nélkül. Egy pillanatig habozott, vajjon szabadságot kérve, ne siessen-e haza a menyasszony, Natasa látására, de a nagy hadgyakorlatok a küszöbön állottak, eszébe jutott Sonja is, meg a család zilált anyagi viszonya, így hát inkább lemondott. Tavasszal azonban levelet kapott édesanyjától s e levél meggyőződését hazamenetelének feltétlenül szükséges voltáról. Így hangzott a levél ide vonatkozó része: «Ha haza nem jössz, minden dobra kerül s mi koldusokká válunk. A gróf nagyon gyöngé s tulságosan bizik ebben a Mitenkában, jósága folytán mindenki becsapja, lejtőre értünk s könnyörtelenül haladunk lefelé. Az isten szerelmére kérlek, jöjj nyomban, ha csak szerencsétlenné nem akarod tenni egész családodat.»

A levél megtette hatását. Most megy s ha szabadságot nem kap, távozik a katonaságtól.

Egy héttel később megkapta a kért szabadságot. A helyőrség tisztikara búcsúlakomát rendezett tiszteletére, melynek terítéke 45 rubelbe került. Két zenekar játszott, két férfikar énekelt. Rostov, Bassov őrnaggyal trepakot — nemzeti tánc — táncolt; azután a részeg tisztek vállukra emelték, később megölelték; nemsokára a 3-ik század legénysége emelte őt vállára, háromszoros húrrát üvöltve hozzá. Végül elhelyezték Rostovot a szánban s elkisérték a postakocsi következő állomásáig.

Az út első felének tartama alatt gondolatai a multon, a századán jártak; de minél jobban közeledett az otthon felé, annál többet gondolt szülőire; már két állomással Otradnoje előtt oda

adta a kocsisnak 4 rubelnyi borraalóját, az izgatottságtól még a lélekzetét is visszafojtotta s mint egy kicsi fiú, úgy szaladt fel a lépcsőn.

Az első üdvözlések örömmámora után a csalódás egy sajátos neme vett erőt Nicolájon — hiszen még minden a régiben van, miért is sietett eszeveszett gyorsasággal haza? — lassan belezökkent a régi, már megszokott viszonyokba. Apja, anyja a régiek voltak, kivéve, hogy egy kissé megvénültek. Uj bennük csak az eddig nem észlelt nyugtalanság s nézeteltérés felmerülése volt, amik Nicoláj megigyelései folytán a rossz anyagi viszonyokban gyökereztek.

A megérkezése utáni időszakban Nicoláj roszkedvű, lehangolt volt. Végnélkül bántotta, hogy buta üzleti ügyekbe neki is hozzá kell szólnania. Hogy e terhes kötelességet mielőbb lerázhassa válláról, harmadnapon boszus hangulatban, homlokráncolva ment át az épület oldalszárnyán Mitenkához s felhívta őt, hogy mutassa be neki a számlákat — mindenről. Nicoláj még a halálra rémült Mitenkánál is kevésbé tudta, hogy mit ért mindez alatt. A beszélgetés s a számlák bemutatása sokáig tartott. A sharosta meg a jegyző aggodalommal vegyest örömmel hallgatták az előszobában a fiatal gróf menydörgő haragját, gyors egymásutánban rettenetes szidalmakat hallatott. Gazember! Hálátlan pária . . . szétroncsollak kutya . . . stb. Nem kevesebb élvezettel nézték az emberek, mint lökte le a gróf biborvörös arccal, vérbe borult szemmel a galléron ragadott Mitenkát a lépcsőn, folyton kiabálva: Ki innét! Ide be ne tedd többé a lábadat, te nyomorult bitang!

Mitenka fejfelé repült a hat lépcső tövéig s azután a kis erdőbe menekült. Mitenka felesége és sógornői ijedt arccal dugták ki fejüket szobájuk ajtaján, amely épen az előszobába nyilott. A fiatal gróf lélekszakadva, tekintetre sem méltatva őket, erős, határozott léptekkel sietett el mellettük s a házba igyekezett.

A reá következő napon az öreg gróf szerényen mosolyogva hívta szobájába fiát.

— Tudod szivecském, tegnap egész hiába zúdultál fel. Mitenka mindent elmondott nekem . . . Dühbe jöttél, mivel nem könyvelte el azt a 700 rubeles tételt. A tulsó oldal átvitelében ki volt mutatva, de azt te nem nézted már meg.

— Atyuskám, Mitenka nyomorult zsivány. De ha ellenére volt tegnapi fellépésem, nem szólok többé egy szót sem.

(Folytatjuk.)

Természettudomány.

MONTPELÉ. Vulkanologus, az annyit jelent, hogy egy olyan lógus, aki vulkánokkal foglalkozik, azaz a vulkánok tudósa. És miután minden lógus minden dolognak jobban a mélyére akar hatolni mint más és ehez neki legelső sorban hosszú tanulmányozásra és még hosszabb gondolkodásra van szüksége, azért természetes, hogy ő mindig csak nagy későn kezd régi szenzációkról beszélni.

Igy a vulkanológus csak ma kezd el alaposabban nyilatkozni afelől, hogy mi történt a Martinique-szigeten a Mont-Pelé borzalmas kitörésekor. Igaz aztán, hogy amit az ilyen tűzokádólogus végtére kisüt, az bővebb, sőt kimerítő vizsgálódásokon alapszik, sőt megállapít olyan látványokat is, amiket akkor senki sem látott a nagy ijedelemben és hirtelenségben, s csak utólag tűnik ki, hogy valósággal hogy és mint volt egy és más. Szóval egy folyóiratban most teszi közé egy vulkanológus a valóságos enquête-jét a martinique-i katasztrófának.

Ebből, a legérdekesebb részként, érdemes megismertetni azt, hogy a dolgok pontosabb megvilágítása szerint milyen volt a Mont-Pelé kitörésének a gyilkoló munkája.

A földrengés és láva jelenségek még nem okoztak volna korántsem oly nagy mérvű pusztulást. A tulajdonképeni veszedelem a kráterből kivett hamu volt. Úgy mint Herkulanum és Pompéji pusztulásánál, amikor hamu-eső borította el a két várost. Csakhogy míg itt a kép inkább az volt, hogy a Vezuv folyton öntötte a hamut a levegőbe, meglehetősen egyenletesen és így felhőszakadás-szerűen esett a városra, addig a Mont-Pelé viharszerűen cselekedte. Azaz borzasztó lökésekkel egy-egy sűrű tömeget lőtt a levegőbe. Ezek a nagy, tömör, kondenzált tüzes hamutömegek egyszerre estek le a magasból. Herkulanumot s Pompéji-t inkább lassanként öntötte el a hamu-eső, amint azt a menekülő, mozgásban fennmaradt emberi maradványok is tanúsítják. St.-Pierreben azonban egyszerre érte az embereket a gyilkos pusztítás. Részben az izzó hamu, még inkább a tüzes, fojtó, azonnal megfojtó gázok.

Sőt, mi több, ezek nem is önmagukban idézték elő a halált. Hanem az a föld mélyéből igen magasba bombázott tüzes hamutömeg a maga nagy súlyával iszonyú erővel zuhant alá a városra, úgy hogy az embereket legelőször

ez ütötte le a lábukról. Hogy milyen erővel sodort ez a sűrű nehéz tüzes hamufelhő, arról az nyujt fogalmat, hogy a nem is nagyon lejtős hegyoldalon nagy szikladarabok gurultak alá és zúztak össze minden újakban álló dolgot.

Egyetlen pillanat lehetett az emberek pusztulása. Úgy, hogy ami még ugyanekkor történt, azt már senki sem érezte. Ugyanis St.-Pierre sziklás tájain vizállások, tavak voltak, vulkáni eredetű rosz vizek. Amint a tüzes tömegek ebbe értek, ott a viz azonnal gőzzé vált, még pedig iszonyú robbanással. Borzasztó erővel vetette ez a gőz az egész tüzes levegőt, hamut és gázokat széjjel. Úgy, hogy a partoktól távolabb levő hajókat ezeknek a robbanásoknak a hatása érte.

A vizállások valóságos mocsarak lettek. Széleik kiszakadtak, úgy hogy a katasztrófa után úgy látszott, mintha dinamit-aknák robbantak volna ott fel.

Bővebben foglalkozik a tanulmány és közli a fényképfelvételét annak a csodálatos képződménynek, amely a kráterből kinőtt, a Mont-Pelé sziklatűjének, amelyről régebben már szóltunk is e helyütt. A keskeny, 300 méterre felnyúló, majdnem egészen függőleges falu szikla-tű egyetlen a maga nemében, ilyet még nem láttak. Az anyaga tiszta láva. Micsoda óriási nyomásnak kellett a

kráter mélyén az olvadt láva-tömegre gyakorlódni, hogy az a kihültebb részeket ily magasságokra feltolja.

Ilyet még nem láttak, legalább szabad alakulásában nem. Azonban épen ez az alakulás magyarázatát nyujtja most másutt tapasztalt vulkánjelenségeknek. Ugyanis a tenger mélyéből kitört vulkánkatasztrófánál tapasztaltak már olyat, hogy egy idő múlva, ép a kitörés helyén, lassanként sziget kezdett nőni. Ez az, ami hasonlóképen keletkezett, mint ahogy a Mont-Pelé csodálatos tűje.

HARANGSZÓ ÉS GYÁRI DUDA. A harangszó volt régente az embereknek az időjelzője. Hajnali, déli és esti harangszó után igazodtak az emberek.

Hogy változik a világ! Ma már csöndes faluhelyeken lesik még a harangszót, ahol még a harangozó is valami olyan kiváltságos féle lény. Hogy ő nem közönséges lény azt vasárnaponként most is szereti fitogtatni, amikor a tisztelendő ur a szószéken szépen beszélt.

— Ugy-e, hogy szép volt a prédikáció, — veri ilyenkor büszkén a mellét.

— Ugy mondja, mintha kelmed prédikált volna, — kötődnek véle.

— De én harangoztam ám elibe!

Ezeknek az idilli állapotoknak azonban vége, amikor

az első gyár kezdi valahol. A harangszó búsabban szól és a gyár sípszavára figyelnek az emberek. A gyári sípra, amely munkára hívja az embereket kora hajnalon; délben a szünetet jelzi, meg újra a munka kezdését és a napi fáradtság végét.

Gyári városokban mindinkább is elnémul a harangszó s vasárnapon kívül alig hangzik. Hanem a nagy tülkölésre figyelnek az emberek, az igazítja a munkások életét. Így a gyári tülkölés iránt is igények támadtak. Főleg, hogy messze hallható legyen. Aztán, hogy minek tülköl annyi gyár összevissza, egyik öt perccel korábban-későbbben és az mind boszúság.

A gyári tülkölés dolgában jelentenek most a technikai lapok egy újítást, hogy t. i. East-St-Louisban valamennyi gyár egyetlen közös óriási tülkével jelzi az időt. Óriási mély hang, amely tizenhat kilométernyire elhangzik. Egy külön mérnököt biztak meg, hogy csinálja meg okosan. Természetesen az első feladat a pontosság volt. Ne felejttesse el semmi masiniszta az órát idejekorán kihúzni a zse-

béből, hogy itt-e a tülkölés pillanata. Tehát a legpontosabban járó óra automatikusan szólaltassa meg másodpercnyi pontossággal a tülköt. A mérnök felel érte, hogy egy fél másodperc hiba nem lesz.

A második problema a fütty hangja volt. A város békés lakói már eleve bosszankodtak, hogy micsoda kellemetlen dolog lesz, ha egy olyan veszett éles füttyülő hasít bele az emberi dobhártyába. A mérnök azonban alapos tanulmányokat tett afelől, hogy milyen hang, hogy sípol. Próbákat tett különböző hangokkal. Próbákat több hang akkordjával. Próbákat egy hang emelésével, sülyesztésével. És végül megállapodott, hogy legszebben, legkellemesebben hangzik a mély »C«.

És ma a nagy, mély, öblös C tülköl a város fölött és azt írják, hogy a bömbölő kellemes hangú tülköt az egész East-St-Louis megszerette.

Igy tűnik el a föld színéről majd lassankint a jámbor, szomorú, a túlvilági életre hívó harangszó.

Szerkeszti : Bródy Sándor.

Főmunkatárs : Ambrus Zoltán, Heltai Jenő,

Szerkesztőség : Lövölde-tér 1.

Kiadja: a Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő.
Lövölde-tér 1.

A Jövendő előfizetési ára egy óra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona.

Globus műintézet és kiadóvállalat részv.-társ. nyomása, Budapesten.

Nyári és téli gyógyhely.

41-1° C. hőnes hőforrás.

Szt-Margitszigeti Gyógyfürdő Budapestén.

Thermal-, iszap-, viliamos fény-, mesterséges szénsav-, forrólég-, mindennemű gyógy- és edző- (Kneipp) fürdők. Svéd gyógytorna- terem. — Napfürdő. — 150 hold — árnyékos park. —

Csúsz, köszvény, ischias, ízületi bántalmak, emésztő-, szervi bajok, szívbetegség, vesebántalmak, vérszegénység, ideggyengeség ellen.

Szt-Margitszigeti üdítővíz

első rangú szénsavval telített ásványvíz, mint — asztali víz legjobban ajánlva. —

Egy hónapra 1 korona.
Negyedévre 3 korona.
Élvevre .. .. 6 korona.

MINDEN SZÁMA
20 FIBÉR

Szerkesztőség: 6
Működőhivatal:
Lövöldé-tér 1.

Megjelenik minden vasárnap.

23 év óta angol férfiruha-bérlet

a legjobb
beruházkodási
rendszer

Prospektus ...
kivánatra
ingyen

Deutsch F. Károly.

Budapest, Andrásy-ut 1. l. em.

GLOBUS MŰINTÉZET ÉS KIADÓVÁLLALAT
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPESTEN,
Aradi-utca 8. sz.

JÖVENDŐ^{FP}

Szerkeszti.

Bródy Sándor

Főmunkatárs:

Ambrus Zoltán

Főmunkatárs:

Heltai Jenő

Megjelenik minden vasárnap. Ezenkívül rendkívüli kiadásban.

TARTALOM:

(F. L.): A parlamentárizmus csődje. — Szász Zoltán: Emlékművek. — Jób Dániel: Őszi alkonyatok. — Stojits Iván: A tavasz misztériuma. — A bihari rónán. — Yartın: Jubál éneke. — Idegen költők. — Salgó Ernő: Stendhal. — Károly József: Két régi sor. — Gorkij Maxim: Az óra. — Tolstoj Leó: Háború és béke. — Természettudomány: A mesterséges rubin. — Egy új fém.

Jövendő.

Április elsejével új előfizetést nyitottunk a Jövendőre.

Egy hóra ... 1 korona
Negyedévre ... 3 korona
Félévre ... 6 koronával.

A „Jövendő“ kiadóhivatala.
Budapest, Lövölde-tér 1.

A „THE GRESHAM” londoni életbiztosító társaság kimutatása üzleti fejlődéséről és a biztosítások alapján kifizetett összegekről 1848–1903.

Időszak	Kiállított kötvények		Kifizetett összegek korona
	száma	biztosított tőkéje korona	
1848–58	7,996	97,357,512	2,833,584
1858–68	30,697	94,358,800	18,292,536
1868–78	34,704	355,468,200	61,192,272
1878–88	57,004	482,421,600	114,633,312
1888–1903	108,457	905,136,096	266,740,429
1848–1903	238,858	2134,742,208	463,692,133

Prospektusokkal és díjtáblázatokkal, melyek alapján a társaság kötvényeket állít ki, továbbá ajánlati nyomtatványokkal díjmentesen szolgál a magyarországi fiók Budapestben, valamint ennek ügynökségei az ország minden nagyobb városában

A „THE GRESHAM” londoni életbiztosító társaság magyarországi fiókjának igazgatósága
BUDAPESTEN, (a társaság palotájának felépítéseig)
IV. ker., Ferenc József-rakpart 27. szám.

RÉVÉSZ LIPÓT férfiszabó Budapest, V., Dorottya-utca 6/a. bevezette a külföldön általánosan kedvelt **ruhabeöserelési módozatot**, úgy, hogy mindenki kis ráfizetéssel angol és franc. szövetekből mérték szerint elkészült ruhákat viselhet. Bővebb felvilágosítást az üzletben.

Egy női divat áruházról!

Egy jó hírnevű cég üzlete élénk feltűnést kelt ízléses és gazdag áruházával. Ez a cég: **Grünwald és Wahl** (Schreier Viktor utódai) **IV., Váci-utca 26. sz.**

A női divatnak minden ujdonsága föllelhető e párisi nivón álló üzletben. Különösen meglepő szépek az ideai tavaszi ujdonságai. Nagy választék különlegességekben, ágyneműekben, pongyolákban juponokban stb.

Menyasszonyi kelengyék!

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

A parlamentárizmus csődje.

(Az el nem mondott beszédek sorozatából.)

11-ten wunderschönen Monat Mai.

(F. L.) Tisztelt képviselő urak, talán groteszkszerűen fog önöknek tetszeni, de mégis úgy van, hogy ma a nagyszerű nemzeti küzdelem napjaiban, az Apponyi Albert gróf remek szónoklatának hatása alatt bezárt fölirati vita végén, amidőn császárra kijavított stemplit tesznek a nemzetnek királyához intézett levelére és mielőtt végleg Bécsbe — a honnan jött — küldenék Tisza István grófot: nyakába akasztják a posta-táskát, hogy a levelet ő vigye el Ferenc Józsefhez, mondom, e nagyszerű harcok és győzelmi pillanatok képei közt a parlamentárizmus fizetéseképtelen lett. Épen ezek a harcok igazolják a csődbejelentés szükségességét, mint ahogy a kereskedő boltjában is akkor jelenik meg a tömeggondnok, amikor nincs több hitel és minden számlával jelentkezőt kiutasítottak a boltból, néha egy-két verekedés árán is.

Ha a parlamentárizmus csakugyan aktiv lenne: akkor

nem is volnának nemzeti harcok. Harcok egyes kérdésekben tisztelt képviselőtársaim között lennének, de ez időszert a harc a képviselő urak részéről egyrészt, másrészt a korona közt folyik. És talán ez az egyetlen eseménye a 67-es kiegyezésnek, melynél a paritás a maga teljességében érvényesül.

Előbb Ausztriában tünt ki, hogy a parlamentárizmus fizetésképtelen a hitelező népek részére. Az osztrák Reichsrathban vívták nemzeti küzdelmüket a csehek és németek s élvezték a mindent megérlelő hivatalnok minisztérium napjának áldásait. Most aztán itt Magyarországra került és keürl reá a sor. Külömbőség a két állam részére a paritás elve alapján egyformán kijutott parlamenti csőd közt csupán az, hogy amott a két nemzet vívta egymás ellen a harcot, itt pedig — hiszen hál' istennek mégis csak egy nemzet van — emzet a koronával szemben. Amott a császár azt mondta a verekedő pártoknak: Fiaim, csak verjétek egymást, mert jobb, mintha nekem esnétek. Családi jogaim részére a derék Körber doktort, majd a hasonlóan kiváló Gautsch bárót nevezem ki jogi képviselőmül. Magyarországon ellenben immár nem annyira egymással verekszünk — a szabadelvű párt Polónyi Gézának a fél fogára is kevés — mint inkább egy láthatatlan kézzel, amely a bécsi Hofburgból jönni mondatik s amelynek a háta mögött sok minden egyebek közt egy csomó szurony erdő van. A két állam parlamentárizmusának csődje csupán a lényegben hasonlatos, ebben is nyilvánul: a népakarat nem érvényesülhet, mert a népakarat a parlamentek útján csak akkor érvényesülhet, ha a császárok és királyok is úgy akarják. Ha pedig úgy akarják, akkor hiszen a parlamentárizmus igazán felesleges, mert a császárok és királyok akkor is megcselekednék, ha a népakarat nem akarná.

Az uralkodók és a nemzetek együttes akaratának nevezett alkotmányosságot aképen kell érteni, hol az uralkodók akarata van fölül, hol a népek akarata alul. Nem fogják önök tagadni talán tisztelt képviselő urak, hogy valahányszor még a népek akarata az uralkodók akarata ellen érvényesült, az mindig csak — parlamenten kívül való eszközök segítségével történhetett meg. Ellenben az uralkodók akarata mindig a parlament útján történik, sokszor a népek akarata ellen. A két nem tagadható tényt összevetve, arra a következtetésre kell tehát jutnunk, hogy lényeges, a nemzet életébe vágó ügyekben a parlamentárizmus az uralkodók könnyebbségére alkotott s az apróbb ügyekben való népakarat érvényesülése csupán mellékterménye a parlamentárizmusnak.

Méltóztatik látni, hogy most is, immár három hónapja elmúlt, koronás uralkodónk akarata érvényesül a népakarattal szemben — virágjában uralkodván a tiszta parlamentárizmus, Justh Gyula pártatlan elnöksége alatt s a nemzet együttérzés és együtt-tartás gyönyörű példái közben.

Ha már most, tisztelt képviselő urak, az okokat kutatjuk, amelyek ennek a — népekre vajjon helyes vagy helytelen, azon most ne vitatkozzunk, de — Gajáry Géza által is elismerten nem a parlamentárizmus kijelentett formái szerint való ténynek előidézői, akkor önök, akik Kossuth Ferencet vallják szövetkezett elveik irányítójául, azt fogják választani: hiszen épen azért küzdünk, hogy a parlamentarizmus megtisztítsák a meghamisítástól.

Önök azt hiszik, hogy a parlamentarizmus eredetileg egy tiszta szerkezetű, precizen működő gépezet volt s csak az idők során kengették meg a hamisság olajával és most ezért nyikorog s ha önök nem fujtatnák nagy tüdővel, talán bizony meg is állana. S ha egyszer a népakarat magvából

csöppentett szintiszta olajat eresztenek bele, akkor egyszeriben rendben lesz minden s a parlamentarizmus nagy cséplő gépe úgy fogja ontani az áldásthozó törvények tiszta búzáját, hogy minden magyar teleszedheti zsákját. E kedves hitükből önöket az sem gyógyította ki, hogy nemcsak eddig nem érvényesült a szószerint való igazi népakarat — a nemzet igazi többségét értem alatta — amíg a választások révén hamisították meg, hanem azután is, sőt most még egyszer igazán: a mióta a választások de facto meglehetősen tiszta olajat szolgáltatnak. Az ördögbe is, tisztelt képviselő urak, önök a szövetkezett ellenzék tisztelt párttagjai, mindannyian egy-egy tiszta csöppentett olaj — benn vannak a parlamentben. A parlament kerekei sorba még ilyen szépen nem forogtak, mint most, a Justh—Rakovszky—Bolgár elnöksége alatt. Napfényes igazságokat mondanak el s többségben szavaznak, ahogy a kedvük tartja. Darabantok ki nem verik önöket, régi, vagy új házszabályok pártos kezelése meg nem bénítja működésüket s ami a fő: a hatalom többsége le nem szavazza önöket.

És dacára, hogy önök mindezt jól tudják, azt mondják: csak a parlamentarizmus van meghamisítva. Én pedig azt a véleményemet vagyok bátor megkockáztatni: nincs meghamisítva a parlamentarizmus, a mióta a többséget azok képezik, akik csakugyan — fogadjuk el hogy — a népakaratot képviselik. Vagy, hogy hűebb legyek magamhoz s helyesebben fejezzem ki a való állapotot: a mióta nem a hatalom akarátát képviselik a többségben levők. Csak addig volt meghamisítva a parlamentarizmus, most azonban nincs. De maga a parlamentarizmus nem más, mint egy nagy hamisság. S addig, amíg a parlamentarizmus meg volt hamisítva, addig magának a parlamentarizmusnak hamisságát az burkolta el.

De most az egyik hamisság burka leválván, kitűnt, — s még inkább az idők során ki fog tűnni — hogy fenéig hamisság van. Az is hamis, ami a hamisság burka alatt volt.

Mondjuk meg, hogy miért. A parlamentarizmus az alkotmányosságnak ugyebár a tengelye? Az alkotmányosság pedig két anyag egyneműségének hitéből van kifaragva.

Világosabban fogok beszélni. Valamely törvénynek létesítése az országgyűlés és a korona együttes akaratától van függővé téve. Tudniillik az egyiknek meg kell szavazni a törvényt, a másiknak meg szentesíteni. Az alkotmányosság pedig egyszerűen föltételezte, hogy a korona mindig szentesíti azt, amit az országgyűlés megszavaz. Erre való tekintettel a kormány kinevezési joga a királynak is adatott. Az alkotmány bölcs megteremtői elfeledtek intézkedni a természetnél, hogy országgyűlés és uralkodó mindig egyet akarnak.

Itt azonban még nem vagyunk készen. Az alkotmánykészítők e feledékenységét kijavították a bölcs uralkodók s ezek tanácsosai, akik gondoskodtak róla, hogy — némileg változtatva ugyan a tételt: — az országgyűlés mindig azt akarja, amit az uralkodó. Amíg erről gondoskodva volt, nem is volt baj s szép Magyarországot az alkotmányosság szintiszta hazájának hitték a naivak s hirdették a magukhoz való eszüek. Csak a kormányok voltak gonoszok, de a király mindig nagyon alkotmányos volt, hiszen az országgyűlés parancsait írta alá.

Most aztán jött egy bolondos ifju ember, — itt ül előttünk bársonyszéken, — aki ezt a gyönyörűen csinált hazugságot, akaratlanul bár, letépte. Az alkotmányosság készítői által előre nem látott eset állt elő. Az adó és ujoncok meg-

szavazásával ugyan úgy látszik, hogy gondoltak ilyes eshetőségre, de ez mindentől eltekintve azért is írott malasztnak látszik, mert hiszen a nemzet önmagát is bünteti vele. Sőt első sorban önmagát.

A parlamentárizmus hazugsága ott van elrejtve, ahol az alkotmányosság két anyaga — uralkodó és nép — elhelyezve vannak. Az uralkodó, vagy ha tetszik: a korona, amely az egyik akaratnak ad erőt, a maga teljes egészségében helyet foglal az alkotmányosságban. A másik fél pedig: a nép, csak egy bizonyos részében. A választók révén. Maga az ország tehát három részből áll: a koronából s a választókból, az alkotmányosság e lakóiból s azután az ezeken kívül álló emberekből.

Mondtam már, hogy a korona egész erejében áll rendelkezésére saját akaratának, a nemzet pedig csak egy részében. A többinek akarata nem azonos a választók akaratával. Mert ha azonos lenne, akkor a parlamentben valószínűleg nem mindnyájan önök foglalnának helyet.

Már most az természetes, hogy azok, akik önöket választották, azok minden erejüket oda adják az önök által nyilvánított akaratuk támogatására. De a többiek? Miért, hogyan adják oda az erejüket egy olyan akarat támogatására, amely nem az övék?

Igy történik azután, hogy a parlamentekben nincsen meg a népakarat egész ereje, szemben a korona egész erejével. A parlamentarizmus tehát mindaddig hamisság, amíg az egész nép nincsen benne. Mert egy egész nép akaratával henceg, de a nép erejének csak tizedrészével rendelkezik.

A népakaratoknak pedig nem, mint az igen tisztelt Apponyi gróf képviselő úr oly szépen kifejtette, a királlyal való kölcsönös egyetértés adja meg az érvényesülés boldog-

ságát, mert fából vaskarikát csinálni nem lehet. Habsburgéknak természetesen más az érdekük, mint ami a népnek, hanem — az erős.

A parlamentárizmusnak pedig csak hamis, vagy igazi akarata lehet, de ereje hozzá nincsen. Az alkotmány tervezők ezt bölcsen kifelejtették és a Krupp-féle gyár ágyúival szemben nekünk csupán egy királyi eskü áll rendelkezésünkre.

Ki-ki a hite szerint: mi szól nagyobb, kinek van erősebb hangja: az ágyúnak-e, vagy az eskünek?

Hinni kell csupán, hogy az eskünek. Nekem csupán az az aggodalmam, hogy az ágyú szavát nem lehet — így vagy úgy magyarázni.

Emlékművek.

Irta : Szász Zoltán.

Őszinte részvétellel hallom és olvasom, hogy minden szoborpályázat alkalmával hogyan oktatják ki a mi szerencsétlen szobrászainkat és építészeinket művészetük felől általában és a felállítandó műemlék felől különösen. Ez a részvét lelkemben ama föltétlenül bekövetkező elmebaj miatt támad, amely okvetetlen reáborul minden képzőművész agyvelejére, ha komolyan veszi ezeket az oktató frázisokat. A legállandóbban emlegetett baj az, hogy a szoborművek nem plasztikusak s az építészeti részek nem monumentálisak. Ha azonban esetleg mégis plasztikus a szoborterv, akkor okvetetlen üres és ízléstelen, s ha az architektúra monumentális, akkor viszont idétlen és szertelen. Hogy a szerencsétlen pályázóknak azt is mindig szemükre vetik, hogy irodalmi eszközökhöz folyamodnak, azaz hogy kissé szövevényesebb gondolatokat igyekeznek felébreszteni, mint ami néhány egyszerű formával és vonallal elérhető, ez szintén állandó jelenség. Nemkülömben végül az a csökönyös kifogás, hogy valamely szoboralakban vagy architektúrában nem nyilatkozik meg eléggé a nemzeti szellem s általában ez vagy az a mű, vagy terv nem eléggé magyar.

Szegény szobrászok és szegény építészek! Ha nem betegesen hiúk, vagy még betegesebben korlátoltak, epekedéssel kell visszatekinteniök az ókori Egyiptomra, ahol ugyan korbáccsal állt mögöttük, rabszolgák mögött a felvigyázó, de legalább attól, amit faragtak és rajzoltak, nem kivánták, hogy

kinyilatkoztatásszerűen új legyen. S a renaissance előtti középkor is, amikor iparosnak nézték és tisztelték a művészt, irigységet ébreszthet bennünk, akiktől ma folyton a zsenialitás csodapróbáit várják. Mert ennek, sőt még ennél többnek: lehetetlenségnek tekintem én az oly esztétikai frázisok kielégítését, amilyenekkel nálunk pályaterveket és már álló-műveket megbírálnak. A nemzeti karaktert eddigi szobrainkon rendesen a mente és kucsma jelképezi. Mily szánalmas eszközök, gúnyolódik a műkritikus, s utána az egész műértő emberiség. A magyarság a lélekben van s ennek a léleknek el kell ömlenie a művön, kell a magyar szívhez szólnia, kell a nemzeti eszmét kifejeznie, stb. Mondhatom, az ilyen követelményeknél nagyobb igazságtalanságot alig tudok elképzelni. Az a sajátos magyar lélek, mely egyes nagy embereinkben munkálkodott s őket nemcsak mentjük és kucsmajuknál fogva magyarokká tette, nem egyéb, mint a gondolkozásmódnak, az érzésnek, a hajlamoknak bizonyos magyarossága. Nos mindez nem egyéb, mint az agyvelő-atómok bizonyos sajátos mozgása. Ha ugyanis a lélek agyvelő-mozgás, a magyarlélek nem lehet más, mint magyaros agyvelő-mozgás. Csak így értve a dolgot: nem üres frázis a magyar lélek foglalma, így azonban plasztice kifejezhetetlen, sőt meg se közelíthető. Agyvelő-atómok mozgását még eddig semmiféle szerszám se reprodukálta; hogy volna az követelhető a durva vésőtől. Hiába erőszakoskodunk tehát, el kell ismernünk, hogy ezek a díszmagyarral dolgozó régi szobrászok a külső alakban való magyarosságot szobrászilag a lehető legjobban fejezték ki. Mert a koponyaforma s a testalkat sajátos magyarsága, amit egy esetleges embertani méréseket felhasználó statisztika talán megállapíthatna, művészileg szintén értékesíthetetlenek. Marad tehát a viselet, amelynek van nemzeti és

plasztikai jellege. A magyar jelleget tehát nem kell a szobrászoknak keresni. Megvan már: a diszmagyar, vagy más népies magyar viseletek.

Kimutathatnám így egy csomó, más esztétikai frázis teljes tartalmatlanságát és követhetetlenségét is. Amennyiben jóhiszeműek ezek, megvan az a mentségük, hogy nem annyira egyéni tévedés, mint inkább egy hátramaradt és zavarosan látó közfelfogás eredményei. Ma ugyanis a vallási miszticizmusból kiábrándult kulturemberek ujság-kereső csodaváró szomjusággal néznek a művészet felé. Ezt nagy művészek, mint pl. Vágner Richard s a kis kritikusok kihasználták s alkotásaikra, vagy barátjukéra kijelentették, hogy új, teljesen eredeti, csodaszerű alkotás. Ilyen csoda-váró hangulatban keresik ma aztán nálunk is az alapjában véve elég könnyen és egyszerűen megcsinálható emlékművek és szobrok tervei közt is az igazit, ami persze ép ezért nem találhatik meg.

A gondolkodó emberek előtt nyilvánvaló, hogy a művészetek általában, különösen pedig a zene és képző-művészetek nem produkálhatnak valami csodaszerűen, megrázóan újat, a szó nemesebb értelmében nagyszerűt. S viszont az is, hogy bármely józan képzőművészeti feladat százféléképen megoldható s ezt száz különböző művész megteheti, ha fejlődésükben bizonyos színvonalhoz eljutottak. Egy Kossuth-szobor megcsinálásához s terveinek bírálásához tehát nem kell úgy ülni, mintha itt a világrejtély megoldásáról volna szó. Sőt még azt se szabad kívánni, hogy a szobor fejezze ki, mi volt a magyar nemzetnek Kossuth, amint pedig annyiszor megcselekszik, mivel ilyen dolgokat szobrászatilag nem lehet kifejezni. Hisz csak el kell gondolni, mi minden van egy ilyen kívánságban. Kossuth élet-

rajzának, politikai jelentőségének, emberi egyéniségének témérdek, ezer meg ezer adat, gondolat, szellemi irány ismeretét feltételező szintétizálása. Ezt meg lehet cselekedni nyolc kötet írásban, esetleg egy nagy írónak egyben is, de szobor formájában, pláne ha ennek tiltva van az irodalmi eszközökkel való dolgozás, a konvencionális szimbólizálás lehetetlen. Még abszurdabb kívánság ez a Szabadságharc-szoborral szemben. Ezt megcsinálni úgy, hogy benne kétségtelenül az 1848/49-iki magyar szabadságharc a maga egész jelentőségében mindenki számára érthető módon kifejezve legyen: nem lehet.

Jó szobrot azonban, mely az embereknek eszébe juttassa, hogy volt egy nagy férfiú: Kossuth; s egy nagy nemzeti küzdelem: a szabadságharc, — lehet csinálni. S ez egy egyszerű feladat, amit sokkal kevesebb pénzzel, mint amennyivel nálunk e téren dolgoznak, meg lehet csinálni. S igazi szobrászati művészet is megnyilatkozhatik ezekben a szerényarányú művekben, amelyeknek az az ambíciójuk kell hogy legyen, hogy csak épen művészettel hassanak. Óriási arányú, százezrekbe kerülő emlékművekre egyáltalában nincs szükségünk. Barbár népekhez és pompaszerető fejedelmekhez illenek ezek, de nem egy modern, demokratikus szellemű társadalomhoz.

Őszi alkonyatok.

Irta: Jób Dániel.

A férfi tíz heti távollét után most érkezett haza a felvidék egyik legvégső csúcsáról, ahol erdőket irtatott, terepet vizsgált, nivellált. Mikor becsöngetett lakásába, az inasa fogadta és mindjárt ott az ajtóban, erősen elpirult.

— A feleségem? — kérdezte a mérnök.

Az inas lesütötte a szemét.

— Hol a feleségem? Nincs itthon?

— Nincs.

— Hát?

— Elment. Már egy hete, hogy elment. Egy este eljött érte a főhadnagy úr és elmentek. Azóta nem jött vissza.

A férfi hallgatott, megállt.

— És, — mondta később, — mit mondott?

— Mit? Semmit. Azt mondta: «Isten vele, János.»

— És — nem üzent semmit?

— Semmit. Csak annyit: «Mondja meg a gazdájának, hogy ne haragudjék.» De aztán visszafordult és azt mondta: «Különben ne mondjon semmit.» Az inas arca vérvörös volt.

— Jó, mondta a mérnök, — most elmehet.

A férfi bement a szobájába. A függöny le volt bocsátva, de azért a világosság beszűrődött. Minden a legnagyobb rendben, a székek érintetlen pontossággal álltak az asztal körül. Az óra méltóságteljesen ketyegett s az ablakfülkében a kanári halkán csattogott. Lizovics János, (így hívták a mérnököt) megállt a szobában és szigorú szemmel körülnézett. «Hát elment», — gondolta. Aztán végigsimította a homlokát és a keze kissé remegett.

— Csak semmi fölindulás, — gondolta; — elment; és hiábavaló minden.

Leült az asztal elé és fejét rátámasztotta öklére. Hoszszan ült így, eleinte bután és képtelenül arra, hogy gondolkodjék. Csak lassan ébredt az öntudata és lassan indult meg fejében a gépezet. De aztán elfogta az a csodálatos tisztaságu éleslátás, mely némely embernél épen a nehéz pillanatokban jelentkezik. Kicsit kihúzta magát, fejét előrszegezve, szemét tágraszakította. Most mit tegyen? Mit tegyen? — Már készen

is volt a felelettel: nem lehet semmit sem tenni. Soha oly világosan nem tudott valamit, mint most azt, hogy a feleségét örökre elvesztette. Föltartóztatni, megakadályozni a vesztéséget, a szégyent, a csapást nem lehet. Hiábavaló minden; hiába átkozódnék és hasztalan futna utána. Az asszony elhagyta őt és ez bevégeztetett. Visszahozni, megtéríteni, újra kezessé és jó, becsületes, szerető asszonnyá tenni többé sohasem lehet.

— Nem lehet — és tenyerével gyöngén veregette az asztal lapját. Főllált, kiegyenesedett. A falon egy tükör volt, s amint abba értelmetlenül, tehetetlenül, kétségbeesetten belebámult, a szemét elfutotta a könny. Nagyon, nagyon szomorú látvány volt ez az ember. A kezét rá kellett szorítania a szemére, különben elsírta volna magát. A háta meggörnyedt, s a válla meg-megrándult, ahogy rázta a nagy belső zokogás.

S azután az ablakhoz ment, fölhúzta a függönyt. Lenézett az uccára, amely élt és eleven volt, emberek sétáltak lent, a villamosok víg csöngések közt fürgén szaladgáltak. Őt felé járhatott, szeptember eleje volt, most ment le a nap. A felhők lomhán uszkáltak az égen. S ahogy Lizovics lebámult az útra, e nagyvárosban talán elsőnek érezte meg, hogy a szép nyár a vége felé jár és hogy hűvösségével közeledik már az ősz. Ő már a tél ígérését is látta, a hosszú-hosszú estéket, amelyeken most már egyedül lesz. Senkise fogja várni, magános lakásában, egyedülvalósága ridegségében vége, vége az ő életének. — Kezéből kiejtette a függöny zsinórját, a fehér vászon gyors eséssel takarta el az ablak csillogó üvegét, a mosolygó embereket, az átellenes színes házakat, a nyüzsgő uccát. A foga összevacogott, roppant fáradtságot érzett a hátában.

Ledőlt a pamlagra; és lassan mind sötétebb lett a szobában, amint odakívül egészen bealkonyodott, leszállt az este. Nyolc óra felé riadt föl. Már sötét volt, a bútoroknak csak a körvonalai látszottak. Nem gyújtott lámpást. Még vagy egy órahosszat bámult bele a sötétbe, s akkor hirtelen dideregni kezdett, egész testében reszketni és vonaglani. Láz fogta el. Hamar belebújt az ágyba, a takarót a fejére húzta; akkor elcsöndesedett. De elaludni nem tudott, forgolódzott, hánykolódott, egy-egy percre elszenderedett, hogy aztán vad és ijedt kiáltással fölriadjon. Egyszer arra pattant föl, hogy a menyezet rászakadt. Szívdobogva, rémülten maradt fekvé így egy pillanatig, azután reszkető kézzel gyertyát gyújtott, kiugrott az ágyból felöltözködött. Megnézte az órát: most mult el éjfél. Hová menjen? Megállt, elgondolkozott. Nincs hová men-

nie, sehová a világon. Sehova. És otthon sem maradhat, a feje szédül, leszakad rá a mennyezet. Mély, nehéz sóhajtság szakadt föl a melléből. El kell utaznia. Csettintett a nyelvvel, mint aki örül, hogy megtalálta a megoldást. Ő nem örült, nem is bánkódott; hidegség és közömbösség szállt a szívébe. Lehúnyta a szemét.

— Nekem végem van, — gondolta egészen szárazon, tárgyilagosan, majdnem ridegen; mintha harmadik személyről lenne szó, mint mikor a bíró kimondja a halálos ítéletet, amely nem neki fáj, — másnak.

Felöltözve várta meg a reggelt és mikor hajnalodni kezdett, kihajtatott a pályaudvarhoz és fölült a vasútra. Maga sem tudta még, hogy hová megy, de ez a céltalan menekülés mégsem volt céltalan, mert hiszen neki mindegy, hogy hol fog kiszállani. Talán visszamegy az erdők közé, talán elbújik valamelyik kis városban; mindegy, hogy hová megy, csak ne otthon legyen. Külön szakaszt kapott, az ablakot elfüggönyözte, az ajtót lezárta, s aztán behúzódott a sarokba s ott összegubbaszkodva ült. Kalapját mélyen a szemére húzta, felöltője gallérját feltúrte, kezét zsebébe mélyesztette; átengedte magát a gondolatainak. Bánatának sűrűn felszakadó sóhajai szinte hálóvá tömörültek fölötte; Lizovics olyan volt, mint a szegény féreg, akit a selyemszálak erős gubója szoroson fogva tart. Hogy fog menekülni önmaga elől? Fejével ritmikusan bölintott és mindegyik bölintás megerősítése volt gyásza egy-egy pontozatának. — Később már nem is elmélkedett, egészen hatalmába kerítette az okoskodás nélkül való fájdalom. Azt érezte, hogy éjjel van, éjszaka; és sose lesz többé világosság, nappal. Jó éjt, Lizovics János! S a pillái lecsukódtak, mintha látni sem akarna többé.

... Arra ébredt föl, hogy a vonat zökkent, megállt, valami állomáshoz értek. Fölállt, kinyújtózkodott, megdörzsölte szemét; nem is csodálkozott, hogy már erősen benne van a délutánban; fél hatra járt.

— Ternő! — kiáltotta a kalauz.

Félrehúzta a függönyt. Kis emeletes házat látott; falán, fából készült erkélyén zöld lomb futott végig. Arrább rég elvirágzott gesztenyék és akácfa álltak; amoda: látszott a nyárfáktól szegélyezett országút. Balra pedig a temető húzódott el, apró, düledező fakeresztjeivel, naiv kőemlékeivel, elszáradt koszorúival. A sírok közt egy tűzfa horgasztotta le fáradt ágait, a törzse korhadt volt, a levelei halványak és porosak. Lizovics odaállt az ablakba, karjára támasztván fejét. Soha

még ily tisztán nem látta, mint most, e kezdetleges teme-
tőcske láttán, hogy mily rongy az élet; a viruló emberek
elcsöndesednek és egy kis lécz az a minden, ami emlékeztet
reájuk; s a szépen mosolygó asszonyok is e sorsra jutnak;
mindenki. Mindenki.

Alkonyodott. Az ég alja vörös volt, a levegőben párák
úszkáltak s a falevelek halk borzongása mutatta, hogy szél
jár odakünn. Az egész tájék valami tompa alkonyi színben
látszott, egyik percben sötétkéket mutatott, a másikban rozsdá-
vöröset. Ez az ősz volt, méla merengésre készítő, szelid han-
gulatával s a mérnöknek eszébe jutott, hogy ő már tegnap
megérezte ezt, a virágzás végét, a lassú hervadás kezdetét,
a nyár elmulását és vele a szerelemét és az életét. S ahogy
búsan kinézett az ablakon, tekintete ismét a kis állomási házra
esett. Az egyik ablakban egy asszony állott. Ugyanúgy, mint
ő; a fejét a karjára támasztván. Arcát, vonásait nem vehette
ki. De mintha feléje nézett volna; s az ő nézésével, tele fájdalom-
mal és gyásszal. Fejét a karjára hajtotta és nézett.
Azután a vonat sípolt, a gép zakatolva megindult s a ház,
az országút, a temető, a gesztenyék eltűntek mellőle. Az
asszony is. Bizonyosan az állomásfőnök felesége.

A Ternő után következő állomás volt a vállalat telepe.
Itt Lizovics kiszállt. Az embereinek azt mondta, hogy nosz-
szabb tartózkodásra érkezett; a munkát előbb kell befejezni,
mint ahogy kezdetben megállapították. Naphosszat a földeken
járt, az erdők közt, ahol most a rendesnél is hűvösebb volt.
A fakoronák közt rejtelmes zugás futott végig, a szél rázta
a leveleket. Az ősz hűvössége érzett.

Néhány hétig szakadatlan munkával fárasztotta ki ma-
gát, s ekkor már elég erősnek érezte magát ahhoz, hogy
visszautazzék Pestre. Nem mintha elfelejtette volna az asz-
szonyt, mintha máris elmúlt volna nagy kétségbeesése. Csak
ép: hozzászokott a fájdalomhoz, csak ép: megszikkadt benne
az érzés, — leülepedett a szíve mélyére, de ott erősen be-
fészkelte magát. És ez most már mindig így lesz, soha vidám
ember belőle nem lehet. És még jó, hogy ennyire van, kez-
detben azt hitte, hogy nem tud beletörődni a megváltozha-
tatlanba s hogy meg fog örülni. Most már hazamehet, a
számkivetésnek nincs többé értelme. Nem örül meg, de igazi
életet sem fog sohasem élni; és hogy itt tengődik-e, vagy
ott, az már örökre egyremegy.

A vonat már vitte, s ő ott állt az ablakban és búcsúz-

kodott a haldokló tájéktól, az alkony szürkéségében elmosódó hegyektől, az apró, füstölgő őrházaktól. Föni, a levegőben egy nagy madár lebegett kiterjesztett szárnyakkal; sas lehetett; arrább, éles ékalakban varjak röptültek neki az égnek; a dombról egy szekér kocogott alá, a bakján egy mélázó paraszttal, aki halkán füttyörészgetett valami szerelmes nótát. Messziről harangkongás hangzott. A haraszt sárga volt, egészen aransárga, a rétek elvirágoztak, a kegyek kopárak voltak s ridegek, zárkóztak.

— Mi lesz velem? — gondolta Lizovics — és lehúnyta a szemét.

Ternőre értek, a vonat megállt. Ott volt a kicsi ház, leszáradt fölfutóival; mellette a temető, még hevadtabban és szomorúbban, mint a multkor. Most valamivel még sötétebb is volt. Eszébe jutott a multkori asszony. Odanézett, föl az ablakhoz; az asszony most is ott állt; ugyanúgy, mint a multkor; a fejét a karjára támasztotta és nézett, nézett feléje.

— Ez érdekes? — gondolta a mérnök — s e pillanatban az asszony lefoglalta minden érdeklődését. Értelmetlenül bámult reá:

— Különös! — gondolta — s csak bámult.

Nagyon különös. Az asszony áll és néz. Ehhez az alkony félhomálya, titokzatossága. Mennyi bánat van a nézésében. És most Lizovicsnak eszébe jutott, hogy az asszony is azt hiheti róla, hogy boldogtalan. És nem joggal hinné-e ezt? Nagyon, nagyon boldogtalan. Ha meg lenne a bátorsága, vagy a gyávasága, rég végzett volna magával. Vajjon boldog lehet-e egy olyan asszony, aki naphosszat áll az ablak előtt és szőke fejét karjára támasztván, elmereng az ősz szomorúságán, bámul, néz a világba, a semmiségbe és szeretné megoldani a rejtélyt, hogy mi van a ternői határon túl, van-e valami az ő számára; vagy mint lesz? Hogyan lesz?

A vonat már rég tovarobogott, már Csombát is elhagyták, már messziről a Tiszolc vize is előcsillant, a hold fénytelen, vérszegény tányérja is feljött és Lizovics még mindig maga előtt látta az asszonyt, a szenvedő póz-jában, az alkonyat rejtelmességében! Hogyan lesz? Mint lesz?

(Folytatjuk.)

A tavasz misztériuma.

Irta: Stojits Iván.

A tavasz minden évben ellenállhatatlan erővel diadal-maskodik a téli zord sivárságon, új életet keltvén az alvó természetben. A legnagyobb bizonyossággal áll be a verőfényes tavasz minden esztendőben és ébresztő munkáját feltartóztatlanul hajtja végre az egész természetben.

De az ember oly nagy mértékben áll a megszokottság hatalma alatt, hogy ezt a fenséges ébredést látja ugyan és örvend is neki, de mindamellett szíve, lelke nem indul meg nagyobb mérvben a természetben nyilvánuló eme csodálatos rejtelmességben. Eszébe se jut kérdezni: micsoda hatalom hozza létre azt az általános ébredést, mi módon válik lehetővé ez a fokozottabb életnyilvánulás az egész természetben.

Nem. Az emberben ilyen kérdések nem igen támadnak mert gyermekkorától számtalanszor élte át a tavaszt, de azért soha sem tapasztalta, hogy a környezetében valaki a tavaszi kikeleten csodálkozott volna. Sem ő maga, sem más...

— Hiszen ezelőtt is így volt ez a természetben és ezentúl is így lesz bizonyára; ez természetes dolog, melyen nem igen lehet csodálkozni, — mondják az emberek magukban.

És mégis a nagy költők nem győzik a tavaszt eléggé ünnepelni és csodálni. Az érzékeny lelkű igazi költők ilyenkor többet látnak a tavasz szépséges külső megnyilatkozásánál. Ők a végtelen mindenségben uralkodó Nagy Életnek áldásos kezét látják közreműködni a tavaszi ébredésnél. A lángszívű költők a mindenható istenség ébresztő leheletét vélik felfedezni a tavaszi nagy feltámadásban. Mert hiszen indító ok nélkül okozat sem lehet. És ezért a minden évben állhatatosan beálló tavaszi ébredés sem jöhet létre — ébresztő hatalom működése nélkül. Hogy ez az ébresztő hatalom

magasabbrendű, mint az általa ébredésre serkentett külső természet, az magától értetődő igazságnak látszik. Vagy micsoda ellenállhatatlan hatalom hozza a rémületes sebességgel rohanó földi bolygót közelebb a meleget árasztó naphoz? Még pedig minden évben egy bizonyos időpontban? És csak olyan közel a napban lúktető tűztengerhez, hogy annak csupán jótékony hatása lehessen a földön fejlődő életre, nem pedig elemésztő, megsemmisítő? Miért áll be a szépséges tavasz, nem pedig általános tűzhalál? Mi itt a szabályozó, a féken tartó és céltudatosan eljáró roppant hatalom? Mi rejtőzik a nagy természet külső képe, leple mögött? Kitől kapja a virág szépséges színpompáját és bájos illatát, a madár pedig melódkus dalát? Miért megkapó a tavasz varázsa? Mindez a célszerűség, szépség és varázs talán a p u s z t a v é l e t l e n n e k legyen a következménye? . . .

A Maeterlinck, Bruno Wille, Walt, Whittman stb. lángelméje áhítattal tekint körül tavasszal az ébredező természetben és látván, bámulván az alvó természet feltámadását, egyszersmind újjongva gondol a téli álmát alvó emberi lélek egykori ragyogó feltáadására. Spinoza és Goethe óta minden igazi lángelme érzi, látja a nagy természet és világélet legszorosabb együvértartozóságát. Ha az alsóbb rendű természetben megvan az erők csodás kitörése, mondják a lángszívűek, kell hogy létezzék a magasabb lelki erők fellendülése, feltámadása is. Igen, kell hogy létezzék ez a lelki feltáadás, mert ime, az emberiség, úgy látszik, túlélte már nagyrészt életének zord téli időszakát és mindinkább kezdi érezni a Szellemi Nap éltető sugarainak jótévő melegét. Mindjobban fokozódik az emberiség kulturája; az átszellemülés folyamata ellenállhatatlanul tör előre. És jóllehet a szellemi tavasz még nem állt be teljesen, annak lelkét előhirdetői itt vannak már közöttünk.

— Igen, itt vannak az etikai kultura előmozdítói, a magasabb, átszellemültebb élet- és világfelfogás hirdetői. Ők az emberiség szebb jövőjét látják közeledni és tőlük telhetőleg siettetni kívánják a ragyogó kulturai tavasz mielőbb való beköszöntését.

Az ő szózatuk az emberiséghez valóságos himnusz az emberi lélek fényes jövőjéről, rendeltetéséről. A «feltámadunk!» jelige nekik nem vakhítből eredő naiv biztatás, hanem a külső nagy természetben és az emberiség lelkében végbe menő csodálatraméltó magasabb életnyilvánulások megfigyeléséből származó benső meggyőződés, élő hit intuitív tudás.

A külső nagy természet tavaszi ébredése szimbóluma egyszersmind az emberiség kulturális fellendülésének, újjászületésének. A tavaszi ébredés bűbájos varázsa fel akarja hívni az emberek figyelmét a külsőleg látható nagy természet fátyola mögött rejtőző csodálatos és ellenállhatatlan magasabb létprincipiumra. A téli halálból feltámadó ragyogó tavasz mintegy azt kiáltja oda az emberiségnek: «Több dolgok vannak földön és égen, mint a mennyiről iskolai bölcseségek még csak nem is álmodhatik.» Bizony sok a csodás dolog ezen a világon; és a legnagyobb csoda e rejtély: maga az ember, az ember, aki egyelőre még téli álmát alussza mindaddig, amíg a Szellemi Nap áldásos sugarai el nem árasztják lelkét magasabb világossággal.

Mindaddig, amíg ki nem virul lelkében a ragyogó tavasz, magával hozván a fenséges szellemű újjászületést, a belőle fakadó határtalan isteni szeretettel egyetemben, amely a legnagyobb, mindent átható, mindentudó és mindeneket ellenállhatatlanul magához felemelő hatalom a végtelen mindenségben.

És ez lesz az emberiségnek várva-várt tavasza...

Politikai Hetiszemle.

Szerkeszti: **SZABÓ KÁLMÁN.**

Minden héten (vasárnap) megjelenő politikai társadalmi és művészeti lap. Előfizetési ára félévre 10 kor. Mutatványszámokivánatra küld a kiadóhivatal:

VI., Izabella-utca 44/a.

A BIHARI RÓNÁN

Nagy fekete felhő sötét táborképen
Leszáll a halmokról komoran, sötéten
Bihar rónájára,
Bús, mély sóhaj suhan a síkon keresztül,
A villám pillája néha meg-megrezdül:
Viharról van álma.

Tavaszi munkától népes a nagy róna,
Elcsigázott népség napszámképen rója.
Kedv és nóta nélkül,
Nem övé már a föld, másé rajt az élet,
S a fáradt barázdán nem sok zsellér élhet
A koldus kenyérből.

Délen ott a város. Karcsú gyárkéménvek
Sötét sóhajkép száll füstjük föl az égnek,
S a síkra hull vissza:
Az ég nyugton nézi, hogy e szegény nép itt
Hiába küzd, remél, idegennek épít,
Ki vérét fölissza.

Ott, mintha egy falú házsora mozogva
Vándorolni kelt vón, vonat megy nyugotra,
Kik ülhetnek benne?
Kivándorló népek, kik hitük roncsával
Uj hazáért mennek a tengeren átal —
Örök idegenbe.

Zakatol a vonat, elnyeli a távol,
Csak morrajja hallik már a pusztaságból,
Vagy a puszta jajdúl? . . .
Mintha a rónaság melle fölzihálna
S meglebbenne rajt a vihar zordon szárnya
Vészjósló sóhajtúl.

Megnyílik a felhő, villám fakad benne.
Forgószelel vágtat át kacagva, kerengve,
Át a síkon, halmon,
Ébredez a vihar! . . . Haj, nagy álmok népe,
Érzed-e hívását? Állasz-e elébe?
Kibírod-e vajjon?

Jubál éneke.

Ádám immár hatszáz esztendőös vala, mikor Évát elveszíté. Ez volt az ő szívének a második nagy fájdalma. Az első Ábel halála vala, de ennek emléke már csak nagyon halaványan élt az ő szívében. Ábel helyett Sethet adá neki az isten, mikoron számlála százharminc esztendőket; azonképen Sethnek is levének maradékai. Akik az ő ivadékaikkal és számlálatlan íziglen való unokáikkal lassanként benépesíték Haviláhnak egész földét, holott terem az arany, nemkülönben a Edelliom nevű fa és óniksz nevű drágakő.

Az óniksz nevű drágakő, melyet isten a föld mélyébe helyezettett, erős kősziklák közé ágyazva, hogy annál drágább lenne. Mert az az igazság, hogy jobban fáradjanak azok, akik ékességre vágnak s munkájuk ne legyen egyenlő azokéhoz, valakik a föld gyümölcsét szedik össze, mely a test tápláltatására vagyon rendelve. A föld pedig termék gyümölcseit és az emberek bővelkedének az égnek harmatjában, a földnek kövérségében, a gabonának és bornak bővségében, valamint a pómagránát illatában és lassanként elfeledkezének a Paradicsomról.

Elfeledkezének a Paradicsomról, melyre csak a szóbeszéd után emlékeznek és nem érzék a hiányzó voltát. Mert hogy nagyon elfoglalák őket a különb-különféle foglalatosságok, melyekkel megverte Ádámban az Úr a föld minden ivadékait, akiknek arcuk verejtékével kell keresni a kenyerüket. De ha vágyakozásuk lejtendett volna is a Paradicsom után, nem találtak volna ott semmit is, mivelhogy a tudásnak fája kiszáradván, az egész Éden pusztulni kezdett, melyet az Úr valamikor plántákkal felékesített vala. Káka és szittyó rontá meg a folyónak vizét, mely a kert öntözésére szolgált. Gyom, katángkóró és ballangó veré fel a mezőt, melyet az Úr kezdetben megáldott vala s az álla-

tok egymást mardosák. Annak okáért a kerub is, kit az Úr e kert bejáratához állatott vala, hogy Ádámot többé be ne eresztené, négyszáz esztendőig való várakozás után otthagyá a helyet, miután meggyőződött volna, hogy az őrizet immáron nem szükséges. Mert a jónak és gonosznak tudását Ádám ugyanis kivivé a Paradicsomból.

Kivivé a Paradicsomból s elterjeszté a földnek tartományaiban. És megkezdődék mindvalahol az emberi élet, az igazi élet, mely csak ott vagyon, hol harc vagyon. És ahol küzdelem vagyon a mindennapi kenyérért. És ahol lelki szorongattatások vannak, melyek elűzik a gond nélkül való élet unalmaságát. Küzdelem és szorongattatások pedig bővégesen valának, mivelhogy a föld sokszor megátalkodik és nem terme és a szükölködők között lopók támadának, kik a mások verejtékének gyümölcsére áhitozának. Nagy szomorúságára szolgálá Ádámnak az eredendő bűn fölötté való nagy elterjedése. Azonfelül mélyen megszorodik lelkében Évának földi halála fölött, és amint mondánk, szívében még mindig meg-megkesergett kedves másodszülöttének, a szelid Ábelnek megölettetése miatt, kinek véres árnya gyakorta megjelené vala álmaiban.

Megjelent vala álmaiban a Káinra való szomoru emlékezéssel elegy. Mert minémű kegyetlen apa lejéndett volna, ha szívének szünetlen haragját hatszáz esztendők el nem mossák, úgy, hogy csak a mindeneket megbocsátó szeretet lakoznék benne. Bár tudná, merre vagyon Káin.

Merre vagyon Káin és az ő ivadékai, kik születének neki a Nód tartománybéli asszonytól? A Gikhon folyóvíz mellett-é, mely megkerüli az egész Kúr földét? Avagy a Hiddékel folyóvíz partjain-é, amely foly Assziriának napkelet felé való részére, mely a Nód tartománnyal határos? Elküldé Ádám Sethet, hogy hozna hírt Káinról és járjon a nyomdokai után, míg meg nem találja. Seth pedig aláméne az édentől napkelet felé eső tartományokba, s nem talál nyomdokaira . . .

Akkoron Ádámban hatalmas vágy támada még egyszer meglátni a Paradicsomot, mielőtt örökre lehunyná a

szemeit. Immár fáradt a testi és lelki szenvedésektől s az Úr talán irgalmas léssen ismét befogadni őt oda, hogy hajála előtt, ha csak rövid időre is, ismét része lenne abban a boldog életben, melyből a kígyó álnoksága által kizavarták. Azt mivelé pedig, hogy nagy kerülőt tenne, mert tudta vala, hogy az Úr a Paradicsomnak, mely részére állatá a kerubot a kétélű fegyverrel.

És aláméne az Euftrátes szőke vizétől a Hiddékel folyóvíz tájéka felé, és utja immár húsz napig tartott vala. Nem találkozott pedig egyetlen teremtet lélekkel is, hanemha elvadult állatokkal, melyek az ugarföldeken nyargalának. És nagyon egyedülvalónak érzé magát. Mikor pedig tovább aláméne, a föld mind kövérebb volt, bővelkedék mindenféle temérdek plántákkal, melyek jól valának mivelve. És Ádám megismeré, hogy a Nód tartományba jutott volna, Káinnak és az ő atyafiainak földére. Ádám elálmélkodik az Úrnak kegyelmén, aki megátkozá Káint, hogy mikor a földet mivelné, ne adna néki gyümölcsöt, hanem bujdosó és vándorló legyen e földön. És imé a föld, mely megnyitá száját, hogy bévenné az ő kezéből az ő atyafiának vérét, busásan terme néki és atyafiának, bizonyságául annak, hogy az Úr nem akarja a bűnös halálát, hanem hogy megtérne és élne.

Annakokáért Ádám, mikor este föltetszének a csillagok, hálát ada az Urnak, mélyen megörvendezvén az ő szívében s reménységgel eltelve folytató utját a paradicsom felé. Majd ő hozzá is ily kegyelmes lejénd az úr. Mikoron pedig tovább haladna, már messziről emberi lakások tűnének föl neki, melyek fölötte igen hivogaták a vándort. És Ádám oda irányítá lépéseit, annyival inkább, mert gyönyörüséges dal és zene hangzék onnét. Mikoron pedig odaére, deli ifjakat és leányzókat láta terebélyes pálmák alatt táncolni és egy gyönyörüséges ifju lantola nekik. Körben ülve idősebb férfiak és aggastyánok, nem különben élemedett némberek hallgatják vala.

Valának pedig ezek a Káin atyafiai és azoknak ivadédékai: Hánokh, Irád a pátriárka, annak fia szelíd Mekhujáel, a bölcs Lámekh és a szőrös Tubálkáin, az ércből és vasból

való mivnek a mesterembere, több férfiakkal egyetemben. A némberek pedig valának: Háda és Csilla, a Lámekh feleségei, Naháma, a Tubálkáin huga és Dina, valamennyi közt a legszebb, a lantoló ifjúnak a jegyese. És Káin törzsének több más szüzei. A lantoló ifju pedig Jubál vala, a Lámekh és Háda fia, a hegedülés és dalolás mesterségének a találója.

Ádám pedig nem fedezé föl nekik, hogy ő ki volna, de szívében nagyon megörvendezék, hogy rája akada az ő véréből való vére, az ő elbujdosott és megátkozott Káin fiának az ivadékaira. Mikoron a vidám gyülekezet megpillantá a fáradt öreg vándort, leültették maguk közé, és Háda megmosá az ő lábait. Azután válogatott ételeket hozának néki, Jubál pedig megigazitván a lantját, új éneket kezdte a jövevény tiszteletére, mondván;

«Serkenj fel északiszél, és jöjj el déli szél, fujj a mi kertünkre, mely paradicsomul adaték nekünk a gyönyörűségeg Eden helyett, melyről atyáink és azok atyái szólnak csöndes napáldozatkor.

«Mikoron tudniillik megtérnek a cserfás mezőről, hol naphosszat foglalatoskodnak, megnézzvén, ha virágoznék a szőlő és a pómagránátfák kifakadtak. És a mandragórák illatoznak-é.

«És napszálltakor fölvonják híves sátraikat, melyek belülről béelve vannak a Nód leányainak szeretetétől.

«A cserfás mezőn pedig megnyulnak az árnyékok, sötétségbe borul a mirhák hegye és a temjénnek halma. A pálmás kertben pedig, melyet megfuj a szelid déliszél, nárdus és sáfrány, jó illatu nád és aloés és minden drága fűszerszámok illatoznak.

«Akkoron a pátriarkák, Hánokh, bölcs Irád, Togárma és Askhenáz megvonulnak a kert lombsáтора alatt s miként atyáiktól tanulák: keseregnek a Paradicsom fölött, nemzedékről-nemzedékre, temjénnel engesztelvén az Urat.

«Kit Éva anyánk megbántott engedetlenségével, Ádám pedig föllázadt vala ellene, a földnek rögét akarván az Ur ellen hajítani.

«De Éva szelíden tartóztatá az ő karjait, mondván:

Ezentul én legyek a te Paradicsomod... És kimenének onnan, és nem lakozék többé szomoruság az ő sziveikben...

Jubál letevé a lantot és elhallgata, mivelhogy Dina odasimult hozzá s szerelmes hangon mondá néki: én vagyok a te Paradicsomod. Hasonlóképen Naháma, a Tubálkáin huga is oda simula Mekhujáelhez mondván néki: én vagyok a te Paradicsomod. És eljövének a pálmás kertből Keturáh és Sárail, a Séba és Dédán jegyesei s hasonlóképen mondák: mi vagyunk a ti Paradicsomkertetek.

Ádám pedig megrendüle az ő bensejében, mivel tudá, hogy a Paradicsomban történtek nem úgy történtek volna, mint ahogy Jubál lantolá az ifjaknak és szüzeknek gyönyörűségére. Kétszer sem fenekedék ő az Urra, kétszer sem emelte rá a kezét, hogy megdobná őt a földnek rögével. A Káin vére mondatta ezt Jubállal, melynek erőszakosságát nem tudták elvenni a századok, Ábel ama megölése óta. Nem tudták elvenni nemzedékről-nemzedékre, mind hetediziglen.

Éva is nem mondá pedig ama szavakat, hanem mondatá Káin leányaival az önönmagukba való bizodalom. Avagy talán az Ur öntötte volna a sziveikbe ezt a vigasztalást, hogy kellemetessé tenné az emberfia életét a Paradicsom berekesztése után is. Ádámot nagy tusakodás fogá el az ő szívében, végiggondolván a kezdettől fogva mindekkoráig lett dolgokat, Megmérlegelé Dinának, és a többi szüzeknek szavait s nem forgatá többé elméjében, hogy fölkeresné az elvesztett Paradicsomot, melyet kétszer sem a maga számára akart vissza-kérni az Urtól. Hanemha az ivadékaik számára.

És mosoly jöve ajkaira, melyek száz esztendőök óta nem ismerik a vígságot.

És megbékélve Káin ivadékaival, miután fölfedezé előttük, hogy ő ki lenne.

És ott marada közöttük mindhalálig.

Amaz ének volt pedig az első legenda és Jubál az első poéta e földön.

Y a r t i n.

IDEGEN KÖLTŐK.

PIHENNI VÉGRE HOL FOGOK?

— Maxim Gorkij —

A lábam alélt roskatag,
S szívem halkan, csöndben dobog;
Tovább vonszolva magamat
Járok uttalan utakat.
Ó földanyám mondd, nem tudod,
Pihenni végre hol fogok?
S duzzadt keblére rogytam, mit eső
Járt át tövig, s oly édes, jóleső
Meleg hangot hallott sajtó szívem
Halgatva őt megingó térdemen;
»Jójj le s pihenj velem!»

HOLDSUCÁR

— Gorkij —

Éjjel van... bús vagyok... a holdsugár
Zavaros ablakon tekint be rám.
Mélán nevet s felém int illatos keze
Szobám falára kék virágot fest vele...
E fal oly nedves, oly piszkos e fal
S én ott ülök szemben az ablakkal:
A holdat nézem s hallgatok...
S aludni egyre nem tudok...

SORSHARAG

— Gorkij —

Kinoz, megöl a sorsnak vaskemény keze,
Szívem gyötri, majd a nyakamba sújt vele.
Elszakította tőlem kedvesem
S csupán az italt hagyja meg nekem ;
Egy pint bor van előttem . . .
Hogy csillog a holdfényben . . .
Hinned lehet,
Szinte nevet . . .

A szív kínját borral orvoslom,
Fejemet mély ködbe burkolom.
Hogy sem aludni, se gondolni nem tudok,
Jobb ha iszom . . . mondd, te nem gondolod ?
Iszom, iszom ! Ki alszik, nem ihat . . .
A gondok úgyis elűzik álmomat . . .

Fordította : M. Korniss Aranka.

Stendhal.

Írta: **Salgó Ernő.**

Stendhal művét, melynek fordítása most jelent meg magyarul,*) Taine a XIX-ik század legfőbb regényének nevezte. Ily ragyogó elmének e föllengző dicsérete, melyhez egyébként Taine köteteiből még sok erősítő kijelentést lehetne összeválogatni, az elhanyagolás, sőt ismeretlenség hosszú éveinek csöndjét törli meg, amikor Henry Beyle, a ki egy csomó más álnévvel való próbálkozás után könyvei címlapján végre szeszélyesen — Winckelmann születéshelyéről — de Stendhal-nak írta magát, már régóta halott volt. Életében ami sikert élvezett, ami érdeklődést és mozgalmat maga körül támasztott, személyi tulajdonságainak és sorsa változatos epizódjainak köszönhetette; írói munkássága, noha három évtized alatt tekintélyes számú kötetet produkált, — regényeket, történelmi és útleírási munkákat, általános- és népszeleptani tanulmányokat, elbeszéléseket, irodalmi és művészeti vitairatokat — az egyetemes részvétlenségben tikkadt el. Igaz, hogy ismeretségének szűkebb körében nem hiányoztak, akik nagyrabecsülték tehetségét és épen azok, akiket egyéniségük súlyánál fogva megillet a tekintély, hogy tömegeket pótolnak. Így: Mérimée, aki nyíltan beismerte, hogy Stendhal nagy hatással volt reá, azután Balzac, aki áradozó elismeréssel írt a La Chartreuse de Parme-ről, Byron, aki bókokkal emlékezik meg találkozásukról; de szélesebb rétegek részéről csak sokára következett el méltánylása. Reá nézve ekésve, a minthogy megfordítva: ő maga elébe vágott a későbbi időknek. Míg másoknak az a szerencsétlenségük, hogy túlélik magukat, vagy hogy egyáltalában megkésve érkeznek: Stendhal-t annak a terhe nyomta, hogy a jövőt előzte. A XVIII. század utolsóelőtti évtizedének elején, 1783-ban született és 1842-ben halt meg; de a módszer, amit követett, a szellem, melynek kifejezést adott, a belátások, melyek irányították és a tételek, melyeket fölfedezett, csak a XIX. század vége felé hatoltak ki a megértés, méltánylás és felkarolás fórumára. Idő előtt született képviselője

*) Stendhal: Vörös és fekete. Budapest, 1905. Révai testvérek. (Klasszikus regénytár.)

volt az emberek oly fajtájának, mely jóval ő utána lépett az életbe és könyvei antedatált okmányok oly szellemi közérzésről, mely később lett aktuálissá. Egy helyt maga mondja, hogy őt csak 1880 táján fogják olvasni, máskor ismét könyveit sorsjegyekhez hasonlítja, melyek 1900-ban fogják megütni a főnyereményt. Vajon komolyan így gondolta-e, vagy pedig inkább a sikertelenség fakasztotta belőle e dacos kijelentéseket? — mindegy; jól jövendőlt és késői diadala annyira tökéletes, amennyire általános volt a kortársak részéről való mellőzése. Miután Taine az ötvenes években mintegy fölfedezte és kiválósága előtt hódolatra hívta az olvasókat: egyre szaporodtak bámulói, míg nem Bourget, — csakugyan 1880 táján — már a Stendhal-isták valóságos egyházközségéről beszélhet, ma pedig ott áll, hogy az irodalomtörténet tőle keltezi a XIX. század analysta regényét, fanatikusai vannak és az is, aki nem tartozik ezek közé csodálattal ismeri fel benne a mai ember nyugtalanságainak és vívódásainak mesterét.

Ez ez erős fény azonban sűrű ködrétegen át küldi sugarait. Stendhal nem tartozik a könnyű szerrel hódító írók közé. Sok tulajdonsága van, amely inkább visszariaszt és eljárása gyakran próbára teszi a türelmet. Formájára nézve nehézkes, darabos; nyelvének nincs zenéje és írásmódja hiányával van az olvasó iránt való előzékenységnek, hanem inkább pongyola, hanyag, gyakran kúszált és majdnem mindig bonyolódott. Megvan az az előnye, hogy nem ír fölösleges szavakat, mondataiban nincsenek henye részek: tömör; de annyira, hogy szinte túlsúfolt. Azt lehetne mondani: úgy ír, mint Tacitus, csakhogy sokkal rozabbúl. E mellett észjárásában mintha mindenekfelett az vezetné, hogy feltűnést keltsen. Szereti a merész kijelentéseket, a kockáztatott állításokat, a nagyzó fordulatokat, kis részleteket szívesen terhel a fontos következtetés aránytalan súlyával és szinte gyanússá válik, hogy az olvasó meghökkenése a célja. Misztifikáló hajlama, mely az álnevekkel való kísérletezésre vitte, megnyilvánul a vonatkozásokkal való játékában is. Radikálizmusa sokszor nyegleségnek tűnik fel és a bizarrság, mellyel az érdeklődést erőlteti, nem ritkán inkább komikus hatást kelt. Mintegy átlátunk számításán és rajtakapjuk a hiúság mutatványain . . . A mi az írás technikájában való fogyatkozásokat illeti, barátai nem maradtak adósok a gáncsal és ő igyekezett is megfelelni a kifogásokra. Általában azzal védekezett, hogy megveti az úgynevezett szép stylust; mintája a törvénykönyv száraz prózája és

mielőtt írásba fog, minden reggel elolvas néhány lapot a Code Napoleon-ból, hogy kellő hangulatba hozza magát. Arra a vádra pedig, hogy pongyolán és hanyagúl ír, az a válasza, hogy akárhányszor negyedóráig is töpreng, micsoda jelzöt tegyen valamely főnév mellé. Mindez megegyezik bevallott ideáljával, hogy az írásban csak egy tekintetet ismer; minél hívebben fejezni ki, a mit gondol; de mindez egyszersmind érintetlenül hagyja a felismerést, hogy nem is tudott másképp írni. A formában való hiányossága szoros összefüggésben van önmagába néző természetével, elvontságra hajló tehetségének fogyatkozásaival, valamint lényében gyökeredzik modorának kedvezőtlen sajátságai is, csak-hogy — ez már előnyei felé mutat. Kifejezője annak a nagy szomjúságnak, melyet élete kielégítetlenül hagyott és a mely könyveiben dús kinyilatkoztatásokra inspirálta.

Kiválósága oda vezet vissza, a honnan gyöngéi fakadtak: életének üres voltához. Látszatra senkinek az életét se lehet kevesebb joggal üresnek mondani, mint Stendhal-ét, a kinek évei nagy események között és csupa cselekvésben hirtelen és elhatározó fordulatokban teltek. Gyermekkorába a nagy forradalom jelenetei játszottak bele; tizenharmadik évében kiszabadul a családi fegyelem alól, mely a gyermekifjú lelkét heves és lázongó indulatokkal hevítette, Párisba kerül, hol előkelő rokonok pártfogása mellett megnyílik előtte az előhaladás és az élet élvezetének kapuja; huszadik évtől több, mint egy évtizeden át Napoleon katonája: résztvesz az olaszországi hadjáratban és az első konzul seregével együtt vonul be Milanóba, felelősséges katonai állásokat visel Németországban, ott van Moszkva égésénél, közben próbát tesz a kereskedői pályával is, küldetéseket vállal, adminisztrál, majd itt, majd ott bukkan fel, legörömbösebb Olaszországban, melyet második hazájának fogad; vállal; a Bourbonok visszatérése után néhány évig tervek kovácsolásának él, utazik, kísérletezik, majd államszolgálatba lép, egy ideig Franciaország triezsti konzulja, azután Civita-Vecchiában foglal el hasonló állást és ebben a tisztjében éri Párisban, hova szabadságra utazott, ötvenkilenc éves korában a halál. Sorsának e külső mozgalmasságával arányos a belső is. Nagy érzelmi életet élt. Lelke mindig izgalomban volt és telve feszültséggel. Szerelmi szenvedélyek kísérték egész útján és a mi közt ezek hagytak, azt kitöltötte a társadalmi szereplés elfoglaltsága, a zene és művészet elragadtató élvezete, heves temperamentumának harcra buzgása és az irodalmi munkálkodás, mely egy vígjáték-tervezettel

indul meg és több, mint harminc év után az addig kiadott köteteken kívül még egy csomó megkezdett regényben találja emlékét. Egy ennyire minden irányban kitöltött életre lehet-e azt mondani, hogy üres? És mégis az volt.

Az életet nem az események gazdagsága és a munka mennyisége teszi tartalmassá, hanem valami más, a mi kívül marad az eseményeken, és mögötte a munkának. Tevékenység és eredmények az élet termékeny voltát jelentik, vagyis tények, melyek a külvilág számára praesentálódnak és a külvilág részéről való megítélés irányításában szerepelnek; az élet tartalma az öntudatban gyökeredzik, vagyis a subiectív meggyőződés dolga és az élet értékébe vetett hitből táplálkozik. El kell hitetni magunkkal, hogy érdemes élnünk; e nélkül a legteljesebb életet is üresnek érezzük; de ehhez valami másra van szükség, mint a mivel maga az élet szolgál. Itt minden véges, holott csak a végtelenben való részesezés elégíti ki sóvárgó ösztönünket; a hit, hogy az életnek az életen túl is van célja, hogy létünk nem végződik a pillanattal hanem végtelen messzeségű pályán halad; valamely nagy érzés, mely nálunk maradandóbb dolgokhoz, vagy legalább tőlünk különálló feltételekhez kapcsol bennünket, mely az emberl tudatot az öröklét perspektívájához emeli és elfeledteti a mulandóság rémét. Vallási exaltatió, bölcsészeti vagy gyakorlati eszme monomaniája, magasan szárnyaló vagy földtúró ideál: akármi; csak olyan legyen, hogy felolvadhassunk benne, hogy feledtesse velünk a korlátokat, melyek mindenfelől körülvesznek és távortartsa az elmulás gondolatát, melyet minden perc elénkbe vet. Minél inkább túl van valaki a vegetatív elfogulatlanságán, annál erősebb benne a végtelen e magabazárásának szükségérzete és minél magasabban áll az intellectuális ranglétrán, annál kínosabb e szellemi bódítószer nélkülözése. Ezért van, hogy a pesszimizmus nem a tömegeltek, hanem az elme kiváltságosainak, vagy a kultura bizalmasainak hitvallása s ezért van, hogy Stendhal az élet ürességének benyomását hordta magában. Gondolkozásmódjában az ideologusok tanítványa volt, azoké a philosophusoké, a kik az encyclopaedisták és sensualisták hagyományait folytatták; kedvenc írói Condillac, Helvetius, Cabanis és Destutt de Tracy, akik azt tanították, hogy az elme az érzékek szolgája, minden cselekvésnek az önzés a rugója, amit léleknek neveznek, az agyvelő functiója, minden eszme a nyelv hiúsága és az ember egész léte az elmulás zsákmánya. E destructiv és mindenfelé sorompókat jelző philosophia hatását megnövelte veleszületett fogékonysága. A természet nagy sen-

sibilitással ruházta fel; «a mi mást csak karcol, engem vérig sért, — írja magáról, — és ez ez érzékenység a helyett, hogy csökkenne, az évek múlásával csak még erősebbé válik». Senki sem volt, akinek inkább szüksége lett volna a belső támaszra, amit az illúzió ad, mint neki és senkire sem lehetett radikálisabb hatással a saisi fátyol föllebbentése, mint ő reá. Egy kortársa, akivel szellemének alkotása, elméjének kiképzése, sőt írói módszere is sok hasonlatosságot tüntet fel és akiből a skepsis betegsége a sokat kifejező felkiáltást fakasztotta; az igazi cselekvésnek az a föltétele, hogy örökéletűnek tudjuk magunkat, — Benjamin Constant, belső sorsára nézve is megközelítő példáját mutatja a visszahatásnak, ami a kilátások elfalazására következik. Csakhogy míg Benjamin Constantnál két nagy szerelmi szenvedély és a vehemens politikai küzdelem évtizedeken át lekötött minden energiát, úgy hogy kiábrándult elernyedtsége csak élete végén ért el a pillanat izgalmainak morphinismusához: Stendhal már korán megcsinálta a számadást. Nem vethetvén horgonyt a végtelenben, szabadon átengedte magát a perc impulzusainak és nem találva amihez életét hozzáfűgessze, kapva-kapott minden szálon: az átsuhanó ingereken, az útbaeső mámoron, az izgalmak kacér kínálkozásán és a siker lehetőségein. Innen türelmetlen nyugtalansága, mellyel oly sokszor változtatja útját, gyors unalma, hamaros békétlensége, mely nem engedi, hogy bármiben is megelégedését találja; innen a feltűnésnek, a hódításnak szenvedélyes ösztöne: divathős öltözködése, a hiú következetlenség, hogy a nemesi de szócskát ragasztotta nevéhez, nagyzó dicsekvése, hatásvadászó komédiázása; innen a kíméletlen szeszélyesség, mellyel dolgait intézte, a féltékenykedő büszkeség és az elfojthatatlan gúnyolódás, mely a társas érintkezésben jellemezte; innen mindazok a tulajdonságok, követelések és szabadságok melyek miatt élete vége felé maga is csodálkozását fejezte ki, hogy voltak barátai és innen mindazok a modorosságok, furcsa elhírtelenkedések és felelőtlen ötletek, melyek meghökkentenek nála. Mintha valami nagy kitagadásért keresett volna kárpótlást, elvesztett örökségért akart legalább apró részlettörlesztéseket és tikkadt szomjúságában minden kortynyi italtól üdülést ígért magának.

De innen erednek kiválóságai is. Élméje szabadon járt az elfogulatlanság térein és szíve finoman regisztrálta az érzés minden hullámvázát. A mindennapiakon túlmenő és mindent magába olvasztó meggyőződés hiánya meggyűsíti a lélek harmonikus nyugalmát, de fölszabadítja és

termékennyé teszi a vizsgálódást; a raffinált és túltengő érzékenység sebesülésekre és kiirthatatlan vágyódásokra ítéli önmagát, de mindennél alkalmasabb az emberi állapotok repraesentálására. Stendhal az előbbinek köszönheti, hogy belátott az élet alaptényezőinek munkájába, megértette a társadalom erőviszonyainak brutális philosophiáját és kifejezte az emberi versengés néhány esetének átfoglaló törvényét; az utóbbi fáklyát adott a kezébe, melynél fényesebbel senki sem világított be a belső ember műhelyébe. És ha kitűnnék, hogy világnézetét kegyvesztés éri a változó idők szelleme előtt: pszichologiai fölfejtései akkor sem veszítenének értékükből. Ebben nagyot, valósággal véglegeset alkotott. Egyízben valaki megkérdezte tőle, mi a foglalkozása? «Az emberi szív megfigyelése», — felelt Stendhal. A kérdezősködő sietett odábbállani, azt vélve, hogy e minősítés alatt rendörkémet kell értenie, holott Stendhal valóban azt említette, ami írói természetét a legközelebbbről jelöli meg és a mi legnagyobb jogcíme az elismerésre. Mint lélek-búvár a legelsőek közé tartozik és ereje itt oly gazdagon fizet, hogy minden gyöngéjéről megfeledkezünk mellette. Igaz, hogy az emberi szív megfigyelése alatt jobbadán a saját szívének megfigyelését kell értenünk. Másokat kevésbé méltatott ügyeletre és főbb alakjait részint a maga lelkének vibráló érzékenységéről, részint érvényesülésre törekvő lázongásáról mintázta; de ez a két typos oly kifejező, hogy változatai egy világ arcképcsarnokát tölthetik meg és Stendhal bennök dobozó lyrájával együtt rezdül a magunké is.

Philosophiájának előfeltételei, melyek nem egyeztek a maga idejének részint az álmokképek mámorában, részint a berendezkedettség fegyelmében elfogódott szellemével, közel hozták a kritika és kiábrándultság későbbi korszakához; pszichologiai elemzéseibiztosítják neki a jövőt is. Minden költői munkában magunkat keressük és mint torkos gyermek a mazsolaszemet a süteményből, úgy szedegetjük ki a könyvekből a magunkra vonatkozatható részleteket. Minél többet találunk ilyet, annál nagyobb meglepés jutalmazza érdeklődésünket. Vannak, a kiknél a dekorációk ismeretessége, a személyek létformáinak hasonlatossága, a történők analogiája munkál közre e cél érdekében; Stendhal többet, általánosabbat és maradandóbbat nyújt. Nála az alakok természete, a lélek schémái, a pszichologiai felismerések kapcsolnak össze bennünket könyveivel; az olvasó a belső ember feltárásában ismer magára, tehát olyasvalamben, ami túléli a viszonyok váltózását, ami mindenkorra

szól és minden kortól független. Ezért akár a renaissance embereit, akár a maga századának fiait szerepelteti: tartalmukra nézve ezek mindig szabadok a hely és idő megkötöttségétől és oly revelációkkal szolgálnak, melyekben mintha minden hely és minden idő embereinek titkait szel-
lőztetné. Az emberi cselekvés gyökereinek felkutatása, az érzések elágazódásának, megérésének és hervadásának eldemonstrálása volt írói munkásságának nagy feladata és ehhez igazodik módszere ép úgy, mint fegyverkészletének összeválogatása. Ami eljárását illeti, ez mindig és mindenben a pszichológiai elemzésre irányul; alakjai folyton belső életüket vizsgálják, monologizálásuk mintegy lélektani prae-
parátumok sorozata és társalgásuk is gyakran hiányával van a természetesség hangjának, hanem inkább lelki állapotuk exponálása gyanánt hat. Ebben van ereje és ettől veszi lendületét az életről való ítélkezéseihez. Viszont azonban tehetségének e hypertrophiája bizonyos csőhevenyességekkel jár együtt. Minthogy mindenekfelett a belső ember érdekli, a külső számára alig van figyelme, — alakjainak megjelenése hiányával van az elevenítő színeknek, a kidomborodó plasztikának és minthogy gondolkodását a viszonyok strukturáira ingerli, a természet képeivel szemben alig van fogékonysága — a formák festésében csak a körvonalakat jelzi és képzelmeiből hiányzik a termékenység adománya. Novelláiban és regényeiben krónikák följegyzései vagy kortörténelmi epizódok után dolgozott, csak annyit változtatva az adatokon, amennyi a személyek pszichológiájának elmélyítéséhez, az erkölcsök rajzának világosságához és egyéni hitvallásának megnyilvánításához elkerülhetetlen volt. Inkább az arányokon változtatott, semmint hogy komponált volna. Képzelmenek e korlátozottsága folytán azokban a műveiben, melyekben, mint például a renaissance-novellákban, lyrai hangulatai összhangzásban voltak a kor szellemével: a lélekrajz érdekéhez megnyerte a történelmi hűség tekintélyét is; de voltaképen itt is a pszichológiai elfoglaltság az, amihez előnyei visszavezetnek.

A XIX. század írói között még egy van, a kiben a lélektani elemzés tehetsége és szenvedélye annyira ki volt fejlődve, mint Stendhal-ban: — Dosztojevszkij. De míg az orosz író a mysticus rajongás hajlama és a tömegek élete iránt való részvét arra vitte, hogy az emberi lélek átvizsgálását az egyetemes szeretet és a megváltó szenvedés tanításával tetőzze be: Stendhal-t elméjének ridegsége és egotista érzése más megoldás prófétájává tette. Dosztojevsz-

kij a cselekvés eredménye felé fordította tekintetét ; Stendhal megállt a cselekvés látványánál ; Dosztojevszkij a többiekre gondolt, akikkel együtt hordja az élet keresztjét és társadalmi ideált hirdetett ; Stendhal csak önmagát tekintette, a saját lelkének felszabadítását kereste és tanításának mintegy esztétikai a jellege. Dosztojevszkij azt mondja, legyenek könyörületesek, segítsenek egymásnak és szenvedjetekek egymásért ; Stendhal arra oktat, hogy a küzdés látványa fedltesse a küzdelem hiábavalóságát. Azt fogadta el, a mi Hamlet tépelődésében még dilemmaképen jelentkezett : keblet tární a sors ádázságának ; úgy érezte, hogy a tudatos ellenszegülés, a harc os erőfeszítés önmagában is örömet fakaszt a lélekben és az energia ily példáinak szemléletében jelölte meg a felfríssülés módját. Az erőnek és az egyéniség kifejtésének ez a kultusza nyilatkozik meg vonzalmaiban és egész etikájában. Innen folytonos nostalgíája Olaszország után, hol az erkölcsök szabadsága leginkább egyezett ideáljaival és a melyről Az energia története Olaszországban címmel könyvet akart írni ; innen a nagy rokonszenv, mellyel a renaissance hatalmas emberpéldányait buvárolta és a művészeti hitvallás, mely a festészet és szobrászat nagy magánosai : Leonardo da Vinci és Michel Angelo felé vonja ; ez magyarázza Napoleon megítélésében való következetlenségeit, hogy kárhoztatja és becsmérli, ha személyes érdekeiről van szó, de isteníti, ha mint a mindeneken keresztülgázoló erő megjelenését nézi és innen van a heves és aggálytalan lázongás, mely hőseiben hullámzik, tornyosodik és tragikus megrendülésekb en hal el. Gondolatrendszer e itt záródik és az energia felmagasztalásában összegeződik elméjének minden skrupulustól való függetlensége, psychológiájának gazdag készsége és szívének legsajátabb lyrája. Hagyatékának ez a végső tétele és az olvasónak jogában áll, hogy e subiectiv kihangzásnak a maga érzését szegezze ellenébe ; de bizonyos, hogy a harmóniára, ami Stendhal életéből hiányzott, gondolatvilágának kiépítése befejezett példát mutat.

KÉT RÉGI SOR

(Zentrini)

A két szemed, ha rajtam nyugtatod,
Felébred ismét mélyen a szivemben
Két régi sor, mit régen olvasott
Egy jó barátom mulattatva engem.
Diákszobánkban voltunk Pádovában.

Elémbe hozza az emlékezet:

«Nem mondhatok le soha a reményről,
Hogy együtt éljek, s haljak meg veled».

A lelkem csügg még mindig e reményen,
Az életem viharban áthaladt,
Vezérlő csillagom már nincs az égen,
Csak álom az, mely nékem megmaradt.

Miként virágok illatot lehelnek,

Költészetem úgy zengi ezeket:

«Nem mondhatok le soha a reményről,
Hogy együtt éljek, s haljak meg veled.»

Más mindenről olyan könnyen letettem,
S szivemben nem dult semmi fájdalom.
Az éden boldogságát elvettem,
Jövőről is csak néha álmodom.

Nem nézem már vágyó tekintetemmel
 A megvetett zöld babérlevelet,
 De sohse mondhatok le a reményről,
 Hogy együtt éljek, s haljak meg veled.»

S ha e reményem néha csüggedett,
 Egy szó, csak egy tekintet rám szegezve,
 Mosoly, s ha legyezője integet, —
 Reményem ismét fellobog szivembe'.
 Álomképek lebegnek el előttem,
 S habár mindig megcsalnak engemet:
 «Nem mondhatok le soha a reményről,
 Hogy együtt éljek, s haljak meg veled.»

Habár mások körülolonganak,
 S az oldaladnál lépdelnek kevélyen,
 És én boldogtalan, oly hallgatag
 Mindenkiben a választottad vélem,
 Habár előttem az oltár elébe
 Kart karba öltve más ifju vezet:
 «Akkor se mondhatok le a reményről,
 Hogy együtt éljek, s haljak meg veled.»

Károly József.

Az óra.

Írta : Gorkij Maxim

(Egyedül jogosított magyar fordítás. Utánnyomás tilos.)

I.

Tik-tak, tik-tak !

Az éj csöndjében és elhagyottságában az óraingának az a nemtörődöm, szenvedélytelen hangja nyomasztó : mindig ugyanazok az egyhangú, számtanilag szabályos hangok, amelyek örökös egyformaságban az élet szüntelen folyását markirozzák. Sötétség és álom borul a földre ; minden hallgat, csak az óra számlálja hidegen és hangosan a percek mulását . . . Az inga ide-oda leng és minden ketyyenésével megrövidül életünk, az a parányi időrészesecske, amely többé soha sem tér hozzánk vissza. Honnan jönnek ezek a percek és hova lesznek ? Senkisémet felel erre . . . És sok kérdés van még, amely felelet nélkül van, sok más, fontosabb kérdések, amelyek eldöntésétől szerencsénk függ. Miképen éljünk, hogy arra a tudatra tegyünk szert, hogy az életre is nélkülözhetetlenek vagyunk ? Miképen éljünk, hogy a hit és kívánság erejét meg ne bűnhődjük ? Miképen éljünk, hogy csak egy pillanat se múlt el, amelyik a kedélyt és értelmet izgalomba ne hozza ? Vajjon az óra, mely örökös lengéseivel a percek és órákat méri — fog nekünk valamikor erre felelni ?

II.

Tik-tak, tik-tak !

Nincs közömbösebb, szenvedélytelenebb valami a világon, mint az óra : születéstelek pillanatában ugyanazon szabályossággal tiktakol, mint azon pillanatban, melyben mohó vágygyal szakgatjátok ifjú álmaitek virágait. Születésének pillanatától kezdve minden nap közelebb ér az ember halálához. És ha haláltusátokat vívjátok, az óra hidegen és nyugodtan

utolsó pillanataitokat számlálja. Ezen hideg számlálásból — hallgassatok csak oda — mintha a mindentudás és ezen mindentudás okozta fáradtság hangzanék ki. A regisztráló óramérőt semmi sem hozza ki sodrából, semmi sem izgatja. Nekünk azonban, ha igazában akarunk élni, nem szabad amaz egykedvűen hideg, üres órákat szeretnünk, amelyeket számunkra kimér, — más órákat kell teremtenünk, órákat tevékenységgel, lelki és szellemi étellel tele, hogy függetlenek legyünk eme vigasztalanul sivár, kedélyölő óráktól, amelyeket az óra egyforma ingalengése nekünk kiutal.

III.

Tik-tak, tik-tak!

Az óra szüntelen mozgásában nincs egy pillanatnyi nyugalom. Mit nevezünk mi jelennek? Alig született meg az egyik pillanat, máris egy második követi, amely azt az elsőt az ismeretlenség mélyébe taszítja . . .

Tik-tak! És ti boldogok vagytok. Tik-tak! És sziveitekbe folyik a fájdalom égető mérge, amely talán mindenkorra, hátralevő éltetek minden órájára társatokul szegődik, ha nem fáradoztok azon, hogy éltetek minden pillanatját uj, eleven tartalommal töltsétek meg. A szenvedésben van valami megtévesztő; veszedelmes kiváltság az, amelynek élvezete távol tart bennünket attól, hogy az »ember« névre való más, magasabb jog után törekedjünk. Ebből a szenvedésből annyi van a világon, hogy ennek az árúcikknek az értéke veszedelmesen alászállott és az emberek már majdnem semmire sem becsülik. Ennélfogva alig érdemes nála hosszasan időzni, sokkal helyesebb más, eredetibb, értékesebb élettartalom után nézni. Nincs igazam? A szenvedés értékét vesztett alap. Senki, akárki legyen is, ne panaszkodjék az élet-ről: a vigasztalás szavai, amelyeket hallhat, ritkán nyujtják neki azt, amit bennük keres. Akkor leggyönyörűbb és legérdekesebb az élet, ha az ember azokkal a hatalmakkal harcol, amelyek őt a megélésben akadályozzák. A küzdelemben észrevétlenül eltűnnek azok a sivár, vigasztalan órák, amelyeket számára kimér az óra.

IV.

Tik-tak, tik-tak!

Az ember élete nevetségesen rövid. Hogyan élünk? Némelyek nagyszerűen kitérnek az életnek, mások testestől-lelkestől átadják magukat neki. Némelyek, ha napjaik lealdozóban, szellemben és emlékekben szegények lesznek, mások mindkettőben meggazdagodnak. Ezek ép úgy meghalnak, mint azok, azoknak azonban nyomuk sem marad, akik agyukat és szivüket nem szentelték szabadon az életnek. Ha majd a halálos ágyon fekszenek, érzéketlenül és hidegen fogja az óra haláltusáját, perceit számlálni — tik-tak, tik-tak. És ezen percekben megint újak születnek, mindig néhányan egy percben — és ők nem lesznek már többé, semmi más nem marad belőlük, mint rosszszagú hullájuk. Nem sérti büszkeségteket, hogy játéklabdái vagytok ennek az automatikus teremtetési folyamatnak, amely beletaszít benneteket az életbe, megint kiszabadít belőle és semmi több? Föl hát, örökítsétek meg emléketeket az életben, ha más dolgokban van bennetek büszkeség és küzdőtök titkos hatalmaktól való függésetek és a kor rejtett áramlatai ellen. Tisztázzátok, milyen szerepet játszottok az életben: a téglá, évről-évre szilárdan illeszkedett a falba, míg el nem mállott és nyomtalanul el nem tűnt — nem vigasztalanul únalmas és banális ilyen téglának lenni? Persze, hogy igen! Dolgozzatok hát, hogy a téglához ne hasonlítsatok — mint aggyal és szellemmel bíró lények gondoskodjatok arról, hogy az óra nemes gondolatokkal és erős tevékenységgel telt órákat ajándékozzon nektek!

V.

Tik-tak, tik-tak!

Ha megértítek, mily jelentéktelenek vagytok most az órák örök folyásában, semmiségtek tudatából le lesztek sújtva! Óh, bárcsak felrázna benneteket ez a megismerés! Vajha ébresztené fel bennetek a büszkességet és az önérzetet, hogy az életet, amely annyira lealáz titeket, elkezdenétek gyűlölni és hadat üzennétek neki! Kérjétek milyen néven tör-

ténjék ez? Mikor a természet az embertől elvette azt a képességet, hogy mind a négy lábán járjon, botot adott a kezébe — az eszmét! Ezen időtől fogva öntudatlanul, ösztönszerűleg törekszik a jobb felé — mindig magasabbra! Tedd ezt az öntudatlan törekvést tudatossá, tanítsátok meg az embereket annak megértésére, hogy csupán a jobb állapotok felé való tudatos törekvésben rejlik az igazi szerencse. Ne panaszkodjatok tehetetlenségetekről, egyáltalában semmiről sem panaszkodjatok! Az egyetlen, amit panasztok szerezhetsz, a részvét, a lelki szegények emez alamizsnája. Minden ember egyformán szerencsétlen, az azonban a legszerencsétlenebb, aki szerencsétlenségével még kérkedik. Az ily fajta ember több kiméletet és figyelmet követel, mint az összes többiek, és kevésbé érdemli meg azokat, mint az összes többiek. Előretörni — ez az élet célja. Egész életünk, egyetlenegy törekvés legyen, akkor az órák, amelyeket számunkra kimér az óra, nagy fönséges szépséggel lesznek teljesekek.

VI.

Tik-tak, tik-tak!

«Minek adtál világosságot az embernek, akinek útját elrejtetted és, óh, Uram, sötétségbe burkoltad?» Ezt kérdi az öreg Jób istenétől. Ma már nem akadnak olyan bátor emberek, akik ezzel egyetértvén abba, hogy istennek gyermekei és istentől és az ő képére teremtvék, vele úgy mernének beszélni, mint Jób. Manapság egyáltalában igen kevésre becsülik magukat az emberek. Még az élet iránt való szeretetük is igen gyöngé, sőt még önmagukat sem tudják szeretni. Egyúttal azonban félnek a haláltól, noha tudják, hogy senki sem kerülheti ki. Ép az elkerülhetetlenség a törvény. Mióta az ember megjelent a földön, mindig meghalt — valóban elég ideje volt, hogy hozzászokják. De a tudat, hogy életfeladatait teljesítette, képes a halálfélelmet száműzni és a becsületben lefolyt élet nyugodt véget rejt magában. Tik-tak . . . és az emberből semmi más nem marad, mint tettei. Az óra, mely vágyait és törekvéseit mérte, lejárt — most tetteit maradandó értékük szerint mérjük.

VII.

Tik-tak, tik-tak!

Alapjában véve ezen az ellentétekkel telt, hanyagság- és roszakaratban élő világon meglehetősen egyszerű minden. És még egyszerűbb volna, ha az emberek egymásba tekintenének és együttesen működnének.

Az egyes, bármily nagy is, mégis mindig kicsi marad. Kölcsönös megértés, — ez szükséges! Mi valamennyien sötétebben és gonoszabban beszélünk, mint ahogy gondolkodunk. Az embernek hiányzik a szava arra, hogy feltárhassa a másiknak azt, ami szívében történik és így igen sok nagy és az életre nézve fontos gondolat nyomtalanul kárbavész, mert a maga idején nem juthat megfelelő alakban kifejezésre. Ha egy gondolat megszületik, az ember erős kényszert érez, hogy azt szavakba, tiszta, határozott szavakba öltöztesse — de jaj, épen szavakban szűkölködik. . . .

Több tiszteletet a gondolatnak! Segítsétek őt világra jönni, ő mindig kifizeti fáradságtokat! Mindenütt és mindenben, ott rejlik a gondolat csirája, még a szikla hasadékaiból is kiolvashatjátok, ha akarjátok. Az embereknek semmi sem elérhetetlen, csak akarjanak. Csak akarniok kell — és az élet urai lesznek és nem rabszolgái, mint mostan. Adjátok csak helyet az élet lüktetésének, hagyjátok csak az önerő büszke tudatát megerősödni — és az egész élet gyönyörű, szellemi erőnyilvánulásokkal telt, meglepő nagy tettekben gazdag órák sora lesz, amelynek semmi közösségük sincs az üres időrésszel, amelyet ma mutat nekünk az óra.

VIII.

Tik-tak, tik-tak!

Éljenek az erős szellemű, a bátor emberek — az emberek, akik az igazságnak, az igazságosságnak és a szépségnek szolgálnak! Mi nem ismerjük őket, mert ők büszkék és semmi díjazást sem várnak; mi nem látjuk, mily jó kedvűen hagyják elhamvadni sziveiket. Ragyogó fénnel sugározzák be az életet és még a vakokat is látókká teszik. Igen, szükséges, hogy a vakok, akik oly sokan vannak, látók le-

gyenek, szükséges, hogy valamennyi ember felháborodással a undorral ismerje el, mily nyers, mily igazságtalan, mily undok az az élet, amelyet élnek. Éljen az az ember, aki vágyai ura! Szívében az egész világ él; a világ minden fájdalma, az emberek minden szenvedése visszatükröződik lelkében. A világ gonoszsága, a pizok, a hazugság, az élet undoksága az ő ellenségei; minden óráját bátran és önként és küzdelemnek szenteli és élete tele van magasztos örömekkel, nemes haraggal és dacos büszkességgel. . . . Magát föláldozni — ez a legbüszkébb, legszebb bölcsesség a földön. Az az ember éljen, aki kész magát feláldozni! Az élelnek csak két formája van: elrothadni és elégni. A gyávák, az önzők, az elsőt választják, a bátrak, az áldozatkészek a másodikat; aki szeretettel viselkedik a szép iránt, tudni fogja, hol kell a fönségest, a nagyot keresni.

Üresek és kietlenek az élet órái, amelyeket az óra mér ki számunkra; rajta hát, töltsük ki őket nagyszerű tettekkel, áldozzuk fel magunkat — akkor fenséges, vidám emelkedettséggel, lángoló büszkeséggel telt órákká változtatjuk őket! Sokáig éljen az az ember, aki kész önmagát feláldozni.

Fordította : F a b e r O s z k á r.

A modern lakás

című vállalkozás az egyetlen Magyarországon, mely a leg-
szerényebb lakástól a legnagyobb szabásúig berendezése-
ket tervel és elkészít. Műtárgyak és művészi butorok külön
kaphatók és megrendelhetők.

IV. ker., Ferenciek-tere 2. sz.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

119

— Nem, kedvesem! — A gróf zavart volt, érezte, hogy rossz adminisztrátora volt, úgy a felesége, mint gyermekei vagyonának, de segíteni e bajon még nem tudott. — Nem, inkább arra kérlek, állj az üzleti ügyek élére, én már öreg vagyok... én...

— Nem atyuskám, bocsásson meg, ha valamiben ellenlábás voltam, én az üzleti ügyekhez még magánál is kevesebbet értek.

— Vigye az ördög a pénzt s ezeket a parasztokat s a tulsó oldalra eszközölt átvitteleket, gondolta magában s ezentul nem avatkozott többé üzleti ügyekbe.

II.

Karácsony után nemsokára Nicoláj megvallotta anyjának Sonja iránt érzett szerelmét s nősülési szándékát.

A grófnőt, aki már régen észre vette, hogy Sonja és Nicoláj egyetért, nem lepte meg e kijelentés. Hallgatagon tudomásul vette, csak azután mondá, hogy fia bárkit elvehet, de ő s atyja ilyen frigyhez nem járulnak hozzá áldásukkal.

Ma érezte Nicoláj először, hogy édesanyja elégedetelen vele s szeretete dacára sem lesz engedékenyebb. Hideg hangon, fia feje felett elnézve, kérette magához férjét s amikor belépett, Nicoláj jelenlétében hidegen, kimérten akarta tudatni vele a szóban forgó ügyet, de nem volt képes uralkodni magán: dühében zokogni kezdett s elhagyta a szobát.

Az öreg gróf határozatlan hangon ellenezni kezdte fia tervét s kérte, hogy változtassa meg elhatározását. Nicoláj egyre csak azt ismételtette, hogy nem vonhatja vissza adott szavát s az apa sóhajtván, zavartan az öreg grófnő szobájába sietett.

Ha a gróf fiával beszélt, sosem hagyta el annak tudata, hogy gyermekei rossz anyagi helyzetének ő az okozója, így hát

nem is mert felgerjedni voltaképen azon, hogy fia egy gazdag házasságot visszautasítva, szegény leányt akar nőül venni — ez alkalommal csak annál biztosabban ébredt fel benne annak tudata, hogy Nicoláj keresve sem kaphatott volna jobb feleséget Sonjánál, ha anyagi viszonyai megengednék azt a fényűzést, hogy pénz nélkül nőülhessen; s e zilált anyagi viszonyoknak egyesegyedül ő volt az okozója Mitenkájával s leküzdhetetlen szokásaival.

Anya és apa nem beszéltek többé ez ügyről fiúkkal, egy-néhány nap mulva azonban a grófnő magához hívatta Sonját s a szemére lobbantotta nem várt kegyetlenségét, amennyiben fiúkat elcsábítá, hálaatlannak bizonyult azért a sok jóért, amelyben őt a család részesítette. Sonja hallgatagon, lesütött szemekkel hallgatta a grófnőt s nem fogta fel, hogy mit akarnak tőle. Kész volt mindent feláldozni jóltevéiért. Az önfeláldozás ugyanis kedvenc gondolata volt, de ez esetben nem értette meg, hogy kit és mit kell feláldoznia. Lehetetlenség lett volna részére, hogy az egész Rostov-családot ne szeresse s így Nicolájt is szeretnie kellett, különösen mivel tudta, hogy a férfiú szerencséje e szerelemtől függ. Hallgatag, szomorú volt s szótlanul hagyta el a grófnő szobáját.

Nicoláj türehetetlennek jelentette ki ez állapotot s egy reggel édesanyjától magyarázatot kért. A beszélgetés folyama alatt majd könyörgött anyjának, hogy bocsásson meg neki s Sonjának s adja jóváhagyását eljegyzésükhöz, majd meg azzal fenyegetődött, hogy titkon nőül veszi Sonját, ha e viszony miatt a leányt gyötrik.

Sosem észlelt hidegséggel a grófnő fia meglepetésére akként válaszolt: megnősülhetsz, nagykorú vagy. András herceg is apja akarata ellen nőül s te hasonlóképp cselekedhetsz, de sohasem fogom elősmerni leányomnak ezt a cselszövőt.

Ez utolsó szótól felháborodva Nikolaj fenhangon jelenté ki anyjának, hogy sohsem hitte volna, miszerint épen édes anyja fog tőle szószegést követelni, de a dolog így áll most, utoljára jelenti ki... de nem maradt ideje az elhatározó szó kimondására, melyet anyja — arckifejezése után következtetve — iszonyattal várt s amire tán örökre borzadalommal gondolt volna. Nem ejthette ki az elhatározó szavat, mert Natasa halaványan, komoran rontott be az ajtón, amely mögött hallgatódzott.

— Nikolenka badarságot beszélsz, hallgass, hallgass! Ha mondom, hallgass... kiáltá, hogy fivére hangját tuharsogja.

— Kedves anyám, ez nem azért van... fordult anyjához, aki iszonyattal tekintett fiára. Nikolenka, mindent megmagyarázok...

te menj . . . Hallgasson meg engem kedves mama, — szólott anyjához.

Szavainak nem volt értelme, de elérte általuk azt, amit elakart érni.

Hangosan felzokogva rejtette el a grófnő leánya kebelén arcát s Nicoláj feleme kedett s kétségbeesett fejmozdulattal hagyta oda a szobát.

Natasa vállalkozott a béke helyreállítására s kivívta, hogy a grófnő megígérte fiának, hogy Sonját nem fogja gyötreni, viszont Nicoláj is megígérte, hogy szülői tudta nélkül nem tesz elhatározó lépés.

Nicolájnak feltett szándéka volt ügyeit az ezrednél rendbe hozva, elbocsátását kérni s azután Sonját nőül venni s eme elhatározással utazott vissza január hó elején ezredéhez.

Elutazása után Rostovék háza a rendesnél is szomorúbbá vált. A grófnő a kedélyizgalomokba belebeiegedett. Sonja nemcsak Nicoláj távozása miatt volt szomorú, hanem a grófnő ellenséges magatartása miatt is. A gróftól még a szokotnál is jobban lefoglalta az anyagi viszonyuk ziláltsága. A moszkvai ház és birtok eladása ekerülhetlenné vált s már ez okból is Moszkvába kellett utaznia, csak a grófnő egészségi állapota gátolta meg szándéka kivitelében.

Natasa, aki könnyen, sőt vidáman viselte el eddig vőlegénye távollétét, most mind idegesebbé, izgulékonyabbá vált. Szüntelenül gyöörte őt ama tudat, hogy mátkaságának legszebb ideje tönkre van téve anélkül, hogy egyik félnek is javára, avagy hasznára válna. Vőlegénye levelei csak fokozták boszúságát. Bántónak találta, hogy mialatt ő folyton csak a hercegre gondol, ez viszont mulatott, szórakozott, új vidéket s embereket látott, akik semmiféle varázsszal nem bírtak reá. Minél vonzóbbakká váltak a herceg levelei, annál jobban boszankodott Natasa rajtuk. A válaszolásban sem talált élvezetet, sőt a levélírást unalmas kötelességnek vélte. Nem volt mestere a tollnak, mivel az ezredrészt sem volt képes kifejezni általa annak, amit egy mosolyával, hangjával, vagy egy tekintetével kifejezni szokott volt. Levelei klasszikusan egyhangúak, szárazak voltak s ő maga sem tulajdonított nekik valami nagy jelentőséget, váztaikban a grófnő javítá ki a helyesírási hibákat.

(Folytatjuk.)

Természettudomány.

A MESTERSÉGES RUBIN.

A rubin: agyag- és chromoxydból áll és természetesen mondható. Igaz, hogy eddig is tudták már valamennyire, épúgy, minthogy a gyémántot is tudják vegyi úton előállítani, azonban a dolog eddig csak drága laboratoriumi kísérlet volt, mert az eredmény mindössze igen apró kristályokra szorítkozott, amelyeket drágakő-kereskedésbe nem is lehetett vinni. Most sikerült azonban Verneuil francia vegyésznek már oly szép, nagy rubinjegeceket csinálni, amelyek beállottak az üzleti versenybe is.

A rubin: agyag chromoxydból áll és természetesen a nagy nyomás alatt való jegecesítés volt a megoldandó feladat első sorban. Ez sikerült és Verneuil csak tökéletesítette az eljárást, hogy a jegeceket növelni is lehessen. Ő finom rubinport jegecesít tovább az anya kristályra. Ezek a műrubinok tökéletesen olyanok, mint a természetesek, keménység dolgában is. A spekuláció rögtön rávetette magát, hogy milyen nagyszerű rubingseft lesz ebből, részvényeket bocsátottak ki és az ékszerészeket váltig iparkodtak meggyőzni, mennyire tökéletes a műrubin, hogy vegyék ezeket.

A spekuláció azonban nem

vált be, mert az ékszerészek egyszerre megijedtek a rubintól és nem kell nekik többé a természetes rubin sem, ha csak nem olyan nagy, hogy tudják róla: ekkorát már nem tudnak mesterségesen előállítani. Az aprajának egyszerre lement az értéke, még mielőtt a gyártmányokat a piacra szórták volna.

Ez a hír természetesen nem valami kellemes az apró rubintos hölgyekre és urakra s csak azok örülhetnek neki — és talán ők se sokáig — akik legalább is 10–12 karatos rubinoknak a szerencsésebb tulajdonosai. Azonban másrészt meg csak örvendetes dolog, ha az kszerekben a nyersanyag-érték, az ékkő értéke csökken, mert annál inkább hódít az ékszer művészi alakításának a divatja. A legnagyobb ékszerművész, a nagy Laliue, például igazán nem sok súlyt helyez az ékkő drágaságára. Hnaem aztán úgy válogatja ki a színeket és oly bámulatos művészettel alakítja a formákat, oly emailokat éget, hogy nincs az az ékkő, amely fölérne ezzel a művészettel. Az ékkövek árának kurzusa van, aszerint, hogy mekkora a kínálat, kereslet. A Laliueok értéke azonban mind megy feljebb és feljebb. Igaz, hogy Laliue

nem is csinál egy kompozíciójából kettőt, azért minden darabja unikum is.

Szóval hölgyek és urak, tessék vele számolni, hogy egy szép napon gyárilag fogják előállítani gyémántjaikat is, gyöngyeiket is. Lalique művészetét — nekünk is van idehaza egy kis Lalique művésznünk: Tarján Oszkár, ott a kelenhegyi művészházban, — a művészetet azonban soha se fogják semmiféle gyárban előállítani.

—

EGY ÚJ FÉM, a Tantal, sorakozik azokhoz az aranynál is drágább fémekhez, amiket az ipar mégis használatába fog. A Tantalt, mint kémiai elemet ismerték ugyan már eddig is, bárha nem rég óta, de mint fémmel nem igen babráltatható vele semmi technika. Mert roppant nehezen olvad

és így az alakításának a legfőbb feltétele okozta a bajt. Nem olvad, csak a villamos ívlámpa tüzeiben és ezt is csak 1902-ben fedezte fel a francia chemikus Moissan. Irgalmatlan kemény fém a Tantal, a legkeményebb és amellett roppant nyújtható és ruganyos, tehát csupa rendkívül becses tulajdonságokkal bír. Főleg a villamosság terén, ahol a nagy, erős áramok minden fémet elégetnek. A Tantal azonban ép ennek az elégsnek kitűnően ellentáll s roppant vékony drótokba lévén húzható, az erős áramoknál igen nagy becsü. Most Siemens és Halskeék a Tantal olvasztására találván alkalmas módot, alkalmazzák is az elektrotechnikában. Persze gazdálkodva azért, mert talán csak a gyémánt meg a rádium a még drágább anyag a világon, mint a Tantal.

Szerkeszti: Bródy Sándor.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő.

Szerkesztőség: Lövölde-tér 1.

Kiadja: a Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő.
Lövölde-tér 1.

A Jövendő előfizetési ára egy hóra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

A „Jövendő“ kiadóhivatala.
Budapest, Lövölde-tér 1.

Nyári és téli gyógyhely.

43-3° C. kénes hévforrás.

Szt-MARGITSZIGETI GYÓGYFÜRDŐ BUDAPESTEN.

Thermal-, iszap-, viamos fény-, mesterséges szénsav-, forró-
lég-, mindennemű gyógy- és edző-
(Kneipp)-fürdők. Svéd gyógytorna-
terem. — Napfürdő. — 150 hold
—— árnyékos park. ——

Csúsz, köszvény, ischias, ízületi
bántalmak, emésztő-, szervi bajok,
szívbetegség, vesebántalmak, vér-
szegénység, ideggyengeség ellen.

Szt-Margitszigeti üdítővíz

első rangú szénsavval töltött ásványvíz, mint
—— asztali víz legjobban ajánlva. ——

Egy hónapra 1 korona.
Negyedévre 3 korona.
Élővre . . . 6 korona.

MINDEN SZÁM
20 FILÉR

Szerkesztőség és
kiadóhivatal:
Lövölde-tér 1.

Megjelenik minden vasárnap.

23 év óta

angol férfiruha-bérlet

a legjobb

beruházkodási
rendszer

Prospektus . . .
kivánatra
ingyen

Deutsch F. Károly.

Budapest, Andrásy-ut 1. l. em.

GLOBUS MŰINTÉZET ÉS KIADÓVÁLLALAT
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPESTEN,
Aradi-utca 8. sz.

JÖVENDŐ

Szerkeszti

Bródy Sándor

Főmunkatárs:

Ambrus Zoltán

Főmunkatárs:

Heltai Jenő

Megjelenik minden vasárnap.

Ezenkívül rendkívüli kiadásban.

TARTALOM:

Ifj. Ábrányi Kornél: Gróf Andrássy Tivadarról. — (b. e.): Az alkalmatlan idegen. — X: A szent-lőrinci háziúr. — Kalocsai Emil: Madách és a szociális eszme. — Lulu szíve. — Jób Dániel: Őszi alkonyatok. — Janda Matild: Proletár asszony. — Lily Braun: A proletár női munka következményei. — Thomas Mann: Nehéz óra. — B. Szász Piroska: Levelek. — Tolstoj Leó: Háború és béke. — Természet-tudomány: Téves állatmesék. — A halak betegségei.

Jövendő.

Április elsejével új előfizetést nyitottunk a Jövendőre.

Egy hóra	...	1 korona
Negyedévre	...	3 korona
Félévre	.....	6 koronával.

Minden új előfizetőnek Bródy Sándor «Színésznők» című könyve ingyenesen jár és bérmentve küldetik meg.

A „Jövendő” kiadóhivatala.
Budapest, Lövölde-tér 1.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz. Gyermekek és életbiztosító intézet, Budapesten, VI. Terezy-körút 40—42. (Alapított 1803.) F. é. április havában 1.230.000 K. értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 993.600 K. értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 75.918 K. 94 fillér fizettetett ki. 1905. január 1-től április 30-ig bezárólag 4.731.800 K. értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 3.947.100 K. értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 250.608 K. 98 fillér fizettetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

RÉVÉSZ LIPÓT férfiszabó Budapest, V., Dorottya-utca 6/a. bevezette a külföldön általánosan kedvelt **ruhacserélési módozatot**, úgy, hogy mindenki kis ráfizetéssel angol és franc. szövetekből mérték szerint elkészült ruhákat viselhet. Bővebb elvilágosítást az üzletben.

Egy női divat áruházról!

Egy jó hírnevű cég üzlete élénk feltűnést kelt ízléses és gazdag áruházával. Ez a cég: **Grünwald és Wahl** (Schreier Viktor utódai) **IV., Váci-utca 26. sz.**

A női divatnak minden újdonsága föllelhető e párisi nivón álló üzletben. Különösen meglepő szépek az idei tavaszi újdonságai. Nagy választék különlegességekben, ágyneműekben, pongyolákban juponokban stb.

Menyasszonyi kelengyék!

Jöveendő

irodalmi és politikai ujság

Gróf Andrássy Tivadarról.

Irta: ifj. Ábrányi Kornél.

A harcban, mely egy tisztább, becsületesebb korszak kiküzdéséért indult, gróf Andrássy Tivadar az első áldozat. A téli választásokon hült meg, s nehéz beteg ágyon, magas fokú láztól gyötörve hallotta a nemzeti akarat győzelmes riadását. Még látta tehát az ígért földét, — melybe már be nem léphetett. De a gyásztól, melyet halála okoz, az Andrássy név még fényesebb lett.

A haláleset alkalmával, részvétét fejezte ki a király is. De nem közvetlenül, csak a kabinetiroda által. Pedig annak a nagy államférfiúnak a fiáról volt szó, akinek temetésére a király személyesen ment el. Holott még a Deák Ferenc temetésén is csak képviseltette magát. Annak a nagy államférfiúnak fiáról volt szó, aki új tartományokat szerzett a birodalomnak, aki a koronát saját kezével tette a király fejére; arról a fiuról, akit a király, mint serdülő gyermeket, nem egyszer a térdére ültetett. De mindez régen volt. S azóta sok minden változott meg.

Csak a nagy Andrassy Gyula fiainak hazafisága, nemzeti érzése és gavalléros gondolkozása nem változott, sőt évről-évre tisztult és erősödött. A bécsi iskola is, melyben egy évtizedig nevelkedtek, csak arra volt jó nekik, hogy tisztábban lássák a saját hivatásukat és kötelességeiket. A sok koszorú közt, melyek elborították az Andrassy Tivadar ravatalához vezető termeket, egy koszorúnak hiánya beszélt erről legékebben. A szabadelvű párt, melynek Andrassy Tivadar két évtizednél tovább volt tagja, egy ízben a képviselőháznak, a szabadelvű párt által választott alelnöke, — elfelejtett koszorút küldeni ravatalára. S e megfélemezés, a nemzet szemében, még fényesebbé teszi Andrassy Tivadar emlékezetét.

Nem azért, mivel magas rangot, nagy vagyont, független társadalmi állást örökölt, -- nem azért volt puritán az Andrassy Tivadar lelke és szive. — Ha a legszegényebbnek születik, ha a saját mindennapi munkájával kell vala kenyérét megkeresnie, puritán maradt volna mindhalálig. Nem mint arisztokratának volt jelszava a tiszta kéz; hanem mint embernek, aki ebben nem ismert előjogot. Sőt, ha grófnak, gazdagnak nem születik, puritánizmusa sokkal agresszivebb lett volna, kevésbé tudott volna mások hibáival szemben elnéző maradni. De így csak tartózkodóbb, visszavonultabb lett, amit arisztokratikus gögnek mondtak azok, akik pedig tudták az ellenkezőjét. Andrassy Tivadarban volt büszkeség, de ennek nemesebb tartalma volt, mint az örökölt cím. S még ezen a büszkeségen is áttört szerénysége, mely sokszor utasította el, amit nevével, pozíciójánál fogva tálcán kínáltak neki.

Művészi lelke és művészi hajlamai is tanuságot tettek az idealizmusról, mely egész világnézetét bevonta. Míg öccse Gyula, könyveket írt, ő festett. Amit vásznára vará-

zsolt, a nagy természet volt, isteni egyszerűségével és összhangjával. S a hiúság, még művészi adományaiban sem zavarta. Nem kereste a feltűnést, utálta a reklámot s saját magának dolgozott, s mint a képzőművészeti társaság elnöke mások dicsőségének emelésén fáradt s a magyar festőknek vevőket toborzott. Csak nagy nehezen lehetett rávenni, hogy pár év előtt kiállítsa képeit, — de akkor is csak külön e célra bérelt helyiségben. Mint dilettáns jelent meg ekkor is, pedig igazi művész volt. Tele hangulattal és finomsággal. S ugyanez a szerénység jellemezte a politikában is, melyben az elsőséget öccsének engedte át, akit nemcsak szeretett, hanem bálványozott is. Szemei fénylettek, ha róla beszélt; és azok a szelíd kék szemek, melyekben a férfiasággal annyi nőies szelídség vegyült, igazi tigris szemekké váltak, ha öccsét védenie kellett. Nem is képzelhető szebb egyetértés, mélyebb összhang, mint az a családi kör, mely az Andrássy testvéreket (Ilonát, gróf Batthyányi Lajosnét is beleértve) egyesítette. Ha csak a legcsekélyebb önzés lakozik vala bennük, soha e családi körnek kellemeit és boldogságát nem engedik megzavartatni a politika profán lármájával. Maguknak élhettek volna, akár csak az Olympuson. Egyik az ecsetjében, a másik a tollában találva fel a szárnyat, mely a magasabb régiókba emelje. De nem tették. Akármilyen profán is a politika, de ez az a küzdőtér, melyen a nemzet sorsa dől el. Ezen a küzdőtéren ott kellett lenni nekik is, akik apjuktól nemcsak nevet, hanem lelket is örököltek. S még ott is, ahol az orrukat be kellett fogniok sokszor, a szemüket olyankor is nyitva kellett tartaniok. S ha időről-időre félre vonultak is, nem azért tették, hogy semmit se tegyenek, hanem azért, hogy valamit ezzel is kifejezenek. November 18-tól kezdve azonban, mikor minden szál elszakadt, egész

mellel álltak a vihar elé; a nemzetet fölhevítették, — de Tivadart e nemes hév nem menthette meg a végzetes meghüléstől.

A derékban ketté tört életpályák mindenkor meghatók. De az Andrássy Tivadar esetében kétszer inkább. Az ő szívós, acélos idegzetére, energikus temperamentumára, nagy szüksége lett volna a nemzetnek abban a nagy harcban, mely előtérbe állította az Andrássy nevet s melyről ma sem tudjuk, hogy a végén, vagy csak a kezdetén vagyunk-e? — Andrássy Tivadar halálában igazi tragikus vonás van. Hasonló azokéhoz a nemzeti hőskéhoz, akik oly hosszú és oly bús sorozatban díszítik a nemzet történetét. Gyermekkoruktól kezdve mosolyog rájuk az udvari kegy. A legmagasabb állások nyitva állanak számára. Ingyen, minden fáradság nélkül érhetik el, amit mások egy hosszú élet munkájával sem érhetnek el soha. S ők a sorsnak mind e kegyeit eldobják, hogy a harcot válasszák a nemzet fenyegetett szabadságáért. Elfogadják a hatalmasok gyűlöletét, mellyel szemben oly erőtlén néha a gyöngék szeretete! — S a végzet is, mely ennyi földi jóval halmozza el őket, sértő kihívásnak veszi, hogy ők mindezt semmibe sem veszik, hanem egy rajongásért mindezt félredobják. — S a végzet megharagudván, sujt. A hellén fátum visszatér: s kész a tragédia! — De a nemzet glóriát fon az ilyen hősök halántékára és áldásnak tekinti, hogy ilyenek születtek és éltek. — S gróf Andrássy Tivadar is így lett méltó arra, hogy a terebesi sírboltban a nagy Andrássy Gyula mellett pihenhessen.

Az alkalmatlan idegen.

Braun Márkus, az amerikai kivándorlási felügyelő visszaérkezett Budapestre, hogy mint idegen tovább alkalmatlan-kodjék, önmaga bontsa fel először, másodszer, harmadszor és utóljára az önmaga leveleit és detektivek tolakodó kísérete nélkül gyönyörködjék a főváros regényes fekvésében, a természet szépségeiben és viszont eltűnődjék azon, hogy a szép városból és a szép országból miért támadnak a népnek önkéntes hadseregei, amelyek minden veszényszó nélkül tódulnak ki az ó-világba? Braun talán a maga esetéből is magyarázatát fogja találni a tömeg elégedetlenségének. De ez más kérdés, most nem erről van szó, hanem arról, hogy Magyarország a Braun-ügy kapcsán ismét szerepel a világsajtóban, ki van terítve Európa és Amerika piacára, «jegyzik» a közérdeklődés tőzsdéjén — a «Balkánnak» újabb szenzációja van.

Mert balkáni módra készült és fejlődött ki ez az affaire, amelynek születése előttünk ment végbe, nyílt színpadon, leplezetlenül. Egy külföldi utas észreveszi, hogy őt detektív követi s felbontják a leveleit. Ekkor gondol egyet, azt, hogy ő végzi a rendőrség munkáját: tettenkapja a levélbontót. A tettenkapottat át szokás adni a rendőrségnek, de fatális az eset akkor, ha a tettenkapott maga a — rendőrség. Ilyenkor a lázasan kutató deliquenssé válik és ha előbb ő gondol arra, hogy a levéltitok jogát megvédi mindenkivel szemben, most éreznie kell, ha csak egy szót is ejtett ki a száján, hogy ő tetten kapás közben megsértette a hatóság képében vickándozó detektivet, ő bűnös és bűnhődnie kell. Ha pedig feljajdul ez eljárás miatt és mint az Ana-

tole Francé «Crainquabille»-je nem tudja megmagyarázni magának a történeteket, nem ismeri fel önmagában a bűnös szándékot és nem képes megérteni, hogy miért ítélik el őt hatóságsértés miatt, mikor ő tiszteli a Hatóságokat, a méltóságos urakat, sőt még a díjnokokat is s ő egyáltalán egy engedelmes alattvaló, csak a leveleit óhajtja önmaga felbontani — akkor kisütik róla, hogy ezüstkanalakat lopott. A detektív a rendőri sajtóiroda útján, hatalmas közleményben kiderítette Braun Márkusról, hogy kicsoda, micsoda, hogy »gyanus« az előélete és szennyes a multja. És ha még mindez igaz volna! Csak a fogház-igazgatóknak van meg az a joguk és kötelességük, hogy előbb bonthassák fel a rabok leveleit, ezenkívül mindenkinek kizárólagos jogosultsága van ahhoz, hogy ha még nem került be a börtönbe, vagy már kiszabadult onnan, önmaga szakítsa fel először a leveleit. Detektív nélkül!

Azonban még ez sem volt elég, ezután be kellett következnie annak a mozzanatnak, mikor a hivatal fő »fedezi« az alárendeltet és ez a hivatalfő még szellemeskedik is azon az áron, hogy egy ügyetlen közeg együgyű mosakodását sanctionálja. A főkapitány kijelentette, hogy Braun »alkalmatlan idegen« és köszönje a sorsnak, hogy még mindig nem fogták hoppon és nem tartóztatták le! Az »alkalmatlan idegen« valóban rossz kifejezés és gerinctelen meghatározás ebből az alkalomból. Budapesten beszélnek így egy amerikai utasról? Vajjon Magyarországból Amerikába csupa »alkalmas« konett és kifogástalan férfiú vándorol? Aki vándorol, azon ne gúnyolódjunk. Az derék, becsületes, istenvert ember, aki nem leli honját a hazában . . . De a ki nem kivándorol, hanem kiszökik, megugrik, kereket old és — dicséri a budapesti rendőrséget, amely éppenséggel nem támaszt akadályokat a kaland elé!?

Most tehát a magyar név és a magyar virtus ismét künn forog a világban és a kacagtató a dologban az, hogy az amerikai, angol és francia ujságlepedők ezt — ingyen eszik, holott rendszerint a »rendelkezési alapot« kell mozgósítani arra a célra, hogy a világ-koncertben a magyar tilinkó szerény danája felhangozzék. Ez utóbbit a hatalom szokta megszólaltatni olyankor, mikor hazug célzatokat és célzatos hazugságokat röpitett világgá arról a kártékony »bandáról«, amely veszélyezteti a dualizmus megkövesült, egyedül idvezítő szentségét és ebből folyólag a »monarchia nagyhatalmi állását«.

Most másról szól az ének- És a méia akkordok nyomán felújítják ismét a »csíkósok és kanászok hazájáról« szóló mesét. Mesét? Vajjon mese ez? Hát mese az igazság? A felháborító eset megtörtént és bennünket nem fog el az álszégyen érzése azért, mert ilyen ügyben és ilyen módon szerepelünk a külföld előtt. Hadd hallják, lássák és olvassák világszerte a spicli-rendszer újabb hajtását, a melynek háttérében titkosan meghúzódva ott lappang a mindenható üzlet, kikandikál a farizeusok csapata, előbúvik a korrupció lebzselő szelleme, mely kísérteties cinizmussal, vizsga szemmel ügyeli, hogy a szegény, földhöz ragadt ember, ha még el nem pusztult itt, legalább pusztuljon el innen . . . Lássák meg a külföldön is teljes világításban ezt a «politikai rendészet»-et, mely spicliszedi az ártatlanokra és kiereszti kezéből a bűnösöket; amely detektivekkel őrizteti Braunt és nem tudja szökésében megakadályozni Dienes Mártont. Ah, csak legyen teljes a botrány, amely leleplezte a leleplezőt és az — igazságot.

(b. e.)

A szent-lőrinci háziúr.

Az emberi törekvések valami mélységes tragikuma van abban, hogy a közéletben rendszeren azok izgatnak bennünket, akik távol állanak tőlünk. Mintha a barátaink — nagyobbára legalább — épen azért nem érdekelnének, mert ismerjük őket. Ellenben a másik tábor kiválóbbjainak alakja mindig a szemünk előtt tánczol s ami általánosan nagy és emberi szép van bennök, az kétszeresen kidomborodik. Mintha az emberek szimpátiája is a szcenikai hatások törvényei alatt állanának: az ellentétek emelik a hatást.

Szemere Miklós e héten szentlőrinci telepén látta vendégül Európa amaz ifjait, akiknek vagy érdemük vagy hibájuk, hogy többet foglalkoznak életükben a céllövő fegyverekkel, mint amennyi az ember életéből átlagosan e célra jut, sok dicséretnek és gáncsnak volt kitéve e cselekedetéért, amely mindenesetre sok embernek szerzett örömet és sok embert boszantott.

Az alkalom tehát, amely Szemere Miklóst a nyilvánosság elé állítja, egészen stílszerű Szemere Miklóshoz. Félig úgynevezett közérdek, félig a magánélet miként való beosztása adja a támpontot az emberek gondolkodásához — Szemere Miklósról magáról.

A közérdek szempontjaival rövidesen végezhetünk. Kétségtelen, hogy még mindig sokkal szebb és hasznosabb is, ha az ifjúság a puskákkal foglalkozik többet, mint amennyit kellene, minthogy kávéházak kasszáit támogatja és léha beszéddel tölti napjait. Előttünk csak az a kérdés merül fel: vajjon, ha már az ifjúságot a társadalom valami általános rossz szokásától elvonni akarjuk, nem helyesebb-e mindjárt az egészen helyes irányra vezetni: gondolkodni és tisztán látni megtanítván őket? Ez a tisztán látás azután megláttatja velük, hogy a testet s ápolni és fejleszteni kell okszerűen s ki-ki hajlamai és kö-

rülményei szerint vívjon, lőjjön, tornászszon vagy kapáljon lovagoljon és hegyet másszon annyit, a mennyi az élet ez apró, de szintén szükséges tartozékaiból szükséges. Versenyek azonban, a melyek a training révén az embert teljesen lefoglalják, mintha kissé egyoldaluvá szerelnék az embereket. El tudom ugyanis képzelni, hogy lehetne ország, a melynek fiai a világ leghíresebb tell vilmosai lennének, de a kenyérüket csak egymás lelövése árán tudnák megszerezni. Mert a céllövés képessége nem produktív tudás, odáig pedig már eljutottunk, hogy az emberiségnek, nemzeteknek és egyeseknek egyaránt, produktív anyagi és eszmei célokért kell küzdeni. Ezeket azonban, a mennyiben gáncok a közérdek szempontjából, csak annyiban állítom, a mennyiben a versenyek az illető célnak túlhajtottságát képezik.

A Szemere Miklós személyének érdekessége és értéke azonban csak akkor tűnik ki, ha az ő maga életnézetében hagyjuk meg, vagy ha tetszik: oda állítjuk be. Az embereknek az az elrendezése, a nemzetnek olyan boldogulása, a melyet Szemere Miklós nagyon erősen s a maga szempontjából nagyon tisztán lát és követ: sokkal magasabb hivatásra emelik a céllövő-versenyeket s magát a céllövészet meghonosítását, mint azt mi értékeljük. Miután pedig Szemere Miklós terészetszerűleg a maga ideáljának megvalósításán törekszik, előttünk nagyon szimpátikus — nem a cél, hanem — Szemere Miklós küzdelme.

Ha a szentlőrinci házigazda rendezné be a világot, — s ez a céllövő verseny egy kis pillér akar lenni a nagy építésben — akkor kiváló fizikuma s a lovagiasság szabályai szerint élő emberek lennének néhány ezerezen s azonkívül nagy tömeg, amely dolgozik, tesz-vesz, s amelynek megélni valója lenne a régi patriarchális módon — megállapított szabályok szerint. Az élet nagy, előre rohanó és izgató versenye: a fejlődés azonban ki lenne rekesztve a versenyek sorából. Lennének eszmék, amelyeknek tilos lenne starthoz állani.

Kérem, hiszen ez az a régi vita. Csakhogy még mind a két táborban stilszerűtlenül cselekesznek az emberek és tisztán sem látnak, Szemere Miklós olyan harmonikusan, olyan

meggyőződéssel látja az ő világát, hogy a kik szeretjük a stilust: kalapot emelünk előtte. Egy férfi, ki a maga meggyőződése és céljáért meg is teszi a maga kötelességét. És igazságtalan dolog reá mondani, hogy könnyü neki, gazdag ember. Nagyon sok gazdag ember van, legtöbb olyan, aki semmi kötelességet nem lát maga előtt s ha még akar is tenni valamit, a kitaposott sablonokon keresi önmaga lelkiismeretének megnyugtatót, a meggyőződés ereje nélkül.

A szentlőrinci háziúrban a meggyőződés erejét és cselekvésének művészi formáját tiszteljük, amikor álmokat fest elénk, amelyek nekünk hideg sőt talán rossz álmok, de neki szépek és melegek. X

A VÁRADI LÓTUSZ.

Valami léha keleti tündér
E langyos tónál kóborgott hajdan,
S zilált hajából ittas csók közben
Lehullt egy lótosz.

Sok ezer éve, hogy ittfeleedték
S kelet virága ma is virúl,
Továbbálmodja Kelet pompáját
Büszkén, de árván.

Allnak körülte nyugat virági,
Reámosolygnak, de meg nem értik,
S ő érthetetlen bús sóvárgással
Az égbe bámul.

Eget bámuló pogány szemében
Rég elfelejtett pogány oltárok,
Rég visszafojtott, kigúnyolt lángok
Visszfénye reszket.

Kelet virága! Nézz a szemembe,
Oh engem is sok sok ezer éve
A kóbor tündér felejtett itten,
Emlékszel-é rám?

Bodor Aladár.

Madách és a szociális eszme.

Írta: Kalocsai Emil.

Uj kiállítással elevenítették föl nem régen «Az ember tragédiájá»-t s hogy újból láttuk a hatalmas alkotást, talán az idők fejlődéséből kell megmagyaráznunk: a XI. és XII. szín kötötte le legjobban figyelmünket.

A szocializmus színjei ezek a jelenések.

Tekintve, hogy Angliában fejlődött először naggyá a modern tőke és emésztette meg először a kisiparos és kis-kereskedő osztályt s itten lettek először szembetűnők a kapitalista társadalmi rendnek nagy árnyoldalai, szerencsés gondolat volt Madáchtól Londont tenni a kapitalista társadalmi rendről szóló kritikájának színhelyéül.

A XVIII. században az angol nép három világrészben óriási területeket foglalt el. S ez maga után vonta, hogy az angol ipar és kereskedelem nagy fogyasztó piacokra szertéve, óriási mértékben föllandult. Lázás verseny indult meg a gyárosok és kereskedők között, hogy minél olcsóbban és minél többet termeljenek. Iparosok, kereskedők oly gépek és találmányok feltalálására törekedtek, amivel a kézi munkát pótolni és többet termelni lehessen. 1785. évben a mechanikai szövőszék létesül. Vatt fölfedezi a gőzerőt. S már előbb kész volt a gyapotfonó gép. E gépek és más természettudományi felfedezések segítségével a tőke kisajátítja a kisipart. Sok ezer kisiparos jut koldusbotra és kényszerül a gyárakban dolgozni, hogy megélhessen. Ezek anyagi bukásával párhuzamosan meg milliókkal rendelkező gyárosok és kereskedők osztálya képződik.

Néhány év alatt a hegyi patakok kristályvize a kis malmok, szövőszékek és sok egyéb üzem helyett hatalmas turbinákat hajt. A patriarchális műhelyek helyén modern gyárak épültek s a független kisiparosokból, — bár még néhány évig összekuporgatott tőkék révén tarthatták magukat — a gyáraktól függő munkások lettek. Azelőtt a fiatal iparosnak, hogy magát önállósíthassa, kis összegre volt szüksége. Míg most gondolni sem lehet erre. A gyárak fölépítéséhez, a gépek, nyers anyagok beszerzéséhez és üzemtőke gyanánt óriási összegek kellenek. De nem erőszak, hanem a feltartóztatatlan gazdasági fejlődés tette ezt.

A XVIII. század gazdasági átalakulásának első idejében, a kézműiparról a gyáriparra való átmeneti korszakban, midőn az emberek a modern termelési rendszer előnyeit, a gépekkel való munkának fokozódó termelési képességét látták, az általános emberi boldogságot gondolták a céhek és egyéb, az ipart és kereskedelmet megszorító törvények megszüntetése s helyettök a szabad ipar és kereskedelem rendszere által elérni. Eme társadalmi illúzió hatása alatt írta Smith Ádám «Vizsgálódás a nemzeti vagyonosság okairól» című művét. Smith és számtalan követői azt hitték, hogy az egyéni önzés — a milliókban kifejezve — paradicsomi állapotokat teremt majd az emberek között. Hanem már a XVIII. század végén mutatták ki Smithnél tágabb látkörű elmék, hogy e felfedezések, karöltve az embereknek szabaddá lett önérzésével, a munkásokat a modern rabszolgaságba sodorják. Henry Georges «Haladás és szegénység» című munkájában mutatta ki a gépek és találmányok okozta nagy gazdasági ellentétet. Franciaországban, 1842. Louis Blanc «Organisation du travail» című művében mondta ki, hogy: a szabad verseny az egyedárúsághoz vezet majd. Ugyanezen időben kezdte meg Marx — Engels barátjával egyetemben — publicistikai működését. 1847. adták ki a kommunista kiáltványt. Néhány évvel később az angol nagytőke keletkezéséről írván, Marx kimutatta, hogy az angol nagy urak gazdagságukat a kézműipar tönkretételével s a munkások és földművelők kiszípolozásával szerezték. «Das Kapital» című művében az angol ipari és földművelési viszonyokat úgy tünteti fel Marx, melyek a többi, iparilag kevésbé kifejlett államoknak saját jövőjüket mutatják.

A merkantilizmus fénykorában, amit csak mélyebben látó elmék észleltek, Madách megismerte az ipar és kereskedelem ezen átalakulásának az élet minden ágára gyakorolt átalakító hatását. A szabad versenyen alapuló társadalmi rend tarthatatlanságát és szívtelenségét, amint a milliókat a tőke kizsákmányolja, Madách «Az ember tragédiája» XI. színében fejtette ki. E szín minden képének, minden szavának rendkívül nagy szociológiai értelme van.

A szín elején, a kar énekében «Zúg az élet tengerárja» stb. a 19. század két egymással ellentétes irányzatára céloz. Az egyik szerint a szocializmus lehetetlenné tenné a nagy egyéniségek létesülését. A másik felfogás meg az individualizmust tartotta károsnak a fejlődésre. A kar énekének a végén «Hagyd zajongni, majd az élet korlátozza önmagát» a teoriáknak az élettel szemben való meddőségére mutat.

Ádám és Lucifer a magasból nézik a Toverben nyüzsgő, sok ezernyi embert. Ádámnak tetszik e zsibongó élet. Örvendve mondja Lucifernek, hogy ez az, amiért mindig epegett. Minden egyén szabadon versenyezhet a másikkal. Lucifer meg gúnyosan mondja:

«Egyiptomban sem hallott volna fel
Ilyan magasra a rabok nyögése.»

Majd a históriát említi fel példa gyanánt, amely idealizálva jegyzi fel a multak eseményeit, a borzasztó vérfürdőket és kegyetlenségeket.

Ádám és Lucifer munkásoknak öltözve lemennek a Tover belsejébe s elvegyűlnek a sokadalomban. Egy báb-játékos a bódéja mellett áll és hívja az arramenőket. Távolabb diákok jönnek. Egy kis leány ibolyákat árul. Egy másik sátor előtt ékszerárús áll. Egy korcsmában munkások dőzsolnek. Az egyik munkás kifakad a gépek ellen:

«A gépek, mondom, ördög művei:
Szánktól ragadják a kenyeret el.»

Társa erre az italt magasztalja, mely elfeledti velük rabszolga voltukat.

«Csak az ital maradjon, elfeledjük.»

Ádám felindúlva mondja:

«Jerünk tehát, mit is nézzük tovább,
Hogyan silányul állattá az ember.»

Ádám szavaival Madách a munkások elnyomott voltára céloz.

Tanulók jönnek. Vigadnak, hogy kiszabadultak az iskola poros falai közül. Ádám, végighallgatva beszélgetésüket, felkiált:

«Kedves látvány ez a lapos világban,
Szebb kor csiráját sejtí benne szűm.»

Lucifer gúnyolódik, mondva, hogy ama két gyáros, aki feléjük jön, fiatal korában szintén oly lelkesülten gondolkozott, mint az ifjak.

A két gyáros beszélgetésbe mélyedve jön. Az első panaszkodva említi, hogy már nem bírja a versenyt, mert mindenki az olcsóbb árút vásároolja. Társa erre tanácsolja: hogy a munkásainak a bérét «csökkentse».

— Nem lehet — felel az első — most is lázonganak, hogy meg nem bírnak élni, a kutyák.

Második gyáros :

«Erősebben kell hát befogni őket,
Dolgozzanak fél éjjel gyárainkban,
Elég pihenni a másik fele».

Ádám felindulva szól Luciferhez :

«El vélök! Miért is hagytad látnom őket.»

Eközben taligán egy elítéltet hoznak, a nép tolongva követi. Ádám kérdésére Lucifer elmeséli, hogy az elítélt öngyárban dolgozott s mert az ön méreg, nehéz beteg lett. Amíg a kórházban feküdt

«Kedves nejenél a szükség beszólt.»

A gyárosnak, Lovelnek a fia ifjú volt s így hamar megjelentek egymást. Amikor a munkás kikerült a kórházból:

«A nőt nem lelé. Helye betölt, munkát hiába kért.
Fellázadt keble, fenyegetni mert, Lovel fia pofonnal válaszolt.»

A vége az lett, hogy a munkás nagy felindulásában leszúrta a fiatal gyárost. Az öreg Lovel nagy bánatában megőrült, a munkást meg halálra ítélték.

Sokat kifejező jelenet az is, mikor a halálra ítélt munkás társai kísérik s biztatják:

«Vigan, pajtás! mártirként vérzel el,
Neved közöttünk fényes név marad.»

Å taliga az elítélttel és kíséretével elhaladt. Ádám felháborodva mondja:

«Velőt fagyasztó látvány, mit kísérsz?»

Majd a társadalom ellen kel ki Ádám, mert ahol az «rohad», ott az egyének is azzá válnak.

Ádám s Lucifer eltűnnek a Toverból és megjelennek a bástya tetején. Innen a Toverben hullámzó életet nézve, amely a jelen társadalmát simbolizálja, Ádám kifakad:

«Ismét csalódtam, azt hívém, elég
Ledönteni a múltnak rémeit,
S szabad versenyt szerezni az erőknek stb.»

Ebben a jobbagység felszabadítására s az ipart és kereskedelmet megszorító törvények megszüntetésére céloz Ádám száján Madách, amelyek megszüntetésétől a XVIII. század humanistái általános boldogságot vártak. Pedig a szabad verseny a bérrabszolgaságba vezetett. Nem szabadság

az, ahol az egyént az éhség kényszeríti bárminő bérért dolgozni. A szabad versenyen alapuló társadalom e nagy árnyoldalát tünteti fel Madách, mikor Ádámot beszélgeti:

«Mi függetlenség, száz hol éhezik,
Ha az egyes jármába nem hajol!»

A munkások és munkaadók közötti viszonyt kutyák harcával hasonlítja össze Ádám. Mert nem célszerű gazdasági törvények, hanem az emberi önzés uralkodik a termelés és fogyasztás rendszerében.

«Kutyáknak harca ez egy konc felett.»

A társadalom minden terén az erősebb győz és nem az, akinek igaza van. Madách nem az osztályönzést, hanem az egyéni önzést látja az életben uralkodni.

Mindenki akaratlanul környezetének és saját osztálybeliei gondolkozásának hatása alatt áll. S ezért rendkívüli szellemi erőre és igazságszeretetre mutat, midőn a gazdag és ősrégi nemesi családból származó Madách Ádámja szájával romlottnak és igazságtalannak mondja a jelenlegi társadalmi rendet és igazságosabb, az összműködésen, kölcsönösségen alapuló társadalmat kíván: «Én társaságot kívánok helyette, mely véd, nem büntet, buzdít, nem riaszt, közös erővel összeműködik. Minőt a tudomány eszmél magának, és melynek rendén értelem virraszt. Ez el fog jöni, érzem, jól tudom . . .»

Ő sejtí, hogy a jövő egy igazságosabb társadalmi rendszert hoz s hogy lesz a mainál egy értelmesebb korszak, amint azt a tudomány emberei ideáljaikban megrajzolták, amikor értelem és tudományos tapasztalás uralkodik a társadalomban.

IDILL.

Irta: **Csizmadia Sándor.**

Hej de fényes, illatos világ van
Ott a tarlón, künn a napsugárban;
A mezőnek lágy ölében
Mosolyogna rám az éden —
Én meg visszamosolyognék rája.

De jó lenne ott a pusztán lakni,
Forró nyárban a buzát aratni!
A gabona hullna rendre,
S néha rája heveredve
Milyen édes volna megpihenni!

És ha jönne hirtelen a zápor,
Kunyhót raknék kezem munkájából . . .
Ha nem férnék jól alája:
A kalapom karimája
Majd szemébe nézne a viharnek.

Mikor a nap delelőre érne,
Feleségem hozna ki ebédre
Tormát, hagymát, főzeléket,
— Mind a mi kertünkben érett, —
S elmesélné, mi hir a világban . . .

Azután hazamennék majd vasárnap,
— Fiaim már a kapuban várnak —
Vinnék nekik szép virágot,
Mit még a király se látott,
Tudom ezért nagyon szeretnének!

Télen ugyan az is megeshetne:
Hideg lenne a boglya kemence;
Összebujnánk egy csomóba,
Fölsóhajtnánk átkozódva:
Minek is vagyunk mi a világon?! . . .

Lulu szíve.

— Franciából. —

A magas, karcsú és szőke Lulu, kedvese kíséretében sétált a sziklás part felé. Tökéletes alakját mályvaszínű, áttört csipkével ékesített, selyemruha fedi, melynek egyenletesen omló redőit csak hirtelen taglejtéseivel töri meg olykor-olykor. A távolban felzúgnak az örvények, énekel a tenger, amint nekizúdul a szirtekhez.

A szőlőtől körülvett házak ritkák ezen a tájon s elfutni látszanak a látóhatár felé: olyan az egész, mintha piciny kockákat helyeztek volna a zöld és barna pusztaságra s csak helyenkint csillog ezüstösen az elperzselt növényzet. Vetések váltakoznak, rozs majd búzatáblák követik egymást, a kalászosok duzzadt aranyzakált eresztettek; száraz kőfal keríti a földeket, a résekből ágbogas szamárkóró s fekete hármorka bujnak elő. A sövénye' előtt vihartekert szilfák meredeznek, csomós fejükön a száraz galyak dús hajzat gyanánt lógnak le, majd törpe tölgy és nyírfa következik, az arany meg zöld ágazat sűrűjében rekedtté éneklimagát a madársereg.

És Lulu felvidul az útszéli jelenetek hatása alatt. Vidáman szemléli a maszatos gyermekek játékát a házküszöbökön. Csengő kacajjal jutalmazza a rózsaszínű disznócskák incselkedéseit, a mint ott hemzsegnek, rőfögnek udvarukban, a házak előtt; rőfögésük, pajzánóságuk, hirtelen feldühödésük, meg kunkorodott farkacskájuk rezgése, mind ez gyermeki módon megörvendezteteti Lulut és szerfölött mulattatja őt.

— A szerelmükre gondolok, mondja végre nagy komolyan barátjának, Decroix Györgynek. A szerelmükre, mely oly nagyon hasonlít a magukéhoz.

Aclownesse bolondosan kacag pajtása ábrázatán. Előttük az Elhaltak öble terül el. Fantasztikus formájú sziklától környékezve; a tenger visszahúzódik, ringó hullámokban váltakozik, majd zajgó, gyöngyöző, sziporkázó elemekre oszlik a kemény parton.

— Ha festő volnék, mint te, kezdi a szőke asszony ismét, míg barátja, Decroix György figyelve hallgatja, megfesteném álmomat, mely ezen az uton támadt bennem. Álmom egy legenda. Még pedig szerelmi legenda. Tárgya a sertés-és egyszersmind a férfilelek szerelme vagyis inkább e szerelem négy évszakának története.

Lulu egészen a kedvese közelében egy kőre kuporodik: valami régi druidakőre, mely valaha a szent völgy papjainak szolgált áldozati oltárul. Innen susogja:

— És elképzelem magamban, hogy mindaz, a mit most néked mondani fogok, réges-régen történt meg én velem.

— Igen, feleli Decroix, te más voltál a múltban, más lész a jövőben és mégis ugyanaz maradsz mindörökre.

De Lulu folytatja:

— Szeretném megfesteni Lulut, a mint szőkén és kissé meztelenül könnyü fátyol leple alatt lelépdel ama nyílt ösvény felé, mely a sziklafal oldalában a tenger felé vezet.

Verőfényes, káprázatos, némileg meleg áprilisi nap süt s a hová ez tűz, mosolyognak a rozsvetések és fák színei, a kertek, rétek virágai a frissen rügysző galyak s a madarak mind, az üde zöld között.

És azért, amiért Lulu a kék légben hallgatja a dalokat, a virágok, levelek és a madarak énekét, a tenger zenéjét, meg a költők szétszórt verseit, ha festő volnék, mint te, a tájék fölé, ez első kép, a «T a v a s z» főmotívumaként, a díszesen faragott keretbe, egy lyrát helyeznék, melyben még vibrálnak a nap sugarai; a nap köré, zöldelő ágacsákra hófehér galambokat ültetnék, kebleik csóktól terhesek s csőrük vérpiros lenne. Kétoldalt egész lavinaszerűen omoljon a hólapda-virág, virágzó orgona, jázmin

és fakadó gesztenye, így egészítve ki a föld meg az asszony tavaszának címerét.

Fehér és aranyos sugarak dicsfényében Lulu az átjátszó ruhája mögött szívét vonszolja maga után s ez a gyenge zöld fűben kis piros foltnak látszik. Egy fiatal, sertés formájú satyr meglátta a szőke jelenséget s az ideoda keringő szíve mián, belebolondul az áttetsző fátyolú majdnem mezítelen asszonyba. Több más kis féltékeny satyr lesben áll amott lejjebb az ösvényen.

Lulu észre sem látszik venni a sok vágyat, mely nyomában gerjedt, tovább lépdél tántorítlanul mezőn, síkon, fővenyes parton keresztül, maga után vonszolva a kis kocát, ki mindegyre szagolgatja azt a piros rubinkövet, a biborszínű szívet ott a fűben az áprilisi virágok közepette.

Második képembe, mely a Nyarat dicsőitené felül, jelképekül pávát helyeznék; büszkén szétterjesztett, drágakövekkel szemcsézett farktollain kék-zöld mintázat csillog. A keretben ezenkívül óriási heliotrop-kötegek bontakoznak ki az asszony meg a tájék körül s a lila bogáncs kellemes illatával áldoz Lulu szépségének. Ezenfelül még irist is vennék, fehéret, kéket meg liiát, meg aranykalászokat.

Forró nyárban vagyunk, az évnek ama szakában, mikor a szűz természet asszonnyá fejlődik s magára ölti szédítő palástul a vetések arany pompáját s a leperzselt rétek bronzvörös csillogását.

Lulut egy tisztáson pillantjuk meg, valóságos virágözön közepén: a vörös, rózsaszínű, tejfehér meg lila mályvák, a biborpiros és fehér rózsák, kábító illatú, paradicsomi láttérként borulnak a meztetlen asszony köré, kinek bájos fejét hajának szőke tömegén kívül még egy magafonta virágkoszoru is koronázza. Lulut a nap heve az erős illat meg az oceán felizgatták: átengedi magát a koca szerelmének, ki most már teljesen bírja őt.

A kép aljában a világosság bekapaszkodik a tenger hátán kattogó kis hullámfodrokba s a viz olybá lesz ettől, az azurkék égbolt alatt, mint a megolvadt, hömpölygő érc-tömeg.

A sertés rávetette magát a szőke asszonyra s dédelgetve simogatja a rózsaszínű, de durva bőrével. Orrával felturja az aranyos-vörös rejtekhelyeket s elveszi tőle szívét, melyet tavasszal még maga után vonszolt az asszony a galagonyában.

Lulu bágyadt s egyszersmind sugárzó a szerelemtől; a nyár heve és a gyönyörök megrészegítették. Kimerülten nyugszik virágágyán, jobb kezében érett kalászt tart s ezzel a mellette terpeszkedő szeretőjének ajkait csiklandozza; ez utóbbi már megundorodott némileg a csóktól. És mind a ketten, Lulu meg a koca, kinek zsákmányul odaadta szívét, kölcsönösen dédelgetik egymást itt, hol egyebet sem látni, mint kelyhet, kelyhet és megint csak virágkelyhet. A távolban, a sziklafalba vájt ösvényen még több kis sátyr tipeg ide-oda nyugtalanul, szerelmesem és szörnyű féltékenyen.

És ime, most eljőve az Ősz.

Lulu elérkezett a virány legvégébe, egy nagy kékszínű tó partjára, melynek gyengén bodorított vizében a palaszürke ég tükröződik. Az alkony lengé ködében a víz körül fekete törzsű fák merednek ég felé, lombozatuk már rozsdásodik, a levelek barnák s aranyzománcosak. Leszakasztja őket csakhamar az őszi szél, magával sodorja egy darabig, míg végre játszián szétszórja a fonnyadt gyeptájon.

Napáldoztával a fák szép lilás árnyalatokat öltenek, de a közeledő éj csakhamar kioltja e rövid pompát is. Az égbolt kialszik, a nap haláltusáját küzdi a látóhatáron s utolsó égő lángjaival a fákat öleli körül.

A kék tó tükörén, elszórt magas vízi füvek, bársonyos fehér nympheák, meg homályos-zöld, lomha, tányérformájú levelek között, karcsú hattyuk úszkálnak. Hallgatagon, féhéren, büszkén siklanak tova.

Lulu elrepül a tó fölött s elhagyja a sertést, ki a par-ton állva sír. Kerek, sárga szemei, zöld karikás irisökkel, könnyekkel telvék. A tó partján kuporog szegény, lelógó fülei szánalmasan verdesik ráncos orrát, mialatt tekintetével a tovaszálló asszonyt követi, ki oly karcsu, botticelliszerű s kinek imádott kegyetlen arcát szőke haja dicsfényként övezi.

Lulu félig hátrafordul s rátekint az elhagyottra; szívét

már visszavette tőle. Virágzó nádas hullámzik körülöttük. Hattyuk, vízi liliomok, sirályok és novemberi virágok környékezik őket; a szél kegyetlenül pusztítja el a virágkoronákat, miután letépte kocsányaikról. A nyár eltávozik, kifosztva ékszereiből, melyeket az irigy ősz senki által nem ismert rejtekekbe dug el. Ő, Lulu, gond nélkül távozik. Emlékszel-e még, kedvesem, verseidre, a te rossz verseidre? Az ilyen festő-poétától, mint te vagy, nem telik ki jobb:

ÖRÖKKÉ; meg holnap és SOHASEM.
Igy mulának el bájaid asszony,
Mint mosoly, mely fölissza a könnyet.

Látod a koca még mindig imádja a gonosz asszonyt és ismét eszembe jut egyik versed esztelen költőm:

Lettél vón' kegyetlen
Számomra egyetlen
Maradhatál mindvégig;
De hogy szíved is adtad,
Most im túlados rajtad
Ismerve hiúságtok.

Lulu tudja ezt jól és hogy örökké szeressék, ő távozik
ELŐSZÖR.

S most következik a szerelemmel üzérkedő nő történetének négy évszaka közül az utolsó, a Tél.

Lulu, kit a satyr még mindig üldöz, hogy visszavehesse tőle szívét, egy fenyvesekkel szegélyezett tisztásra menekült. A komoly túlevelüeket december fagya zuzmarával hintette be. A szőke és teljesen meztelen Lulu, ellebeg a homályos ezüst, majdnem ólomszínű napkorong irányában; a fenyves sűrűjében támadt nyiláson keresztülszűrődik beteges fénye; ez a nap meggémberedett, valósággal beteg. Ez utolsó belövelő sugarak fényében tovaszáll az asszony, fehérén alig halvány hajnalszínűen; eroticus ajkai bíborosak és jobb kezének ujjai becses mozdulattal kulcsolódnak egy száraz, kihalt fagyalacska közé, melyen nem maradt sem rügy, sem virág.

Ezenközben a hó szünetlenül kavargó föld felé, fehér pelyhei megakadnak itt is, ott is, olyannyira, hogy a száraz,

kifosztott ágacska áprilisi fehér orgonává változik, mert a virágok valamint az asszonyok szakadatlanul ujjászületnek.

És így, Lulu mosolyra vonja szerelemtől meg vértől piros ajkait s ujjabb diadalát ünnepli a tél apothéozisa közepette; rátekint a satyrnak, egy halmaz rőzse meg száraz szederceserje aljában elterülő tetemére; félig elfödte már a tél halotti lepte.

Hogy elhagyta szerelmese, ki az örömök idejében szívesen szegődött társául, hogy később, a mostoha időben — a mint illik is — visszavonuljon tőle, kétségbeesésében megölte magát és Lulu elszáguuld másfelé, magával viszi szívét más szeretők számára, míg körülöttük hollók kárognak és csapdosnak szárnyaikkal; a panaszkodó varjúsereg pedig hosszú értekezletre gyűlik össze a fekete faágak és dérrrel fehérre porozott fenyőtobozok közt.

Hókristályok, hosszú jégcsapok, rikoltozó hollók, hóvirág és karácsonyi rózsák nyílása képeznek foliót a karcsú, fehér gyönyörű test tovaszállásához. A sangvinikus ajkú, szőke Lulu jövő tavasszal, ha újra elérkezik a bimbózás ideje, ismét maga után fogja hurcolni szívét, más szeretők, más seretések számára.

Miután elmondotta symbolistikus történetét, melyet szélye diktált neki, Lulu felszökött a druidakőről, hol eddig barátja közelében pihent s elmerülve szemlélé a szomorú öblöt, hol szünet nélkül sóhajtoznak az elhaltak lelkei s mormognak a hullámok. A következőket mondá az elmélázó festőnek, kinek égő pillantása csodálattal tapadt kedvese beszédes ajkaira, égő szemekre:

— Én magam is, oh György, gyakran vonszoltam meg szívemet.

— Túlságos g y a k r a n.

Átdolgozta: **Sch. Willi.**

Őszi alkonyatok.

Irta : Jób Dániel.

Befejezés.

És itt Pesten is látta. Nappal el volt foglalva, négyig dolgozott, nagy rajztáblákra hajolva, körzőkkel, sinekkel, háromszögekkel. Akkor megebédelt, hazament és nehéz csillagászati könyveket olvasott, hogy ne gondoljon a feleségére. Elővette Houzeaut és hat óráig még valahogy csak megfértek a fejében Copernicus, Kepler és Newton. De aztán elkezdtek táncot járni, megjelent előtte Tycho de Brahe és kiöltötte rá a nyelvét. Össze kellett csapnia a könyvet; külvilágban is, már besötétedett, nem bírta már tovább az olvasást. És ilyenkor mindig kinézett az ablakon. Az őszi alkonyatokat nézte, bennök az utcát: mikor esős volt, mikor hideg, mikor szél fujt, mikor a felhőktől az ég barna volt, mikor az alkony sötét tónusai közé halkán leszálltak a párák és a ködök. Már októberben jártak és sok ember már bundát hordott. Erről eszébe jutott a tél és erről újra, újra az, hogy milyen rettenetesen egyedül van. Kalandozó, vadul ugrándozó gondolatjárása hirtelen visszavezették Ternőre, a furcsa, érdekes, különös asszonyhoz. Hogy' állt ott; és mennyi boldogtalanság volt a nézésében. Két boldogtalan — gondolta — akik közül az egyik helyben marad, a másikkal meg továbbát a vasut. Fogják-e még valaha egymást látni? Sohase. Pedig talán mi sem lenne könnyebb annál, mint hogy megértenék egymást.

— Hátha fölkeresném? — gondolta egyszer.

Elmosolyodott. Mily ostoba is az az ember, akinek fájdalma van; a vigasztalás minden csekélyke szalmaszálába belékapasztkodik. Nevetséges, — hát hogy tudhatná ő, hogy miféle asszony az? Hogy megtudná őt érteni? Mi bizonyítéka van erre; csak a legkisebb jel is. — Nincs, nincs semmi.

De ahogy így estéről-estére vitázott magával, feleleteket és kifogásokat talált ellenvetéseire. Azért, hogy nincs bizonyosága — gondolta — azért még nem bizonyos, hogy az asszony ne tudná megérteni őt; vannak dolgok, amelyek bizonyíték nélkül is biztosak s talán ilyen ez is. Ő kételkednék ebben? Ő, akihez a felesége forró leveleket írt; hogy mennyire szereti; senkisem volt nála bizonyosabb valakinek

a szerelme felől; és mikor aztán hazajött, mégis: üres volt a szoba. «Mondja meg a gazdájának, — különben, ne mondjon semmit.» El fog utazni Ternőre s valami módon megközelíti az asszonyt.

A gondolat lassan kimélyedett benne. Már nyugtalan volt, már ideges. Ternő, Ternő, — egyre ez dolgozott benne. És mikor már olyan izgatott volt, hogy még olvasni sem tudott s a munka sem ment, elhatározássá nőtt a terve. Elmegy, elmegy. Kárpótlásért, elveszett feleségéért, nyugalmaért és boldogságáért. Elmegy az asszonyért, elmegy.

A vonaton kitervelte, hogy hogyan fogja az asszonyt megközelíteni. Alkonyatkor fog megérkezni; a férj, az állomásfőnök kint fog állni a vonat előtt. Elmondja neki, hogy a szomszéd állomáson ő vezeti a munkálatot és hogy reggelre Ternón van valami dolga; nem akarja kétszer megtenni az utat, és nagyon szépen megkéri, ha nincs terhére, adjon neki éjjelre szállást. Az állomásfőnök meg lesz tisztelve, fölvezeti a feleségéhez, bemutatja. Aztán valami dolga akad, kimegy. És akkor föláll, meghajlik az asszony előtt és nagyon egyszerű hangon, nem siránkozva, elmondja neki, hogy fáj a szíve s hogyan vágyódik reá. S a végén azt mondja:

— Érted jöttem.

Az asszony kezd majd beszélni: «Itt élek, száz kilométerre a világtól, az élettől. A férjem nem ért meg, senki . . .» Roppant gyöngédséggel fognak egymással beszélni. Ő megcsókolja az asszony kezét, egymás szemébe néznek, hosszan, és akkor már megértették, hogy ők ketten egymásra vannak utalva, hogy egymásnak rendeltettek, hogy idáig tévelygés volt az életök, innen a sok félreértés és szomorúság.

Lizovics csöndesen elszunnyadt, a kalauz költötte föl:

— Mindjárt Ternőre érünk.

Frissen pattant föl. Künn rozsdavörös októbervég; egészen sötét volt, a nehéz párán halaványan világoltak át az állomás lámpásai. A vonat megállt, a férfi leugrott, egyenesen az állomásfőnöknek tartott.

— Lizovics Sándor mérnök vagyok. A szomszéd . . .

— Tartom szerencsémnek. Vendégszobánk üres, az asszony teát fog főzni.

— Sikerült! — újjongott belül Lizovics. És fölnézett az ablakra, ahol kétszer látta állni az asszonyt és azóta is, képzeletében annyiszor, annyiszor. Az ablak világos volt, bent égett a lámpa, de az asszony nem állt a helyén.

A kis, kopogós falépcsőn fölmentek az emeletre. Az asszony nagyon barátságos volt; mosolygott; kövérkés arca csupa derű volt.

— Már ismerem önt — mondta a mérnöknek.

Lizovics elpirult, a kétszeri találkozásra gondolt.

— Hát látott már valahol? — kérdezte. Talán, talán... a vonat ablakában?

— Nem, ott nem. De tudtam, hogy a szomszédban mérnökök dolgoznak, Lizovics János a főmérnök és le írták a külsejét. Mért nem tetszik leülni.

Helyet foglaltak.

— Mi ujság Pesten? — csacsogott az asszony. — Óh, itt nagy az unalom. Idáig legalább kiülhettünk a kertbe, de most hűvös van, nemsokára fűtünk. Meddig marad?

— Holnapig.

— Csak? Kár. De talán visszatér még.

— Talán, — mondta Lizovics s egy kicsit elgondolkozott.

Kis szünet. Azután megszólalt a férj.

— Adjatok pálinkát a mérnök urnak. Én egy percre leszaladok; meg kell mondani, hogy a második vágányra kell tolatni a teherkocsikat. Ökröket visznek. No, mulassatok; fölküldjem Stört?

— Küld — mondta az asszony. És Lizovicsnak magyarázta:

— Stör, a gyakornokunk. Nagyon úri fiu.

Egyedül maradtak. Lizovicsnak az arcába szökött a vére. Érezte, hogy a szörnyű, a rettenetes, a nagy pillanat ez, amelyben a sorsa eldől. Csönd volt, mind a ketten hallgattak, lent halkán hangzott a jelzőharang csengése. És egymásra néztek, a férfi égve és szenvedélyesen, az asszony kíváncsian, érdeklődve. Azután tettenérték egymás pillantását s ekkor mind a ketten lesütötték a szemüket. Egyideig a padlót nézték ezután.

Nagysokára tudott megszólalni a férfi:

— Nehéz megkezdeni — mondta egyszerűen és csöndesen.

— Mit?

— Semmit. Hát, — a beszélgetést. Tudja, a bevezetés. Meg fog-e érteni?

Az asszony kissé sértődötten mondta:

— Hát olyan ostobának tart? Nem vagyok én olyan értelmetlen.

— Világért sem, hogy mondhat ilyent? Azt akarom mondani, várjon, előbb valamit kérdezek.

— Mondja már.

— Hát, — hogy érzi magát itt.

Lizovics előrehajolt, nagyon föl volt indulva. Az asszony ránézett:

— Ez az egész?

— Ez. Ugy értem: meg van-e elégedve; — nem bántja-e semmi; — boldog-e?

A férfi lehunyta a szemét, mint a nő, aki érzi, hogy most szerelmi vallomás fog következni. Mit fog mondani? Azt fogja mondani: «Láttalak, ismerlek a vonat ablakából és vártalak, vártalak.» De nem. Az asszony vállat von és bizonytalanul mondja:

— Nincsen semmi bajom. És úgy tett, mintha gondolkoznék; hátha talán mégis eszébe jut valami.

— Semmi baja? — és ebben egy kis csalódás reszketett.

— Igazán nem tudnám . . . Nagyon rendesen élünk, az uram nagyon gyöngéd, mindig megkérdezi: «Nem akarsz valamit, fiam?» A mult hónapban szakácsnőt is fogadott, — nagyon haragudtam, mert azóta épenséggel semmi dolgom, agyonunom magam. Minden évben kétszer fölutazunk Pestre, szabadjegyünk van, olyankor egy hétig is ott maradunk, színház, vendéglő . . .

Az asszony tovább fecsegett, de Lizovics ezt már nem hallotta. A szája lefelé görbült, a fejét lehajtotta; ismét szörnyen fáradtnak érezte magát. A szeme lecsukódott, a nagy darab ember mind kisebb és kisebb lett ott a karosszékekben.

— No, most elmondtam, fejezte be fürgén az asszony. — És most magán a sor. Mit akart mondani?

Lizovics legyintett a kezével. Beteg hangon, valami közömbös, semmitmondó feleletet akart épen adni, mikor betoppant Stör; egészséges, erős, kissé nekézkes fiu volt, nagy, durva kezekkel. Lizovics keze egészen beleveszett az övébe. Meghajlás, a szokott udvariasságok. A férj is bejött, mindjárt kezdte magyarázni a szolgálati szabályzat igaztalan szigorúságát. A háta mögött az asszony rámosolygott a gyakornokra, aki öntelten viszonzta a mosolyt: aztán az asszony lassan mind közelebb és közelebb húzódott hozzá.

Lizovicsban valami összeomlott. Egy világ, egy egész vár, amelynek nem volt talaja, alapja, létjogosultsága, s amely most összedőlt. Az asszony nem szenved, nem boldogtalan, hanem nyugodt ostobácska, vágyak nélkül való, szabadjegyről beszél. A szeme égett, — mit bánta ő vasúti tisztviselők nagy felelősségét. Szórakozott volt, valami idegen világban élt, s ekkor a férj valamit kérdezett, de ő nem tu-

dott reá felelni. A férfi megsértődött, fölállt, valamennyien fölálltak. Egy kínos, szörnyű perc múlt el így, s akkor Lizovics dadogva mondta:

— Nem jól érzem magam, — bocsánat, — az út, — a fejem fáj. — Szeretnék a szobámba menni. De ne haragudjanak, kérem.

Egészen hideg hangon mondta az állomásfőnök:

— Majd a cseléd elvezeti.

És kimenőben hallotta az asszony hangját, amint a férjének odaszól:

— Mi szükség volt, hogy ennek szállást adjál! Igazán nem értelek!

— Beért a szobába, ahol vetett ágy várta. Nem gyújtott gyertyát, a hold éles, tiszta fénnel világított be az ablakon. Két sínpárt látott, teherkocsikat, s az árnyékukat, amely reárajzolódott az árokra. Az ablak a temetőre nyílt és Lizovics e pillanatban arra gondolt, vajjon van-e valami közösség a sok, szétszórt helyen levő temetők közt? Mert őt nem itt, máshol fogják eltemetni. Változtat-e a hely különbözősége azon, hogy halottak együvé tartoznak? Aztán leült az ágy szélére és még sokáig, sok mindenféléről elgondolkozott.

... Felült a vonatra, hazautazott. Éstefelé ért a lakására. Nehéz, ólmos eső esett, hat felé járt. A bőröndjét le tették, az inasa várt, nincs-e valami kívánsága. Nem akart semmit, egyedül akart maradni, és mikor magára hagyták, ledőlt a pamlagra, ott sokáig szivarozott. Egyik szivart a másik után szívta el. Később fölállt, járkálni kezdett. Azután odament az ablakhoz, kinézett a barna, vizes, csillogó tócsákkal teli uccára. Az aszfaltba ültetett fácskák már egészen kopaszok voltak, ágacskáik sovány, kétségbeesetten kitárt gyermekkarokhoz voltak hasonlatosak. Fénylő ernyőik alatt az emberek sietve tovalépdeltek, csak a sarkon ázott a gesztenyés-néni s a háta mögött egy csirkefogó állott, foltos kis-kabátban, nyakán kendővel, zsebredugott kézzel és talán azon töprengett, hogy vajjon lopjon-e, avagy leüssön-e valakit? Ez már téli alak volt; nemsokára tél lesz. Hó fog esni, fagyni fog.

És Lizovics nézte az utcát. Lassu nekiindulással gondolkodni kezdett. Itt áll; és ettől kezdve mindent végiggondolt, újra átélte megcsalását. Lesz-e valaha boldog? A szeme tágrameredt, de az eső most sűrűbben esett, nem látott semmit. Vagy a könny futotta el szemét.

— Miért nem látok? — gondolta. — És mi van az ablakon túl? Nem titkok; és mégis, az élet tele van titkok-

kal. Azt sem tudni, hogy hogyan esteledik. — És miért volt, hogy az élete minden eseménye, minden szomorúsága őszi alkonyaton történt. Miért? Van-e ebben rendszeresség? Ha van, ki intézi? Ki intézte, hogy meglássa a ternői asszonyt? — Hogy' ment el hozzá; és hogy csalódott? Bólintott a fejével és arra gondolt: senkise akarja megközelíteni az álmait; az álmaink csak addig a mieink, amíg nem akarjuk őket megfogni és utolérni. Ha hozzájuk nyúlunk: szertefoszlanak. Amíg az álmaink megvannak, legalább valamink van; de ha ezek is elszálltak, akkor már semmink sincs a világon. Semmink.

Az eső esett, mindjobban esteledett. Az utca kezdett néptelenedni, a kapukat is bezárták; és most már teljes volt a csönd s a magánosság.

Még egyideig állt ott Lizovics. A szobája tele volt füsttel, nehéz kék és szürke füstfoszlányokkal. Aztán megindult, sétált. Mikor odaért az ajtóhoz, a kulcsot megforgatta zárjában. És most ő is elcsöndesedett. Hallani lehetett az óra ketyegését. A kanári nem csattogott, ijedten meg-megrebbent. És komor feketeségével leszállt az éjszaka.

A modern lakás

című vállalkozás az egyetlen Magyarországon, mely a legszerényebb lakástól a legnagyobb szabásúig berendezéseket tervel és elkészít. Műtárgyak és művészi butorok külön kaphatók és megrendelhetők.

IV. ker., Ferenciek-tere 2. sz.

PROLETÁR ASSZONY.

Munkából jövő édes ifju párom :
Hadd törölöm meg izzadt, szép homlokod,
Pihenni fejed — tudom, elfáradtál —
Ide, puha vállamra hajthatod.
Fáradt szemeid csókommal lezárom —
Munkából jövő édes ifjú párom !

Volt-e ma kenyér ? Ó nehéz az élet !
A két kezemmel én is dolgozom.
Az áldozatot — verejtékes munkát —
A nagy oltáron én is meghozom.
A kálváriát veled együtt járom,
Gyönyör ez nékem — édes ifju párom !

Nézd, itt a bölcső. Benn nyugodtan alva
Fekszik szöghaju, kicsiny gyermekünk.
Ne csüggedj, párom ! Mikor rátekintek,
Úgy érzem, hogy az isten van velünk.
Legyen — ha felnő — mindig ezt kívánom —
Olyan mint apja — édes, édes párom !

Ha férfi volnék ! Ó mint tépném széjjel
A megutált, a gyűlölt láncokat !
Mint éleszteném lázadó villámmá
A nép szívében gyuló lángokat !
Szégyen, gyalázat, gyávaság a járom
Melyet viselünk — édes, édes párom !

Eredj a harcba büszke homlokoddal !
Erős karoddal vezess népeket !
Köszöntöm a gyönyörű szabadságot,
És mind a harcoló testvéreket !
Isten áldása legyen a munkádon —
Én visszatértem imádkozva várom. . . .
Eredj a harcba, édes ifju párom !

Janda Matild.

A proletár női munka következményei.

Írta: Lily Braun.

A női munka fejlődése a kiterjedt házi gazdaság fejlődésével utolsó maradékáig, a tűzhelyig egyenlő lépést tartott. Kart karba öltve haladtak. Még pedig nemcsak azért, mert igen sok, eddig a gazdaságnak szolgáló munkaerő felszabadult és szükségkép más keresetre szorult; mivel továbbá ama tény következtében, hogy a gép a kézműtől mindig több talajt hódított el s így a nőket ipari munkavállalásokra utalta és az egykor otthon függetlenül dolgozó kézműveseket is magához ragadta: — a középosztály állandóan csökkenő bevételei és növekvő igényei is csapatoستul küldték az asszonyokat az ipartárt karjaiba. Hogy számuk rohamosan, aránylag még a férfimunkásokénál is gyorsabban emelkedik, statisztikai adatok bizonyítják. A megelőző számláláshoz képest a férfimunkások Németországban 16⁰/₀-kal, a női munkások 20⁰/₀-al szaporodtak; Ausztriában 19⁰/₀ : 47⁰/₀, az Egyesült Államokban 24⁰/₀ : 40⁰/₀ az arány. Amennyiben pedig a proletárlányok nagyon fiatalon kerülnek munkába, alig marad idejük a háztartás megtanulására, nem is szólva arról, hogy szüleiktől háziasság dolgában édes — keveset tanulhatnak. Mikor aztán férjhez megy, vajmi keveset ért a jövedelem helyes, gazdaságos beosztásához és még kevesebb fogalma van arról, hogy az ételeket a higienia törvényeinek megfelelően válassza meg és készítse el. A családi élettől sokkal jobban el van szoktatva, semhogy örömét tudná benne lelteni a nyomorult lakásnak, melyben a munkás rendszeren lakni kénytelen, nem is lehet semmi vonzóereje. Ezért aztán öröme visszamegy a gyárba és a műhelyekbe. A megszokásnál azonban százszor inkább a kegyetlen inség kergeti őt újra munkába. A férjes nőknek a munkában való egyre sűrűbb résztvevése oly

tény, mely mindenütt élénken szemünk elé áll. Németországban 100 munkásnő közül 1882-ben 13, 1895-ben pedig 16 férjes volt. Az utolsó statisztika szerint az ipari munkásnők közül Ausztriában 24 százalék, Franciaországban pedig 30 százalék férjes. Emellett nem kételkedhetünk azon, hogy e számok még felette kicsinyek. Igen sok asszony, aki nem állandóan, hanem csak férjének munkanélküliségétől kényszerítve megy munkába, ezt az alkalmi tevékenységét nem is tüntette fel a kérdezőíven, még pedig — ide tartoznak különösen a háziipart űzők feleségei, — nem tartotta említésre méltónak, hogy férjének segít.

A férjes nők kenyérkeresetének következményei az uralkodó viszonyok közt a lehető legkedvezőtlenebbek. Azokat sújtják legjobban, akik a leggyöngébbek: a gyermekeket. Egy későbbi nemzedék előtt örültségnek fog tetszeni, pedig tény: minél több gyermeke van a munkásnőnek, tehát minél szükségesebb volna jelenléte otthon, annál nagyobb a kényszer, mely őt a munkába kergeti. A kis csecsemőknek nem adhatja emlője éltető nedvét, — hisz a törvényes 3, legfőlebb 4 heti védelmi idő teljesen elégtelen kísérlet arra, hogy rajta segítsenek, — mert a nagyoknak kell kenyérről gondoskodni. A halál pedig ennek következtében letarolja a kis emberi virágokat, mintha bizony nem is érnének azok többet, mint az erdő virágai. És ha felnőnek, akkor sem várja őket kevesebb veszély. Az ucca az ő játszó helyük és nevelőintézetük. Hogy ez különösen nagy városokban nem lehet kedvező hatással, hogy a fizikai és erkölcsi szenny, amelyet kiáraszt, a gyermekeken megragadhat, nem kell bizonyítanunk. A szegény anya nem vak ezen veszélyekkel szemben. Szeretné gyermekeit azoktól megóvni s ezért sokszor a legkülönösebb megoldásokhoz fordul: visszatértéig bezárja a szobába magzatjait, az ágyacskához köti őket. Valósággal borzasztó lesz csupa aggódó, előre gondoskodó szeretetből. Így jönnek aztán létre ama rettenetes szerencsétlenségek, amelyekről az újságok annyiszor megemlékeznek és amelyekkel szemben a bölcs polgár nem tud eleget fecsegni a proletár anyák „nyerseségéről“. A szegény apróságok a kályhához közelednek és el-

égnek, belenyúlnak a vizes-sajtárba, egyensúlyukat veszítik és belefulladásnak, az ablakba másznak, hogy legalább kinézéssel úzzék unalmukat — hisz szórakoztató játékszereik nincsenek — és fejjel az udvarba bukznak, belekeverednek az ágyba és a hazatért anya legifjabbik gyermekét a vánkosok alatt megfulladva találja.

Eme külső és belső veszélyeken kívül, melyek a proletár gyermekeket az anya távollétében fenyegetik, vannak olyanok is, melyeknek az anya hazatértekor is ki vannak téve. Hisz neki akkor sincs ideje magzatjai számára. Főznie, mosnia, lakást kell tisztogatnia és ruhákat foltoznia. Sokkal jobban el van foglalva, semhogy másra is gondolhatna. Nevelő hatást csak felületesen gyakorolhat gyermekeire. Nincs nyugalma arra, hogy lényüket megfigyelje, a sok munka következtében pedig sokkal inkább eltompult, semhogy a gyermeki szellemet a magáéval meg tudná termékenyíteni. Ha a gyermekek elhagyják a házat, rendszeren nem tud nekik útjukra belső tartalmat adni: Hisz már akkor is jó anya volt, ha rendszeren, tisztán tartotta őket, elegendő táplálékot adott nekik és nem küldte őket koldulni, csak ritka esetben tudott felserdülő gyermekek barátnőjévé válni. És mégis az anya szellemi és erkölcsi befolyásán alapszik jórészt az ifju nemzedék fejlődése. A magot, melyet ő gyermekei szívébe, elméjébe ültetett, az életnek semmiféle vihara sem tudja teljesen kiirtani, sőt abból nő gyakran az az erős fa, mely a felnőtt embernek egyedül nyújt védelmet. Így lesz az anya túlterhelése a gyermekek átka és a társadalomé is, amelynek azok tagjai s amelynek jó vagy rossz fejlődése is ezektől függ.

De a férfinak is meg kell szenvednie felesége kenyérkeresetét: az ő számára sincs ennek ideje. Ami rövid időt otthon tölt, azt a háztartásnak meg a gyermekeknek kell szentelnie. Ha mindezt elvégezte, fáradtan dül ágyára. Képtelen részt venni másban, mint a mindennapi nyomasztó gondokban. Így aztán egyre idegenebbé válik férje előtt, nem érti meg ennek érdekeit és mindjárt síkra száll ellenük, hacsak néhány fillérbe kerülnek is. Unatkozva, megharagítva

a rossz gazdálkodástól és rossz ételektől elkedvetlenülítve aztán sok férj mindig jobban és jobban a lebujságban és az alkohol élvezésében keres menedéket. Ha pedig feleségét azzal a szerelemmel szereti, amelyben több az állati, mint az emberi erelem, amellyel csak akkor szereti őt, ha érzékei vágyai tárgyánál egyébnek nem tekinti hitvesét, akkor igen gyakran aláveti magát felesége befolyásának. Ifjusága elveihez hűtlen lesz. Elkülönül munkástársaitól és ügyet sem vet többet a munkásmozgalomra. Szakmája nem érdekli; sőt néha meggondolás nélkül sztrájkterő lesz, hogy otthon a megszokottakban semmi hiány se legyen. A politikai küzdelem rá nézve elvesztette vonzó erejét. Hitvесе szférájába sülyedt, ahelyett, hogy azt magához emelte volna.

A nőre nézve a munkával való túlterhelés testi és szellemi romlást jelent. Nemcsak hogy természetellenesen korán megöregszik, — nézzétek csak a munkásnőket, hány 40 esztendősné asszony már közöttük, — hanem a betegségekkel és gyöngékedésekkel szemben elveszti ellenálló erejét. Nem szánhat magának nyugalmat, még ha rászorulna is. Azért áll be aztán mindenféle szenvedés, amelyek vagy egész életét megrontják, őt munkára képtelenné teszik, vagy korai sírba döntik. Hogy pedig a betegség és a munkanélküliség számukra mit jelent, ezt legjobban meg lehet itélni a munkásbiztosítás áldásaiból, amelyek a szegény, munkára képtelennek éppen csak annyit nyújtanak, amennyi az élethez kevés, az éhenhaláshoz meg sok.

A testhez hasonlóan a szellemet is keményen sújtja a túlterhelés. A tudás kincsei, mint a többi magasabb élvezetek is csak azoknak állnak rendelkezésükre, akik arannyal tudják megfizetni. A proletár nő, akinek az elemi iskola is csak a legszükségesebb szellemi táplálékot adta meg, kénytelen azokat nélkülözni. Bármennyire is sóvárog a tudás forrása után, nincs ideje ahhoz, hogy belőle eleget igyék. Közben aztán lassan-lassan szomjúsága is megszűnik. Még azokért a kérdésekért is nehezen melegszik fel, amelyek a munkásnő élet-érdekeit képezik és munkafeltételeire vonatkoznak. Aztán meg nem tudja felfogni azok szavát, akik őt felvilágosítják,

vagy nem elégszer hallja vagy nem elég alaposan érti meg beszédüket. Hiányzik az ideje és a nyugalma ahhoz, hogy gyűlésekre járhasson, szakszervezetébe íratkozhassék s abban működhessék. Minden ország példája azt mutatja, hogy a munkásnők szervezése majdnem legyőzhetetlen akadályokba ütközik; ezek egyike és bizonyára nem a legjelentéktelenebb: a nő kettős megterhelése. A következmény pedig az, hogy a szak szerint szervezett nők százalékszámát minden országban igen alacsony. Németországban $3\frac{1}{2}$ millió munkásnő közül (ide számítva a cselédeket is) csak 15.000 a szervezett, Franciaországban körülbelül ugyanezen számból 30.000, Angliában kevéssel a 3 millió fölül levőkből 120.000, (nálunk 2 millió közül körülbelül 2500. Fordító.) Ezek a számok a tömeggel szemben majdnem elenyésznek és a jobb munkafeltételekért vívott harcot majdnem reménytelené teszik. Ha a nők égető érdekeit már eleve így megbénítják, mennyire kevésbé lehet arra számítani, hogy a nők társadalmi és politikai kérdésekkel foglalkozhassanak. Hisz ők maguk is beleélik magukat abba a posványos megelégedésbe, mely a felvilágosodás meg haladás legnagyobb gátja.

Hogy akadnak kivételek, hogy még túlterhelt munkásnőknek is jut elég idejük, elég testi és szellemi erejük továbbképzésükre, a gazdasági és politikai mozgalomban való élénk tevékenységre, ez mindennél fényesebben szól a nép elpusztíthatlan egészséges természete mellett és azt bizonyítja, hogy a sok többit is fel lehet a tunyaságból ébreszteni.

Fordította : F a b e r O s z k á r.

Nehéz óra.

Írta: **Thomas Mann.**

— A Schiller jubileumra. —

Fölállott íróasztala, kicsi, hitvány írójósága mellől, szinte kétségbeesve állott föl és lehorgasztott fővel ment a szoba másik sarkába, a kályhához, amely hosszú és karcsú volt, akár egy oszlop. Odanyomta kezét a cserépre, de az már csaknem teljesen kihült, hiszen éjfél régen elmúlt már; így hát a sóvárgott csekély kényelmet is nélkülözve, hátát nekivetette a kályhának és köhögve rántotta összebb a hálókabátját, amelynek hajtókéjéből kilógott agyonmosott ingfodra; orrán keresztül szipákkolt, hogy egy kis levegőhöz jusson, mert náthás volt most is, mint rendszeren. Különös, ellenséges nátha volt az, amely sohase vált meg tőle. Pillái gyúladtak voltak, orra lyukainak a széle kisebesült, fejében és tagjaiban úgy tanyázott ez a nátha, mint valami nehéz fájó ittasság. Vagy tán mindez a petyhüdtség, ez a tompultság a kínos szobaőrzésen múlt, amelyre már hetek óta kárhóztatja őt az orvos? Isten tudná, hogy mit ér vele. Az örökös katarrhus, a melli és altesti görcsök folytán lehet az kívánatos, Jénában hetek, már hetek óta rossz idő, nyomorult és gyűlöletes idő jár, az igaz, érzi az ember minden idegében; sötét, hideg az éj, bőg a kályhacsőben a decemberi szél, árván és elhagyottan, hogy kihangzik belőle a pusztai éjszaka vihara s a lélek gyógyíthatatlan búbánata. De mégse volt jó e szűk fogság a gondolatoknak és vér lüktetésének, amelyből erednek a gondolatok . . .

A kézirat fejénél, az íróasztalon égő két gyertya megvilágította a sivár, józan és kényelmetlen hatszögletű szobát, a ferdekockás tapétát, amelyen tojásdad keretű szilhuettek lógtak, a fehérre meszelt padozatot, amely alatt úszkált a dohányfüst, meg a négy-öt vékonydongájú butordarabok. Vörös kárpit függött az ablak felső keretén, arányosan két zászlócskába oszolva; meleg, élénk vörös volt a színük, és ő szerette őket, nem is tudott meglenni nélkülök, hiszen valami érzékiséget, valami gyönyört vegyítettek szobája érzéketlen, tartózkodó szerénységébe . . .

Ott állt a kályhánál és gyors, fájdalmasan erőlködő hunyorgással tekintett a munkája felé, amely elől ide me-

nekült, e teher, e roskasztó lelki gyötrelem, e tenger felé, amit ki kell innia, e végzetes föladat felé, mely büszkesége és nyomorúsága, ege és kárhozata. Vergődött, elakadt, megállott — már ismét, már ismét! Az idő az oka, meg a katarrhusa, meg a fáradtsága. Vagy tán a mű? A munka magában véve? Amely nem egyéb szerencsétlen és kétségbeesésre szánt fogantatásnál?

Azért állt föl, hogy kissé messzebb jusson tőle, mivel a kéziratból való térbeli távolság azt szokta eredményezni, hogy átlátása, bővebb szemlélete támad az embernek és inkább megéli az eszközöket. Bizony, megtörtént, hogy lelkesítette a megkönnyebbülés, ha elfordult a küzdelem helyétől. És ez ártatlanabb lelkesedés, mintha likőrt vagy erős feketekávét iszik az ember . . . A csésze ott van az asztalkán. Hátha átsegíti az akadályon? Nem, több nem kell! Ettől nemcsak az orvos, hanem egy más, egy sokkal tekintélyesebb valaki is óvta, intette: az a másik, az ottan, Weimarban, akit ő ellenséges vágyódással szeret. Az bölcs. Az tud élni, alkotni, nem gyötri magát, önkímélettel van tele . . .

A házban csöndesség honolt. Csak a szél süvöltözött odalenn a vár romjában és az eső verődött neki az ablaknak. Aludt mindenki, a házigazda meg az övéi: Lotte és a gyerekek. Egyedül virrasztott a kihűlt kályha mellett és keservesen pillantgatott a műve felé, amelyben hinnie beteges elégedetlensége nem engedte . . . Nyaka hosszan kifehérlett a gallérjából! és kabátja szárnyai közül kilátszott a befelé görbülő lábaszára. Vörös haja ki volt simítva magas gyöngéd homlokából, halántékain a halványan érezett öblöket födetlenül hagyta és ritkás fürtökben borult a fülére. Hirtelen fehér hegyben végződő nagy, hajlott orra tövében összeért a hajánál sötétebb színű erős szemöldöke, amitől a mélyenfekvő, gyúladt szempár szinte tragikus tekintetűvé lőn. Minthogy kénytelen volt a száján keresztül lélegzeni, szétnyitotta keskeny ajkait; pörsenéses, szobai levegőtől megfakult arca pedig behorpadt . . .

Nem, így nem jó, hiába minden! A hadsereg! A hadsereget kell megjelenítenie! Az egésznek a hadsereg az alapja! Ha szemmeláthatóvá tenni nem lehet, gondolható-e olyan óriási művészet, amely azt rá bírja erőltetni a képre? Meg azután a hős: nemis hős; nemtelen és hideg. A helyzet hibás, a nyelvezet hibás, az egész egy terjengős, rideg, száraz és lendület nélkül való történeti értekezés, elveszett munka a szinpadra nézve!

Jó hát oda van. Vereség. Elhibázott vállalkozás. Bukás. Megírja majd Körnernek, a jó Körnernek, aki hisz benne. aki gyerekes bizalommal csüng az ő géniuszán. A jó barát csufolódnék, könyörögne, zsörtölődnék; Don Carlost juttatná eszébe amely szintén gyurás-gyötrődés közepette született s annyi kín után végül mégis messzehíres, dicsőséges alkotásnak bizonyult. Csakhogy akkor még máskép járta. Akkor még az a férfi volt, aki szerencsés kézzel nyult a dologba és diadalt fakaszt belőle. Vergődés, gyötrődés? Akkor se hiányzott. És beteg volt, sokkal betegebb, mint most, és ágrólszakadt nyomorgó, a világgal meghasonlott, lesujtott és koldus az emberi javakban. De fiatal volt még, fiatal! Bármennyiszer, bármi mélyen roskadt is le, megint rugékonnyan pattant föl a szelleme s a bú óráit a hit, a belső diadal percei váltották föl. Ezek se jönnek immár, el-elmaradoznak. A lobogó hangulatnak egy éjszakáját, amelyen geniálisan szenvedélyes fényben villant föl az ember előtt, hogy mi válhatnék belőle, ha mindig ekkora ihlete volna: hétszámra tartó sötétséggel és benuzsálgással kell megfizetnie. Harminchét éves létére már kifáradt és végét járja. Nem él már a jövőbe vetett hite, mely csillaga volt a nyomorában. Így áll a dolog, ez a kétségbejítő igazság: a szükség a kicsinység évei, amelyeket ő keserves próba esztendőnek nézett, ah, azok valának igazában a dus, a gyümölcsöző évek; most pedig, hogy jómaga a szellemi szegénylegénységet holmi tisztességes polgári viszonyokkal cserélte föl, van része hivatalban, kitüntetésben, van felesége, gyereke: most kiapadt már, kimerült. Lemondani, elcsüggedni. — egyéb nincsen hátra. Nyögve szorította a kezét a szemére s átsietett a szobán, mint akit hajszolnak. Olyan iszonyú gondolata kerekedett, hogy nem birt azon a helyen maradni, ahol ama ötlet megfogamzott benne. Leült a székre a fal mellett, összekulcsolt két kezét a térdei köré lógatta és zavarodottan meredt a deszkákra...

A lelkiösmerete... milyen hangosan szólalt meg a lelkiösmerete! Vétkezett ő, egész életében vétkezett maga ellen, gyöngye szervezete ellen. Ifjúkori kicsapongásaiért, az átvirrasztott éjjelekért, a szoba dohányfüstjében töltött napalokért, a pusztán szellemi, a testet semmibevevő életmódért, a munkára sarkaló izgatószerékért, — mindenért — ah — lakolnia, most lakolnia kell!

És ha úgy van, perbeszálhat-e az istenekkel, akik ráküldötték a bűnét, kirótták a büntetését? Ugy élt, ahogy élni kénytelen volt, kifogyott az időből, hogy bölcsen, hogy meggondoltan éljen. Itt, a mellének egy helyén, ha lélegzik, ha

köhög, ha ásít, mindig ezen az egy ponton ez a fájdalom, ez a kicsiny, ördögi, szűrő és öldöklő figyelmeztetés, amióta öt esztendővel ezelőtt Erfurtban meglepte őt a lázas katarrhus, a heves mellbetegség, — mi légyen ez? Voltaképen jól tudja, hogy mit jelent, beszélhet az orvos, amit akar vagy amit mondhat. Nincs rá ideje, hogy okos kimélettel gondozza magát, hogy szelíd erkölcsösséggel lássa el a házát. Amit el akar végezni, megteni mindjárt, még ma, hamar . . . Erkölcsösség? Miként is lehet az, hogy épen a bűn, az emésztő ártalmasság iránt való odaadás látszik előtte erkölcsösebbnek, mint akár-micsoda bölcsesség és hüvös mérséklet? Nem ez, nem a jó lelkiismeret megvetendő mesterkedése az erkölcsös, hanem a küzdelem és a szükség és a szenvedély és a gyötrellem!

A gyötrellem! . . . Hogy duzzasztotta keblét ez a szó! Fölegyenesedett, a karjait összefonta; összenőtt vörös szemöldöke alól kivillanó tekintetébe szépséges panasz öntött lelket. Még nem nyomorúlt, addig nem nyomorúlt, amíg büszke és nemes névvel bírja illetni a nyomorúságát. A legutolsó, a legrosszabb dolog az, hogy alacsonyan gondolkozzék önmagáról. Egy a szükséges: a törekvés arra, hogy szép és nagy nevet adjon életének. Mit okozza szenvedésért a szobai levegőt, a betegséget! Csak arra legyen elegendő az egészsége, hogy a testieknél messzebb lásson, messzebb érezzen! Naiv csak ezekben legyen, máskülönben terjedjen ki mindenre a tudása. Hinni tudjon a fájdalomban, hinni . . . Hitt is benne oly mélyen, oly bensőséggel, hogy e hit szerint semmi se lehetett hiábavaló vagy rossz, ami szenvedéséből fakadt. Pillantása átröppent a kéziratra és karjai szorosabban fonódtak a mellére . . . A tehetség magában is — nem volt-e fájdalom? S ha szenvedést okoz neki az ottan, az a boldogtalan mű, nincs-e az rendjén s nem tekintheti-e azt inkább kedvező jelnek? Sohase hamarkodott el még semmit, bizalmatlansága csupán akkor kezdődhetnék, ha ezt követné el. Csakis a kontárok, a dilettánsok hebehurgyásokodnak, meg a hamar-elégedettek, a tudatlanok, akik nem élnek a tehetség nyomása és fegyelme alatt. Mert hát, hölgyeim és uraim odalenn a földszinten, a tehetség nem valami könnyelműen tákolgató, nem teketória nélkül való tudás. Gyökerében szükséglet az, kritikai sóvárgás az ideálért, amely nem kintalanul teremti és fokozza tulajdon erejét. A legnagyobbaknak, a legkevésbé elégedetteknek tehetségük a legcsepesebb korbácsuk . . . Nem panaszkodni, de nem is dicsekedni! Szerényen, türelmesen elmélkedni arról, ami ránk rovatott! A terhet, a fáradozást, a küszködést, a kínládást kicsinek látni, semmibe venni — ez teszi a nagyságot!

Fölállt, elővette a szelencéjét és jóízűen tubákkolt, azután oly sebesen lépdelt a szobán keresztül, hogy meglobbant bele a gyertyák lángja . . . Nagyság! Rendkívüliség! Világhódítás meg a név halhatatlansága! Az örök ismeretlennel minden boldogsága mit ér e szertelen célhoz képest? Ha ismernék, — ismernék és szeretnék a föld népei! Ám locsogjatok önzésről ti, akik nem tudtok semmit e kényszerű álm édességéről! Ami rendkívüli, az önző, ha szenved. Törődjete csak magatokkal, úgymond, ti küldetéstelenek, akiknek e földön oly könnyű a sora. S a nagyravágyás azt mondatja: hát hiábavaló az életem? Naggyá kell tennem! . . .

Orra cimpája kitágult és révedezve is fenyegető volt a tekintete. Jobb kezét mogorván, mélyen dugta be a hálókabátja hajtókájába, míg balja ökölbeszorítva lógott. Sovány orcáját előntötte a futó pirosság, a művész önérzete, önmaga iránt olthatatlan szenvedélye parazsának fellobbanása. Jó ismerőse volt e meghitt mámor. Hisz néha csupán a kezét kellett szemlélnie, hogy megteljek önmaga iránt lelkes gyöngédséggel, amelynek szolgálatába szegődttette művészetének és tehetségének minden fegyverét. Kénytelen volt ezzel; nem volt ebben semmi nemtelen. Mert még ez önszeretnél is mélyebben élt benne az a tudat, hogy mindazonáltal, bár érdemtelenül, de szükségszerűen, önzetlenül emésztji, áldozza föl magát valami fönségesnek az oltárán. És arra volt féltékeny, hogy nála nagyobb ne lehessen senki olyan, aki e fönségért nem szenvedett annyit, mint jómaga.

Senki! . . . Megállt, kezét a szemére nyomva, felső testét oldalvást fordítva, kitérve, menekülve. De szívében érezte már a kikerülhetetlen gondolat fulánkját, ahogy eszébe jutott az a másik, a derűs, a boldogan érzéki, az isteni öntudatlanságú, az ottan, Weimárban, akit ő ellenséges vágyódással szeret . . . És, miként mindenkor, mély nyugtalansággal, mohósággal és buzgalommal érezte magában föltámadni azt a szándékot, hogy a tulajdon valóját és művészetét a másikéval szembeállítsa, attól elválassza . . . Ő-e hát a nagyobb? Miben? Miért? Vértől csak azért is-sel ő győz-e hát végül? Avagy tragikus játék lesz valamikor a bukása? Hogy isten, az meglehet, — de nem hős. Csakhogy könnyebb istennek lenni, mint hősnek! — Könnyebb . . . A másiknak nagyobb a könnyebbsége! Hogy szerencsés, bölcs kézzel tereli szét a megismerést és az alkotást: ebből fakadhat a derültsége, kintalansága, ez teheti buzogva termékennyé . . . Akarni a nehézséget . . . Ki sejti azt, hogy mennyi önfegyelmelésbe, önlegyőzésbe kerül neki egy-egy mondata, egy-egy szoros

gondolata? Mert ő végtére is tudatlan, kevésbé iskolázott, búsán és merengve álmodozó. Juliusnak egy levelét megírnia nagyobb munkájába került, mint a legjobb jelenetet megcsinálnia, — s ép ezért nem amaz volt-e magasabb rendű? Az anyag, a matéria, a formába öntés felé való első rítmikus kényszertől a gondolatig, a szóig, a képig, a sorig: mekkora küszködés! minő kínösvény! A sóvárgás csodái valának művei, a formára, külsőre, kikerekítésre való sóvárgása, a másik tiszta világába való epedése, hiszen az a másik rögtönösen és isteni ajkkal hívja nevén mindazt, amit csak elgondol.

Mégis, csak azért is: ki van művész ő hozzá fogható, költő hozzá hasonlítható? Kicsoda teremt, mint ő, a semmiből, a tulajdon kebléből? Lelkéből egy-egy költemény nem sarjadt-e zeneként a létnek tiszta példaképe gyanánt, mielőtt még a jelenségek világában rátermett ruházatra talált volna? Történelem, világismeret, szenvedély: eszközök, örvek csupán valamire, amit belőlük teremteni legkevesebbé se lehet, aminek orfeuszi mélységekben van a hazája. Szavak, fogalmak: nem többek billentyűknél, amelyeken játszik a művészete, hogy rejlett húrokat szólaltasson meg . . . Tudják ezt róla? Dicsérik a jó emberek, magasztalják őt az érzés hevérért, amivel megüti ezt, vagy amazt a billentyűt. Kedves szava, páthosának csúcsa, nagy harangja, melyet a lélek nagy ünnepein húz meg, számosakat csalogat nemkülönben . . . Szabadság! . . . Igazában többet vagy kevesebbet értett rajta, mint ünneplői. Szabadság, — mi légyen az? Talán csak nem egy kevés polgári méltóság a fejedelmi trónnal szemben? Sejthetitek-e vajjon, hogy e szón mit merészel érteni egy lángész? Miben, hát miben álljon a szabadság? Lehet az is, hogy a boldogságban, az emberi boldogságban, e selyembilincsben, e lágy és enyhe kötelességben . . .

A boldogságban . . . Ajkai megremegtek, úgy rémlett előtte, hogy önmagába tér a tekintete s arca lassan a kezébe hanyatlott . . . Belépett a szomszédaszobába. Kékes fény áradt a mécsből, a virágos kárpit pedig néma redőkben borult az ablakra. Megállt az ágy mellett és ráhajolt a vánkoson pihenő édes fejre . . . A gyöngyhalványságú arcon sötét fürtöcske gyűrűsödött, szendergés közben fölnyiltak a gyermekies ajkak . . . Feleségem, szerelmem! Engedtél a vágyamnak és hozzám jöveél, ugy-e, hogy a boldogságom légy? Az is vagy, csak aludjál csöndesen! Ne vesd föl azt a kedves, hosszú árnyékú pilládat, hogy mélyen és homályosan rám tekints, miként olyankor, ha kérdezel, ha vallatsz! Szeretlek,

istenemre, szeretlek. Néha nem akadok rá az érzéseimre, mert sokszor belefáradok a szenvedésbe, a magam kitűzte föladattal való viaskodásba. Nem lehetek túlon túl a tiéd, bened soha tökéletesen boldog nem lehetek annak okáért, ami az én küldetésem . . .

Megcsókolta, elszakadt szunnyadásának bájos melegétől, körülnézett és visszatért. Az óra ütése intette, hogy messzire haladt már az éj s egyszersmind úgy érezte, hogy e nehéz órának a vége is közeledik jóságosan. Föllélegzett, ajkai szorosan bezárultak: ment és megragadta a tollat . . . Semmi töprengés! A lelke sokkalta mélyebb, semhogy szabad volna tépelődni. Csak le nem szállani a kaoszba, vagy legalább nem tartózkodni ott huzamosan! Formát lelteni, nem töprengeni: dolgozni! Kerekíteni, gyomlálni, alakba önteni, befejezni, készen lenni . . .

És elkészült életének műve. Nem jó talán, de készen lett. És amint végére járt, ime: jó is volt már. És lelkéből — zenéből, eszméből — új művek tolakodtanak elő, zengő és csillogó alakzatok, amelyek csodálatosan megsejtetik a a végtelen hazát, miként a kagylóban is benne zúg a tenger, amelyből vétetett.

Fordította: Horváth László.

LEVELEK.

Levelek fekszenek

Előttem halomban:

Én írtam azokat

Menyasszony koromban.

Olvasom, rendezem . . .

— Nem megy az egykönnyen —

S egyikre-másikra

Ráhull egy-egy könnyem.

Oh! mennyi bizalom

Reménység a sorsban!

Mennyi szilárd hit van

E sok apró sorban.

Minden egyes levél
Kincset rejt magába,
Bennök ifjúságom
Egész kincsesháza.

Egy csodás tündéerkert!
Ahogy megálmodtam
Az életet, mikor
Ifjú kislány voltam.
Hol van e szép idő?
A múltba enyészve
S vele szállt, vele tűnt
»Énemnek» egy része.

Az az »én» már halott
S többé föl nem éled,
Ama rózsás napok
Vissza sohse térnek.
Mi maradt belőle? . . .
Szinevesztett írás
Itt a levelekben.
Olvasom . . . rendezem . . .
Könnyel a szememben.

B. Szász Piroska.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

120

A grófnő állapota csak nem javult; az utazást huzni-halasztani tovább lehetetlenséggé vált. Gondoskodni kellett a hozományról, a házat el kellett adni s emellett naponként várták András herceg megérkezését. Moszkvában időzött e télen Nikolai Andreics herceg is s Natasa erősen hitte, hogy András herceg már visszaérkezett.

A grófnő a faluban maradt, de a gróf január hó vége felé Moszkvába utazott Natasa és Sonja kíséretében.

NYOLCADIK RÉSZ.

I.

András herceg s Natasa eljegyzése után Pierre, minden látható ok ellenére érezte, hogy nem folytathatja eddigi életmódját.

Bármennyire is meggyőződötték hangoztatott életigazságai s bárha kezdetben az önmegtisztulás munkája, amit nagy buzgalommal végzett önönmagán, örömet szerzett neki, s mégis András herceg s Natasa eljegyzésével, majd Jossif Alexejevics halálhírének vételénél az élet semmi vonzerővel sem birt reá.

Ebből az életmódból csak pompás szépségü felesége, aki most egy kiváló személyiség kegyeinek örvendett, — továbbá egész Pétervár ösmeretsége s a szolgálat rideg, unalmas kötelmeivel maradt meg.

Ezt az életet a gróf iszonyatosnak találta.

Nem vezetett többé naplót, kerülte a testvérek társaságát, klubba kezdett járogatni, inni s természetesen újból legényemberek társaságához csatlakozott s olyan életmódot folytatott, hogy Wasziljevna Helena grófnő kényszerültnek látta magát a közbelépésre. Kenetteljes, szigorú erkölcsi prédikációt tartott férje-urának, az erényekben bővelkedő élet üdvéről. Pierre belátta felesége szavainak

mély igazságát s a grófnőt a további kétes helyzettől megóvandó, Moszkvába utazott.

Moszkvai óriási nagyságú háza, töméntelen szolganépével s kiaszott vén hercegkisasszony unokanövéréivel volt igazi otthona. A városon keresztül kocsizva szinte gyermekmód örült a számtalan gyertya fényétől világos, aranyozott szentképű kápolnának, a Kreml-tér szűzi tisztaságú havának, bérkocsinak. Igen, ez volt az ő csendes réve.

A moszkvai társaság fiatalja-vénje olyan rég várt vendégként üdvözölte, kinek helye sosem töltetett be mással s akit vágyva várnak vissza. A klubban nem esett meg sem ebéd, sem multság nélküle. S amidőn két palack Margot elfogyasztása után a nyugágyra ledőlt, körülállták valamennyien s elkezdődött a beszélgetés, a vitatkozás, a dévajkodás. Egy-egy mosolya, avagy helyesen alkalmazott éle, nyomban elhallgattatta a mérghangú vitatkozókat. Sőt a páholybeli ünnepi lakomák is unalmasak voltak nélküle.

A tél elején Nikoláj Andreics herceg is Moszkvába költözött leányával. A herceg nagyon megvénült az utolsó esztendőben. Csalhatatlan jelei a váratlan elalvás, a legközelebbi események elfeledésében s abban a szinte gyermekies becsvágyban nyilvánult meg, amelyel a herceg a moszkvai ellenzék vezérszerepét vállalta.

A látogatóknak sajtóságos képet nyújtott ez az ódon ház, óriási fali tükreivel s a francia forradalom idejéből származó butorairaival, hajporos szolgálóival s a letűnt időkből származó éles, okostekintetű aggastyánnal. A herceg ijedt, szelíd nézésű leánya s a csinos francia társalgónő összhangzatosan egészíték ki e milieut. Amit a látogatók azonban elfeledtek, az a háziaknak az e kéthárom órán kívül lezajlott s az idegenek látásától elvont élete volt.

Moszkvai tartózkodásuk utóbbi napjai igen nyomasztókká váltak a hercegnőre nézve.

Itt nélkülöznie kellett kedvteléseit: a jámbor emberek látását s a magányt, amely Lyssija-Gory-ban annyira felüdité. Társaságba nem járt; köztudomású volt, hogy atyja határozott kívánságára tilos volt a meghívásoknak eleget tennie atyja kísérete nélkül s minekutána Nikoláj Andreics gyengélkedése folytán nem hagyhatta el a házat, a hercegnőt sem hívták meg többé sem ebédekre, sem estélyekre. A férjhezmenetel reménységével teljesen felhagyott Mária hercegnő. Bolkonsky Mária észrevette, hogy édes atyja mily tüntető hidegséggel, rosszul leplezett bosszúsággal fogadja a még hébe-korba házukhoz eljártogató házasulandó ifjakat. Barátnókkal nem

birt a hercegnő: moszkvai tartózkodása még a hozzá legközelebb álló két személybe vetett hitétől is megrabolta. Mademoiselle Bourienne-től, akivel szemben a hercegnő azelőtt nyíltszívű volt, undorodott. Juliát, akivel öt évig állott élénk levélbeli eszmecserében, idegenszerűnek találta, amikor szemtől-szemben állott vele. Julia ezidőtájt fivéreinek elhalálozása folytán Moszkva leggazdagabb hajadonai közé emelkedett s a világi élvezetek forgatagába vetette magát. Az őt körülrajongó férfihadról azt hívé, hogy véletlenül most fedezték fel az ő kiváló tulajdonságait. A vén leányok ama korában volt, amikor utoljára nyílik kilátás a férjhezmenetelre, a sorsuk megmásítására. Szomorú mosoly kíséretében gondolt most Mária hercegnő csütörtökönként barátnőjére, most már nem írhat neki, miután — bár a legkevésbé sem örvendett látásának — hetenként találkozik vele.

Moszkvában senkinek sem mondhatta el szíve bánatát, keservét, holott éppen az utóbbi időben érte őt a legtöbb sérelem s fájdalom. András herceg visszatérének s megnősülésének napja mindinkább közeledett s ő bár vállalta a megbizást, még említést sem tett atyjának. Nikolics Andrejics már a Rostov név hallatára önkívületi állapotba esett. Ujabb kín, szenvedés volt a hercegnőre a kicsi, hatéves Nikoluska tanítása. Iszonyattal konstátálta, hogy éppen olyan kiméretlen tud lenni, mint atyja. A tanóra kezdete előtt önuralmat fogadott s mégis, mikor a francia könyvvel kezében leült mellé, az idő legrövidebb egysége alatt akarta a gyermeket beavatni az ő egész francia nyelvtudományába. A gyermek félt nénjétől, aki minden botlásánál összerázkódott, felgerjedt, fennhangon beszélt s a gyermeket kezénél fogva a sarokba állította. Miután már megbüntette, síva fakadt, sirt, a saját indulatos, bőszen egyéniségén s Nikoluska, aki szintén síva fakadt, engedelem nélkül hagyta oda a sarkot, nénje felé közeledett s könnyes szeméiről levonva kezeit, vigasztalni kezdte. Azonban legtöbbet szenvedett atyja ingerlékenysége miatt s ez a durvaságig fokozódott ingerültség mindig leánya ellen irányult. Az utóbbi időben egy újabb rettenetes szokása okozott mondhatatlan kínokat a hercegnőnek, — ez a Mademoiselle Bourienne-hoz való közeledése volt. Az öregnek látszólag tetszett a fia levele által kiváltott tréfás eszméje, t. i. ha fia megházasodik, akkor ő a Mademoiselle Bourienne-t veszi nőül s most oly konoksággal, oly kitartással legyeskedett a francia nő körül, hogy láttára Mária hercegnő alig fojthatta vissza könyeit.

(Folytatjuk.)

Természettudomány.

TÉVES ÁLLATMESEK.
Nem igaz ám az, amit az állatok legendaszerű hősről, királyáról, az oroszlánról, mesélnek. Annyi az egész, hogy ő kegyelme is, ha egyszer megtették királynak, csak a farkát kell hogy csóválja, hát az is fejedelmi. Hja, ez a nimbusz! amelynek azonban az ember sokkal vakabban hódol, mint az állatvilág. Ott sokkal több a Józsa Gyuri, aki midőn a szász királlyal elparolázott és ez megkérdezte végül, hogy kihez légyen szerencséje, azt felelte:

— Ajn ungariser edelman. A kérdésre pedig, hogy hát ő kit tiszteljen, megkapván a választ, hogy a szász királyt, azt felelte:

— Auh sön.

Igy, hacsak a fenevad ki nem tör például a tigrisből, az is csak annyiba veszi a királyt, mint Józsa Gyuri, amíg fokosra nem került volna a sor.

Mert az állatkirály ő felségéről, akivel például Vastagh Géza, az ő jeles portraitistája, szorosabb ismeretségbe keveredett ott az afrikai sivatagokon, határozottan azt állítja, hogy bizony igen gyáva teremés. Szó sincs róla, hogy aféle bátor világhódító lélek szorult volna belé s legszíve-

sebben elkotródik minden veszedelem elől, hacsak eszt nem veszi egészen az éhség. Egyebekben a méltóságos és egyéb cimeres oroszánvadászok „Jägerlatein“-je, amit róla mesélnek. Sőt sokkal több a valóságosság abban az ókori cica-oroszlánban, amely a talpát tartotta, hogy vegyék ki belőle a tüskét, mint amennyi a hősi állatkaraktérből való.

Egy zoologus, dr. Th. Zell, most bőven foglalkozik az állatokról elterjedt mindenféle téves hiedelmekkel és ő is kimondja, hogy az állatkirály a maga valóságában egy egészen ordinaré állat. Az elefántot, orrszarvut messze elkerüli, nehogy kárt csináljanak benne. De még a bivallyal se kezd ki. A kafferék a csordát se féltik, ha jó bika van közte, mert az megkergeti az oroszánt.

Azokon a vidékeken, ahol oroszán is, tigris is akad, a benszülöttek azt mondják, hogy a tigris tépi szét az oroszánt, ha összeverekednek. Darwin is mesél ilyen viadalról, amely egy menazsériában folyt le, a hol véletlenül egy kalitkába került tigris, oroszán. A viaskodás nem volt rövid, de végül a tigris gyürte le holtra az oroszánt. — Nem-

régiben Nápolyban is volt hasonló párbaj, amely azonban nem fejeződött be, mert tüzes vasakkal szétválasztották a két fenevadat, de a nézőközönség nagy megbotránkozására az oroszán volt az, aki a sarokba szorult.

Ugyanugy áll a róka miniszterelnöki talentuma, mint az oroszán királyi virtusa. A rókáról is inkább csak költötték a ravaszsága meséit. Az ő fajsorsosa a farkas például, sokkal ravaszabb állatnak tekinthető. Támadásai, leselkedése, kitartása, ahogy a kiszemelt prédáját követi, sokkal több agyafurtságot sejtetnek, mint a róka közönséges tolvajtempói.

„Egykor egy róka, nagy ehetném, lyukba bebujta, Dombos az oldala lett, nem lehet ám gyere ki!” mondja a klasszikus hexameterszörny. És bizony az ő egyedüli fortélyja a lyukba bebújás. Zell szerint a rókáról való állatmese inkább az emberpsychébe világít, mint az állatjellemben: az ember nagy tolvaj és azért méltányolja a rókát.

*

Van sok tarthatatlan mese az állatokról. Ilyen, amibe még iskolai könyvek is beugranak, hogy a hosszú farku majmok hogy csinálnak a folyón keresztül eleven hidat. Állítólag kikeresnek oly pontot a folyó mentén, ahol két jó magas fa lehetőleg közel

ésik innen is, tul is. És ekkor a majmok az innenső oldalon a fa tetejéről hosszú láncot csinálnak testükből, farkukból és elkezdik a legalsót himbálni. Himbálják, mintha a vurstliban volna a városligetben, míg el nem kapja a tulsó oldalon levő fát. Így aztán nőstényük, aprajuk, az egész sereg átsétál rajtuk. Ekkor aztán a tulsó oldalon levő majomtechnikus ereszti el a fát és zsupsz átlendül az egész lánc maga is a tulsó partra. Dr. Zell csak azon dühöng, hogy ilyen teljesen légből kapott jeleneteket még le is rajzolnak a gyerekek tankönyvébe. No, csak soha életükben nagyobb számárságot ne tanuljanak az iskolában.

—

A HALAK BETEGSÉGEI.
A halak szenvednek a bacillusoktól legtöbbit, még jobban mint az emberek, mondja egy halbetegség-specialista, B. Hofer tanár. Mert ime, ez is már speciális tudomány, a halbetegségek tudománya.

Ez Németországban annyiból jelentős dolognak is mondható, mert ott a haltenyésztés fontos mesterség s a hal nem vadállat többé, hanem a háziállatok birodalmába tartozik.

A halak legnagyobb pusztulását, e specialista szerint, a nagyvárosok piszkos csatornái okozzák, azok bacillusai és azért a halászat érdekében követeli, hogy a városi szeny-

nyet ne eresszék a vizekbe. Amint különben a modern csatornázási rendszer ezt már nem is cselekszi, hanem felfognak minden csatornaszennyet és trágyagyárat csinálnak.

És mindenféle parazita járul még a hal betegségeihez. Az u. n. *Costia necatrix* például egy pántlika-giliszta féle, amely lárva állapotában csakis némely vizimadár beleiben él s gilisztává csak a hal beleiben fejlődik. Ez itt kilyukasztja a hal hasát, úgy, hogy kilógnak a testéből a giliszta pántlikák Csunya nyavalya. De tudják már gyógyítani. Sós vízben mossák a halakat.

Hasonlóan rossz sorsa van a bacillusok miatt a rákoknak is. Úgy hogy néha valóságos pestisragály pusztít közöttük. Amint ki is pusztultak minden tisztátalanabb vízből. Úgy

hogy ma Amerikában például jóformán csak mesterséges ráktenyésztés látja el a piacot. A petéket leszedik a rákokról, külön tenyésztik kor szerint az apraját; propeller kerékekkel keverik a vizet, hogy egymásra ne torlódjanak a picinyek, mert akkor a nagyobb felfalja a kisebbet; szűrőkkel szortirozzák őket nagyság szerint; mossák egy-egy erősebb víz-sodrással, táplálják, levegőt is mesterségesen habarnak a vízbe, néha leponyvázzák az egész vizet, hogy piszok ne férjen hozzá, stb., szóval a rák is házi állat lett.

Ha meg betegség üt ki közöttük, rák doktor vizsgálja mikroszkópon hogy mi a baj és orvosságot kapnak. Ha nem is kanállal, de a vizökbe keverve.

Szerkeszti : Bródy Sándor.

Főmunkatárs : Ambrus Zoltán, Heltai Jenő.

Szerkesztőség : Lövölde-tér 1.

**Kiadja : a Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos : a szerkesztő.
Lövéldé-tér 1.**

**A Jövendő előfizetési ára egy hóra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona.**

Gyűjtőknek minden három új előfizető után ingyenesen jár a „Jövendő“. Aki öt, bár negyedéves előfizetőt gyűjt, bérmentve és ingyen kapja meg Bródy Sándor egy új regényét.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

**A „Jövendő“ kiadóhivatala.
Budapest, Lövéldé-tér 1.**

Nyári és téli gyógyhely.

43.3° C. kénes hévforrás.

Szt-MARGITSZIGETI GYÓGYFÜRDŐ BUDAPESTEN.

Thermal-, iszap-, vihámos fény-, mesterséges szénsav-, forrólég-, mindennemű gyógy- és edző- (Kneipp) fürdők. Svéd gyógytornaterem. — Napfürdő. — 150 hold árnyékos park. —

Csúsz, köszvény, ischias, ízületi bántalmak, emésztő-, szervi bajok, szívbetegség, vesebántalmak, vérszegénység, ideggyengeség ellen.

Szt-Margitszigeti üdítővíz

első rangú szénsavval telített ásványvíz, mint asztali víz legjobban ajánlva. —

Egy hónapra 1 korona.
Negyedévre 3 korona.
Félévre .. .. 6 korona.

MINDEN SZÁM
20 FILÉR

Szerkesztőség és
kiadóhivatal:
Lövölde-tér 1.

Megjelenik minden vasárnap.

23 év óta

angol férfiruha-bérlet

a legjobb

Prospektus . . .
kivánatra
ingyen

beruházkodási
rendszer

Deutsch F. Károly.

Budapest, Andrásy-ut 1. l. em.

GLOBUS MŰINTÉZET ÉS KIADÓVÁLLALAT
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPESTEN,
Aradi-utca 8. sz.

JÖVENDŐ

Szerkeszti

Bródy Sándor

Főmunkatárs:

Ambrus Zoltán

Főmunkatárs:

Heltai Jenő

Megjelenik minden vasárnap. Ezenkívül rendkívüli kiadásban.

TARTALOM:

(b. e.): A becsületszó — Milánói levél. — Sinkievicz Henrik: Két mező. — Sully Prudhomme költeményeiből. — Fáber Oszkár: Tanügyi reformmozgalom. — Kemény Simon: Csönd. — J. Ant. Nau: Force ennemie. — Janda Matild: A rab felesége. — Yartin: A hittérítő — Sas Ede: Lakoma. — Farkas Imre költeményeiből. — Révész Béla: Dijnokok. — Bodor Aladár: A Lengyel Rigó. — Tolstoj Leó: Háború és béke. — Természettudomány: Zenélő halak. — A tengeri rák regénye — Buza és rozs kereszteződése.

Április elsejével új előfizetést nyitottunk a Jövendőre.

Egy óra	...	1 korona
Negyedévre	...	3 korona
Félévre	.....	6 koronával.

Egy női divat áruházról!

Egy jó hírnevű cég üzlete élénk feltűnést kelt ízléses és gazdag áruházával. Ez a cég: **Grünwald és Wahl** (Schreier Viktor utódai) **IV., Váci-utca 26. sz.**

A női divatnak minden ujdonsága föllelhető e párisi nivón álló üzletben. Különösen meglepő szépek az idei tavaszi ujdonságai. Nagy választék különlegességekben, ágyneműekben, pongyolákban, juponokban stb.

Menyasszonyi kelengyék!

A es. kir. szab. Adria biztosító társulat az 1904. évi üzleti jelentése zárszámadásai, melyek folyó évi április hó 26-án megtartott közgyűlésen terjesztettek elő, a következő fontosabb adatokat tartalmazzák. Az életbiztosítási osztályban 52,113,581 korona biztosított tőkéről szóló 8875 ajánlat nyújtatott be, melyek ellenében 46,007.932 korona biztosított tőkéről állíttatnak ki kötvények. A biztosított állag 1904. december 31-én kerek 295½ millió tőke és 758.052 korona járadékra rugott, minélfogva a tőkebiztosításnál 19,511.076 korona tiszta szaporodás mutatkozik. Életbiztosítási díjakban 12,451.993 korona vételeztetett be, míg halálesetek, valamint a biztosítottak életében esedékes tőkék 6,334.142 korona kifizetését igényelték. A kamatláb leszállítására szolgáló pótdíjtartalék az idei 100.000 koronát tevő átutalás folytán 1,800.000 koronára emelkedett. Az életbiztosítási osztály díjtartalékai és díjtvételei, a fenti 1,800.000 koronával együtt, 1904. december 31-én 81,752.772 korona 43 fillért tettek ki s a múlt évhez viszonyítva 5,403.662 korona emelkedést mutatnak.

A tüzbiztonsági ágazatban a díjbevétel 21,961.845 korona, a betörés elleni biztosítási ágazatban 302.809 koronára rugott; ez utóbbi három ágazatban visszbiztosítások címén 10,647.564 koronát s károkért 17,727.451 koronát és a visszbiztosítók részének levonása után 9,487.382 koronát fizettek ki. A tüzbiztosítások díjtartalékai tisztán, azaz a visszbiztosítók részének levonása után 337.187 koronával 7,355.819 koronára emelkedett.

Az értékpapírok árfolyamának emelkedése folytán előállott többlették az árfolyam ingadozási tartaléka utaltatott át. Az alapszerű levonások után fennmaradó nyereségből részvényenként úgy mint tavaly 180 korona osztalék kerül kifizetésre. A társulat tartalékai 1904. december 31-én — a kártartalékot tekintetbe nem véve — 95 millió koronával többet teszen, és pedig: díjtartalék (visszbiztosítók részének levonásával) 81,352,182 korona, kamatláb leszállítására szolgáló pótdíjtartalék 1,800.000 korona, nyereségtartalék 7,489.914 korona és árfolyam ingadozási tartalék 4,414.415 korona. A társulati tisztviselők nyugdíjpénztára és ellátási és takarékpénztára összesen 1,575.515 koronát teszen.

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

A becsületszó.

Emlékezünk reá, hogy Magyarország történelmében számos példája van a nevezetes kijelentéseknek. Egy szó, egy mondás, egy ötlet milliók vágyát s érzését fejezte ki klasszikus formában, melyben a tartalom ereje ölelkezett a megjelenés szépségével; a szárnyaló gondolat pedig megtermékenyítette az agyakat és a szíveket s tett lőn a szó következménye. Egy alkalommal Széchenyi István jelentette ki, hogy „Magyarország nem volt, hanem lesz“. Más ízben Kossuth Lajos figyelmeztette az országgyűlést, hogy „a haza veszélyben van“ és mikor nagyszerű szónoklatának hatása alatt Nyáry Pál kijelentette az ellenzék élén, hogy obstrukció nélkül megszavazzák az ujoncokat, Kossuth meghatva szólt: „Önök felállottak és én — leborulok a nemzet nagysága előtt.“ Deák Ferenc az 1861-iki felíratí javaslatban használta az örök emlékű szavakat: „A mit elvesztettünk, azt idő s jó szerencse visszahozhatja, de amiről a nemzet önmaga mond le, félve a veszélyektől, annak visszaszerzése mindig nehéz s mindig kétséges.“

És íme, most legutóbb Rudnay István főszolgabíró tett

kijelentést Trencsén vármegye közgyűlésén. B e c s ü l e t s z a v á r a kijelentette, hogy alaptalan az a vád, mintha ő a képviselőválasztásnál vesztegetett volna. A megyei közgyűlés e becsületszó alapján nem rendelt el fegyelmi vizsgálatot Rudnay ellen, akinek magánszemélye rokonszenvre is tarthat számot. Mert végre, Rudnay nem is bukott képviselőjelölt, a milyen sok van, hanem megsemmisített képviselő, a milyen alig akad; s hozzá a Kuria alaki okokból fosztotta meg mandátumától. Emberileg érthető, hogy keserűség fojtogatja torkát, amiért a legmagasabb bíróság a választás egy buta formalitásába annyira belekapaszkodott, hogy ennek folytán a törvény hozásának tiszte helyett meg kell elégednie a törvény alkalmazásának feladatával. A személyt tehát sajnáljuk; fogadja részvétünket.

De a b e c s ü l e t s z ó ?

A becsületszó egyénileg, a jóhiszeműség szempontjából, társadalmi használatra nem kifogásolható. De az adott viszonyok között, egy főszolgabíró ajakán, a közgyűlési teremben: szomorú képet világít meg a törvénybe iktatott jogegyenlőség korszakából. Feltárja az emberek közötti rendkívüli különbségeket, a születés aránytalan előnyeit, a társadalmi pozíció elsőbbségét a jogelvek felett, az osztályállam favorizált tagjának kényelemszerető, könnyed gondolatvilágát a cselekedetek elbírálása körül. Bemutatja egyben a magyar közigazgatás egy fejezetét, amely a hivatali helyiség szürkeségébe beviszi a szalonok hangját és kaszinóvá avatja a megyegyűlést, ahol a közhivatalnok úgy ráz le magáról egy reá nehezedő vádat, mint a kaszinói gentleman az „úri“ ember szokta azt tenni kártyaadósságának fizetési határidejével: igéri -- becsületszóra. A kártyajáték instrumentumai közül azonban miért szerepel csupán a becsület-

szó, holott e felfogás szerint e játszmát tovább lehetett volna folytatni a vád kérdésében: Paar vagy Unpaar-ra, elemelésre, felírásra.

De a trencsényi kártya-parthie nyomán nem hallják a börtönök mélyéből az elítéltek rekedt kiáltását? Melyik vádlott nem jelenti ki becsületszavára, hogy börtönbe jutása ármány következménye? Melyik vádlott nem kész esküdni arra, hogy ő ártatlan? A vádlottat nem kötelezi még a törvény sem igazmondásra, hallgathat és hazudhatik s szegény, sohasem jut el odáig, hogy fontolóra vegyék a becsületszavát. A vádlott legfeljebb abba a helyzetbe kerülhet, hogy felmentik becsületszava — dacára, de a szó nem állítja meg az igazságszolgáltatás menetét s nem hárítja el a vádat a szerencsétlen ember feje felől.

Óh, ha hinnének a kis embernek, a névtelennek, az együgyűnek, a tudatlannak akkor, amikor bajba kerül! De a törvények ridegek s azt mondják: a törvény nem tudása nem mentesít. Bűnbe estél, féreg, felelj és bűnhődj. A társadalmi rend érdeke, a jog magasztos elvei nem engedik meg, hogy menekülj azért, mert tudatlan vagy. Ha tudatlan vagy, tanulj; tanulmányozd a büntető törvényt, mert ha azt tudod, megkerülheted a bűnt, mint megkerülik azok a „köztiszteletben“ álló gazemberek, akik a bőrödön, a hiszékenységeden, a tudatlanságodon híztak fel kövérré; de nem kerülöd el sorsodat, ha műveletlen elmével, állati sorban nem vagy tisztában a bűn fogalmával. Minden jóhiszemű ember hisz a Rudnay István becsületszavának. De vajjon az a főszolgabíró, mint iparhatóság és „rendész“ hisz-e a falusi szatócs becsületszavának, amellyel erősíti, hogy a deka-grammjai törvényes súlyuak s ő nem követett el mérleg-hamisítást? Hisz-e a parasztnak, a suszternak, a kofa-asszonynak? Bi-

zik-e a lyukas cipőben, a kopott gúnyában, a rongyban, a mezítelen lábban? Vagy csak a szalonkabátnak van becsületszava? A törvény szerint mindenki egyenlő és a becsület a rongy alatt épen úgy meghúzódhatik, mint ahogy hiányozhatik a „kifogástalan úr“ vakító fehér mellénye alól. Szociális érzék és emberszerető lélek kell hozzá, hogy észrevegyék. De a szolgabírói hivatalokban keresed ezt? Hiszen a magyar közigazgatásban akad olyan rendőrfő és szolgabíró, aki nem kormányzati elvből, nem hivatali túlbuzgóságból, nem bürokrata egyoldalúságából zaklatja a szegény, elesett, vagy esendő embert, hanem teszi ezt mulatságból, hatalmi furorból, tekintély csinálási kedvből, ok nélkül és cél nélkül egyszerűen azért, mert — jól esik neki.

Mikor az oly előkelő, nagyúri parforce-vadászatokra kihozzák a vadas-kertből a rókat, vagy a szarvast és odahelyezik az előre kiszemelt helyre, a lovas vadászok közé, megkezdődik a vörös frakkos urak úri élvezete. Hajrá, a közjük telepített állatnak egérutat nyitnak és mikor ott helyben elbánhattak volna vele — igaz, hogy akkor nem volna „vadászat“ — kergetik és követik árkon-bokron át, míg a szegény pária össze nem rogy. Az arcok olyanok lesznek mint a frakkok, kipirulnak az élvezettől, a hajsza, a cél nélküli izgalom — unalmas az az izgalom, melynek célja van! — új életet önt az elpetyhüdt idegekbe. De e nemes urak csak állatot hajszolnak az élvezetért. Mennyivel különbek azoknál, akik róka és szarvas helyett — emberekre vadásznak és vérző szívű, kábult agyú embereket hajszolnak bele a kétségbeesésbe, a bűnbe, a szégyenbe, a halálba!

Vajjon kirí-e a Rudnay István eljárása a magyar közélet mai korszakából? Ellenkezőleg: harmónikusan illeszkedik abba. Ahol a törvényenkivüli állapot lassanként törvény-

szerü lesz, ahol a belügyminiszter kegyelemből gyártja a diplomákat, ahol ugyancsak a belügyminiszter megtagadja a Keglevich gróf ügyére vonatkozó „magán természetű“ iratok kiadását egy „előkelő idegen“-nek: a magyar képviselőháznak, ahol egy bukott kormány előjogok adományozásával egyenlíti ki választási kontóját, ahol a nemzettel el akarják hitetni, hogy nem érdemes öntudatra ébrednie, ellenben érdemes kitartania a régi rend mellett, amelynél a panamából sápot, a monopóliumból hányadot, a kitüntetésekben cifra cafrangot csak az kap, aki „józanul“ viseli magát, ahol a jogegyenlőséget mindig csak a papíron túrték, de az életből száműzték — ily közéletben a rendi kor teljes kiváltságát élesztgető, az egyenlőség eszméjét csúffá tevő rendszer keretébe tartozik az, hogy egy szolgabíró fegyelmi ügyét ne az igazságszolgáltatás, hanem a lovagiasság szabályai szerint, ne vizsgálat után, hanem elegáns kijelentés kapcsán, ne bíró hókusz-pókuszokkal, hanem kaszinói simasággal intézzék el, házilig — becsületszóra.

(b. e.)

Milánói levél.

(Raffael ellenzéke. — A Lionardo romokról.)

A kosmopolita olasz város képcsarnokában, Raffael oltáros termében, ahova a szent áhitat a mester egyetlen képét, a Szűz Mária eljegyzését helyezte el, egy hosszú szakállú német piktort találtam, aki törődött szemének sajátos, elég irigy gyűlöletével nézte a derús költészet alkotását és remegő kezei az ecsetjével babráltak, másolt. Megragadott a tekintetében az a sajátos haragos vonás, mellyel a munkájára nézett, semmi lelkesedés és inspiráció, csak konok kötelességérzet vezette reszkető kezeit. Beszélgetni kezdtünk és amit mondott, feljegyeztem. Szép, derús, tiszta, amit csinált.

Raffael a creaturák művésze, az érzéstelen, tiszta, ösztönteli báboké, akik a természet verőfényében tenyésznek és néznek maguk elé szeliden, bután. Szűziesek a lányok, mert nincs bennük meg az érzés, az intellectusadta öntudat a bűnre, a szerelemre, derültek a lányok, mert nem lépnek ki a páni berkekből a mozgó forrongó világkatlanba, hanem ülnek egymás mellett összeölelkezve a sugárral, a földdel.

Nincs ám ebben a képben, amit itt lát, még távlatérzék sem, a levegő sejtése vibrál ugyan a színekben, de semmi elhelyezés, csak jó kedv, ösztön az egész.

Hazugság, hogy Raffael új művészi epochát jelent, a haladás, amelyet képei mutatnak, a legnormálisabb fejlődés,

melyet csak a művészettörténet produkált. Semmi ugrás, épen ott tart, mint Bellini az édes, a csodás, aki a sziv hangján is beszél, akinek Madonnáján a verőfényes jóság derüje ömlik el, ez a kép ott van a szomszéd szobában, egyedül elhagyatva. — Nézze meg a lényét, a nemes szépségét, mennyi csillogás, fény benne.

A Praeraffaelismus egyike a leggyűlöletesebb hazugságoknak, mert egy név csak akkor jelenthet epochát a művészetben, ha akár a gondolat, akár a dimenzió vagy technika teljes tradíciókat tépő reformhatalmával lép fel, Raffael pedig nem mutat új felfogást, nem a fantázia titáni erejét, sem a téma merészségét, hanem igenis fejlesztett egy technikát, melyben már elég nagyot és dicsőségeset produkáltak.

Szépek a szemei, tiszták és nemesek, de a témái tényleg abból a világból valók, abból a cseppet sem complex, áttetsző, semmitmondó lágy milieuból, melyben nincs emotív tragikum, hanem valami pogány derű.

Most mondtam nagyot! Nem a vallás madonnáját csinálta Raffael, a keresztény cultus szentjeit minden előzője jobban megközelítette, mint ő. Nem volt benne sohasem a mélység olyan ereje, hogy meg bírta volna testesíteni a vallás ideáljait. Ez a tehetetlensége, mely bizonyára az életének kínzó gyötrelmeit okozta, szerezte meg számára a modern ember izzó bámulatát. Raffael nem akart mást, mint oltárképet festeni, melynek alakjai előtt a hívő lába megroskad, de a lelke atheista volt, a kereszténység gondolata nem birt érzéssé érlelődni benne, nem bírta felemelni lelkének ösztön-

telt derűs humorát, nem szállott az égre, megmaradt a földön édesen, mosolyogva!»

Ez volt a vén piktor beszéde, a teremben összegyűlemllett ezer kezek tapsolni kezdtek, a liberális «Secolo» szerkesztője zajosan helyeselt, mert hisz Raffael munkásságát legfőképen a Vatikán pose-telt birodalma ölelte magához, belőle politikai ügyet csinálnak és én is hallgattam gyönyörrel a beszédet. Az emberi gonoszság sakál érzésével, amelynek jól esik mikor bonckéssel nyulnak bele egy istenített «tradicióba», amely oly hosszú ideig szilárdan és érintetlen nagy posejában él, a rajongó világ lelkében. Örültem a beszédének, mert vibrált a merész, nagy fanatikus meggyőződéstől, amely nem akar mást, mint meghálálni, tisztán meztelenül az igazságot.

Külföldi városban, hideg objectivitasban nézem a környezetet, az ész és Bedecker segélyével kihasználom és fosztogatom a természet és alkotás adta kincseit, de a szívem subjectivitasát, az érzésem pathetikusabb és bensőségteljes hangjait nem adom másnak, mint a magyar földnek és mégis tegnap a Lionardó Utolsó Vacsorájának megható képénél, valami romantikus köd ült a lelkemre, fájdalmat éreztem, hogy az emberiség elveszteni készül szép, nemes és inspiráló csodát, éreztem valami poétikus, szikrázó lelkesedést annak láttára, ami még megvan.

Abból a nedvesség és idő okozta elmulásból még fennmaradt, plasztikus nemes körvonalakban, a nagy ellentét,

Krisztus és a Judás alakja. — Nem jól mondtam, Lionardó többet csinált, mint a hit legendája, a két alak közt nincs olyan tátongó contrast, — a Judás képe nem fertőzött teljesen a lélek pokoli bűvétől, mert a Megváltó környezetének minden lényére: az emberre, a fára, az állatra sugároz egy fény-sávot a maga lényéből, ez a fény előnti az egész asztalt és sugárt ad a Judás arcának is. — Micsoda gyengéd költészet! A trivialításra sehol kínálkozóbb alkalom, a bűnösség páthos-beli képét sehol hálásabb és plasztikusabb módon és könnyebben megrajzolni nem lehetett volna, de Lionardó egyszerű közvetlenséggel csoportosította az apostolok- és köztük Judás alakját, a mester körül patriarchalis szeretet hangulatában bizonyos derűs optimismussal, mintha mondaná: «Ime a jelen jósága, szeretete és boldogsága, nézzétek, örüljétek neki . . . hogy mi lesz holnap, nem akarom tudni.»

Tisztán láthatók a képen, a kezek! Ha Van Dyck a kéz szépségének volt a legnagyobb poétája, úgy Lionardo a kéz jóságának a legnagyobb mestere. A kegyesség kezei az övé a kezek, melyek ontják a könnyörületesség adományait, a jutalmat, a feloldozást, a kezek, melyek belesímulnak a megtévelyedett emberi marokba, a kezek mík szeretnek és megbocsátanak.

Semmi elpuhult virtuozitás nincs a Lionardo kezeiben, semmi a mi alkalmas lenne arra, hogy az iskolában studiumokat csináljanak róla, azok a kezek a nagy vallásdráma egy szervesen összefüggő részei, a kezek, melyek soha sem vettek, mindig csak adtak, sohasem vágtak, sujtottak, csak

egyre véreztek. Beszéltem a patriarchalis hangulatról, amely a képből árad, tovább megyek, a comotió nyugodt, meglegedett mosolyát is látom rajta, nem aszketikus és poseoló hogy úgy mondjam, simbolizáló gondolat volt az, amit Lionardo kifejezni akart, hogy a hit tragédiájának előestéjét tárja elénk, hanem Lionardo a jó emberek harmóniáját adta vissza, amelynek összhangját megzavarja egy kissé a Judás révedező, bizonytalan, vergődő lénye.

A kép egyre pusztul, az idő megemészti. Az angol missek kutató szemei egy évtized alatt mit sem látnak belőle és vele együtt elszáll a jóság utolsó derüs sugara, amely a hideg önzés és léha pompa városát a gyönyörű Milánót átlengette.

EMLÉKEZÉS.

Szerettem én is lobogó, vad lánggal,
A messze multak imbolygó ködén,
Játszottam én is a tüzes zsaráttal,
Szedtem virágot vulkánok tövén —
De ez nem költemény.

Akik cserébe szívért szívet adtak,
A messze multak imbolygó ködén;
Ahol rózsáim legszebben fakadtak:
Azokat — százszor háládatlan én —
Mind rég elfeledém.

De akik kárhozatba vitték lelkem,
A messze multak imbolygó ködén;
Kikért hiába, hasztalan epedtem:
Ma is úgy élnek szívem közepén,
Mint a rózsák idején.

Kiss József.

Két mező.

— Indus hitrege. —

Irta: Sinkievicz Henrik.

Volt két egymás mellett fekvő földdarab, két mérhetetlen nagy mező, melyeket csak egy tisztavízű folyó választott el egymástól. E folyó partjai egy helyen szelíden kitágultak és a csendes, átlátszó víz egy tóalakú sekély gázlót képezett.

A kék hullámokon átlátszott a tó aranyos fenéke, ahol lótusz-szárak sarjadoztak s a vitztükör fölött rózsaszínű és fehér virágokká bontakoztak ki. A virágok körül szivárványszínű lepkék kergetőztek; a parti pálmák közepette s fönt a napsugáros levegőben, mint ezüst csengetyűk csattogtak a madarak. Itt volt az átjárás az egyik mezőről a másikra melyek közül az egyiket az élet, a másikat pedig a halál mezejének hívták. Mindkettőt a Legnagyobb, a mindenható Bráhma teremtette, aki az élet mezejét a jó Visnunak, a halálét pedig az okos Sivának adta át.

És szólt: »Tegyétek azt, amit legjobbnak találtok.«

És a Visnu területén pezsgett az élet. A nap megkezdte pályafutását s a nappalok és éjjelek következtek; a tengerben beállt az apály és dagály; az égbolton terhes felhők csoportosultak s a földet növényzet lepte el s benépesült emberekkel és állatokkal.

És hogy védeneci sohase haljanak ki, megteremtette a jó Istenség a szerelmet.

Brahma pedig maga elé szólította őt és így szólt hozzá: »Mivel jobbat a földön már nem alkothatsz, pihenj meg és hagyd magukra azon lényeket, akiket te embereknek nevezél el, hogy az élet fonalát minden segély nélkül fonják tovább.«

Visnu követte Bráhna parancsát és ettől fogva az embe-

rek maguk gondoskodtak magukról. Vidám gondolataikból keletkezett az öröm, a szomorúakból pedig a bánat és nagy csodálkozásukra azt vették észre, hogy az élet nem folytonos öröm-ünnep, hanem hogy azt a fonalat, amelyről Bráhma beszélt, két párka fonta, kik közül az egyiknek arcán mosoly ül, a másiknak szemében pedig könnyek vannak.

Visnu trónja elé járultak tehát s panaszkodni kezdtek: »Uram, szomorúságban töltve nehéz az élet!«

Ő pedig szólt: »Vigasztaljon meg benneteket a szerelem!«

Ézt hallván, megvigasztalódva mentek el és boldogok voltak a szerelemben.

De a szerelem egyidejűleg az új élet hatalmas megteremtője és ámbár az a földdarab, melyen Visnu uralkodott, igen nagy volt, az embertömegnek nemsokára már sem az erdei bogyók, sem a vadméhek méze, sem a fák gyümölcsei nem adtak elegendő táplálékot. És azok, akik legokosabbak voltak, az erdők irtásához fogtak s kezdték a mezőket művelni, gabonát vetni és a termést betakarítani.

Ily módon keletkezett a munka a földön. Nemsokára valamennyien hozzáfolyamodtak, úgy, hogy a munka nemcsak az élet alapja, hanem bizonyos tekintetben maga az élet lett.

De a munkát fáradtság és kimerültség követte s az embertömeg ismét Visnu trónja előtt állott.

— »Uram!« — kiáltottak kinyujtott kezekkel, — »a fáradtság elgyöngíti testünket és befészkei magát csontjainkba. Pihenni szeretnénk, de az élet dolgozni kényszerít bennünket!«

Visnu erre így szólt: »A nagy Bráhma nem engedte meg, hogy az életet tovább fejlesszem, de annyit megtehetek, hogy valami hozzá hasonlót teremtek, ami az élet félbeszakítása, tehát pihenés lesz.« — És megteremtette az álmot.

Az emberek az új ajándékot örömmel fogadták s az álmot nemsokára az Istenség legjobb ajándékának tekintették. Az alvás elcsittította a gondokat és aggodalmakat. Alvás közben megújult a régi erő; az alvás, mint a jó anya, felszárította a bánat könyeit és az alvók fejét a feledés szelid

ködével vette körül. És az emberek, mint legjobb vigasztalást magasztalták az álmot.

Csak egy kifogásuk volt ellene : hogy nem tartott örökké, hogy fölébredés követte s a fölébredés után új munka és fáradalom várt reájuk. És ez a gondolat annyira kinozta őket, hogy harmadszor is Visnu trónja elé járultak.

— Uram, — szoltak — te nekünk nagy, kimondhatatlan, de nem teljes jót adtál. Eszközöld ki, hogy az álom örökké tartson !»

Visnu pedig összeráncolta isteni szemöldökeit, mintha tolakodásukért haragudnék és szolt :

— Ezt nem adhatom meg. De menjetek a folyó átjárásához s a másik oldalon meg fogjátok találni azt, amit kerestek !

Az emberek követték az Istenség szavát ; seregestül vándoroltak a tóhoz s odaérkezve, átnéztek a másik oldalra.

A csendes, tiszta, virágokkal behintett folyón túl terült el a halál mezeje, Siva birodalma.

Itt sohasem kelt fel a nap. Nem volt se nappal, sem éjszaka s az egész légkört egyhangú, lila világosság töltötte be. A tárgyak nem vetettek árnyékot ; a világosság áthatolt mindenben.

A föld nem volt pusztaság. Ameddig a szem elláthatott, mélyedések és magaslatok látszottak, benőve fenséges facsoportokkal, melyeket kúszónövények fontak körül. A repkény levelei halvány rózsaszínben csillogtak — minden tündéries, tiszta és mocsoktalan volt.

És az emberek, akik zajongva értek a parthoz, elnémultak e lila, végtelen légkör láttára és susogva ismételték magukban : «Milyen csend van odaát, milyen nyugodt minden ! — Igen, ott van a nyugalom és az örök álom !»

És azok, akik legjobban kimerültek a munkában, kis idő múlva így szoltak : «Menjünk, keressük fel az örök álmot !»

És beléptek a vízbe. A szivárványcsillogásu víz visszahúzódott előttük, hogy megkönnyebbítse az átkelést. Akik a parton maradtak, heves fájdalomtól megragadva, utánok ki-

áltottak, de senki sem fordult vissza közülök. Csak mentek tovább, vidáman és készségesen, mert a csodálatos föld titokzatos varázsa mindjobban vonzotta őket.

És az élet mezejének szélén álló tömeg látta, hogy amint távoznak, testük világosabb, átlátszóbb, mindig könnyebb, fényesebb, ragyogóbb lesz s végre elmosódik a halál mezejét megtöltő tompa fényben.

És midőn a túlsó partra értek, látták, hogy a virágok és fák között s a sziklák tövében nyugalomra térnek. Szemeik zárva voltak, s arcaikról nemcsak kimondhatatlan öröm, hanem oly boldogság tükröződött vissza, amelyet az élet mezején még a szerelem sem kölcsönzött. Ezt látva, az élet partján maradottak így szóltak egymáshoz: «Siva földje szebb és jobb!...»

És mindig többen és többen mentek át a túlsó partra. Ünnepeyes menetben mentek aggastyánok, meglett kora férfiak nejeikkel, anyák, gyermekeiket kezüknél fogva, ifjak és hajadonok, virágkoszorúval fejükön. Az emberek milliói szorongtak a csendes átjárónál s az élet mezeje csaknem kiürült.

Visnu pedig, kinek feladata volt az életet fentartani, megijedt a haragjában mondott tanácsától, s nem tudván, mihez fogjon, a legfelsőbb Bráhmához járult.

— «Teremtőm» — szólt — «mentsd meg az életet! A halál mezejét oly szépnek és boldognak alkottad, hogy mindenki elhagyja az én birodalmamat.»

— «Hát senki sem marad nálad?» — kérde Bráhma.

— «Csak egy ifju és egy leány, kik annyira szeretik egymást, hogy inkább lemondanak az örök álm boldogságáról, semhogy lehúnyván szemeiket, ne lássák löbbé egymást.»

— «Mit kívánsz tehát?»

— »Tedd kevésbé széppé és boldoggá a halál mezejét, mert ha szerelmük elmúlik, ezek is elhagynak mint a többiek.»

— «Nem» — szólt Bráhma — «nem rontom el a halál mezejének szépségét és boldogságát. Más eszközt találtam, hogy megmentsem az életet: e perctől kezdve az emberek-

nek át kell menniök a túlsó partra s ezt nem szívesen fogják tenni.»

Ezt mondva, a sötétségből sűrű, áthatolhatatlan függönyt szőtt s két szörnyü lényt teremtett. Egyiket Fájdalomnak, a másikat Félelemnek hívták s megparancsolta nekik, hogy függesszék fel a függönyt a folyó átjárásánál.

S ettől fogva Visnu mezején ismét pezsgett az élet s jóllehet a halál mezeje ép oly szép, csendes és boldog maradt, mint azelőtt volt, az emberek félnek az átmenéstől.

Fordtotta : W. Ö.

Sully Prudhomme költeményeiből.

VÉLETLENEK.

Hány csodás véletlen láncolataképen
Történhetett : hogy egy napon
A rövid végzetek örök szövésében
Lelkeink egyszerre szülessenek épen !
— Szeretlek s meg nem mondhatom. —

Egyazon nap alatt és egy földön járva
Ha találkozunk is, hasztalan,
Egy víz oltja szomjunk, a mezők kalásza
Táplál mindkettőnket ; s mégis bús magányba'
Élek nélküled vigasztalan.

Sírok — s titkos erők játékaul — könnyem
Lassan egyenkint földre hull,
Majd fölszikkadva, mint pára tovaröppen,
— Tán látod bolyongni a habos felhőben,
Mely szálló madárra borul.

S a madár tán — vak törvény úz mindent —
Ablakodra száll röptiben :
S szárnyát cirógatva tán csókkal érinted
A fájó könnyeket, mint mennyei kincset,
Melyeket érted sírt szívem.

KÉTELY.

Mondanék neki valamit,
 De hogyan is?
 A szó többet mond, mint mernék
 Susogva is.

Egykor nem voltam ily félénk,
 Mint most vagyok . . .
 Szólnom kell! Elhatározom
 És — hallgatok.

A vallomás húsz évvel még
 Nem volt nehéz,
 Oh, de ajkam régóta már
 Nem oly merész.

Szeretem őt — s félek vajjon
 Nem tévedek? . . .
 Hátha szememben a könny is
 Hazug lehet? . . .

Mert bár igaznak érzem —
 Megeshetik:
 Régmúlt szerelmeimből
 Sír valamelyik.

Fordította: B. Szász Piroska.

Tanügyi reformmozgalom.

Irta: Fáber Oszkár.

A versenyparipák tulajdonosai pénzt és időt nem kímélve, gondoskodnak arról, hogy lovaik jól nevelődjenek. Csak a jól iskolázott ló állja meg a versenyt. Az okos gazda nagy körültekintéssel műveli földjét, mert csak az alaposan megmunkált föld terem jó gyümölcsöket. A tömeggyilkosság fölkeletjei, a fejedelmek, minden tíz ember mellé rendelnek egy bravót, aki az ujoncokat ölni tanítsa. Csak a jól begyakorolt hadsereg arat a csatasíkon diadalt. Csupán azzal nem szoktunk törődni, ami legszentebb kötelességünk volna: hogyan tegyük az élet számára edzetté az ifjat, csupán a egnemesebb művészetet szoktuk fitymálva parlagon heverni hagyni: hogyan kell e m b e r t nevelni. Mit bánjuk, hogy a gyermeket emberré alakító műhely, az iskola dohos odukban, világosságtól elzárva poshad! Mit törődünk azzal, hogy gyermekeinkből penészvirágok lesznek, sápadt, vértelen, beteges vázak, akiket odujukból kiléptükkor hamarosan darabokra tör az élet! Émlékezzünk csak vissza egy kevéssé! Ne is az elemi, csupán csak a középiskoláig. Meglett emberekké nőttünk, feleségünk van s gyermekünk s az éjjelt gyötrő álomban töltjük: a latin óra minden borzalmait végigdrukkoljuk, vagy épen az érettségi örületbe ejtő félelmét szenvedjük át. Nem a szigorlatok, nem a tanári vizsgák kínoznak álmainkban, hanem a 15—20 év előtt végig járt középiskolai kálvária sajtolja ki belőlünk újra az idegölő szurkolás halálos verejtékét. Nem azt bizonyítja-e szervezetünknek ez az öntudatlan működése is, hogy egészségünket a középiskola évekre, vagy talán egész életünkre megrendítette?

És mindezt miért? Hogy belénk préselődjenek a legnagyobb lehetetlenségek meg haszontalanságok. A számtanóra egyszeregyjét kiforgatja a katakizmus állítása: $3 \times 1 = 1$ isten. Darwint és Kant-Laplace-t meghamisítja a sok ezer

évvel előbb élt Mózes, a munka bajnokai helyett pedig a vérontás hősei tolakodnak föl a XX. században is példaképekül. Tudjuk, hogy Caesart 45. márc. idusán Pompejus szobra tövében Casca, Brutus és társaik ölték meg, de halvány sejtelmünk sincs a Gracchusok mozgalmának fontosságáról. Megtanultuk, hogy a mohácsi vész 1526 aug. 30. szerdán, János fővétele napján d. u. 3 órakor kezdődött, elesett benne valamennyi fővezér, az esztergomi érsek, 5 püspök, 20 zászlósúr, 500 főnemes és 22000 vitéz, de fogalmunk sincs arról, hogy a történelem nem az isten kedélyes játéka az emberekkel, hanem osztályharcok sorozata. Arról meg épenséggel nem álmodunk, hogy ez az osztályharc teljes felszereléssel leselkedik ránk is az iskola ajtajában.

Ilyen szellemi zagyvasággal telten visszük megrontott idegzetünket a létért vívott küzdelembe. Csoda-e, hogy annyian elesnek, elzülленek közülünk? Az iskola és az élet nagy ellentéte megőrli a hitvány illuziókkal útra bocsátott ifjakat. Nyolc éven át csak azért törtettek tüskön-bokron keresztül, hogy az éretté nyilvánító Golgotha után az élet megpillantásakor kétségbeesve tapasztalják: az iskolatalajból csak egy virág fonódott szívükre, lelkükre, a passiflóra, az önmeghasználat okozta szenvedések virága. Az egeknek nevelt ifjú, kénytelen rózsás fellegeiből a sáros, piszkos földre szállni, angyalok helyett gyarló emberekkel a falat kenyérért tülekedni és betört fejjel, vérző szívvel tudatára ébredni annak, hogy eddig csak hitvány játékot űztek vele: talpig ember helyett bábunak nevelték. Ne csodálkozzanak uraim, ha az ellentétektől így megzavartak közül annyi veszíti el önbizalmát s annyi lép a kis tolvajok szomorú pályájára, vagy az öngyilkosok szaporodó táborába. Hogy az örület mily kétségbeejtő bőséggel szüretel, különösen a fiatalok közül Magyarországon, arról Salgó könyve mindennél lesujtóbban beszél.

És mégis szívesebben foglalkozunk a lóversennyel, örömebb forgatjuk a kártyát, mint ezen a bajon segítő írásokat. Persze, ez únalmas téma! Terringettét! kell is a közönségnek aedagogia! Az még ma is rabszolgáknak való mesterség.

Most kezd végre pirkadni. Magyarország szabadgondolkodói fogtak kezét a Társadalomtudományi Társulatban, hogy orvosláshoz fogjanak. A munka nehéz: nagy elfogultsággal, no meg hivatalos ésszel kell megbirkózni. Ha most kellene még haditerveket készíteni, elkerülhetetlen volna a kudarc. De a diagnózis meg a recept is készen van egy éve. Hogy a Politikai hullámok írója erről nem tud, az csak tudatlanságának vagy épen céltudatos roszakaratának bizonyítéka. 1904. március havában hagyta el a nyomdát Szalay Károly főgimnáziumi tanár «Tanügyi reformeszmék» című hatalmas koncepcióju műve, melyet a maga terjedelmében sajátjává tett a Társadalomtudományi Társulat.

A helyszűke tiltja a könyv ismertetését. Itt csak röviden annyit jelezhetünk, hogy ez az egyetlen mű, mely szakít az iskola céljának eddigi gyermekes megjelölésével. Nem kapaszkodik az «általános műveltség» gummielasztikum-szerű frázisába, a «nemzeti műveltség» vesszőparipáján sem indul olcsó dicsőséget hajszolni, sőt még a túlvilági életért sem hajlandó donquihoteoskodni, ha tótágast áll is ezért az Egyetemes Kritikai Lapok szerkesztője, Breznay. Szalay nagy tudásu, tapasztalt ember. Tudományos kutatását nem áldozta fel a tetszetős jelszavaknak, még kevésbbé azonban érdekcsoportoknak. Szárazan kijelöli az élet célját és ridegen levonja abból az iskola számára a következtetést. «Az élet célja szerintünk az, hogy a magunk és a köz javára végzett munkásságunk révén boldogan éljük le földi életünk rövidre szabott napjait s a szív és lélek idealizmusának lehető legmagasabb fokra fejlesztésével embertársainkra nézve is ilyenné tenni igyekezzünk az életet s e tételünknek megfelelően a nevelés megoktatás célja sem lehet más, minthogy az egyént lehető legalkalmasabbá tegyük a lét harcának meggarcolására és pedig úgy lelki szükségleteinek kielégítésével, mint a társadalom adott keretei között való alkalmas elhelyezkedésének biztosításával, munkaereje megfelelő érvényesülése útján.»

Mennyivel más ez a középiskola eddigi céljainál! De mennyivel megelőzi még a külföldet is. Olaszországban pl. szintén most forog szóban a középiskolai reform, de Baccell

Alfréd a «Nuova Antologia» című folyóiratban írt tanulmányában bizony még csak az «általános műveltség» körül szorgoskodik, midőn jó példát adó középosztályt akar nevelni. Akadtak ugyan már egyes kiváló elmék, akikkel Szalay egy véleményen van a nevelés dolgában. Montaigne vezérelve volt: «Mon art et mon métiers, c'est vivre.» De egész rendszert ezen a világos alapon még sehol sem látunk. Vajha sikerülne nekünk ennek felépítése!

A cél érdekében természetesen megkívánja Szalay az ingyenes és kizárólagos állami oktatást, a tananyag és módszer modern szellemben való teljes átalakítását, a hittan kiküszöbölését, a kihalt nyelvek helyett élő nyelvek és művészetek tanítását, a józan testgyakorlatot stb. Mindezek megbeszélésére szükségesnek tartja, hogy a társadalom minden rétegéhez kérdés intéztessék s a nyert feleletek alapján megalkotott új rendszer az országgyűlés elé terjesztessék.

Tavaly ősztől Méray Horváth Károly is maró szatirával támadja korhadó közoktatásügyünket s az ő lelkes agitációjával immár javában folynak a Társadalomtudományi Társulat gyűlésein Szalay tervének megbeszélései. Hasztalan szállt az ósdi iskoláért síkra Héber Bernát. Jóhiszeműségében, naivitásában ideálicizálja közoktatásügyünket s egy kis toldozás-foldozást teljesen elégségesnek tart iskoláink modernizálásához. A radikális reform azonban nem hagyja magát megtéveszteni. Az ideg orvosok már kimondták a középiskolai túlzusfolt anyagra lesújtó ítéletüket. Íróink és közéletünk legkiválóbbjai is elítélték a nyelvtanítás örve alatt folyó emberbutítást. Csak a természetes erkölcs és a józan világnézet kialakulását gátló hittanról nem esett még szó. De majd rákerül erre is a sor a paedagogusok őszi felszólalásain.

Az kellene most, hogy az ország minden részében is tartassanak a reform ügyében gyűlések, hogy ne csak Budapest, hanem az egész ország vétója felhangozzék a középiskolai embergyilkolás ellen.

Legyünk végre már emberek. Ne hagyjuk magunkat nagyhangú kijelentésekkel megtéveszteni, ne bizzuk tovább is egykedvűen m. kir. hivatalos elmékre huszonöt év alatt

hatszor tatarozott közoktatásügyünket, hanem foglalkozzunk magunk is a kérdéssel, mert eldöntésétől függ a jövőnk. A német, a francia meg az osztrák szomszéd példája legyen serkentőnk. Akié az iskola és így a gyermek, azé a jövő. Döntsünk: az ósdi reakcionárius szellemben poshadjon-e gyermekünk, vagy a modernség friss levegőjében fejlődjék-e emberré? A most folyó tanügyi reformmozgalom támogatása gyermekeink és az emberiség iránt való szeretetünknek legjobb hévmérője. No meg annak is, hogy mégsem gyöpösödött be egészen ágyunk.

CSÖND.

Az a csönd úr most a szívemben,
 Mely nagy perceknek édesanyja,
 Mely ráborul lomhán a szívre
 S nyugalját semmi nem zavarja.

Az a csönd úr most a szívemben,
 Mit néha vihar zúg keresztül,
 De elhal benn dörgés, meg orkán:
 S a szív nyugodt, még meg se rezdül.

Az a csönd úr most a szívemben,
 Melyben egy sóhaj vészre válhat;
 Melyben egy halkán mondott szócska
 Halálos villámként találhat.

Az a csönd úr most a szívemben,
 Hol fordulóhoz ér az élet;
 Az egyik rátalál az Útra,
 A másik sivatagba téved.

Kemény Simon.

Force ennemie.

— Roman couronné par l'Académie Goucourt. —

De J. Ant. Nau.

A milieu a bolondokháza. A hős: egy örült, aki naplót vezet arról, ami sajátmagában és körülötte történik. Furcsa írás ez, letéve benne egy megzavarodott gondolkodó gépezetnek minden szertelensége, a valóságot eltorzító, sőt attó messzire eltávolodó monomániái; a részletekben mégis azzal az élesen látó pontos megfigyeléssel, amire az örültek képesek, az ő folyton gyanakvó ravaszkodásukkal.

Ez a roman du jour; a ma regénye. Erről a könyvről beszélt két saizonon a társaság, egész Páris, a hatalmas könyv-forrás, amely évenként egész kötet-áradatot bocsát világgá, alig-alig vetve fel egyet a felszínre, amely aztán biztos partot ér. És John-Antonie Nau, igazi nevén Torquet felé szállnak az irigy költő-sóhajtások ezrei, azok felől a Parnassusi mezők felől, ahol mindenik félisten egy-egy ujhajtásu fácskáját ápolja a maga külön poézis-teóriájának. Mert hajh! — a salon-des-réfusés-íróknak, az épateurs des bourgeois is megvan már a maguk akadémiaja. Edmond de Goucourt, amikor végrendeletében évenként 5000 frankot hagyott annak az írónak, aki a legjobb regényt írta, az ő nyomdokain haladva, alig gondolt arra, hogy ezze ismét lehord egy követ a Quartier Latin poéziséből. A grizettek már kihalltak rég — a Goucourt-akadémia nemsokára kiírtja az író-társadalmon kívül élő, titkos nagy ember oly kedves bohém-alakját is! Vagy tán igaz volna, hogy ez az alak halhatatlan? Bár igaz volna! Innen, az ismeretlen nagyságok közül fakad az élet, ezek az ismeretlenek adják az első lökést, ha a világirodalom szekere ismét fordulóhoz jut, és ezek az ismeretlenül elhullottak termékenyítik meg a földet, új tavasznak, új virágok fakadásához...

Hanem ez az alig harminc éves, finom orrú, fekete körszakállu fiatal ember már nem tartozik közéjük. A Goucourt-akadémia ítélete világhírűvé emelkedett, sőt, ami több — divatossá.

És világhírű és divatos Veuly, a naplót vezető őrlt is. Meg is érdemli mind a kettő. A szerző, amiért olyan bravurosan tudja összeegyeztetni a szenzáció-regény minden mesterfogását, a mély gondolkodó, nagy művész, széles lelkű igazi ember minden megnyilatkozásával. A szerencsétlen hős pedig, pompás, idegesen szerte-csapongó fantáziájáért és remek, hamisítatlan francia humoráért. Ez a két nyom az, amely okvetlenül nemes vadra — nagy költőre vezet. Csak megragadóbb és mélyebb ez a sajátos humor, amiért olyan helyzetekben nyilatkozik, olyan képekre vet csillogó világoosságot, amelyek megborzongtatják az ember hátát.

Hosszú, eszméletlenül töltött idő után az őrltek házában ébredt fel e a napló írója. Miután megismerkedett gonosz és kegyetlen orvosával és kiállta a legrafináltabb kinzásokot, körútra indul a szomorú házban. És most fölséges humorral, mindig találó, jellemző erővel felvonultatja előttünk a legkülönbözőbb bolond-típusokat. A csendes, békét vágyó birkákat, akiknek minden mindegy; a felsőbb szellemek, akik tudják magukról, hogy «nem közönséges őrltek»; a hadi dicsőség bolondját, a házaset szerencsétlenül jártjait: azt, aki a feleségét kinozza és azt, akit a felesége tett tönkre; a lombszedőket, akik a fák megkopasztásában versenyeztek rekordért — az egész nagy bolondok házát: az élelet. De oly finom ecsetkezeléssel, az őrltek cselekvésének, beszédének oly bravuros megfigyelésével, hogy ez az analógia, alig emelkedik az olvasó öntudatának küszöbéig.

Egyszer aztán nagy esemény történik. Beköltözik a szerencsétlen hős agyába Kmóliun, a gonosz lélek, a Force ennemie. Ikukra csillagáról jött, a vérpiros égitestről. Ettől fogva a szerencsétlen ember testében úrrá lesz az idegen, a gonosz lélek. Akárhogy próbál is ellentállni, kénytelen engedelmeskedni a rettentő Kmóliunnak. Időnként ordításra, dühöngésre kényszeríti őt, sőt a szellem kedvéért

obscoen, de pompás humorral megírt szerelmi kalandokba is bocsátkozik az ápolónőkkel. Betelik a mérték, amikor Kmóliun ösztönzésére rátámad alvó szerelmesére, egy gyönyörű őrült asszonyra. Pedig hogy álmodozott róla, milyen szűzi tisztasággal gondolt reája! Mikor meglátta — írja a naplójában — Baudelaire egész fölséges Indiája, a Legnagyobb Poéta exotikus szerelmesei illatozták be lelkét.

Az asszonyt ezután az eset után elviszik az intézetből. A szerelmes őrült egyetlen gondolata most, hogy utána szökhessék és mert a kegyetlen orvos kínzásait sem tűrheti tovább, meg is teszi. Egy ideig Párisban jár-ke, aztán megtudja, hogy akit keres, férjével az Antillákra költözött. Felkerekedik és — utána!

Ott, Saint-Pierre környékén — amelynek későbbi szörnyű pusztulását az író akkor még nem sejtette — buja tenyészet és kedves, naiv, fekete népség közepette, megtalálja szerelmését. Azaz dehogy is! Nem ez az a nő, akit valamikor annyira szeretett! Megváltozott a szeme nézése, arckifejezése, testtartása; nem a régi többé! Az a nő, akit szeretett, nincs többé. Rettenetes dűh tör ki ekkor rajta és a szörnyű Kmóliun ösztönzésére ráveti magát az asszonyra és üti, harapja, karmolja, amíg csak arra járók fel nem riasztják. Elmenekül és visszatér Európába, az intézetbe, ahonnan megszökött. És a napló befejeződik annak leírásával, miként gondoza Leonora, az ápoló, világos színű, pompás kemény kalapját. Még aquarellbe festeni is megtanul, hogy kijavíthassa a gyönyörű «melon»-t, ha megázik.

Eddig a napló, de a regénynek még itt nincs vége! Az utolsó oldalon, az őrülte házának vezető-orvosa kijelenti, hogy az egész hosszú históriából semmi sem igaz. A kegyetlen orvos maga is kényszerzubbonnyban jár az intézetben, Veuly soha el nem szökött a házból és a nő, akibe szerelmes — egy vén asszony.

A fogás tehát elég ügyes — bár nem valami új — amellyel a dickensi bolondház-romantikát a szerző ismét életre keltette. Egyáltalán, Nau könyvének minden szükséges kelléke megvan, amely szenzáció-regénnyé teheti. De dúsan

buzognak benne azok a források is, amelyek kitűnő regényíró és mélyen érző költő tehetségéből fakadnak.

A regény megírási módja pedig a legjobb francia tradíciókra, Rabelaisra, Maupassantra emlékeztet. Az őrült gondolkodás leghajmeresztőbb rémképeit úgy mondja el, mintha valami jóízű anekdotát adna elő, egészséges humorral, finom, francia pointe-ekkel.

A Goucourt-akadémia tehát nem fedezett fel valami újszerűt, egészen eredetit, mikor megkoszoruzta Nau könyvét; de figyelmeztette a világot egy kitűnően megírt, tartalmas regényre és különösen — ami pedig már évek óta alig jelent meg — igazi francia könyvre.

A RAB FELESÉGE.

Lábával a bölcsőt ringatja,
Kezével ruhán öltöget.
Altató dalt dalol az ajka:
Valami furcsa éneket.

Sírások nyoma látszik arcán —
Mély barázdák a szem körött.
Férjére gondol, aki zárva
Vasrácsos ablakok mögött.

Lopva a bölcső fölé tekint,
És szeme könnyel megtelik.
Fölé hajol, úgy, hogy a könnyek
A gyermek arcát perzselik.

Azután leteszi a tűjét —
Végigsímít a kis fejen —
S zokogva rogy a bölcső mellé:
Én szerencsétlen gyermekem!

J a n d a M a t i l d.

A hittérítő.

Irta : Yartin.

Az örökvárosban most hatalmas kőfalak közé szorítják a szőke Tiberist, melynek hihetetlenül piszkos hulláma az etruszk hegyek közül örvénylenek alá Rómába. Egészségügyi szempontból s árvíz ellen való védelemből határozottan előnyös ez a hatalmas alkotás, de annak a romantikának, mely a flavus Tiberist még ezelőtt pár évvel is szegélyezte, alaposan kitekerte a nyakát. Eltűntek a hepehupás partok, melyek rendszertelen cikcokban nyúltak le a vízbe, eltűntek a rikító színre mázolt ósrégi házikók, melyek mint egy-egy színfolt húzódtak meg a ciprus és piniacsoportok haragoszöld árnyékában és eltűnt a festői halászkunyhó a modern Ponte Margherita mellől, a hiányosan összetákolat dereglyékkal együtt. Ez a halászkunyhó, a romantikus elem utolsó foszlánya, nagyon kedves volt nekünk, Rómában lakó magyaroknak, mert rendszeren ott béreltük dereglyénket a tiberisi kirándulásokra s ott adtunk egymásnak találkát, mikor árticsóka-vacsorára indultunk a Trastevere valamelyik kurtakocsmájába.

Ez a kunyhó volt a legutolsó áldozata a modernségnek a Tiberis partján, honnan ilyenképen a regényesség teljesen kipusztult. Csak egy kis darabka természet huzódik még meg szerényen az Angyal-híd s a Garibaldi-híd közt, néhány eukalyptus-fa a templáriusok temploma közelében, de majd ezt is letarolja a nivellálás.

Ez történt a jobbraton, a Trasteverében és ugyanez történt a balparton, a Tiberis mentén, hol a híres Via Tor di Nona már csak a multak emléke. Mivel ez ósrégi házsornak minden második boltja műkereskedésnek kiadott zsibvásár volt, hol gyártott régiségek mellett itt-ott valódi gyöngy is akadt s pár liráért kopott, de gyönyörű mintájú selyemszövetet lehetett kapni atelier-disznek a reneszánsz korából, ez a sor volt a külföldi művészek barangolásainak legkedvesebb célpontja. De fölkeresték az írók is, mert majd minden házhoz tapad valami emlék; így az Albergo dell' Orso-ban, melynek még megvan a régi alakja és beosztása, a nagy Rabelais lakott római tartózkodása alatt. Azóta újabb lappal szaporodott az ősi vendégfogadó híressége, többi közt

azzal, hogy ezelőtt öt évvel benne esett meg a bájos Laurina Grandinak az álnok meggyilkolása, oly regényes előzmények után, melyek őt majdnem Beatrice Cenci és Francesca da Rimini mellé helyezik az olasz legendákban.

Mivel ezen a környéken annyi cigánynépség kóborolt, világos, hogy ezt a körülményt az olasz élelmesség kihasználta s elrejtett festő zugokban nagyszerű kis korcsmák nyitak remek borokkal s a tulajdonosok értették a módját, mint kell a nemzetközi bohémnépséget odacsalogatni. E környék legérdekesebb e fajta kocsmája kétségtelenül a Salvatore Russoé, ki pompás sziciliai borokat mért s kit a törzsvendégek Turiddunak hívtak, lévén ez a Salvatore névnek becéző alakja. A mi Turiddunk tudniillik szintén sziciliai ember volt, még pedig a javából, Calatafimi vidékéről.

Hát mi idejártunk, magyarok, németek, lengyelek, spanyolok, skandinávok. Kezdetben nemzetiségek szerint külön asztaloknál ültünk. A második óra végén azonban össze volt tolvá valamennyi asztal s egyetlenegy, de hihetetlenül tarka nemzetközi kompániát képeztünk. Ilyenkor a társalgás összekötő nyelve természetesen az olasz volt. Elvértve akadt ott talián vendég is, de ezek a korcsma félreeső sarkában «húzták meg magukat.» Többnyire a közvetlen környékből kikerülő törzsvendégek ezek: a «Signor avvocato» (utcai írnok), a «Signor professore» (30 centesimoért gitárórát adott), néhány «Monsignore», lyukascipőjü s keshedt reverendájú pap, amilyen ezrével vegetál Rómában, senkisémet tudja, miből. Mivel az igazság borbán lakozik s mivel Turiddunál olcsó volt a pompás bor, a sötétség leple alatt nem egy papocska járt ide, annál is inkább, mert ebbe a rejtett korcsmába ugyan el nem látott a Vatikán szeme.

A korcsma legérdekesebb alakja és törzsvendége azonban a «hittérítő» volt, egy toprongyos, kócos szakállu alak, kinek sárga, gyűrődött acából két izzó szem ragyogott elő. Félelmetes egy szempár volt, mint a hitújítóké, vagy mint az apostolé, kinek szeméből törhetetlen eréllyel ragyog ki a furor apostolikus. Különben a nevét meg sem kellene macskakörmözni, mert igazi, hamisítatlan hittérítő volt még nem is oly rég, aki Dakotában működött az indiánok közt s mind főlebb hatolva, eljutott Canada legészakibb részeig, az eszkimó telepekig, az örökhó és jég honába. Ledochowski, a lengyel bibornok, a «vörös pápa» volt a Propaganda elnöke, mikor Don Filippo útnak indult, s még nem adta át hivatalát utódának, mikor a hittérítő visszatért.

Ha egy hittérítő évek multán hazatér működése szín-

helyéről, nyomban kimerítő jelentést köteles tenni a generálisának. Don Filippo ezt semmi áron sem akarta megtenni, hanem makaesul ragaszkodott ahhoz, hogy közvetlenül Ledochowskival kell beszélnie. Beszélt is. Hogy mi történt közöttük, nem tudatik, csak annyi bizonyos, hogy Don Filippot tüstént kilökték a papi-rendből, vagy szabatosabban szólva: eltiltották minden néven nevezendő papi funkciótól, még a legkisebbtől is. Könyörületből havi harminc lirát biztosított neki valaki, mint mondják, maga Ledochowski gróf, aki nemcsak római biboros volt, de a lengyel nagy ur karakterét sem vetkezte le egészen.

Volt paptársai kerülték, mint a bélpoklost, kivált azóta, hogy sokszor rajtakapták, amint a Campo de' Fiorin merően nézte Giordano Brunonak, a máglyán elégetett eretnek barátának a bronzszobrát. Don Filippo magába zárkózott, nem beszélt senkivel, nem felelt a kíváncsiak kérdezősködéseire, s csak annak a pár rongyos papnak nyilatkozott meg néha, akik a Turiddu korcsmájának a törzsvendégei voltak. De tán ezek sem voltak már igazi papok, mert nem ritka eset, hogy Róma papi világában kisebb-nagyobb lelki tragédiák történnek. Ha félakkora erélyük volna az ilyeneknek, mint a Luther Mártoné, szerény életük nem morzsolódnék le nyomtalanul.

Egyszer éktelen nagy disputába keveredtünk az immár összetolt asztalok mellett. Akkoriban tért vissza a Szudánból Massaia, egy alázatos szerzetes, ki teljes harminc esztendő t töltött ott. Visszatérése nem annyira egyházi, mint tudományos esemény volt Rómában, mert magával hozta vagy fél-tucat afrikai nemzetnek (vagy minek tiszteljük ezeket az embervakarcsokat) a teljes folkloréját és teljes nyelvtanát, szótárral együtt. A nyelvészek egészen oda vőltak a nagy boldogságtól, a lapok mind Massaiáról, viselt dolgairól szóltak s pár napig ő képezte a társalgás kizárólagos tárgyát Rómában. Hát mi is ő róla beszéltünk a nemzetközi asztalnál s a beszélgetés szörnyű heves vitába csapott át, mert igen alaposan mélyedtünk bele a hittérítés mibenlétének radikális ki-mutatásába. Az orosz festő végtelen megvetést hozott magával Odesszából a katolikus egyház iránt, viszont annál nagyobb, annál sötétebb fanatizmussal jött Rómába a spanyol festő. A skandinávok és németek képezték a filozófus elemet, mi magyarok pedig a radikális reformpártot képviseltük.

Ha most, évek múltán, visszagondolok arra az eszeveszett vitára, úgy tetszik, hogy nem is mondtunk mi oly bolondokat, de akkor a disputa hevében, a kevés jó nem

látszott ki a bolondgombák nagy tömegéből. A németek azt vitatták, hogy Európának nincs joga a fekete és sárga országokat civilizálni, rájuk tukmálni a mi felfogásunkat, sőt a mi hitünket is. Általában eltörlendő minden vallás s helyébe azt a morált kell tenni, amit Nietzsche fejtett ki a «Zarathustrá»-ban. (Akkor még nagyon dühöngött a Nietzsche-láz.) Ezt a morált egyformán megérti a földön minden ember. Az orosz föl pattant s leszedte még a szenteltvizet is Nietzschéről, aki szerinte a legutálatosabb, legszócsavaróbb egyház-atyja lett volna, ha véletlenül szent Ágoston korában születik s kolostorban növekedik. Marháknak nevezte a németeket, akik azt hiszik, hogy gyakorolni lehet mind a hetvenhat erényt, amennyire a Zarathustra oktat. Ő (már mint Feofanov) sokkal becsületesebb ember, mint Nietzsche. Nem tartja magát több erényre képesnek, mint legfőlebb négy-ötre, de ennyivel szépen ki is jöhet az ember a földön. Sőt a gyarló embernek elégséges egy erény, az emberszeretet. Ebben benne van a Zarathustra minden erénye. Ami pedig a hittérítést illeti, vagy ostoba minden egyház, ha nem tudja, hogy a buddhizmus, a samán-vallás, a Manitu-t imádó négerék bálványimádása épen olyan izzadmánya az illető országoknak, épen olyan etnografiai terméke, mint Norvégiának a fenyő, Afrikának a pálma, az északeurópai népeknél a protestantizmus s a délieknél a katholicizmus, — vagy pedig a hittérítés ürügye alatt földi, hatalmi célokat követ s akkor élelmes és lelketlen. Nem egészen így mondta, hanem oly radikális jellemzéssel, hogy a spanyol, ki eddig összezsugorodva hallgatta a mi istentelen fejtegetéseinket, fölháborodva ugrott föl s otthagytott minket, szerinte örök kárhozatra szántakat.

A hittérítő, ki eddig tágranyilt szemekkel, mozdulatlanul hallgatta vitánkat, vadul ugrott fel s mielőtt fölocsudtunk volna meglepetésünkből, már ott ült a spanyol helyén. Azt kérte, hogy először s utoljára helyet foglalhasson közöttünk s hálás volt a disputánkért, mellyel oly boldoggá tettük. Elmondta («nekünk legelőször») hogy az ő tragédiája is a meggyőződés apró tragédiái közül való s elhibázott életével fizeti meg azt, hogy inkább hallgatott a meggyőződésre, mint célszerűségi tekintetekre és földi érdekekre. Hadd foglaljon helyet köztünk, fölvilágosodott emberek közt, akik megértik, hogy a vallás is csak növevény, melynek alkalmazkodnia kell az emberekhez és korokhoz, nem pedig megfordítva. Ha erély lakoznék benne, szertelen harcot kezdene, annál szertelenebbet, annál kétségbeesettebbet, mert az erős egyház úgy sem bocsát meg soha. S ő] nem is szá-

mítana erre a bocsánatra. De hát nagyon szenzitiv lélek, azután meg kis ember, akit a buta nagy tömeg tán ki is nevetne. Elmondta, hogy ő is az egyház névtelen vértanúi közül való, mint annyian. Az egyház nem filozófiai iskola, mely ellen, ha az ember írásban, vagy szóval kikel, azt mondják rá: ez tudomány, ez az eszmék harca. Nem filozófiai iskola, hanem hatalmi tényező, cinkosa az állami érdekeknek s ha az ember föltámad ellene, azt mondják rá: ez közbotrány, felekezet elleni izgatás, vallásháborodás. Az ilyet azelőtt megégették, most kegyetlenebb, lassúbb halállal végezik ki, elveszik a kenyerét, vagy lehetetlenné teszik minden téren, míg önmagával s a világgal teljesen meg nem hasonul, meg nem bolondúl, vagy öngyilkossá nem lesz.

Azt kérdeztük tőle, hogy mi idézte elő nála ezt a változást s hogy ily radikális nézetekkel ment-e hittérítői útjára.

— Mi idézte elő? Az örök jég és hó, egyszóval a természet, mely megtanított rá, hogy erősebb még a vallásnál is s az egyházaknak csak ideig-óraig tartó hódításokat enged. A természet, mely megtanított rá, hogy mily nevetséges és szűkkörű a szemináriumok bölcsesége, mely azt hiszi, hogy Krisztus vallása oly kaptafa, melyre rá lehet húzni az egész világot. A természet, mely fölnyitotta a szememet s megtanított rá, hogy a vallás az illető földnek a terméke s nem lehet átültetni oly földbe, hol egészen mások a hitnek föltételei s egészen más alapon fejlődött az emberi fölfogás, a morál, szóval az egész emberi psyche.

Az imént még veszekedő társaság elnémult, s mélységes csöndben figyelt a hittérítőre, ki így folytatá:

— Ugy-e, uraim, az egész kereszténységnek és a hittérítői működésnek a biblia az alapja, az Új-Testamentum, mely Jézus életét és tanait tárgyalja. A bibliából sem elvenni nem szabad, sem hozzátenni, s magyarázása — legalább a katolikusoknál — csakis meghatározott mederben történhetik. Nem képzelik, hogy mily hihetetlen nehéz volt az indiánokkal megértetni, s mily fölületes külsőség az ő hitük. A katolikus máz alatt megmaradtak pogányoknak. Az eszkimóknál pedig hiábavaló volt minden igyekezetem. Krisztus azt mondá, tanítsatok minden népeket, az akkori szűk látókörű világ azonban bizonyára nem álmodta, hogy a világ mekkora. Azt sem tudtam, hogy mint kezdjek bele az eszkimóknál a biblia magyarázatába, s ahogy belekezdtem, megremülve láttam, mily hihetetlenül korlátolt az embereknek az értelme. Próbáltam körülírni, fejtegetni a biblia minden egyes kifejezését, próbáltam a lényegét kihámozni — mindhiába.

— Augusztus császár elrendelte, hogy birodalmának minden lakosa összeírassék s e végből mindenki abban a városban jelentkezék, amelyben illetékes. Tessék ezt megmagyarázni az eszkimónak, akinek fogalma sincs arról, hogy mi az a császár, mi az a rendelet, mi az a birodalom, lakos, összeírás, város, illetőség. De nem is lehet fogalma, mert ez a tapasztaláson alapul. Mit tapasztaljon az örök jég honában, hol nem lát egyebet eszkimónál, fókánál, víznél, szürke égnél s gyűjthet-e magának nyolc-tíz fogalomnál többet? A bibliának minden egyes szava érthetetlen talány volt előttük, pedig a náluk egyedül lehetséges módszert követtem, rajzoltam nekik királyt, Jézust, csillagot, jászolt, birkát, angyait, ördögöt, keresztfát, római katonát, előttük csupa ismeretlen, fölfoghatatlan dolgokat. Ha nem mondom is, tudják önök, hogy mindezekre nincs kifejezés az eszkimók nyelvében, mely alig áll száz szóból, s e csekély nyelvkincsrel a biblia első szavánál megáll az ember.

Mondjam-e tovább? Amint nem voltam képes ezeket megmagyarázni, úgy nem voltam képes velük megértetni a lényegét, az eredendő bűnt, a jó és rossz közti különbséget, s be kellett látnom, hogy a biblia üdvös hatásából teljesen ki van rekesztve az eszkimó. Azután, hogy visszatértem, s isten számos népe közt megfordultam, láttam, hogy vannak ismét népek, akik előtt negyedrészen, félig, vagy háromnegyedrészen van elzárva az evangélium. A kételynek az a kis görgetege, mely lelkemben Labrador északi partjain megindult, egész lavinává nőtt bennem, mire hazatértem, s egy istentelen dogma, egy megdönthetetlen törvény érlelődött meg bennem, az, hogy egyetlen világvallást sem lehet egy merev fölfogású központból igazgatni. Önök előtt ez természetes dolog, önök jól tudják, hogy csak a nemzeti vallásnak van jogosultsága, annak, mely az illető nép lelki szükségletéből, felfogásából, moráljából, egész szellemi fejlődéséből, egész multjából fakad, mindez pedig a klima, az ambiens, a milieu szerint alakul. Következésképp természetes dolog önök előtt, hogy a szudáni négernek, a hottentottának épen a maga vallása felel meg legjobban, s vak ostobaság a mi vallásunkat rájuk tukmálni, ha előbb nem emeljük őket az európai civilizáció színvonalára. Már pedig a civilizáció sem lesz egyöntetű soha, míg különbözők lesznek az egyes világrészek formái. Önök előtt mindez természetes, de hivalgó, istenkáromló beszéd a szerzetesek és papok előtt, kiket ifjú koruktól kezdve botorul egyetlen irányban, egyetlen kérlelhetetlen irányban formálnak, megmerevedett dogmák és egyházi paragrafusok szerint.

Ahogy ezeket és egyebeket elmondtam Ledochowski-nak, nemsokára rá kivégzett engem a szerzetesek kongregációja. A legintoleránsabb bibornokok, a sárga Macchi, az epikureus Parocchi intézkedtek, hogy az egyház megszabaduljon tőlem, az istenkáromló antikrisztustól . . .

Elhallgatott.

— Miért nem néz valami polgári foglalkozás után? — kérdezte az orosz.

— Hogy miért? Kezdetben megfordult agyamban ez a gondolat. De tudják-e önök, mit tesz az, ha valakit a kedvenc pályáján iszonyu csalódás ér és egy lelki rázkódás, egy váratlan villámsugár fölnyitja a szemét, s egyszerre belátja, hogy el volt hibázva az egész élete, mindig tévutakon járt s öntudatlanul egy chimaera, egy önző mánia szolgáltatásban állt? A lelkemben meghasonlás rág, mely sokkal erősebb nálam s előbb-utóbb megöl . . . Nem fog úgy fájni, mint az első halál . . .

Hirtelen fölkel s eltávozott a sötét éjszakába. Turiddu nem győzött csodálkozni, hogy a rejtélyes ember végre elárulta a titkát s épen nekünk. Azontúl nem látta őt Rómában senki, eltűnt.

Talán eljött érte a második halál, ha ugyan nem ő kereste föl.

LAKOMA.

Büszke, cifra palotában
 Urak, papok lakmároznak
 Görnyedező asztaloknál
 Mulatoznak, hahotáznak,

S a szegényt e gazdag, fényes
 Lakománál mi sors várja?
 — J a n c s i b a n k ó t adnak néki
 A menybéli népkonyhára . . .

S a s E d e.

Farkas Imre költeményeiből.

MODERN ESKÜVŐ

Sáppadt a menyasszony. Haragos daccal
Még a másiknak a csókjára gondol.
Hosszu a szertartás. Fáradt a férfi —
Nem tud hová lenni az unalomtól.

A férfi szíve már régen kiégett —
Kiélt pénzsóvár, üres léha ember —
A lány szívében titkolt szenvedélyek
Szeret valakit bűnös szerelemmel.

S az orgona bűg. A zsolozsma száll.
Napfény ömlik el a Mária-képen —
A pap imát mond s összeadja őket
Az isten szent nevében ...

OTTHON

Egy nagy téren ott volt az öreg templom.
Körötte a vadgesztenyefák
A vén harang is csak a régi hangon
Kongatja az Ave Máriát.
A templomtér csak olyan mint régen,
Olyan kihalt olyan néptelen,
A vén félkaru gesztenyeárus
Ott állt még az utca szögleten.

Az uccákon most is azok járnak,
 Akik egykor három év előtt.
 Nagy csoportokban most is erre jönnek
 Hat órakor a csipkeverők.
 Az útszélen garmadába hordták
 A csillogó — gránitköveket ...
 Bizony itten minden csak a régi —
 Ép' hogy három évvel öregebb.

Eljutok egy keskeny sárga házhoz,
 Ahol egyszer lakott egy leány.
 Lefüggönyözött három keskeny ablak
 Szomorúan tekint vissza rám.
 Szinte várom, hogy mint egykor ... akkor —
 Kinyissák az egyik ablakot ...
 Azután az eszembe jut minden
 S szép csöndesen odább ballagok

IGAZ TÖRTÉNET.

Egy ember csak az asszonyának élt.
 Lelkét adta azért az ásszonyért.
 Vergődött érte, vágyódott utána,
 A gúnyját türte, szeszélyét imádta,
 Dolgozott érette reggel, imádkozott este ...
 S az asszony nem szerette.

... És élt egy ember valahol, napmesze,
 Ki azt az asszonyt régen elfeledte,
 Iszik gondtalanul, mulatva, kacagva,
 Vágyat születve, szerelmet hazudva,
 Más nő simult dobogó szívéhez remegve ...
 Az asszony azt szerette.

Díjnokok.

Irta : Révész Béla.

A Dunapart egyik terjedelmes palotájában, a negyedik emeleten szorgalmasan dolgoztak a díjnokok.

Vasárnap délután volt, a munkaszünet ideje, amikor az ilyen kánikulai napon mindenfelé a fővárosban fölkerekednek az emberek és megkeresik a városhatárt, ahol liget van, erdő van és igazi levegő terjeng a gyep fölött. A negyedikemeleti napszámosok azonban benszorultak szobájukban és szorgalmas tollacskákkal szaporán ütögették a nagyhasú kalamárist, melyből tellett a temérdek szóra, számokra és vonalakra, melyekkel végigszántogatták a nagykönyvek lapjait. A tikkasztó szobácskában urrá lett a munka és a mély csöndben csak a tollak sercegése hallatszott.

Igy kívánta ezt az állam! az intézet az állam intézménye, álljon és klappoljon, a pénz befolyjon, a nyugta kimenjen és mire a bankárok és másfajta gazdagok átaludták a vasárnapi dáridókat, kezükben legyen az írás, dokumentuma csengő és papiros pénzeiknek.

A díjnokok azért nem voltak búsak. Sovány arcuk belépszokott az izzadásba, a mellényüket levetették, az ingujjukat felgyúrték és a napsugár, mely betűzött ide, játszott a tollukkal és a szapora friss betűkről apró szivárványok szökdöstek a szemükbe.

— Jön a vaspióca.

A tréfás de dühös jelzővel azt a felvonó gépet illették a díjnokok, amely az intézet alsó termeiből húzogatta fel szorgalmasan a munkaanyagot, melynek azután tollacskáikkal nekiestek a verejtékezők és elbántak vele diadalmasan, mint az elszánt emberek az ellenségükkel. Megragadták, elkönyvelték és kiröpítették a postakocsira, mely aztán rohant, robogott egyenest a vasúthoz.

A vaspióca gyomrából kifejtették a munkaanyagot és Waldkirchen János koppantva egyet falábával, felkiáltott:

— Versenyezzünk!

A díjnokok fogadták a kihívást, megigazították a székeket és közelebb ültek az asztalukhoz, aztán nagyot mártva a kalamárisba, megkezdték a mérkőzést.

A tollak sercegése már élesen hallatszott, a kalamárisok is egymásután koccantak és a lázas munkának az ösztökélő hangjai nyugtalanították a díjnokok idegeit. Az arcukat nem törülték, de mohó igyekezettel mondogatták be egymásnak:

— Húsz tétel . . .

— Itt harmincöt . . . és mire Waldkirchen János tüntető önérettel kiáltotta:

— Megvan az ötven számla — a munkaanyag elfogyott, a verseny véget ért és alulról katonazene nótája szállott föl a díjnokok szobájába.

A fáradt emberek hátrádültek a székeikön és hangjukat elnyomta a töredékes nóta, mely a Dunán sikló kiránduló hajók valamelyikéről szökött be ide. A hajó mindközelebb csúszott az állami palotához és a kitért ablakon már sértetlenül szállottak be a hangok. Kialakultak, egymáshoz simultak és a keringő már itt lejtőzött, pajzánkodott a díjnokok körül. Azok fütyörészve, danolgatva átvették a melódiát és fújták, taktust vertek hozzá, öntudatlan buzgalommal, még akkor is, amikor a hajó már odébb siklott és a katonazene hangjai elszállottak közülük.

Amikor abbahagyták, egyszerre szóltak:

— A Balázs keringője . . . és a dicséreték közé a falábú Waldkirchen is odatűzte a magáét:

— Talp alá való, csak úgy viszi az embert . . .

Balázs János, aki a pihenés perceiben lelógatta a fejét, a magasztalásra fölemelte azt és megsimogatta deres haját, mely most is úgy lógott a nyakába, mint régi idejében.

Lelkendezve és újra ujságolta:

— Pályadíjat nyertem vele odakünn — még Párisban.

A beszélgetést nem nagyon győzte, még e néhány szónál is megakadt, de ahogy a díjnokok tovább forralták a hangu-

latosabb kedvét, kitört a beszéd — ha dadogva is — az ajkán s mohó sietséggel újra válaszolt:

— Odakünn — még Párisban . . . úgy buggyant belém, mint a hegyből a patak, frissen . . . Alig hogy észrevettem . . . Pedig ez volt a kisebbik dolog . . . A többi, a többi, — dadogta Balázs és kiszáradt kezeit a messzeség felé nyújtotta, — az volt az élet . . .

A vén díjnok összeráncolta homlokát és meglátszott rajta a nagy igyekezet, hogy erősen ösztökéli emlékezetét a mult fölkeresésére és ahogy elérte azt, kizökkent a zord idők szürke józanságából, erőszakot vett nehezen mozduló nyelvén és most már boldogsággal, önfeledten áradozott:

— A párisi zongorák mind az én dalaimat játszották . . . A lányok, az asszonyok az én nótáimra táncoltak . . . A hangversenytermek az én dalaimért roskadoztak . . . Csak a keringőt szerettem, mindig ezt komponáltam . . . Szerelmes voltam. Úgy voltam vele, mint a szerelmesek a kedvesükkel . . . Szőke lányok jartak az eszembe, ha dalokat komponáltam . . . Ha a hangok feldanoltak bennem, kerestem a holdvilágot, ilyenkor mindig szőke lányok szálldogáltak felém . . . Lenn a parkban — orgonavirágot dobáltam a fehér fejükre, az orgonaillat rászállott az ajkukra . . . Ilyenkor aztán megöleltem és a szívemmel megcsókoltam az én szőke szerelmeimet, bánatos dalaimat . . . A legszőkébb közöttük azonban a marquis leánya volt. A marquis leánya, aki szerelmes volt belém. Egyszer csak hirtelen megcsókolta a homlokomat. A nagy keringőt játszottam ekkor, ezen az estén, a szőke boszorkány rámborult szerelmesen. Turbékolt, könnyörgött: szöktessem meg őt . . . de nem lehetett, nem, rámvigyázott és fogvatartott a sok leány és asszony . . . nem szökhettünk meg . . .

Balázs János homlokán gyöngyös lett a verejték és deres szőghaját gyengéden megsimogatta, aztán maga elé mosolygott és elhallgatott.

A csöndesség pillanataiban az öreg díjnok emlékezéseinek laza fonalát elszakította — a polgármester. Így hívták a kivételesen kövér férfiút a napszámoskollégák, aki a rangban a legidősebb díjnok volt társai között. A polgármester vörös

arcára és kopasz tarkójára lilafoltokat festett a nagy melegség és emelte gömbölyű fejének komolyságát és fokozta egészen az imponálásig fekete keretű orrcsüptetője, mely mögül szünetlenül hunyorogtak szemei. Nyugtalan mozdulattal megigazította szemüvegét, a tarka kendőjével meglegyezte az arcát és elmélyedve, de gyors elhatározással elébe vágott Balázs újabb beszédének:

— A város elején én álltam . . . Húszezer ember állott mögöttem. Tíz toronyú palota volt az én székházam . . . A lábam alatt bársonypuha szőnyeg, kipárnázott karosszékben ültem akkor mindig . . . Százötven hivatalnok, szolga és rendőr lesték a parancsomat . . . Ki se mondtam, megtörtént. Az arcomról olvastak, a rossz kedvemtől féltek . . . Úrnapján mindig a püspöknél vacsoráltam. Ilyenkor én mindig felköszöntőt mondtam . . . Így' mondtam . . . így kezdtem . . . Főmagasságú Püspök úr! Városunk atyja! Én vagyok szerencsés, hogy a város hódolatát, húszezer polgár szíve dobogását boldogsággal tomácsoljam. Városunk történetébe aranybetűkkel van beírva Főmagasságod neve, a kórház, a gimnázium, a lelenház és régészeti társulat Kegyelmes Püspök úr dicsőségét hirdetik . . . — A főispán, az ezredes bólintottak a fejükkel és a beszédem után megszorították a kezemet . . . A miniszterelnököt is személyesen ismertem. A küldöttségeket mindig én vezettem eléje és beszéltem apellálva . . . Az exelenciás ilyenkor mindig mindent megígért . . . A tűzoltó-kaszárnyát is én jártam ki nála . . . A város hálás volt és fáklyás szerenádot adott érte. A városháza erkélyéről beszéltem a néphez, intve őket a kitarlásra, hazaszeretetre és a dalárda eldalolta a Hymnuszt . . .

A szapora beszédbe már belékocogott a Waldkirchen falába és az öreg díjnok türelmetlenül leste a hirtelen alkalmat, hogy a maga számára kibérelje a csendet. És fölvezesse, fölfrissítse ő is azt az idejét, mely csillogó színekkel volt pompás — annyira, hogy ime a fényessége még öreg életére, ide is rávetődik . . .

A polgármester ajkán már lassan hömpölygött a szó és mohó buzgalommal, nagy gyönyörűséggel teregette maga elé

rég leélt napjainak tarka-barka képeit és mikor már csöndesedett s emlékezetével egészen beléringott nagy idejébe, elmélázott; Waldkirchen János csontos arcán pedig fölragyogott a boldogság és vastag bajusza libegett recsegő szavától :

— Manőveren voltunk, a császárok is ott voltak. A cár, a német császár és a román király. Pusztán táboroztunk és estére megjött a hadiparancs. A hadtesteknek kitűzték a feladatot, az ezredek számára megparancsolták a teendőket és az ezredparancsokban elosztották a századokat. Az én századomat a hírszerzésre, a rayon átvizsgálására vezényelték ki. Másnap kora hajnalban a döntő ütközetre ébredtünk. A nap már fölkel, amikor az ellenséget észrevettük. Alighogy a jelentést küldtem, jobbról és balról tőlünk megdördültek az ágyúk. Benn voltunk a harcban. A hegygerincen kifejlődtek az ezredek és mi visszahúzódtunk a csapattesthez. Kihúztam a kardomat és kiadtam a parancsokat. A század elszakadt az ezredtől, magára volt hagyatva, egymaga hadakozott. Két oldalt fényességgel lobbantak az ágyútüzek és a csapatok már teljes erővel ropogtatták a Manlichert. Kikerültünk a harcvonalból és mögéje húzódtunk az ellenségnek. A két hadtest előcsapatai már fennvoltak a hegytetőn és a zászlóaljok megfújták a sturmot... A trombiták harsogtak, a dobok zúgtak és a válságos percekben elszánt lépésre határoztam magamat... Tőlünk száz lépésre a zászlótartó századok elszakadva ezredüktől csatáztak egy századunkkal... Kiadtam a parancsot és szakaszaimat négy részre elosztva, a zászlótartó századokat négy oldalról megtámadtuk. A roham meglepte és lefegyverezte az ellenséget. Az első szakasszal magam vágtattam a zászlótartó század után és amikor elértük és a zászlót körülfogtuk, előttem volt — a Felség, a cár, a német császár és a román király...

— Jól van, derék harc volt, kapitány úr! — szólt a király és amikor kardommal háromszor szalutáltam a Felség előtt, közel lovagolt hozzám és megkérdezte a nevemet.

— Waldkirchen János kapitány a 33. gyalogezredből, Felség!...

A rokkant napszámosból a hadi emlékek szellőztetésére kitört a katona és kommandóhangjával — épségben hozta

vissza a multból — telezajongta a díjnokszobát és kevélyen lovacsázott a székén.

Recsegő szava azonban hirtelen elakadt és a szobán végigcsilingelt a villamos csengő hangja.

A vén zenész megszólalt:

— Jön a vaspióca.

A felhúzógép mélységes gyomrából kifejtették a munkaanyagot és Waldkirchen János újra kommandirozott:

— Versenyezzünk!

A LENGYEL RIGÓ.

Elfojtva a lengyel kaszások harca,

Varsó falát betörte a cár ökle,

Csönd lett a vértől párolgó mezőkön,

Haj, elnémult az a dal mindörökre,

Hogy: Nincs elveszve Lengyelország.

Elszedték a fegyvert s a reszketést is

Megtiltották a láztól gyötrött népnek,

S halálos bűn lett, mely bítóra juttat,

Az az észbontó, rendet-rontó ének,

Hogy: Nincs elveszve Lengyelország!

— S hát egy paraszt, egy naplopó, munkátlan,

(Mióta karját a csatán elhagyta)

Keblén dédelgetett rigóját titkon

A tilalmas nótára tanítgatta, —

Hogy: Nincs elveszve Lengyelország!

S történt egyszer, hogy arra járt a nagy cár,
 S a csöndes népből a bolond parasztja
 Ott szemtűl-szembe, — hogy a cár elsápad —
 Dalolni kezdi szilajul rivalgva,

Hogy : Nincs elveszve Lengyelország !

Bitóra véle menten! Ott is zúgta!
 Nyakán volt a kötél — s mégis dalolta!
 A cár maga intett a hóhéroknak —
 És úgy szakadt belé a gyilkos nóta,
 Hogy : Nincs elveszve Lengyelország.

S haláios csöndben amint áll dermedten
 Cár és nép : — a rongyos parasztkebelből
 Kiröppen egy rigó s a cárral szemben
 Im a bitóra száll s im dala zendül :
 «Nincs elveszve Lengyelország!»

Bodor Aladár.

Háború és béke.

Irta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

121

Moszkvában az öreg herceg egyszer leánya jelenlétében Mademoiselle Bouriennek kezét csókolta, magához vonta s gyöngéden megölelte. Mária hercegnő a hajatövéig elpirult s kifutott a szobából. Néhány pillanat elteltével Mademoiselle Bourienne kacagva jött át a hercegnőhöz s kellemes, lágy, behizelgő hangján valami dévaj-adomát mondott el. Beléptekor a hercegnő gyorsan felszárítá könyeit s határozott erős léptekkel tartott Mademoiselle Bourienne felé. Önkivüli állapotban a düh mohóságával kezdett kiabálni, miközben hangja többközönként megtagadta a szolgálatot: «ez szándékosság, ez aljasság, becstelenség, a gyöngeség kiaknázása...» Nem fejezte be a mondatot. «Hagyja el a szobámat», — kiáltá zokogásba fulva. A következő napon a herceg egy szót sem szólt a leányához, de étkezés közben Mademoiselle Bouriennek nyújtatta először a tálakat. A diner vége felé, amikor a szolga rendes szokásához híven a hercegnőnek nyújtotta előbb a feketekávét, a herceg oly dühre gerjedt, hogy mankószerű botját, Fülöp a szolga felé hajította s elrendelé, hogy azonnal sorozzák be ujoncnak.

— Nem hallotta... holott kétszer is megmondtam... Nem hallja!

— Ő az első személy ebben a házban, ő az én legjobb barátom! — menydörgé a herceg. — S ha még egyszer megismétled — fordult most a hercegnő felé — tegnapi vakmerőséged, megfeledkezel magadról, akkor megmutatom, hogy ki az úr a házban. Kövesd meg őt.

Mária hercegnő megkövette Amália Eugenewnát úgy a saját, mint Fülöp szolga nevében.

Ily pillanatokban valami büszke önfeláldozási érzet hatotta át a hercegnőt. Az apa pedig zavartan szemüvegét kereste, vagy

totyogása közben elbotlott s félve nézett körül, vajjon észrevették-e gyöngeségét, néha — s ez volt a legroszabb, elaludt az asztalnál vendégei jelenlétében, asztalkendőjét leejtve. Őreg és gyöngé már, gondolta ilyenkor a hercegnő, nem szabad elítélnem s undort érzett önönmaga iránt.

II.

1811-ben élt Moszkvában egy francia orvos, akit hamar megkedveltek. Metivier dr. óriási testalkatú, szép férfiú volt s szeretetre méltó, mint a franciák legtöbbje és egész Moszkvának közös meggyőződése értelmében nagyképzettségű s tudású orvos.

Andrejics Nikoláj gunyolója volt az orvosi tudománynak, de Mademoiselle Bourienne tanácsára Metiviert a közelébe engedte, megszokta. Az orvos hetenként kétszer látogatta meg a herceget.

Nikolájkor, a herceg neve napján egész Moszkva házába tódult, határozott parancsára azonban senkit sem engedtek eléje. Ebédre csak azon keveseket kérette, akiknek összeállított névjegyzékét átadta leányának.

Metivier a délelőtt folyamán szintén üdvözölni akarta a hercegséleteiveléhez híven «forcer la consigne» belépett a herceg szobájába. A véletlen úgy akarta, hogy Nikoláj Andrejics e névnapján rettenetes hangulatban volt. Reggeltől fogva jött-ment a házban, beleavatkozott mindenbe, alakoskodott, nem értve meg a hozzá intézett kérdéseket. Mária hercegnő igen jól ismerte ezt a kedélyállapotot, amely rendszerint egy dührohammal szokott befejezést nyerni. Az orvos megérkeztéig minden rendben volt.

Miután az orvos belépett, a hercegnő könyvvel kezében a fogadóterem ajtajához ült, ahonnan jól hallhatta az atyja szobájában végbemenő dolgokat.

Eleinte csak Metivier hangját hallotta, azután a hercege, később mind a két hangot egyszerre, azután felszakították az ajtót s a küszöbön megjelent Metivier kipirultan, megrémülten, utána a herceg pongyolában, sapkában dühös arckifejezéssel.

— Te nem érted? — kiáltá a herceg. — De én értem! Francia kém, Bonaparte poroszlója, kém... ki a házamból... kifelé, ha mondom! S becsapta az ajtót.

Vállvonogatva haladt el Metivier Mademoiselle Bourienne mellett, akit szobájából előcsalt a lárma.

— A hercegnek nincs tiszta esze — la bile et le transport au cerveau! Tranquillisez vous je repasseraí demain, — szólott Metivier s mutatóujját ajkára tapasztva gyorsan távozott.

Az ajtó mögött csoszogás s kiabálás hallatszott:

— Áruló, kém, mindenki áruló! Még a saját házámban sincs egy pillanatnyi békességem.

Metivier távozásával az öreg magához hívatta leányát s egész dühe reá zudult, ő volt az oka, hogy kémeket engedtek be hozzá. Megmondta, hogy beengedni csak az ő általa összeállított névjegy. zékből szabad. Miért engedték be ezt a nyomorultat!

— Te vagy az oka, hogy egy pillanatnyi békém sincs s hogy még meg sem hallhatok nyugodtan — mondá.

— Nem, anyuska, meg kell válnunk, tudja meg. Ezt a helyzetet nem bírom tovább elviselni. S mintha attól tartana, hogy leányának sikerülne őt valami módon megvigasztalni, visszatért s nyugodt arckifejezést erőltetve magára, így folytatta: Ne higgye, hogy izgatott pillanatomban tettem e kijelentést. Higgadt vagyok s jól megfontolt, úgy leszen — megválnunk, keressen magának hajlékot... De nem győzte kifakadását önmegtartóztatással s olyan gerjedelemmel, amelyre csak szerető emberek képesek: rázta, bár szenvedve alatta, ökölbe szorult kezeit, folyton kiabálva: Aztán nőül mehet valami tökfikóhoz! Becsapta az ajtót, Mlle Bouriennet magához hívatta s szobájába csend lőn.

Hat órakor beállítottak a válogatott vendégek az ebédre. A vendégek azismert Rostopschingróf, Lopuchin herceg unokafivérével. Tsatrov tábornok, a herceg öreg bajtársa s a fiatalok közül Pierre s Drubeckoi Boris — a fogadóteremben vártak.

Boris, aki csak néhány nap előtt jött Moszkvába szabadságra, be akarta magát mutattatni a hercegnek s annyira megkedveltette magát az öreg herceggel, hogy kedvéért kivételt tett s legényember létére is meghívta.

A kis társaság, amely az ódon terem asztalánál összegyülekezett, inkább hasonított birák ünnepélyes gyűléséhez. Mindenki hallgatott s aki megszólalt, félhalkan beszélt. Mária hercegnő még a megszokottnál is szerényebb, csendesebb volt. A vendégek nem akarván terhére válni, nem fordultak feléje. Rostopschin gróf volt a társalgás lelke, elmondott mindenféle városi s politikai pletykát. Lopuchin s az öreg tábornok nem vett részt a társalgásban. Nikoláj Andrejics hallgatta őket, mint ahogy az elnöklő bíró az előadót

hallgatja s néha hallgatással, néha rövid megjegyzéssel vett tudomást a hallottakról.

Ebéd után a beszéd a legutóbbi politikai ujdonságra terelődött az oldenburgi herceg elüzetésére s a Napoleon-ellenes körlevelekre, amiket az orosz udvar valamennyi udvarnak megküldött.

— Bonaparte úgy bánik Európával, mint a kalóz a rablott hajóval, — idézé Rostopschin gróf egyik kedvenc elnyűtt mondását. — Most a pápa nyakára hág, Bonaparte kevés teketóriával akarja elüzni a katolikus egyház fejét s ehhez mindenki hallgat. Csak császárunknak van bátorsága az oldenburgi herceg trónelvétele miatt óvást emelni. És ez . . . Rostopschin gróf hirtelenül elhallgatott, mivel észrevette, hogy e mondatával tullépné a jogos kritika határát.

— Az oldenburgi hercegségért más országot ajánltak fel neki — veté közbe Nikoláj Andrejics. Ez épen olyan eljárás, mintha én lysija-goryai parasztjaimat Bogutsaroba s Rjesanba költöztetném.

— Le duc d'Oldenbourg supporte son malheur avec une force de caractère et une résignation admirable, — mondá Boris tiszteletteljes rezervvel vegyülve a beszélgetésbe.

(Folytatjuk.)

A modern lakás

című vállalkozás az egyetlen Magyarországon, mely a legyszerényebb lakástól a legnagyobb szabásuig berendezéseket tervel és elkészít. Műtárgyak és művészi butorok külön kaphatók és megrendelhetők.

IV. ker., Ferenciek-tere 2. sz.

Természettudomány.

ZENÉLŐ HALAK. A közhiedelem szerint a némaság teljes megtestesülése a hal. Ha valaki «néma, mint a hal», úgy némább már nem lehet. Pedig, amint most írnak róla, vannak éneklő halak.

Mi csak azokat a halakat ismerjük, amelyekben a legborzasztóbb kínzásokat végezhetjük, bőrét lekaphatjuk, összehasogathatjuk, elevenen megfőzhetjük, de hangot még sem hallatnak. A háziasszonyok lelkének némi megnyugtatóására megmondhatjuk, hogy a hal azokat a kínzásokat nem érzi olyan fájdalmasan, mintha például ő nagyságának cselekednék valaki hasonló jókat. A halak és egyáltalán az alsóbb rangú állatokban nincsen olyan kifejlődött fájdalomérzet, hisz ő nagysága még egy kalap látásának vagy csak elképzelésének a fájdalmától is el tud ájulni. Hanem azért ne tessék még sem tulságosan kegyetlenkedni a hallal, attól nem lesz jobb a főzet.

Szóval, a mi halaink némák. Most azonban Preyer azt jelenti, hogy Borneóban a vizen sajátságos éneket hallott. Mintha aeol-hárfa zengett volna, közbe távoli zümmögés, amely néha egész énekké fokozódott, olykor

orgonaszerűen hangzott. Ha a fülét a vízhez közelebb hozta, jobban volt hallható. Megkérdezte a benszülött csajkást, hogy mi ez?

— A halak énekelnek.

Hasonlót tapasztalt egy amerikai tengerésztiszt is, John Wute, aki szinte fantasztikusan írja le, hogy minő volt az a zene. Az ő tolmácsa is azt mondta, hogy ez a halak zenéje.

A Pogonia halakról régebben tudják már, hogy dobolnak. A víz alatt vagy 20 méternyiről hallik ki szélcsöndes éjszakákon a furcsa dobolásuk.

Le Mesle pedig részletesebb adatokat jelent a Machorianhalról, amely az Ecuador vizein ad koncerteket. Ez egy 1—1½ méter hosszú, puha testű, zöldes hal, amely mindig ugyanazon hangot kiáltja. De mindegyik más és másat. Ebből kerekedik egy egész zenei kakofonia.

A hangok onnan erednek, hogy a szájuk porcogóját ropogtatják egymáshoz s a hang az öblös szájban válik olyan éneklővé. Ez hallik ki a víz alól.

—
A TENGERI RÁK REGÉNYE. Ha az ember az álla-

toknak az élete módját közelebbről megismeri, a természetnek néha egy-egy pompás kis meséje tárul fel.

Például most közli egy természettudós a tengeri ráknak, a mi kedvenc inyenc falatunknak, amelyet csak a csemegeárusok kirakatából és ize szerint ismerünk, az élete történetét.

Mi csak ott látjuk őket, a boltosnál, különböző nagyságban és aszerint alkuszunk rájuk. Nem is gondoljuk, hogy az ő nagyságuk az életöknek legnagyobb kinja, szenvedése. Szerencséjükre ezek az alsóbbrendű állatok fájdalmat nem éreznek vagy legalább olyanforma szubjektív érzésük a fájdalomról nincs, mint minékünk. Ha nekünk csak a kisujjunkat csapja le valami; odavagyunk. Az alsóbbrendű állatok egész testrészüket elveszthetik: oda se neki. Méhekkal tettek kísérleteket, hogy a potrohukat lemetszették: észre sem vették, hanem nyugodtan szívták tovább a virág mézét.

Tessék például elképzelni, hogy nekünk a bőrünkől kellene kibujnunk. És ime a rák életének ez a legfontosabb foglalkozása. De hogy ez már neki is nagy munka, sőt némiképen szenvedés is, azt mutatja, hogy mégis megcsinálja az operációk eme legnagyobbikát, amelyet pláne önmaga végez.

A tengeri rák ugyanis nem

növekszik egyfolytában. Hanem egy-egy ugrással, csakis azalatt, mialatt kibujt a bőrből, régi páncélját elhanyagolva. A rák urfiak és urhölgyek jobban gondozzák a toalettjüket és gyakrabban változtatják a kemény frakkot és dresszt, az anyányiak és apányiak azonban már megelégszenek egyszer egy esztendőben.

Ez a nehéz munka azon kezdődik, hogy a páncél megpuhul. És pedig saját vérükkel puhítják. Az állat elhuzódik valami alkalmas buvóhelyre, oldalára fekszik és a vér a végtagokból egészen kiürül, a test annál jobban felduzzad és feszíti a páncélt. Az állat ezen egész idő alatt nem eszik, teljesen elvesztette az étvágyát. A vérnek a nagy nyomása alatt aztán a páncélnak egyik izületén a bőr meghasad. Ezen a nyíláson aztán kibujik az egész állat nemcsak a páncéljából, hanem a bőrből is.

Ez az egész csudálatos önoperáció még hozzá nem tart tovább tiz percnél. Tiz perc alatt kibujt a bőrből. Igaz, hogy oly rémséges erőfeszítéssel, az egész testnek oly erőszakos lökéseivel, hogy az állat azután teljesen kimerülve, tehetetlenül, mozdulatlanul fekszik. Mert nem elég, hogy a testnek a páncélból kell kiválnia, hanem még az ollói husát is ki kell rángatnia az ollóból. Körülbelül egy

nyolcadával huzza evégből az ollója husát összebb, hogy kijöjjen.

Csakhamar aztán megtelnek az elélettelenedett végtagok ismét vérrel és nemcsak a régi alakjukat veszik fel, hanem még jóval megnövekednek. Két-három hétbe telik, míg az új páncél annyira megkeményszik, hogy az állat ki merjen az odvából menni verekedni és táplálék után nézni.

Az ötödik évben lesznek szaporodásra képesek. És ekkor 10—40.000-ig való óriás mennyiségű tojást raknak. Ezeket azonban potrohuk hátulján folyton magukkal hordják, folyton változtatva helyüket, friss vizek felé. Mikor aztán a tojások megértek, 8 milliméter nagyságú ráklárvák bujnak elő. Ezek már szabadon uszkálnak és gyors egymásutánban vedlenek, míg végre anyjuk alakjához hasonlóak lesznek.

Képzeltető, hogy a tengeri rákkal való kereskedés nagy kereskedelmi ügy a tenger-

partokon. Már ahol van tengeri rák, mert például a német partokon Helgolandon kívül alig van. Ellenben Norvégiában annál több. Innen többnyire bedobozolva kerülnek forgalomba. Hanem, amikor összefogdossák, elébb bőven etetik néhány hónapig, azaz valósággal hizlalják. Persze csak annyira, hogy a páncélját jól kitöltse, mert tovább nem lehet.

BUZÁ ÉS ROZS KERESZTEZŐDÉSE. Rozs és buza keresztezése sikerült a kanzasi kísérleti állomásnak. Orosz rozs virágporát szórták egy angol buzafaj bibéjére és tényleg előállott a buzát és rozsot összekötő vegyes faj, a kettőnek a tulajdonságait a legkülönösebben összekeverve. A legfontosabb a dologban az, hogy ez a vegyes faj a rozsdá ellen immunisnak mutatkozik. Ha ez az ellenálló képesség bebizonyosodik, úgy meglehet, gyakorlati haszna is kerül a botanikus kísérletnek.

Szerkeszti: Bródy Sándor.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő,

Szerkesztőség: Lövölde-tér 1.

**Kiadja: a Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő.
Löwölde-tér 1.**

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

**A „Jövendő“ kiadóhivatala.
Budapest, Löwölde-tér 1.**

Globus műintézet és kiadóvállalat részv.-társ. nyomása, Budapesten.

43·3° C. kénes hévforrs.

Szt-MARGITSZIGETI GYÓGYFÜRDŐ BUDAPESTEN.

Thermal-, iszap-, villamos fény-, mesterséges szénsav-, forrólég-, mindennemű gyógy- és edző- (Kneipp) fürdők. Svéd gyógytorna- terem. — Napfürdő. — 150 hold ————— árnyékos park. —————

Csúz, köszvény, ischias, ízületi bántalmak, emésztő-, szervi bajok, szívbetegség, vesebántalmak, vérszegénység, ideggyengeség ellen.

Szt-Margitszigeti üdítővíz

első rangú szénsavval telített ásványvíz, mint ————— asztali víz legjobban ajánlva —————

Eszményi kebel

és harmonikus tele testalkat érhető el a Vértess gyógyszerész-féle Robose által, mely az egészségre nézve teljesen ártalmatlan, diätetikus szer. Meglepő hatások, számtalan hálanyilatkozatok. Aranyéremmel, diszkereszttel és díszoklevéllel kitüntetve a Róma-, Ostende-, London- és Párisban tartott kiállításokon.

1 doboz 6 kor. — 6^{kor}. 65 fill. előleges beküldése ellenében díszkrét frankoszállítás.

VERTES és TÁRSAI, Kosm. gyár által, Lugos 277. sz. Bánát.

Egy hónapra 1 korona.
Negyedévre 3 korona.
Félévre . . . 6 korona.

MINDEN SZÁM
20 FILÉR

Szerkesztőség és
kiadóhivatal:
Lövölde-tér 1.

Megjelenik minden vasárnap.

23 év óta
angol férfiruha-bérlés
a legjobb
beruházkodási
rendszer

Prospektus . . .
kiváncsra
ingyen

Deutsch F. Károly.

Budapest, Andrásy-ut 1. l. em.

GLOBUS MŰINTÉZET ÉS KIADÓVÁLLALAT
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPESTEN,
Aradi-utca 8. sz.

Tövendő

A TRÓNÖRÖKÖS MENYASSZONYA.

Berlinben már díszítik az utcákat, hogy a nemzeti öröm színeivel ünnepeljék a német trón ifjú örökösének házasságát. Lapunk belsejében az olvasó e készülő nász egy érdekességéről olvashat, amely bizonyára sokakat fog érdekelni: a toalettekről, amelyek ezúttal valóban kétszeresen is megérdemlik a „fejedelmi” jelzöt.

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Üdv az olvasónak!

Ime, új köntösben lépünk az olvasó elé és e köntös újraéledt munkakedvünk, fölfrissült erőnk szerény takarója.

Nem jelentőség nélkül való, hogy ez újjászületésünk a tikkasztó nyár előtt történik, amikor pedig egyébként a tétlen hűsülést keresi minden.

Ez a nyár izzóbb lesz, mint a többi volt: életbe vágó, egy nemzet életébe vágó küzdelmek tüze versenyre fog kelni a lángoló kánikulai nappal.

És e tűz elől árnyékos passzivitásba húzódnia senkinek sem szabad, aki magyar. Akiben van cselekvő erő, síkra kell szállnia azzal, — ezt tesszük mi is, amikor újra szerzveze erőnket, íme újjult kedvvel fogunk a munkába.

A mi mezőnk nem csupán a politika, hanem az irodalom és művészet is. De e három mezőben is megvan az egység, amely közössé teszi a termését és ez: a magyarság, igazság és világo sság. E hármasság jegyében munkálkodva egy úton leszünk minden magyarral, aki a közeledő küzdelmekben a magyar ügy, az igaz ügy mellé áll. Üdv az olvasónak!

A Jövendő szerkesztősége.

A fekete hajón.

Irta: Bródy Sándor.

Cirkvenica, május végén.

Kis halászfalu partján, szurok sötét éjjel, tintahalra vadászva gondolkozom. Csábit a belletristika — a halászbárka fekete és a horvát hajós, amint ősi szígonyát a tintahalra vágna: az összezavarja maga körül a tengert, elmenekül. De jönnek utána más halászok és a rugalmas lénynek még is csak vége lesz. Ám itt elég a metaphorából, halkal politizáljunk magunkban; talán jogunk van hozzá, a hajóslegények is azt cselekszik. Annyit értek a beszédükből, hogy nekik mindegy: osztrák vagy magyar; a maguk fajtája: a szlávtság érdekli őket. Az a benyomásom, hogy az én embe-
reimmel és az egész nem is jelentéktelen horvátsággal nem lehet többé kutyásdít játszani; Ausztriának, a dinasztia öreg katonáinak és főképp a németiség hegemoniájának ezek nem ülnek fel többé, nem uszíthatók, fölébredtek és maguknak morognak. Talán egy kissé önérzetesebben és hangosabban, mint az hozzájuk illik és nekünk tetszhetik. De velük lehet is, kell is beszélni.

A múzsa tehát alszik. Túl az isztriai parton éled és reszket néhány apró lámpás. Mintha Voloskát látnám, azt a babérövezte vidéket, ahol Andrásy Gyula, az öregebb meghalt, ám előbb megcsinálta a német birodalommal való szerződést, de jól és karjával belemarkolt a szlávtság egy jelentős törzsébe, erősen, alaposan, de okosan. Gyerek voltam,

amikor a nekrológot írtam a kancellárról és csak sejtéseim lehettek nagyságáról, államférfiúban szinte példátlan intuíciójáról. Most látom, hogy Andrássy Gyula a kellő időben ötletesebb — és látszólag bár nagyon is közvetetlen — de előrelátóbb volt, mint maga Bismarck. Ahogy szórtam a betűket a kis kolozsvári redakcióban, egészen elfeledkeztem azokról a helyi lapálliákról, amelyekbe csaknem belepusztultam. És milyen véletlen: akkor jött Jósika báró, akiről ma mint ujonnan született államférfiúról beszélnek. Komor volt és „rendet akart csinálni“. Vele volt segéd társa, Wesselényi báró.

— Andrássy Gyula meghalt, arról kell írnom. Majd ha elvégeztem, parancsoljanak a bőrömmel.

Jósika báró szótlán komolysággal ülve maradt, Wesselényi azonban felkelt:

— Igaza van, hagyjuk, majd eljövünk máskor.

Mi minden eszébe nem jut az embernek, ha a politika forró pontjaitól távol, csak a Tisza István lapjából tájékozódva medítál. Mi ad erőt ennek az úrnak, és azoknak, akik vele vannak, mint példának okáért az öreg királynak és néhány öreg katonatisztnak, hogy addig, ameddig történelmet csináljanak? Nem szegény Münnich Aurélnak és százszor boldog Keglevich Istvánnak — most már égi színházakat rendszabályozó — lelke, hanem egy történelmi koncepció, amely egy igen magasrendű és kenetteljesen ravasz fejben élhet most a legerőteljesebben. A német imperátorra gondolok, aki a szláv és latin fajok között egy egységes német vezérletre hallgató óriási hadseregről ábrándozik. És ez az ábránd lenne a támasztéka, ereje az öreg, de még kemény

és szintén elég erélyes osztrák császárnak, amikor szinte a törvényt is félremagyarázza, hogy utódjai mélyen tisztelt vazallusai legyenek a nagy németiségnek?! Tiszára végre is Berlin nagy hatással lehetett, nagyon is fiatal volt, amikor ott élt. A protestantizmus is, amely onnan felül árad, erősen vonzhatja és lokális, de kivételes kortestalentumánál fogva ezt az erőt másokra és más meggyőződésű férfiakra is átháríthatja. De I. Ferenc József, akin Szent István palástja van — amikor ott van — nem emlékszik Königrätzre, nem mondja meg neki senki, hogy az osztrák — német nyelvű — középiskolákban az első gymnazista diákok reichsdeutschok és hogy akkor, amikor nem adja meg a magyarságnak ami a magyarságé: ugyszólván szolgálatába áll egy fiatal uralkodótársának, aki megverte a hadseregét, korteskedett ellene a saját budai palotájában! Csakhogy akkor Habsburg császárrá emelkedett grófja mellett nem a kedves és kiméletlen öreg Fejérváry volt, hanem az erdélyi Bánffy báró, aki visszakorteskedett.

Hogy a király makacs és katonai dolgokban nem enged beleszólást senkinek — ezt természete és kora még megmagyaráznák. Egy kicsiny, vagy akár egy nagyszabásu alkotmányértésbe még bele lehetne menni, nekünk volna hasznunk belőle és a természetes történelmi fejlődés jutna erősebb rugókhöz. De, hogy a fokozatosan lassan-lassan jó útra tért öreg magyar király belefusson nála sokkal fiatalabb emberek kardjába —: az embernek a szíve fáj érte. A nemzeti érzés kifejlődésének korszakában, neki küldeni egy aggastyánt — ezt a Fejérváryt, vagy azt a Fejérváryt — hogy a csákójával merje ki a földagadt tengert, ez nem tragikus

többé, vagy ha az, így Lear cselekszik. Fenséges látvány, de sírni és nevetni kell rajta egyszerre.

. . . A kis fekete bárka lassan úszik velem a tengerparton. De a halászoknak nincs szerencsájük. Azóta már odahaza, talán már odahaza is neki indították a nagy fekete bárkát. Nekik jó éjszakát, nekünk: akár véres, akár viharos de szép virradást!

Molecz Dani emlékkönyvébe.

Oh mért oly későn?! — kormány elhullása,
 Tisza távozása idején, —
 Mért nem találkoztunk máshogy, másutt, máskor,
 Drabant-pofozáskor, te meg én?!
 Mért nem hallgathattam még «elem»-koromban
 Apponyit Pozsonyban veled én?!
 Mért nem találkoztunk már ábrándozásom,
 Szép minoritásom idején?!

Koalíció.

Keglevich és Apáthy István.

Irta: Vészi József.

Ez a hét szenzációval indult. Európai stílű volt az egyik, amolyan speciális magyar jellegű a másik. A szabad gondolat zászlóbontása volt az európai stílű, a Keglevich párbaja a speciális magyar jellegű. Aki bennünket ismer, amúgy is tudhatja, hogy a kettő közül melyik fogja agyonütni a másikat.

Szegény Keglevich Stefi grófbán lelki törekvéseiben, politikai habitusában, egész mivoltában nagyon sok volt Don Quichottéből. Mennyi bortömlőt nézett ő óriásnak, mennyi borbélylegényt ezüstsisakos lovagnak, hány nemes erőfeszítése fult közkacajba, merthogy erőfeszítéseivel, amelyek mindig nagyobb voltak, a cél, amely többnyire kicsiny volt, nem állott semmi arányban. A halála is donquichottes volt. Nem attól lett azzá, hogy a saját maga kívánta szigor lett gyilkosává, mert hiszen ez igazi és komor tragikum, a min nem csillámlik semmi a manchai lovag sorsának édesen bús humorából.

Nem ; ha egy nappal előbb, vagy egy nappal utóbb verekszik Stefi gróf Hencz Károlylyal és a párbaj ugyanígy végződik, akkor halála borzasztó halál, de sincs benne semmi, ami a Cervantes hősére emlékeztetne. Ami a donquichotteos

vonás az ő életsorsának utolsó aktusában éppen az volt, hogy halálának szenzációjával annak az eszmének születését kellett kárral sújtania, a melyért egész életén át nemesen rajongott és amelynek érdekében szívesen kelt volna harcra akár egy egész oroszláncsordával is.

Mert ellenség, vagy barát mondhat jót vagy rosszat erről a bizar, de gazdag lelkű emberről, ámde azt az egyet tőle senki elvitatni nem tudja, hogy a magyar közélet cselekvő emberei közül ő volt a reális világfelfogásnak és az ebből folyó libre penséének egyik legbátrabb képviselője. Utált minden dogmát, esküdt ellensége volt az üres klasszicizmusnak és a reakcióra hajló romanticizmusnak és bár nem ismerte, de sejtette és sejtve szerette az egyedüli szent igazságot: a természettudományokat.

Nos, ha azt mondják Stefi grófnak, halj meg ezért az igazságért, akkor azt feleli vala az ő, sardonicus mosolyával: „Szívesen, de tegyétek azután koporsómba Hechelt és Darwint, mert idefent nem értem rá őket elolvasni.“ És szó nélkül vállalta volna a martirhalált a természettudománynak előtte ismeretlen igazságaiért. Ám Stefi gróf nem lett volna az, a kivé végzete avatta, ha a halála keltette szenzációval nem szorította volna akaratlanúl is háttérbe azt a másik jóval nagyobb, azt az igazán nagy eseményt, a magyarországi libre pensée megszületését és azt a gyönyörű beszédet, amelylyel Apáthy István a természettudománynak egyik világbajnoka, ezt az aktust kísérte. Nem fogjuk a kulturöntudatnak e bátor, lángoló megnyilatkozását magasztalni. Csak kötelességévé

tesszük minden magyarnak, olvassa el Apáthy igéit és ne sajnálja az időt a rajtuk való elmélkedéstől.

Nagy Péter cár, mikor megcsinálta Szentpétervár városát, így szólt: „Most ablakot nyitottam az orosz nép hajlékába Európa felé“ — ezzel a beszédével Apáthy nem ablakot, hanem tág kapút vágott. A magyar nép szellemi hajlékába — szinte Európa felé. Most már van nyílás, amelyen az európai civilizáció betódulhat a magyar földre is. És ezt a kapút a láng pallosu cherubsok sokasága fogja őrizni: azok az ezrek, akik sietve sorakoznak a szabadgondolkozás táborába.

A Stefi gróf szenzációja elhomályosíthatta ma ezt az igazi szenzációt. Sebaj. Majd szétrebbenti ezt a homályt és szerteárasztja amaz igazi szenzáció világosságát a holnap és a holnapután. Mert rég fog már porladozni a most még ifjú Hencz Károly, feledve lesz november 18 és január 26, Gulner Gyula és Zakáriás János nevei már rég az enyészeté lesznek, Apponyi beszédeinek minden szavát már elrágta lesz a moly: — de a késő jövő nemzedékek még szavalni fogják azt a gyönyörű himnuszt, amelylyel az Apáthy Istvánnak igazán európai és igazán magyar lelke a szabadgondolkodásnak Magyarországon való megtelepedését köszöntötte.

Refus.

Fehérváry: Pszt! Hordár! Vigye ezt a tárcát!
Hordár: Visszootosítok!

A japáni nő.

A rejtélyesség varázsával hat a japáni nő a messze földről érkezett idegenre. Sokat összeírtak már róla, amióta hazája félelmetes nagy hatalommá lett; egyesek magasztalták erényeit, mások viszont gúny- és nevetség tárgyává tették. Ámde észlelőinek túlnyomó része vagy elfogultan ítélte felőle, vagy nem ismerte kellőleg. Hisz oly nehéz megközelíteni a japáni nőt, s az előkelőbb polgári családok szentélyébe a fürkésző idegen nem igen hatolhat be. Így tehát felfogja keresni a tea-házakban s más ehhez hasonló helyeket, megismeri majd a gésát, a szobaleányt s az alsóbb néposztály asszonyait, de az igazi japáni nő mindvégig ismeretlen marad előtte. Innen van, hogy Nippon leányáról a legképtelenebb fogalmak terjedtek el, s aki Pierre Loti Madame Chrysanthème-jából alkotott magának képet a japáni nő erkölcséről, nem kevésbé volt hozzá igazságtalan.

A japáni nő nem az, akinek európai jellemzői festik. A gésák és szabadéletűek nagy száma dacára Japánban túlnyomó hányadban tisztesség és szigorú erény jellemzik a nőt. Mint anya és feleség mindig megmaradt tiszta erkölcsében, bármily változásokat is szenvedett társadalmi állása. Pedig ez az évszázadok folyamán gyakran ment keresztül átalakulásokon. Japánország őskorában, s még néhány száz évvel ezelőtt is, a nő előkelő helyet foglalt társadalmában. Egyenjogu volt a férfivel minden tekintetben. Kivette részét a harci dicsőségből is és a történelem nem egy japáni amazon hőstetteit jegyezte fel. Béke idejében nagy

kedvvel űzték a vadászatot, emellett komolyan foglalkoztak az irodalommal és a művészettel is. De már abban a korban is legfőbb erényük — az istenségek tisztelete után — a szigorúan vett erkölcsösség volt. S ettől az erénytől még akkor sem tértek el, amikor az idők folyamán társadalmi helyzetük mind alacsonyabb lett. És ez nagy mértékben következett be a buddhizmus fellépése és térfoglalása idejében, amely tudvalevőleg alárendeli a nőt a férfinak. Ettől az időtől fogva mindinkább visszaszorul a nyilvános szerepléstől, csendes, hallgatag lényé alakul, akitől alázatosságot, sőt mitöbb, egyenesen tudatlanságot követel a férfi. De ez a szomorú alárendeltség nem csökkentette szellemi képességét, s még elnyomatásának ebben a szomorú időszakában is oly alkotásokat mutat fel irodalmi és művészeti téren, amelyeket még a mai kor gyermeke is csodál. Murasakinó Shibiku nemcsak korának, hanem minden időknek legnagyobb japáni írónöje, akinek örökszép műveit még ma is olvassák a felkelő nap országában. Genji Monogatari-ja páratlanul áll a világirodalomban, Komei császárné pedig a jelen minden orientálistájánál járatosabb volt a kínai tudományokban.

Azonban a sötétség terjedésével majdnem teljesen házi tűzhelyéhez köti a fenálló társadalmi rend. A hűbéresség idejében már csak Samurái leányait tanították a fegyvertartásra. Hosszú sajátyszerű lándzsát kaptak ezek, hogy a legvégső esetben magukat és gyermekeiket megvédhessék. Ezenkívül rövid kis tört hordottak magukkal állandóan, amely azonban nem védekezésre, hanem öngyilkosságra szolgált, ha másként nem tudott menekülni a becstelenségtől. Számtalan eset emléke maradt fenn a Samurái-nők hősiességéről. Ebből az időből maradt a mai japánira a stoikus önuralom és a halálmegvetés.

Japán történelme pedig nem egy példát hoz fel a nő hősiességére és halálmegvetésére. S ha bár a Tokugawa uralom alatt a nő már csak házának négy fala között található, ezt a két fényes tulajdonságát mindmáig sem veszítette el.

Ma egész élete folyását három kötelesség pontos és szigorú teljesítése képezi: feltétlen engedelmességgel tartozik anyjának, későbbi éveiben férjének és özvegységére fiának. S e kötelességek teljesítésében nem éreztett környezetével se szeszélyt, se kedvetlenséget, ajkán örökös mosoly játszik, leánykorában az életbe kilépő nő gondtalan jó kedvének, ábrándjainak és reménységeinek kifejezéseként, de később az évek folyamán e mosoly már csak a csalódások tagadása, melylyel szenvedéseit palástolja el a külvilág előtt. Mosolya el fogja kíséreni sírjáig, melynél a legtöbbször egy örömtelen élet záródik be.

Sully Prudhomme költeményeiből.

AZ ÉLET TÁVOLRÓL.

Kik nem születtek még: a jövő nemzedék
Csak elmosodottan hallja, mint tompa zajt,
Pörölyök ütését, fegyver s ágyumorajt
És a földön járók lépteinek nesztét.

E zshivaj — ugy sejtik — nagy ünnepi ebéd
Susogó ér partján hol rügyet bont a galy,
S mind a szűzek ölén már a létért sóhajt
S a boldogságért esd: élhetni mielőbb!

Nincs hát egy halott, ki az árnyakhoz megtérten,
Elmondja: e hymnus «jaj»-okkal van tele
S ők nyílt pokol felett szenderegnek békében? —

Hogy e könyv és mosolynélküli boldogok
Ne irigykedjenek: hallva, mint zúg, zokog
Körültök a parányok vad forgószele!

Fordította B. Szász Piroška.

Keglevich.

Írta: Szász Zoltán.

Halottakról vagy jót vagy semmit, vallják azok, kik ítéleteiket sokkal inkább befolyásoltatják az érzélgés, egy régi stilú rokoko-esztetika, mint az egyedül helyes szempontok: a szociális és pszichológiai gondolkodás igazságai által. Persze, felszínes, szalon-skepticizmussal átítatott lelkek számára oly csábító gondolat egy nyilvánvalóan káros egyéniség ravatala mellett is elfeledni a károsságot s előkeresni a mindenkiben tényleg létező rokonszenves vonásokat! Hogy az igazi írói feladat egy mérleg megcsinálása, a jó és gonosz elemek egybevetése, erre a mindent értők és megbocsátók nem gondolnak. Pedig kétségtelen, hogy az írónak a halotta csak tanulságszerzés okából érdemes foglalkoznia. Az érzélgés mások feladata. Aki tehát nem törekszik erre az olcsó bölcsességre, ami tulajdonképen szociális érzéketlenséget jelent, az elveti a halotról csupán kedvező vélemény megengedő elvet s ehelyett igazat igyekszik írni. Végre is, ha ezt az elvet a gondolkodó emberek is elfogadnák, akkor világtörténetet nem lehetne írni, vagy ha esetleg bizonyos vesztegár, néhány év leforgása után szabad volna is a halottak elfogulatlan megítélése, azon melegében, rögtön a halál után nem lehetne senkiről se ítéletet mondani.

Pedig Keglevich épen olyan alak volt, akinek addig kell megírni a természetrajzát, a mig az emberek emlékezetében él. Mert történelmi alakká ő nem lesz, mint politikai egyéniség jelentéktelen és hatástalan volt: de mint szociális tünet, mint a mi korunk és társadalmunk szomorú állapotainak bizonyítéka érdekes s ép ezért a halotti beszéd kortársaira nézve nagyon tanuságos lehet.

Arisztokrata volt, gazdag ember volt, szép ember volt. Ami előny az életben elképzelhető, ami külső, anyagi eszköz embernek rendelkezésére állhat, neki birtokában volt. Belső,

lelki kincses-táráról, agyvelejének felszereléséről már nem lehet ilyen tiszta megállapításokhoz jutó véleményünk Egész közéleti szereplése s a magánéletéből kihangzó hírek arra vallanak, hogy értelmileg igen alacsony, érzelmileg elfajult s csupán akaratilag erős fejlettségű ember volt. Hogy szellemileg határozottan felületes zagyva, logikátlan és kissé szövevényes gondolkodásra képtelen ember volt, ez mindazok számára, akik a grófi rang s temérdek más kimagasló állás piadestáját alakja alól elképzelni tudják, nyilvánvaló. Igaz, az a tropikusan bő anyagi élet, melyet élt, élményeinek, vállalatának, hivatalainak, ismeretségeinek nagyszámúsága szellemi életét is sokoldaluvá s látszólag gazdaggá tették. Ez a sokoldalúság azonban nem volt soktehetségűség. Ellenkezőleg, csak azt bizonyította, hogy mennyi minden dologhoz nem ért. Olyan diákhöz volt Keglevics hasonló, aki az egyetem összes fakultásain megbukott. S ezekben a kudarcokban nincs semmi zseniális, semmi magasabbrendű, semmi titáni. Vállalatai közönséges tudatlanságon és számítási hibákon feneklettek meg. Ha a közgazdaság mezején érte balsiker, minden ügynök tanácsa megóvhatta volna tőle, ha a művészet volt bukásának mezője, a legzöldebb kritikusi tanácsa is kiránthatta volna a bajból.

Nem szeretek az érzelmi élet terére lépni, de mivel az ilyen lelki bonczolás szükségessé teszi, hadd jelezzem azt a meggyőződésemet, hogy érzelmileg teljesen degenerált ember volt. Nagy szíve volt, tudott szeretni, zogoktak után a barátai! Azokat a kegyetlen elmességeket melyeket az ilyen megjegyzések eszembe juttatnak, elhallgatom, mert elismerem, hogy a még oly szűk körben s még oly kevés egyénnel szemben tanúsított s visszahatólag is igen kellemes, tehát áldozatokat nem igen követelő a szeretet is tiszteletreméltó. Hogy azonban egy ember, akinek politikai ideálja az elnyomás, érintkezés-rendszere a gőgös kicsinylés volt, kiről egy élmes író-ismertőm oly jellemzően mondta, hogy ha valaki tőle a jogát követelte, kidobatta, ellenben ha ezt kikönyörögte, tetézve részesítette benne, nemesszívű ember számba menjen, ez mégis gúny minden komoly gondolkozással és előkelő érzéssel szemben.

A jogérzet teljes hiánya: ez volt Keglevich jellemének alapszíne. Hogy erre a fekete alapra néhány jó cselekedet s néhány érzelmes óra rószaszínü virága is be van hímezve, ez nem változtat az alapszín sötétségén.

Volt erő benne, akarat, vállalkozó szellem, mondták életében és halála után barátai és védői. Meglehet, ez azonban nem érdem. Az akarat önmagában nem érték, hanem csak a helyes irányú, eredményes működtetése teszi azzá. Minden egészséges, vagy pláne testileg erősen kifejlett ember, különösen ha az értelmi fejlettség nem gyöngíti meg elhatározásaiban, föltétlenül akaraterős is. A nagy anyagi jóllét, a cselekvés összes eszközeinek, a pénznek, hatalomnak birtoka csak az elernyed, hiúság-nélküli egyénben nem ébreszti fel az akaraterőt. Ha aztán az ilyen embert értelmi fejlettség és erkölcsi finnyásság cselekedeteiben nem zavarja, akkor egymásután fog belekezdeni a vadabbnál-vadabb vállalkozásokba, melyekből bukottan bár, de az érdekes egyéniséggel bíró ember varázsával kerül ki. Pedig az ilyen ember legfeljebb mint társadalmi torz-jelelenség érdekes s egyéniséggel is csak ilyen szempontból bír. Akar, de észtelenül, tehetségtelenül. Önmagára és a társadalomra is jobb lett volna tehát, ha Keglevich energiáit háta-lovak kiképzésére, párbaj-rendezésre vagy valami más, a komoly közélettől messze fekvő területen értékesítette volna.

De neki a közélet kellett, a minthogy az általa képviselt kártékony típus csakis a politika, művészet és hirlapírás világában szereti kitomboolni magát. S mivel ezek a területek az érdekesség görög tűzében fürdenek, az ő alakja körül is lobogott a fantasztikum néhány lángja. Különben is mint jeleztem: gróf volt, milliomos volt, s daliás termetű volt. Mi más kell Magyarországon az über-menschséghez? S ő még más varázsokkal is megrakta élet-hajóját. A művészet-szeretet szirénhangja csengett róla s a gazdasági tevékenység serény munkáját mímelték árbócain. Literary gentleman volt. Persze megint a művészet mélyebb átértékelése, az irodalmi értékek sejtelve nélkül, de azért vadul és önhittén, óriási taglejtésekkel szórván a társadalom

pénzét. Meglehet, hogy hitt is műértő képességében. Ez azonban, mint minden gőgös kíméletlen hit csak értelmi szegénységnek volt a jele. Közgazdasági pályafutása talán még kínosabb volt mint a műpártolóé. Milliók usztak el a kezén, anélkül, hogy ez a kéz uj értékeket termelt volna belőlük. Ő azonban megfürdött bennök, érezte azt a buja meleget, azokat a kellemes csiklandozásokat, melyeket a jólét, a milliókat emésztő, nagystílű gazdagság hullámai a benne lubickolónak juttatnak. A híres frázis követése, hogy az arisztokracia vagyonát vigye ki a piacra, az értéktermelés vásárjára nem ártott meg neki. A társadalomnak ellenben nem használt.

Közép-kori alak, úr, feudális lélek! Ilyen virágokat is dobtak tetemére, részben díszül, részben, hogy eltakarják való lényét. Furcsa virágok, melyek elárulják azt, amit díszíteni és elfedni hivatottak. Ha valaki gondolkozás módjában egy túlhaladott fejlődési fokot képvisel, az nem egy egyszerűen konstatálandó tény, hanem egy vészes fogyatkozás. Mindaz a mi az emberben gonosz, elvetemedett, bárgyu, elfajult, minden a mi állati természetére vall, az nem is egyéb, mint visszamaradás, lekésés oly fejlődési állomásokon, melyeken az emberiség állati őseitől jövet már túlhaladott. A gonosztevő vagy hülye agyszerkezetükben visszamaradt lények, oly fejlettségük a milyen az átlag-ember történelemelőtti időkben, talán a kőkorszakban volt. A középkor nincs oly távol tőlünk mint az a kor, de azért már mögöttünk van s így aki e kor képviselőjeként jár közöttünk, enyhébb formában szintén pathologikus elfajulási tünet.

Oly egyén tehát aki ellen védekezni kell a társadalomnak, kit lehetőleg alsórendű funkciókba kell szorítani, legkevésbé azonban felelősségteljes és kiválóságot megkivánó állásokba juttatni. Hogy tehát Keglevich mégis ilyenekbe jutott, hogy életét mégis majdnem mindvégig jóllét-hőben és dicsőség-fényben tölthette el, ez oly megdöbbenő bizonyítéka ami társadalmunk fejletlenségének és elfajultságának, amilyennel kevés élő vagy halott élete szolgál. S ezért volt érdemes vele foglalkozni.

SZERENÁD.

— Paul Verlaine. —

Miként ha bús halott szavától
Zendülne sirhalom,
Oh nő, hallgasd meghitt szobádból
Édes. hamis dalom!

Tárd lelkedet figyelmesen ki,
Hallgasd ez éneket:
Síró hangját nem hallja senki,
Neked szól! Csak Neked!

Zengem, hogy dús arany meg ónyx
Szemednek csillaga;
Hogy Léthe kebled, és folyó Styx
Hajad zuhataga,

Mikéntha bús halott szavától
Zendülne sirhalom,
Oh nő, hallgasd meghitt szobádból
Édes, hamis dalom!

Aztán áldott húsod dicsérem...
Bóditó illatát.
Álmatlan éjjel újra érzem,
S kínos gyönyör hat át.

S végül vörös, parázna szájad
Csókjáról cseng dalom,
S hogy megkinzott ezer bübájad,
Te Rémem! Angyalom!

Tárd lelkedet figyelmesen ki,
Hallgasd ez éneket!
Síró hangját nem hallja senki,
Neked szól! csak Neked!

G á b o r A n d o r.

A mennydörgős mennykő.

Irta: Nagy Endre.

Ivánovits Mihály görög katolikus kurátor a szivafa alatt ülve pipázgatott és átbámult a szomszéd kertbe, ahol a harangozó felesége gyomlálgatta az uborkás ágyakat. Itt, a hátsó kertek világában mélységes csönd volt a rekkenő nyári délutánon. Szellő se libbent és a füst csendesen kanyargott fölfelé a pipából a tiszta levegőben.

A kúrátorné Rakaszra ment az édes anyjához látogatába, ennélfogva Ivánovits Mihály nagyon tilalmas gondolatokat forgatott agyában, amíg látszólag egykedvű arccal nézegette a gyomláló asszonyt. Amikor munkája közben közelébb jött hozzá az asszony, óvatosan körülnézett és átszólott hozzá:

— Marinka! Mít csinálsz?

Az asszony kacéron rántott egyet a vállán, amely gömbölyű volt és kívánatos.

— Hiszen láthatja kurátor úram! Gyomlállok!

— Ha én neked volnék, Marinka, én nem gyomlálnék ilyen melegben! Megárt a munka ilyenkor, hidd el, hogy megárt!

Valóban, rekkenő sűrű levegő nehezedett az egész falura. Még a kutyák is a nyelvüket kiöltve hűsültek az árnyékos kuckókban.

Az asszony keserűen mondta:

— Hát tán mulatságból dolgozom? Ajaj! Dolgozni melegben, dolgozni hidegben! Az ember olyan, mint az állat!

A kurátor forrón suttopta:

— Legalább jönnél át egy kicsit! Nézd, milyen málna terem itt, egészen piros tőle a bokor. Csupa érett málna. Hidd el, hogy nincs annál jobb a melegben. Egészen fölfrissül tőle az ember. Én is, mihelyt melegem van, málnát szedek és mindjárt elmúlik.

Az asszony hamiskásan ránevetett a kék szemével.

— Nem megyek ám mégse! A szomszédasszony még azt a pár szem málnát is sajnálná tőlem!

A kurátor úr kegyes szemrehányással mondta:

— Látod, Marinka, nincs igazad. Az én feleségem nagyon szeret téged. Sokszor mondta, hogy ilyen jó gazdasszony nincs több a faluban. És én is ezt mondom mindig. És ha — ne adj isten — a feleségem meghalna és ha a te úrad is meghalna, akkor téged vennék el feleségül . . . Aztán meg . . . a feleségem nincs is idehaza. Bátran átjöhetsz.

— A szomszédasszony nincs idehaza?

— Persze, hogy nincs! Rakaszra ment . . . Gyere át Marinka! Gyere át!

Marinka hátranézett az apró harangozó-lakás felé. Az apró ablakok diófalommbal voltak beaggatva sűrűn. Az úra részegen aludt a szobában, ágyúszóval sem lehetett volna fölébreszteni mostan. Különben is holt részeg volt mindig ilyen tájban. Onnan tehát semmi veszedelem sem fenyegette.

Kék kartonszoknyáját fölkapta egy kicsit, hogy a lábikrája szabadon látszott és átugrott a keskeny árkon, amely a két kertet elválasztotta.

A kurátor elébe futott és a pipát is elejtette nagy izgalomban.

— Jer, itt a málna, annyit szedhetsz belőle, amennyit akarsz!

A tüskés, bozontos bokrok vadul benőtték a kert egyik zúgát és sűrűn árnyékot tartottak a kerítés mellett. A kurátor izgett-mozgott, mint a házigazda, aki nagy vendégséget csap.

— Ne ott szedegess, ahol a nap süti. Jer ide az árnyékba. Itt jó hideg a málna!

Az asszony ravasz együgyűséggel hajolt a bokrok fölé és fölsíkkoltott, mikor a kurátor átkarolta.

— Kurátor uram . . . kurátor uram . . . hagyjon el!

— Nem hagylak el, Marinka! Milyen szép vagy te!

És milyen erős! Milyen gömbölyű a vállad meg a melled!
Olyan vagy, mint egy leány!

— Én asszony vagyok, uram is van.

— Az uradról, arról a részeg disznóról ne is beszélj.
Ő úgy bánik veled, hogy bolond volnál, ha hű maradnál
hozzá . . . Hej, ha te az én feleségem volnál, Marinka!

— De nem vagyok!

— Még lehetsz! . . . No, ne bolondozz hát! Hisz nincsen
abban semmi! Ha én, a kurátor megtehetem, te is meg-
teheted! . . .

És az asszony igazat adott neki.

. . . Egyszere sötétkék felhők lepték el a látóhatárt
köröskörül. Dagadva, egyre nőve terjedtek tovább és a
távolban már bágyadt villámlások látszottak. Aztán orvul,
alattomosan megérkezett a táncoló szélvész is és végig
sívított a szilvafák lombján. A nehéz jégfelhők összezsúplak-
tak az ég zenítjén és kékes homályba borult a világ. Haragos
rettenetes dördülés zendült meg hirtelen, mintha összeroppant
volna a föld.

A kurátor ijedten vonta el karját az asszonytól és
keresztet vetve mondta:

— Vihar lesz! Vajon miért nem harangoznak még?

No mert azt minden jámbor, hithű ruthén tudja, hogy
vihar előtt harangozni kell. A viharban a bűz ördög tombol,
az ő lelke rejtőzik a táncoló portölcsérben és az ördögöt
csak harangszóval lehet elriasztani.

A kurátor félénken szorította kalapját a két kezébe.

— Jézus, Mária, Szentlélek! Miért nem harangozik az
a te gazember urad?

Marinka ijedten rebegette:

— Az én uram ma nem fog harangozni, mert olyan
részeg, hogy moccanni sem tud . . . De talán én fölszaladok.

— Nem, nem! Asszonynak nincs keresni valója a
toronyban. Majd fölmegek én . . . Jézus, Mária, Szentlélek,
hogy dörög!

A templom épen szemben volt. Duplakeresztes tornya
volt a legmagasabb csúcs a faluban.

Á kurátor fölmászott dideregve, imádkozva, keresztet vetve és meghúzta a harang-kötelet. A harangozóné az eresz alá húzódva leste a harangszót és amint megkondult a mélyhangu harang, ájtatosan vetett keresztet magára.

E pillanatban vakító világosság támadt, mintha a pokol minden tüze rácsapott volna a földre. A nyomában siketítő menydörgés hangzott, mintha az ég roskadt volna össze.

A kurátor csak egy borzasztó ütést érzett mindebből. Azután nem érzett többé semmit, semmit, csak elterült mozdulatlanul, megszenesedett testtel a földön. A torony gerendaváza tüzet fogott és az ablakokon fojtott égés sötét füstje szivárgott ki a zuhógó záporban.

Egyszerre rémületes zaj verte föl az egész falut. Az emberek ijedt arccal tódultak ki az utcára, mintha a végítélet órája következett volna el.

— Az Isten haragja belécsapott a templomba!

Néhány vakmerő suhanc oltáshoz látott, de az esperes kenetteljesen kergette el őket, mondván:

— Vissza! Amit Isten gyujtott fel, azt csak Isten olthatja el!

Valóban, a zápor egyre jobban zuhogott, a füst még szállongott egy darabig, aztán végkép elhalt. Mindössze egy szál gerenda égett szénné, — no meg a szegény kurátor. Az ő fekete tetemét két ember hozta le saroglyán és odatette szépen a templom tövébe.

A harangozóné pedig odahaza letérdepelt a szűz Mária képe elé és bűnbánóan zokogta a mellét verve:

— Istennek büntetése! Ha nem mentem volna át a kurátorhoz, akkor most az uramat ütötte volna meg a mennykő!

VERSEK.

BUDAPESTI DALOK.

Irta : Gergely István.

I.

GELLÉRTHEGY.

Sűrű gondok boronganak
Munkám napján, éjem álmán,
Ennélfogva Alpeseket
Rendelt nékem Müller Kálmán.

Ennélfogva néha-napján
Fölmegyek a Gellérthegyre,
De a gondok el nem mulnak,
Sőt szomorúbb leszek egyre.

Lent a Duna, fent az égbolt,
Csönd, amerre szemem ellát,
Hébe-hóba madárdalok
Utánozzák Lindh Marcellát, —

Lent meg, nagy ég, mennyi ház van,
Háziur is ugyanennyi, —
Én csak lakom, lakom, lakom, —
Majd a sirban nem fáj semmi!

II.

MARGITSZIGET.

Vén platánok árnyékában
Járok, járok elmerülten,
És a sziget új tavaszban
Új pompára kél körültem.

Üdvözöllek régi tölgyek,
Régi fény a régi nyárfán,
Visszatért az ifjuságtok:
Csak a szívem marad árván!

Oh be szép volt, az utolsó
 Hajó után holdas éjjel
 Elbolyongni valakivel
 A szigeten szerteszéjjel!

Mint az Éden, halk a sziget,
 Biztos éjjel szállt rá mélyen, —
 Bátran sugtam valakinek:
 »Nem jön senki, soh'se féljen!«

Hej azóta más tavasz jött,
 Van hid, nincs haj, — ah, bevallom,
 Most mást súgok: »A hid felől
 Jönnek, nagysad, — jönnek, hallom...«

NEM CSALTALAK MEG . . .

Nem csaltalak meg soha téged!

Lehet, ha vágyam vadul égett,
 Tobzódva kicsapongó lázban.
 Mákonyos, forró éjszakában,
 Csókoltam, lángoltam, öleltem, —
 De attól távol volt a lelkem! . . .
 Mint a hogy fölszáll a rakéta,
 A tüzes, színes, röpke tréfa,
 Szípkázik — s egy pillanat:
 Az égen nyoma sem marad . . .

Én is, a mámorral betelten,
 A csókot sírva vezekeltem.
 És bűnömet megbánva, térden
 Tehozzád mindig visszatértem.
 S csak akkor tudta meg a szívem:
 Téged szeret csak örök híven.
 És megimádtam oltárképed —

 Nem csaltalak meg soha téged . . .

Sas Ede.

Trafalgártól-Csuzimáig.

Irta: Egy tengerész.

Bpest, jun.

Ezt a két fogalmat kerek száz esztendő választja el egymástól. Nelson halhatatlan dicsőségének és halálának szekuláris fordulóján megszületett az a másik, ott a koreai vizeken, az övénél jelentőségben egyenlőrangú, következeiben azonban sokkal nagyobb, mint hősi tett pedig összehasonlíthatatlan. Ez az önkénytelenül kínálkozó összehasonlítás nem csak az események, hanem a hozzájuk fűződő nevek viselőire is egyaránt vonatkozik.

Mi történt 1805. október huszonegyedikén? Az egyesült francia-spanyol armádát Trafalgárnál megverték az angolok és ebből a győzelemből nőtt nagyra a britt világbirodalom. 1905. május huszonnyolcadikán a japáni flotta elsüllyesztette az utolsó orosz hajóhadat és ebből megszületett a japáni nagyhatalom. Hogy a további száz év múlva a fölkelő nap birodalmának hol lesznek határai azt ma még nem tudhatjuk, de Ázsiában alkalmasint nem lesznek már német, olasz és angol «szénállomások» még kevésbé francia gyarmatok. Ezeket a következményeket előre lehet látni, sőt az Egyesült Államok, dacára annak, hogy Japánnal barátságos viszonyban van, máris mérsékletre inti Mucsuhito császárt, nehogy féltékenységet ébresszen az európai hatalmakban, amelyek esetleg kétségessé tehetnék győzelmeinek gyümölcseit. Franciaország pedig be nem várja a háború formális befejezését, hanem elhatározta Kokinkina partvidékének a megerősítését, mert nem lehet tudni, hogy a sárgák, amelyek már ott vannak és azok a sárgák, akik még nincsenek ott, mikor kaphatnak vérszemet. Már pedig ha egyszer a sárgák nemzeti forradalma kitör, mindannyian testvérek lesznek az idegen betolakodók ellen, a hatalmas és harci erényekben kiváló japánit sem véve ki. És ha egyszer az Ázsiai Egyesült Államok is kimondják a Monroe-elveket: Ázsia az ázsiaiké, akkor a gyarmati rabszolgák kirablása megszűnik, akárki volt is a régi gazda.

A csuzimai csata perspektívája tehát elég változatos és

egy cseppet sem valószínűtlen. Ha ma még fantáziáról beszélünk, a holnap már meglep a fantázia valóságának egy töredékével és egy emberöltő, mondjuk egy század megcsinálja az egésznek az átmenetét a történelembe és a geográfiába annál inkább, mert az eredmények az elkövetkező száz esztendőben már fokozott gyorsasággal fognak egymásba kapcsolódni. A technika vívmányainak a tökéletesítésével minden gyorsabbá lesz, még a népek élete is.

Most pedig vizsgáljuk a tráfalgári csatát, éppen a technika vívmányainak szempontjából. Harmincöt vitorlášhajó állott szemben huszonhat vitorlással. Összesen tehát hatvanegy jármű. Mindezek a hajók spanyolok, franciák és angolok együttvéve nem képviseltek annyi erőt, sőt még ezek annyi értéket sem, mint a csuzimai ütközet egyetlen nagy zászlóshajója, mondjuk a Knyasz Szurarov, vagy a Mikasa. Egy modern csatahajó a Mikasa típusából ötven-hatvan ágyujával és egyéb felszerelésével, amelyből még a fénytávcső sem hiányzik, ötven millió koronába kerül, ha pénzről van szó. A Nelson zászlóshajója, a híres Victory egyetlen modern ágyulövést nem bírt volna ki s torpedókról és tengeralatti naszádokról most ne is beszéljünk. Azért tehát Trafalgárt Csuzimával még csak említeni sem lehet egyazon napon. Hiszen csak veszteségekre kell gondolnunk emberben és anyagban, akkor és most. Az egész brit flotta 1587 embert veszített, amibe, igaz benne van Nelson is. Az egyesült spanyol-francia armáda valamivel többet, mert hiszen legnagyobb részük fogságba került, főképen a spanyolok, akiket azonnal szabadon is bocsátottak Cordixban. Ezzel szemben a Csuzimáról sértetlenül maradt japáni hajók is ezer embert veszítettek csak halottakban, az oroszok vesztesége meghaladja a nyolcezret. Egyetlen hajóval, a Baroszánoval kilencszáz katonát nyeltek el a hullámok. Az oroszok anyagi vesztesége pedig egy igen pontos angol számítás szerint hatvanmillió font sterlinget tesznek ki, ami a mi pénzünk szerint körülbelül 1,400,000,000 korona, szóval négyszáznegyvenmillióval több, mint Magyarország egy esztendei költségvetése. Ez veszett orosz részről a csuzimai tengerbe.

Ezek azonban mégis részletek, amelyek borzalmasságukkal nem lepnek meg, mert jóval korábban jóval nagyobb veszteségekről számolhatnánk be. Napoleon csatái sokkal többbe kerültek, nevezetesen éppen a berezinai, tehát azon visszavonulás. Ami leginkább kínálkozik összehasonlításra: a hadvezérek tehetsége és egyénisége.

Azt hisszük, hogy ezekben van a legnagyobb különb-

ség, bárha általánosan ezekben annyira nem találnak különbséget, hogy például Togot egyszerűen Nelson mellé állítják, sőt bizonyos jóakarattól elnevezik a japáni Nelsonnak. Itt van a legnagyobb tévedés. Amilyen nagy az arány a gyilkoló szerszámok technikai fejlettségében, éppen akkora sőt talán nagyobb a különbség az akkori hadvezérek és a mostaniak közt. Már a mennyire természetesen ma még ítéletet alkothatunk magunknak az utóbbiakról.

Nelson és Togo ; Roszdesztvenszki és Villeneuve. Vagy inkább Nelson és Villeneuve ; Togo és Roszdesztvenszki. Nelsonról az angol életrajzok beismerik, hogy érzélgős természet volt. Beteges, vérszegény ifju, szerelmes, szentimentális öreg. A siker igazolta, de enélkül igen sok gyengéjét nem bocsátaná meg. Ezek közé tartozik a pózolás, amelyhez még halálában is ragaszkodott. Közvetlenül a harcvonalba fejlődés előtt tette örökké emlékezetes mondását:

England expecte that every men will do his duty.

Az összes hajók átvették a jelzést: Anglia elvárja, hogy minden ember teljesítse kötelességét.

Ki hallotta valaha, hogy Togo tengernagy csak egy fölösleges szót is mondott volna? Vagy van-e ennek a szerencsés embernek, aki a nagy hadvezérek egyedüli képviselője ma a világon, egyetlen szálló igévé vált mondata? Nincs. Lelkében tán forradalmak játszódhatnak le, de a felületete, a külseje mit sem árul el belőle. Hallgat, egyetlen felesleges szava nincs. Amikor ütött az ő órája, még mindig a helyén volt és nem tudtunk róla, hogy izgatott lett volna. Ha jelentéseit olvassuk, elbámulunk azok egyszerűségén, közönséges és minden kérdezéskülsőségén.

Nelson babonás volt és egy kicsit jámbor is. Sokat imádkozott akkor is, mikor a szemhatáron feltűnt az armáda. És miután az Istennel elintézte a dolgát szerelmére gondolt és kormányának, de nemzetének is külön-külön ajánlotta, akik szívéhez közel állottak, rokonait, de különösen azokat, akikről feltételezte, hogy nem kegyeltjei sem kormányának, sem a közvéleménynek. Ezt egyébként jól sejtette, mert az utóbbiakról tényleg nem gondoskodtak. Csak midőn leszámolt minden csekély lelkiismeretbeli dologgal, látott hozzá az előkészületekhez s először is felrakta összes rendjeleit. Mikor aztán a Résontable árbóckosarából eldőrdült a végzetes lövés, amely kioltotta életét, utolsó perceiben is nagynak bizonyult ugyan előrelátó intézkedéseiben, de hiúsága nem hagyta el. Mikor ugyanis Collingwoosz admirális át akarta

venni a főparancsnokságot, Nelson, bárha ő maga is tudta, hogy csak percekig élhet — összesen öt percig tartott halgoklása — ezekkel a szavakkal tiltakozott ellene:

— A mig én élek, addig nem.

De nyomban utána figyelmeztette a körülötte állókat, hogy a kormányrúd köteleit ellőtték, tegyenek másokat oda, különben baj lesz. És aztán azt is meghagyta, hogy csata után, a melynek győzelmét egészen biztosra vette, ne vessenek horgonyt, különben az elfogott hajók megmenekülnek a keletkező ujjadban, amelyet megsejtett. Az utóbbit nem teljesíthették, ami meg is boszúlta magát később. Szóval: valamely joga volt hozzá, hogy éleiben a parancsnokságot ne engedje ki kezéből. Végül mikor erői egészen elfogytak, szinte könyörgött, hogy ne dobják a tengerbe, hanem vigyék haza holttestét szülőföldjére.

Amit a csuzimai hősről tudunk, mindennek az ellentétje. Mikor az újságírókat fogadta zászlós hajóján, egyszerű fehér kabát volt rajta, amelyről az aranyrojtok részben egészen hiányoztak, a meglévők pedig igen kopottas állapotban szégyenkeztek. Felköszöntőt sem mondott a lakomán, nem is reagált dikciókra, szíves, előzékeny, de egyébként szívig úriember benyomását keltette, a zseniálitásnak minden külső kelléke nélkül. Higgadtsága, határtalan nyugalma utólérhetetlen európai ember számára, ez már nemzeti vonás. Mikor a balti flottát megpillantotta csatarendben, bámult a vakmerőségen, hogy fényes nappal ez az el-leszakadott nép ilyen rá nézve veszedelmes formációban tolakodik be az ő hazája vizeibe, utána rögtön sajnálni kezdte őket. Azután kiadta a parancsot, hogy el kell süllyeszteni az orosz páncélosokat, mert az az utasítás jött Tokióból. Megtörtént. Ő is engedelmeskedett és akik az ő szavára hallgattak, azok is. Mint a gépek, amelyeknek lelke volt. Mindenki elvégezte a maga dolgát — Togo is. Aki nem végezte el: elpusztult. Az ágyúk elhalatszottak a szárazföldre, de a hajókon emberi szó nem halatszott. Mandzsuriában még hallatszik a Banzáj! a tengeren semmi.

Csak a történelmi hűség kedvéért említjük meg, hogy Nelson ellenfele: Villeneuve tengernagy képzett, okos ember volt, de emberei megbízhatatlanok. Nelsonnál tehát a szerencsének a véletlennek igen nagy része volt sikerei megszemlélésében. Roszdesztvenszkiről nincsenek jó véleménnyel a kritikussai. De mielőtt fogságba került, magasztalták. Az ő egyéniségével egyelőre nem lehattunk tisztában, sem képességeivel, a melyek nem lehettek nagyok. — Az em-

bereiről ugyanaz elmondható, ami a spanyolokról. A szerencse tehát Togónak is kedvezett.

Száz esztendő múlt el az idők végtelenségében Trafalgar óta. Antennyit a világ azóta haladt, a japáni Nelson annyival nagyobb az angolnál. A törtélemben sem tart örökké a dicsőség, hanem elmulik, mint minden a világon. Akik az új történelmet csinálják, elhomályosítják a régieket.

AZ ÖRÖK ÖTLET. Tessék elolvasni az emberiség minden nagy csatájának történelmét: mindegyikben van egy geniális hadvezér és egy — megvert hadvezér. Hivják bár Attilának, Napoleonnak, Moltkenak, Togónak, a történelem lendületes jelzőkkel magasztalja lángeszüket és ragyogó ötletességüket, amely a fényes diadalt kivívta. És ha fölkeresjük azt a hadverő ötletet, rájövünk, hogy az ötlet mindig ugyanaz volt: a hadvezér gyöngeséget színlelve előre csalta az ellenséget és aztán elrejtett segély-csapataival hátulról bekerítette. Attila nyíllal dolgozott, Togo ellenben agyafurt ágyúkkal és torpedókkal, amelyeket villamos-gombok megnyomásával kell elsütöni. De a nyilat nem Attila találta föl és a torpedó sem Togo találmánya. Világos tehát, hogy a geniális jelzőt nem ez ügyes technikai találmányokért kapták, hanem egyesegyedül az ötletért, amelylyel a találmányokat fölhasználták. És így bátran mondhatjuk, hogy a legapróbb vidéki ujság segédhumoristája sokkal, de sokkal ötletesebb, mint a halhatatlan hadvezérek, mert ő bizonyára csak a legritkább esetben alkalmazza kétezer éves elődjének ötleteit, míg ellenben a torpedóval dolgozó Togo ugyanazon ötlettel veri meg az ellenséget, mint a nyilazó Attila. De a hadseregek konzervativizmusát nemcsak az bizonyítja, hogy a győztes vezér ötlete kétezer éves, hanem hogy a megvert vezér még mindig beugrik a kétezer éves ötletnek!

Angol kormányváltások.

Politikai válságok idejében sokszor történik nálunk hivatkozás az angol parlamentarizmus szabályaira. Jó, vagy rossz szokás-e ez, nem igen lehet eldönteni, de az kétségtelen, hogy felette alkalmas mód a mi sajtósági viszonyaink megvilágítására. Így például, immár négy hónap óta van kormányváltás az országban, s még ma sincs meg az új kormány, amely felváltaná az elbukottat. Ha már most utána nézünk a kormányváltásoknak Anglia politikai életében, rögtön szemünkbe ötlék a kirívó ellentét, amely a magyar és angol viszonyok között fenáll. Az angol parlament nem tűri meg a válság elposványítását, s évszázadok óta ellene szegült minden ilyenemű kísérletnek.

Ha csak néhány napig késik az új kormányt kinevező kézirat, az alsóház haladéktalanul felír a koronához, hogy vessen véget a miniszteriumi interregnumnak. Így volt ez a múltban minden egyes alkalommal, így lenne ez ma is, ha a bukott kormány nem hagyná el helyét azonnal. Az angol történet lapjai nem egy ily esetről tanuskodnak.

Hozzánk hasonló helyzetben volt például Anglia 1783-ban, amikor a whig Shelburne gróf kormánya megbukott. A képviselőház február 21-én megróttá kormányzásáért s három nappal később a gróf le is mondott. A whigek többsége kisebbséggé zsugorodott össze és csak egy koalíciós kabinet kerülhetett az uralomra. De a kormány megalakítása nagy nehézségekkel járt, s a kísérletezés több hetet vett igénybe. Egy hónap múlva az alsóház már türelmetlenkedett, s feliratot küldött III. Györgyhez, amelyben sürgették a parlamenti rend helyreállítását. Ludlow gróf adta meg a választ a király nevében e felíratra, de a Ház nem érte be a korona pusztá ígéretével, hanem öt-hat nap múlva újra felkérték írni uralkodójukhoz, s ettől csak azért állottak el, mert április 2-án megalakult az új kormány Portland herceg elnök-

lete alatt. Ez volt az a híres «Coalitio miniszterium,» amelyben két oly elkeseredett ellenfél, mint Lord North és Fox is helyet foglalhatott. Azonban a miniszterium rövid életű volt, s még ugyanazon év decemberében megbukott.

Huszonkét évvel később ismét alkalma volt az angol alsóháznak a válság elposványítását megakadályozni. Perceval Spencert, a tory miniszterium fejét 1809 május 11-én orozva meggyilkolták a parlament előcsarnokában. A miniszterek maradásának vagy távozásának kérdése nagyon megnehezítette a kibontakozást, s a válság körülbelül négy hétig húzódott el. Tíz nappal Perceval meggyilkolása után, május 27-én, már felírt a parlament a régens-herceghez, hogy rövidesen nevezze ki az új kormányt. Az erélyes feliratnak meg is volt a maga hatása, s az új kormány Liverpool gróf elnöklete alatt június 8-án már bemutatkozott a Házban. Liverpool gróf 1827 március 27-én mondott le a kormányelnökségről. Súlyos beteg volt, szélhűdés is érte, s felgyógyulásában nem igen biztak. A válság megoldása nagy nehézségekbe ütközött, mert a miniszterek készséggel meghajoltak bár Liverpool gróf általánosan becsület személye előtt, azonban egyiküknek sem voltak hajlandók a vezérséget átengedni. De tárcáikat sem akarták odahagyni. Jóllehet mindez csak hat napot vett igénybe, az alsóházi többség ideges lett s már április 6-án tehát a válságnak kilencedik napján tárgyalás alá vett egy feliratot, amely az új kormány kinevezését sürgette. S hogy a felirat felett nem határoztak, az csak annak a körülménynek tudandó be, hogy Canning György időközben megalakította kabinetjét.

Az angol alsóház tehát, amint a felhozottakból kitűnik, azonnal élt felirati jogával, valahányszor a válság egy-két napnál tovább tartott. És így volt ez ujabban, az ötvenes évek politikai válságaiban is. Amikor 1855 február 1-én a sebastopoli komité kiküldésének kérdésében Aberdeen grófot az alsóház leszavazta, Anglia egész politikai élete telítve volt villanyossággal. Öt nappal a miniszterium bukása után már türelmetlenkedtek az angol alsóháziak, s a válság rövidsége dacára kijelentették, hogy feliratot intéznek a

királynőhoz, nehogy a megoldás még néhány napot késsék. S csak a Palmerston kabinet gyors megalakulásának köszönheti a korona, hogy alsóháza nem intézte hozzá a legizgatottabb hangú államiratok egyikét. S ha ma előadónék az angol kormány válsága, vagy ha ilyen bármikor be fog következni, az angol képviselők ma is, a jövőben is élénének sürgetési jogukkal. Amikor pedig e kissé hosszúra nyúlt fejtegetéseket befejezzük, szinte kedvünk kerekedik kérdezni: vajjon milyen tenne egy sajnós jól ismert adott helyzetben az angol képviselőház feliratának tenorja ?

MIKOR DÖNTÖTT A MAGYAR KIRÁLY ELŐSZÖR BECSBEN?

Azoknak, akik a magyar királynak ezt a szép szokását szótárgyává szokták tenni ideiktatjuk alkalomadtán felhasználható érvül a következőket:

Királyaink közül IV. Béla volt az első, aki egy országos ügyben Bécsben hozott határozatot. Uralkodásának a tatárveszt követő évei alatt több ízben betört a szomszédos osztrák főhercegségbe, hogy azt Magyarországra bekebelezze. Ez a szándék különösen akkor volt komoly, amikor Frigyes osztrák hercegben magva szakadt az ősrégi Babenberg család fiúágának. Azonban dacára IV. Imre pápa jó indulatának nem tudta szándékát megvalósítani, mert a német jog szerint mindkét tartomány, Styria és Ausztria visszaszállt hűbéri birtokképen a szent római birodalomra, illetőleg császárára. Ugyanebben az években több osztrák és stájer úr: Schenk von Habsbach, Henrik, a Preusselek és Wernhard, bajvivóvitéz is betört Magyarországra és a határszéleket pusztították. IV. Béla e «kihívó gonoszságra», azonnal kardjához nyúlt. Az ország nemességét általános felkelésre bírta és 1250. júliusában a hatalmas magyar is kún sereggel betört Ausztriába. Az osztrák kis Mária-Zellt-Pottenstein vidéken július 25-én égették fel a kúnok, s Bécs vidékétől le a Semmeringig terjedt a dúlás. IV. Béla mindenütt előljárt a harcban. Seregével jelen volt a Waltersdorfi és bécsi pusztításoknál is, s itt esküdött meg az egykoruak feljegyzései szerint, hogy előbb nem megy haza, míg egész Ausztriát fel nem dúlta.

Először tehát — ily irányban döntött a magyar király osztrák földön.

Miniszterjubiläum után.

Én kegyetlen olvasóm, aki ezer szemmel és kétségbevonhatatlan souverénitással bírálod gyarló írásomat, ne fogadd rossz indulattal, ha akarva nem akarva, ami sokat csepült russofil-külgügyminiszterünkkel foglalkozom, amikor Haihasiro Togo csatájáról olvasok tudósításokat. Hogy csapott le héja módra ez a japáni tengerész a hónapok óta vándorló tengeri szörnyetegekre! Micsoda kemény tusát vivott az ártatlan angol halászok hóhérával, a gyanútlanul tovasiető amerikai gőzös bátor és elszánt elsülyesztőjével azon a ködös pénteki délutánon és holdvilágtalan éjjelen, amikor mi, vén európaiak már nyugodni tértünk s nem rettegtünk se flottától, se hadseregtől. Szegény Goluchovsky gróf jár az eszembe azóta szüntelen, akit két állam külgügyeinek élére állított balsorsa, míg más jóra való külgügyminiszter egyetlen ország ügyesbajos külső dolgaival is beéri, s nem vágyakozik a most jubilált magyar-osztrák államférfi dicsőségére. Mert ide vagy oda a hadi dicsőséggel, s avval a valamivel, amit gloire-nak nevezett el a nemzetek hiúsága, jól van ez így, hogy az apró sárga démonok döntötték meg Észak agyaglábú kolosszusának hatalmát, jól van ez így, mondom, sokkal jobban, mintha a felkelő nap birodalma helyett a négy folyam országának még itthon maradt fiai végeztek volna vele. Nem kell szégyelnünk ezt az opportunismust, ha Anglia nem átallotta a jelentéktelennek és exotikusnak tartott Japánt szövetségesevé fogadni, s vele vivatni meg azt a párbajt, amelyben tulajdonképen Albion és a fehér cár imperiuma voltak a szemben álló felek. Port-Artur, Yalu, Liaojang, Saho és Cszuzima nem csak a japáni hadidicsőségnek örökké fennálló mértföldmutatói, békeokmány Európa számára ezek mind-egyike, amelyet fellövelő japáni és orosz vérsugarak pecsételtek meg. Az egész ó-világ lélekzett fel hétfő reggel, amikor a távíratok szerte vitték a japáni admirális győzelmét, egész

Európa, s no még — Goluchovsky, ez a klasszikus leszűrődése a vénhedt kontinensnek, vagy ha akarjuk : maga a békére és nyugalomra vágyó, az azután küzdő és törekvő, sokat és végül önmagát túlélő ó-világ.

Azért, ezekben a harctéri szenzációteljes napokban sehogysem tudok megszabadulni az évszázados Ballplatz-i palota csöndes és konverzativ úrának alakjától. Szinte megjelenik előttem gondosan ápolt szép császárszakállával és kér, hogy ma, amikor győzelme nyilvánvalóvá lett, ne feledkezzem meg róla és a nehéz gondokról, amelyek megőszítették. Tíz esztendő óta egész máig, amíg uralkodója leszállt palotájából s gyalog tette meg hozzá az utat, hogy őt és hitvesét, a Napoleon tábornokának ivadékát meglátogassa, tíz hosszú év óta sírnak arcáról ezek a gondok, amelyeket a ma porban heverő Oroszország okozott neki és amit személyesít: az ó-világnak. Jaj mindannyiunknak, ha a lefolyt tíz év alatt áldásos béke helyett, dúló háborúkat élünk át; mindannyiunknak jaj, de százsorosan nekünk, ha a «zivatáros századok» után még egyszer le kellett volna vennünk az ősöknek fogason függő, rozsdamarta véres kardját. Hányszor állottunk már a hadüzenet előtt Plevna óta! Kedves kis viharfészekünknek kisebb-nagyobb háborgásai megannyi hirnökei voltak a küszöbön álló orosz-magyar háborúnak, amelytől bizony csak két államférfi mentett meg bennünket; Goluchovsky gróf és a japáni. A kis Nippon lángeszű államférfiit és hadvezéreit hősként tiszteljük, a miben jó része van a ki nem mondott, sőt mi több, be nem vallott hálaérzetnek, amit irántuk érzünk. Goluchovsky Agenorral azonban más-ként áll dolgunk. Az Úr bocsássa meg eredendő bűnét, mert bizony, nincs benne tagadás, ő kétségbevonhatatlanul osztrák állampolgár. Ha magyar lenne, ma talán rajongva szeretnők és megbecsülnők a maga érdeme szerint, nem feledve egy pillanatra sem, hogy ő tartotta fenn a békét Oroszország és e monarchiának csúfolt tákolmány között, mindaddig, amíg kancsukás és vutki kedvelő jóakarónkat levette agyaglábáról a sárga ördög. Sajnos, ő hontalannak és nem magyarnak született, s még hozzá szerte darabok hazájának

oly talpalatján, amely felett ma Ausztria az úr. Ha magyar, úgy ma providentiális államférfinak tartanak őt is, akinek politikája tíz éven keresztül biztosította a békét Európának. Így azonban csak alkalmi tárgya a joviális gúnyolódásnak és nem messzelátkörű külügyminiszter, népszerű államférfi. Az ő szürkesége bántólag hat a mi színpompához szoktatott szemekre, nem Andrassy, hanem Kaunitz, Thugut és Metternich status kancel lárok utódját látjuk benne, — Magyarország lengyelében. Úgy, hogy bizony jó sokáig tartott, amíg magam ez összevisszaságok megírására rászántam. De szolgáljon mentésemül az, hogy ahhoz a nagystilű ebfelhajtáshoz hasonlóan amelyet hajdan a magyar király ősi várában tartottak, nálunk csak akkorszabad egy közös minisztert nem — ócsárolni, amikor politikája részben vagy egészben beigazódott. Bocsásd meg tehát én kegyetlen olvasóm elvetemültségemet, hogy most, amikor Oroszország már nem tengeri hatalom többé, s porig alázva fog rövid idő múlva békét könyörögni legyőzőjétől, lopva és megkésve megemlékeztem a tíz év békéjének egyik fenntartójáról.

SÖPRÉS LELKESEDÉSBŐL. Ime egy hír, amelyet mi sohasem fogunk megérteni. Stockholmban a városi utcaseprők sztrájkba fogtak és ettől kezdve halomra gyűlt a piszok a világ legtisztább, legegészségesebb városában. Am ekkor a tanulóifjuság hazafias lelkesedésében seprőt fogott, kiállott az utcára és reggel-este tisztára söpörte a kövezetet, hogy csak úgy ragyogott. A nők pedig virágot hintettek az ifjú, dolgozó hősökre . . . Ime, ez az, ami örökké érthetetlen marad nekünk. Hogyan? Hát van a világon ország, amelynek ifjusága a köztisztaság ügyéért is lelkesedni tud? És amely lelkesedésében nem Kossuth nótát dalol, nem ablakokat ver be, előadásokat akaszt meg, hanem csuf seprőt fog és utcát tisztít? Hát lehet-e másért lelkesedni, mint a közjogi kérdésekért? De azt hisszük, hogy a svéd diákok mégis csak alaposabban végzik a maguk dolgát, mint a magyarok, mert a svédeknek van tényleg a legrendezettebb köztisztasági ügyük, míg ellenben nekünk vannak a legrendezetlenebb közjogi viszonyaink a világon!

Fejedelmi toilettek.

Páris, május végén.

Mire ezek a sorok napvilágot látnak, már berobogott Berlinbe az a vonat, amelynek két kipárnázott szállítókosója színültig telve viszi a németek jövődöbéli császárnőjének mesébe illő, tündérországbeli kelengyéjét. Hónapokon által sok száz szőke ouvriére és bánatos szemű grisette varrta, hímezte a szabóművészet remekeit s beleöltötte sóhajtásai közben gondolatait, vágyait, s ki tudja nem rejőzik-e valamelyik habos selyem egy elrejtett redőjében egyetlen kis folt: könnyek nyoma, apró, észrevétlenül maradt szenvedések jele. De a couturiére még mindig a régi bohém, mint a Mimik idejében, lelke a váltakozó és ellentétes érzések rapszodikus egymásutánjában, könnyen tud megnyugodni — s a leány letörli könnyeit mosolyog, kacag és boldogan dicsekszik el vele, hogy ő készítette a német trón várományosa feleségének pazar öltözékeit és dicsekszik vele még akkor is, ha csak egyetlen öltéssel is hozzá járult a kelengyék ezen panteonjának felépítéséhez.

Meglepetéssel olvastam több budapesti és külföldi lapban, hogy a Cecil hercegnő toilettejeihez nem lehet hozzáférközni, illetve hogy a porosz ujságírók napokat ácsorogtak hiába, mert a ruhákat nem láthatták meg, olyannyira féltékenyen őrizték az avatatlanok tekintete elől. Annál többre kell tehát becsülnünk — nekem és egy berlini kollégámnak — a kivételes szerencsét, hogy nemcsak megpillanhattuk, hanem alaposan meg is vizsgálhatuk a szövetbe öltött műalkotásokat.

Anasztázia, meklenburg-schverini hercegnő, a nászanya, finom érzéssel és páratlan szinezéssel állította össze leánya öltözékeit, amelyeket az ő tervei alapján Monsieur Levilion valósított meg. Az utóbbi hetekben gyakran állott meg Anasztázia hercegnő kocsija a Maison Levilion előtt szemben a Gare-St. Lazare-ral, s a maitre irodájában sűrűn folytak a tanácskozások a rajzoló és szabóművészek társaságában. És az ötletes összeesküvőknek ez a csapata létrehozta a legcsodálatosabb harminc női öltözéket, amely valaha fejedelmi garderobeban helyet kapott.

Valamennyinek élethű leírását adni annyi volna, mint visszaélni az olvasók türelmével. Hanem izlelítőül elmondok éppen any-

nyit, amennyi elegendő a hölgyolvasók irigységének felkeltésére. S ha ez bevállik, akkor ez az írás elérte célját, hiszen mindegyik divatlevélnek az a rejtett célja, hogy utánzási vágyakat, irigységet keltsen a hölgyekben.

Különösen érdekes az a két ruha, amely Cecil hercegnő életének két emlékezetes momentumában szerepel. Az egyik az, amelyet a lakodalomkor visel és a másik, amelyet utoljára visel menyasszonyi minőségben. Ime: a ruha két karaktere milyen sokat mondó. Ez utóbbit az udvari ebéden méltán megbámulják. Az illatos, fehér selyem mousseline ruhát kis volats-ok és lágy szövésű rózsák díszítik. Az elől említett, vagyis a menyasszonyi toilette drágaságos, nehéz «Drap» d Argentbói készült. Az orosz eredetű szövethez pompásan illik a 25 centiméter szélességű ezüst himzés. Ezt a ruhát a fejedelmi menyasszony még Cannesban próbálta föl s azután útnak indították a német főváros felé.

Az udvari steppes szoknyák remek színeikkel keltenek feltűnést. Érdekes, hogy egy szürke brokátból készült Robe de Cour kivételezéssel, a himzések nagyobb része berlini munka. Azonban a tradicionális udvari öltözékeken pazarság és előkelő ízlés szempontjából jóval felülemelkednek a gazdagon, de mégis oly könnyű viseletre kiállított ruhák, amelyek mindegyike egy bizonyos célt van hivatva szolgálni. Egyrésztük színházi látogatásokra, mások estélyekre készültek. Valamennyinek alap-konstrukciója a magas és mégis kivágott corsage. Az egyik például fehér és okker-sárga tüllcsipkékből áll. A csipkék: fehér tónusban himzett goupure virágok. A derék szatinaszalagokkal van díszítve és a gazdag csipkevolant felett gyönyörű himzés húzódik át. Ez a himzés a legtokéletesebben imitálja a pókháló szövést.

Az estélyi toilették legmeglepőbbje tafota feletti fehér tüllből van, amely csillog a repesve csillámló ezüst-paillette himzésből. Egy másik, fehér alapon, fekete csipkéből készült. A csipke vastag fekete selyem himzésű virág motívumokból — Fleur de Lys — áll. A derékon és az ujjaknál valenciennes-csipke látható és rózsaszínű selyem, amelynek anyagából különben az öv is készült. Hasonlóképpen két corsage-zsal van ellátva az az estélyi ruha, amely á la XV. Lajos, háványkék alapu Pompa-dour-selyemből készült, ezt bájosan övezi a «mousseline de soie-fichu» s a dús himzésű kis tafota-revers. A corsaget kis, XVI. Lajos stílusú, festett porcellán gombok tartják össze. A hozzá való kabátka csipkevolantos, reliefhimzésű valenciennes-csipke szövetből készült.

A tavaszi és a mesteri egyszerűséggel kidolgozott nyári toilet-

tek közül első sorban is a gyöngyszürke, majdnem fehér szövetű kosztüm említendő. Remek kabát illik hozzá, amely ugyanabból a szövetből készült, diszítése is ugyanaz, de azért önállóan, vagy más ruhához is viselhető. Nagyon szép azaz aeolienne-kék nyári ruha, amelyet hasonlóan sötétkék faille diszít, egy hatalmas ivbe szabva, hármanként összefogva erős cenillek közzé van foglalva. Ez a hármascak ismétlődik a corsageon, amelyen mélyen lenyuló csipkenyulvány van.

Mestermunka és egyuttal a munkásnők türelmi-póbája: egy látszólag egyszerű, fehér vászon ruha. Ennek értéke óriási nagy. Ugyanis a vászonba régimódi csipkék és művészi rajzok után hímzéseket dolgoztak bele. Varrás helyett egy centiméter szélességű á jour hímzés vonul át a derékon. A hímzések tenyér szélességű guipure-betéteket fognak át. S mindezek mellé a sima vászon vastag Fleur de Lys hímzéssel van ellátva.

Anasztázia hercegnő az esetleges udvari gyászra gondolva, fekete selyem mousseline toilettet készíttetett, a kissé kivágott derekat chantilly-csipkék diszítik.

A sok öltözék közt van néhány éppoly egyszerű, mint izléses párisi speciálitás, ugymint: a «matinée» és a «liseuse», reggeli és délelőtti toilettek. Végül említsük még meg az igen elegáns «Teagown»-t, amely fehér transparens fölötti selyem-mousseinhől áll, erre egy alacsony csipkéjű habit borul.

A ruházati kincseknek ekkora tárháza bizonyára kifogja engesztelni a német császárt, aki annak idején azon volt, hogy jövendőbeli menjének kelengyéje Berlinben készüjőn. Mert bármennyire is előrehaladott állama van Vilmos császárnak, az izlést mégis csak francia földről kell importálni Berlin felé.

A PÁRBAJOK VÉGE. A képviselőház folyosóján beszélte egy nagyon elmés képviselő a minap, Keglevich gróf gyászos halála után:

— Nekem is át kellett esnem egy bizonyos számú párbajon, míg végre a párbajellenes mozgalom tántoríthatatlan híve lettem. Egyáltalán mindendenki átesik előbb néhány párbajon, hogy aztán büszkén hivatkozassék rájuk, mint bátorsága tanúbizonyságaira . . . És most jút eszembe, hogy mily szerencsés véletlen, hogy ilyen könnyen kerültem ki a párbajaimból. Mert ha csak egyetlenegy párbajomban is megöltek volna, — úgy haltam volna meg, mint a párbajintézmény merev hőse! . . .

Botránkozás.

Írta: Zöldi Márton.

A Latacska-család tolvajfamilia volt. Erkölcsi érzéketlensége speciálisan a tulajdonjog szentségére terjedt ki. Egyebekben tisztességtudó, iparkodó népek voltak. Ha nem is szívesen, de megfizették az adót, a pérébért; ha nem is áhitattal, de eljártak misére.

A család asszonynépe soha sem mulasztotta el megbotránkozni, ha valami leányról vagy menyecskéről olyasmi tudódott ki, ami a szigorúan értelmezett falusi erkölcsbe ütközik.

— Hogy nem sül ki a szeme . . . mondták őszinte felháborodással.

De lopni ők is loptak. Mindent, ami a kezük ügyébe került. A néphumor így jellemezte őket:

— A Latacskáék mindig olyat találnak, amit senki sem veszített el . . .

Az apjuk, Latacska János, már gyermekkorukban szoktatta őket a lopásra. Ha valami elemelni valót tapasztalt a községben, odaintette az egyik fiát vagy leányát:

— Eredj, hozd el . . . De vigyázz, nyitva legyen a szemed.

Az eshetőségekkel szemben Latacska János spártai modort tanusított likurguszi értelemben. Ha a lopás sikerült, szeretettel csapkodta meg a gyermek arcát.

— Ember lesz belőled . . .

Ha nem sikerült, ha a gyerek rajta vesztett, akkor az apa kiméletlenül osztogatta a nadrágszijjat.

— Majd megtanítalak én a máséhoz nyúlni . . .

Ez nem brutalitásból, hanem az óvatosság okáért történt. Hadd hallják a szomszédok, hogy a Latacska-portán nadrágszijjal ápolják a becsületet.

Maga Latacska János, a családfő, háromszor vesztett rajta. Egyszer kihazudta magát, de kétszer becsukták.

Az anyja, egy rém, száraz, csontos asszony, közel a nyolcvanhoz, képviselte a családban az igazi tekintélyt. Eből a vén szipirtyóból az is kitellett, hogy a saját fiát, a tolvajt, meglopja. Tekintélyét visszataszító durvaságokkal tartotta fenn. Egész nap káromolt Istent és embert. Éles, vér-

cse-sikongás szerű hangja a csontokat hasogatta. Kerülték, mint a veszedelmet.

Latacska János másodszülött fia, Mihály, végképp elkerült a háztól. Öt éves korában odaadták az uradalmi juhászhoz bojtárnak, ki aztán fel is nevelte.

A juhász idejekorán kiirtott Miskából minden tolvajlási hajlamot, részben szép szóval, részben ostorhegygyel. A juhász kettős nevelési teóriája teljesen bevált. Miska végképp elfajzott a Latacska-családtól. Egy patkószeg nem sok, de annyit se lopott, mióta a szülei háztól elkerült. Ha nagy néha hazajött, idegennek tekintették. Más erkölcsi zónából valónak.

Latacska Jánosnak az utolsó tavaszon szövevényes tolvajlási kalandja volt. Ez a vén tolvaj ugyanis a szólókorhelyek mogorva fajtájához tartozott. Egyedül evett, ivott s egyedül húzatta a cigányt. Még lelkének derűsebb gerjedéseiben is antiszociális volt.

A városban járt fuvarban, mikor utólérte a duhaj kedv. Elköltötte a fuvar az utolsó garasig. Nem az volt a nagyobb baj, hanem az, hogy elmulatta azt a tíz forintot, amit az anyja adott a kezébe azzal a megbízással, hogy vegyen rajta malacot.

Az öregasszony minden évben külön hizlalt magának disznót. Egyéb kellemetlen tulajdonságai mellett nagyétű és falánk volt.

Latacska János, mikor a kora tavaszi hűvös hajnalkor hazafelé zötyögött a szekéren, sötét, viharos prognózist festett magának. Érezte, hogy hetekig, hónapokig kell szenvednie az anyjától, ki ilyenkor azt a praktikát szokta elkövetni, hogy a menyével szövetkezett a fia ellen.

A boldogtalan korhelyt, a megrögzött tolvajt nemcsak lelki, hanem testi bántalmak fenyegették még pedig keresztűz alakjában. Kemény, lesújtó szemrehányásokkal illette magát.

— Hogy is mertem az anyám pénzéhez nyúlni?

Az elkeseredés, a félelem szokatlan energiát csikert ki belőle. Amint a hajnali szürkületben a falu országútján dőcögött a Muhoros István háza előtt, a sövénykerítésen át szemébe tünt egy kamara ajtó. Emlékezett, hogy mikor elindult a fuvarral, a kamara ajtaja nyitva volt és sok szalonnát látott felaggatva.

A tolvaj, mint a prédaleső vad, egy pillanatra összehúzta a nyakát, körülnézett, aztán nyilsebesen leugrott a kocsirol s átgázolt a sövénykerítésen.

Öt perc sem tellett bele, s két oldal szalonnát dobott a szekérre. Aztán a lovak közé vágott és hajtott haza.

Othon a szalonna nagyon kegyes fogadtatásban részesült. És méltán. Nem közönséges szalonna volt, hanem vékony, abált szalonna, a falusi gourmet-k csemetéje. Mert az több, mint fényűzés, az pazarlás, hogy valaki a félig hizott disznót leölje az inye miatt. Azaz csupán azért, hogy ízesebb szalonnát ehessen.

A vén asszony állatias gyönyörrel nézegette a szalonnát s a rendelkezésére álló legszelídebb hangon kérdezte :

— Hol vetted ezt, János?

— Ott, ahol árulták?

— Mi volt az ára?

— A mennyiért adták.

Az öreg asszony még egy kérdést látott szükségesnek feltenni.

— Nem olyantól vetted, aki lopta?

— Hát ezt már minek firtatja? — kérdezte Latacska János.

Aztán hozzátette :

— Jobb, ha elrakja. Ilyet a nagyapja sem evett . . .

A vén asszony el is tette a saját külön élestarába, úgy határozta, hogy a télig hozzá sem nyúl. A télen majd ökonomikus beosztással megeszi maga. Vének lenne ebből a fajin szalonnából másnak egy falatot is juttatni.

Ez a gondolat nagyon megnyugtatta a brutálisan önző teremtetést. De Latacska János hetekig szenvedett kínos nyugtalanságot a lopott szalonna miatt. Az történt ugyanis, hogy a szalonna volt becsületes tulajdonosát a lopas után egy hétre a főszolgabíró szelid nyomására községi bírónak választották meg. Maga Latacska János is Muharos Istvánra adta szavazatát. De nem félelem, aggály nélkül. Reszketett attól a gondolattól, hogy az új bíró hivatalos hatalomhoz jutva, kiméletlen erővel fogja üldözni a szalonnatolvajt.

De a nagy nyugtalanságon kívül nem történt semmi egyéb. Sőt nagy áldás, szerencse készült rászakadni. Volt egy terméketlen szikesdombja; mely boszuságnál s egy kis sziksónál egyebet alig hozott a Latacskáéknak.

Ezt a dombot készült megvenni a prépost egy építendő kápolna számára. Az alku hosszasan elhúzódott, s belenyúlt a télbe. Végre egy decemberi napon, karácsony tájékán megjelent Latacskáéknál a prépost, a mérnök, a jegyző, s a községi bíró.

A Latacska-családot az öreg asszony képviselte, mivel-hogy a kérdéses domb az ő nevében állott a telekkönyvben.

Ujabb cigánykodás után megtörtént az alku. A prépost felpénzt adott. Hétszáz forintot. Az öreg asszony, kinek kapzsi szemei csillogtak az örömtől, mutatni akarta, hogy tudja a módját.

— Tessék beljebb kerülni, mondotta, egy kis áldomás dukál ilyen esetben. Van jó törköly pálinkám . . .

Az urak, nehogy gőgösöknek látszassanak, akik a szives kínálást visszautasítják, bementek a nagyobbik szobába, melynek savanyu, gőzös levegője kellemetlenül érintette szagláló érzéküket. A mérnök sietett is megjegyezni:

— Nem lehetne az ablakot kinyitni?

— Igen is nem lehet, alázatoskodott Latacska János.

— Miért?

— Mert be van tapasztva.

A mérnök szemrehányóan nézett a jegyzőre.

— Így hajtják végre a közegészségügyi törvényt?

A pufók arcu jegyző közömbös arccal válaszolt:

— Kétszer is kidoboltattam, hogy minden ablaknak sarokvason kell járni.

A szobában egy bakakáplár ült, ki katonásan szalutált, mikor az urak beléptek.

Latacska bemutatta:

— A fiam, Miska, rövid urlóbja van, hát hazanézett egy kicsit.

Eközben az öreg asszony egy cseréptányéron szalonnát tett az asztalra. Erősen kínálta a vendégeket.

— Tessék parancsolni, jó szívvel adom. Jó fajta szalonna. Akárki megeheti, még a beteg is . . .

A jegyző hamarosan megkóstolta, s előnyös referenciát adott róla:

— Ilyen jót rég nem ettem. Honnan vevődött?

A vén asszony jámbor arccal sipitotta:

— Magunk öltük, még a tavasszal . . .

Muháros István, a községi bíró, kémlő szemmel nézte a szalonnát. Nézte, nézte, aztán megrázta a fejét. Akaratlanul kibökte, ami a szívéen volt:

— Nohát épp ilyen szalonnát loptak el tőlem a tavasszal két oldalt. Szakasztottan ilyet.

A kijelentést mély csönd követte. A jegyző szájából majd kifordult a falat. Nagy nehezen tudta lenyelni. Néhány perc múlva az urak a községi bíróval együtt eltávoztak.

Még alig fordultak ki az udvarból, mikor a bakakáplár, Miska, odafordult az apjához. Kemény, elszánt hangon szólott.

— Azt a szalonnát kigyelmed lopta a bírótól.

Az apa ráförmedt:

— Ne járjon a szád, ha jót akarsz. Még illet, hogy én loptam. El hallgass, azt mondom.

— De nem hallgatok, felelte Miska, s arca sötét, fenyegető kifejezést mutatott. Csunya, gyalázatos dolog az ilyen. Hát csak nem tudják abba hagyni a tolvajlást? No, majd tesztek róla.

— Mit teszel, miről teszel? — kérdezte az apa.

— A szalonnáról. Viszem vissza a birónak úgy ahogy van. Indult az ajtó felé. Az apja elébe állt.

— Ne moccanj, kölyök, mert keresztül gázolok rajtad. Nem félek én a bajonétodtól.

A káplár szóra se méltatta tovább. Félrelökte, hogy majd az asztal alá gurult. Azt kiment és becsapta az ajtót.

A vén asszony iszonyú sikoltozásban tört ki.

— Viszi a szalonnát! Viszi! Még illet. Hogy engedheted, te mulya, te semmi ember?

Latacska János a vállát vonogatta.

— Mit tegyek, ha egyszer erősebb?

— Hát ilyen fiut neveltél? — kérdezte az öreg asszony. Nem sül ki a szemed?

— Nevelte a fene . . . védekezett Latacska János.

És megindult a botránkodás . . . Szakasztottan azok a formák szerint, ahogy más, becsületes ember ajkán szokott megjelenni.

— Nem érdemes ma már, hogy gyereke legyen az embernek, mondotta az anya.

— Csak szégyent hoz az ember fejére, toldotta a nagyanya.

— Nem tisztelik, kutyába se veszik a szülőt . . . Micsoda istentelenség! — tördelte a kezét a vén tolvajasszony.

Latacska János is szükségesnek találta, hogy egy komor kijelentést tegyen.

— Bizony, asszondom, nem áll sokáig a világ . . .

Nemzeti-színházi tanulságok.

Egy hangzatos frázis és mögötte két tévedés —: ennek a tanulságait kínálja a Nemzeti Színház magyar ciklusa. Oly egyszerű igazságokat, hogy szinte felesleges volna a leírásuk, ha nem volna éppen — nem felesleges. Ha nem maradtak volna annyira figyelmen kívül, hogy idején valóban látszik emlékeztetni rájuk.

Természetesen nem vonatkozik ez a mindent letakaró frázisra. Emellett éppen elégszer, sőt az elégnél is többször fújták meg a dicsekvés harsonáját, semhogy még újra be kellene mutatni. Mégis röviden: a magyar drámairodalom ápolása, — ez volt a vezérszólam, melyet körülfontak a dicséretes, floriturái. Aminthogy így elvben bizonyára dicsérni való szándék és óhajtott cél is; de a Nemzeti Színház gyakorlatában — a tavaszi ciklus a bizonyossága — hiányzott mellőle, ami nélkül a jelszó csak üres szó marad, a hozzávaló értelem és a szolid komolyság.

És az izlés is. Nem az egyes darabok megítélésére gondolunk ezzel, noha ebben a vonatkozásban is bizvást volna rá okunk és bizonyítékunk; de a sorozat összeállítására, szabatosabban szólva: arra, hogy sorozatosan játszották le a magyar ujdonságokat. Halomba gyűjtve és rakásra döntve. Mert lehet, azaz hogy: szabad, rendezni Wagner-ciklust, Shakespeare-ciklust, valamint akármilyen ciklust, azzal a feltétellel, hogy vagy egy consacralt lángelmének, vagy valamely történelmi, irodalmi vagy művészeti nevezetességnek vagy alkalomnak a tekintélye fedezi; de ez vajmi más, mint összecsoportosítani egy csomó darabot, melyeket csak az tart össze, hogy nem fordítások. Helyes, játszó a Nemzeti Színház minél több eredeti darabot, amely érdemes az eljátszásra; de az ilyen tömegben való szállítás már eleve is gyanút kelt, hogy a besorozásban nem annyira a színrehozatal megérdemlésére, mint inkább a szerző benszülött voltára esik a hangsúly. Ebből a szempontból a hazai darabok ilyen bloc való megbecsülése egy kissé már előzetes lebecsmérlése a ciklusban versenyző szerzőknek, — még pedig a színház részéről, amiben talán nem is volt szándék, izlés azonban — már tudniillik ez eljárás mechanikáját tekintve — bizo-

nyára nem volt. A Nemzeti Színház becsületet akar szerezni a magyar drámairodalomnak és azzal kezdi, hogy gyanússá teszi drámaíróit! Utólag beigazolódott, hogy akik gyanút fogtak, nem is tették alaptalanul és ez megadja a választ arra is, ami a magyar darabok ily csoportos felvonultatásában a színház vezetősége részéről öndicséret számába ment. Mert a darabokra nézve ugyan nem volt hizelgő, hogy csak mint falankszszal állt elő velök; de önmagának hizelgett ezzel. Annyiban, hogy a vaknak is látnia kellett, ime, a Nemzeti Színház felkarolja az eredeti termékeket, bókoljunk tehát neki. Csakhogy mi dicsérni való van olyan felkarolásban, mikor a felkarolt munkák legtöbbször oly kevés a megköszönni való? Vagy talán a mennyiség pótolja a minőséget és a gyöngé darabokat erőssé teszi, hogy nagy számmal vannak? Ki hajlandó az értékek ily átváltására.

Ha nem is egészen így formulázva, valaki azonban mégis hajlandó reá, — a Nemzeti Színház újdonságainak ura és bírója. És ez az első tévedés, mely a magyar drámairodalom látható ápolása mögött meglátni való. Röviden kifejezve, azt az okoskodást értjük, mely azt tartja, hogy ha sok rossz darabot játszanak, menten lesznek jó darabok is. Van ugyan a szólásmódok seregében közhely, mely ezt szépítgetve fejezi ki, mely a tehetségek istápolásáról, a kezdők serkentéséről, a tapasztalatlanok gyakorlatoztatásáról szól; de mindaz, ami a türelem és elnézés ez igéiből javulni és megszívlelni való, kevés a más oldalról előreszegzett igazságokhoz képest. Áhhoz, hogy a bátorítás és gyámolítás nem jelent egyet az elkorázott szárnyra bocsátással; ahhoz, hogy a tanuláshoz nem az elkapatás a módja; ahhoz, hogy a tehetségnek való kedvezésben nem a kedvezés, hanem a tehetség a fő; ahhoz, hogy a sikerületlen darabok még oly nagy serege se jelent virágzó drámairodalmat és végül ahhoz, hogy a Nemzeti Színházhoz másoknak is van közük, nemcsak a próbálkozóknak.

Ezzel eljutottunk a második tévedéshez, mely a Nemzeti Színház igazgatásában fölfedést igényel. Az itt a kérdés, hogy kié a Nemzeti Színház? Más szóval: mi a Nemzeti Színház hivatása? Hogy tért adjon eredeti daraboknak, de olyanoknak, melyek megérdemlik a tért, — ez kétségtelenül igen fontos pont a programmban. Hiszen különben miért illetné meg a Nemzeti Színházat a nemzeti jelző? Ez azonban még nem merít ki mindent, annál kevésbbé, mert a Nemzeti Színháznak sikerült levonni e tételből a legközelebből kinálkozó hamis következtetést. Azt, hogy a Nemzeti Színház az íróké, értve ezalatt azokat, akik darabokat írnak.

Ha mindezek egyszersmind olyan darabokat is írnának, melyek méltók, hogy megíródtak legyen, — a hamis következtetés csak kissé egyoldalú következtetés volna és nem szabadna kifogást emelni ellene; de mert nincs így, — helyénvaló emlékezetbe idézni, hogy a Nemzeti Színház nemcsak az íróké, de a közönségé is. Nemcsak azokért van, akik darabokat írnak, de azokért is, akik darabokat néznek. És az egyik rendeltetés nem alábbvaló a másiknál. Mert szép és helyes, hogy ha már a többi nem ilyen, legyen legalább egy színház, melyet nem nyugöznak üzleti érdekek, mely alkalmat és lehetőséget ad az írónak, hogy nagyobb, magasabb és nemesebb vállalkozásban mutassa be tehetségét, mint amilyenben a többi színházban tehetné; de azután eszerint tegyen is ez a színház. Mert ha az írókat megilleti, hogy legyen számukra ily hajlék, viszont a közönségnek is joga van rá, hogy legyen egy színház, hol nagyobb, magasabb és nemesebb élményekben legyen része, mint amilyenekben a többi színházban; hogy legyen egy színház, hol előkelőbb ösztönei nyerjenek kielégülést és amelyre számíthasson, ha komolyabb rendű érdeklődés vezet színházi estéjének megválasztásában. Ahogy azonban a Nemzeti Színház az eredeti darabok kultuszára adja magát, még pedig úgy, hogy csak eredetiek legyenek és collectionáló elfogultságában mind kevésbé nézi ezek értékét: mekkora advance-ot ad ezzel az íróknak, ugyanannyival megrövidíti a közönséget, egészen addig, ahol a sok csalódás után a bizalmatlanság kezdődik és az érdemetlenekért az érdemesebbek fizetnek. A magyar ciklus nem egy sok hézagtól megszigetelt nézőterü premierején láttuk ennek a bekövetkezését. És az elmaradók növekedő száma méltán emelhet panaszt a Nemzeti Színház vezetője ellen.

Az íróknak és a közönségnek e szembeállítására szükségképpen következik a Nemzeti Színház ez idejé szezójának újdonosságából. Van azonban egy rövidebb devisa, mely feloldja az ellentétet és amelyben összetalálkozik mindkét fél érdeke: az irodalom jellegéje. Szerzők és közönség, termelők és fogyasztók között állva: a Nemzeti Színház-nak az Irodalom a címere. Ehhez kell ragaszkodnia az írókkal való közlekedésében és e mellett kell kitartania a közönség kiszolgálásában. Ami eredeti munka ennek a kerületén belül esik, az méltán otthont találhat a Nemzeti-Színház színpadjain, de egyszersmind méltán fedezi a nézőtér igényeit is. És ha a színműírók talán kevesebbet nyernek is általa, a drámai irodalom mindenestre többet nyer vele, mintha az itthoni kelet olyannyira döntő, hogy szinte minden más tekintet számbavétlen marad mellette.

Salgó Ernő.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

122

Ezt is csak hívalkodásból mondotta, mivel pétervári tartózkodása alatt bemutatott a hercegnek.

Andrejics Nikoláj herceg viszonzani akart valamit, de azután megfontolta, fiatalnak tartotta őt a válaszra.

— Olvastam az oldenburgi esetben közzétett óvásunkat, s csodálkozóba ejtett a körlevelek rossz fogalmazása, — mondá Rostopshin gróf a jól értesült emberek hanyag hanghordozásával.

Pierre gyermekes kíváncsisággal pillantott reá, nem tudta megérteni, miért boszantja a grófot a körlevelek rossz fogalmazása.

— Nem közömbös tény a fogalmazás, gróf, ha a tartalom határozott jellegű?

— Mon cher avec nos 500 mille hommes de troupes il serait facile d'avoir un beau style, válaszolt Rostopshin gróf.

Pierre megértette most miért is boszantotta a grófot a körlevelek fogalmazása.

— Úgy tudom, elég tintanyalót neveltek — kezdé most az öreg herceg. Pétervárott mindenki ír, de nemcsak körleveleket — új törvényeket is írnak. Andrjusám is ott írt egy kötetnyi új törvényt Oroszországnak. Ma már mindenki ír! S eröltetett nevetésbe tört ki.

A beszélgetés elakadt egy pillanatra. Az öreg tábornok köhécselni kezdett, magára óhajtván terelni ezáltal a közfigyelmet:

— Hallotta az utóbbi katonai diszszemlén végbe ment eseményeket? Hallotta, mint viselkedett a francia nagykövet? ... Ő felsége figyelmeztette az új gránátos ezredre s a diszfelvonulásra, — folytatá a tábornok, s a nagykövet vagy oda sem figyelt, vagy pedig ekként merészelt válaszolni: Nálunk Franciaországban ügyet sem vetnek az ilyen bolondságokra. A következő szemlénél azután nem tüntette ki őt megszólításával.

— Gaz csöcselék! — kiáltá a herceg. — Ösmeri Metiviert? Ma itt volt s kidobtam. Határozott kívánságom, tilalmam ellenére

is beengedték, — folytatá az öreg, dühös pillantást lövelve leánya felé! Andrejics Nikoláj töviről-hegyire elmondotta a reggel lefolyt jelenetet, egyben megmagyarázta az okokat is, amiknek alapján Metiviert kémnek tartja. Bárha ez okok nem voltak meggyőzőek, senki sem tett ellenvetést.

A második fogás közben pezsgőt kínáltak. S a vendégek felemelkedtek a helyeikről és állva ittak a háziur egészségére. Mária hercegnő is eléje járult. De az öreg hideg, bős pillantással mérte végig leányát s csak azután tartotta feléje redős, rövidre nyirt, borostás arcát. Arc kifejezése mintegy mondani látszék: A reggeli jelenet nincs feledve, elhatározásom szilárd, megdönthetetlen s most csak a vendégekre való tekintettel hallgatok.

III.

Mária hercegnő a szomszédos fogadóterembe vonult s onnét hallgatta az öreg urak beszélgetését, amiből különben semmit sem értett. Folyton azon tépelődött, vajjon észrevették-e a vendégek édes atyjának ő ellene irányított ellenséges hangulatát.

Bolkonszky Mária kérdő pillantással fordult Pierre felé, aki mint a legutolsó távozó mosolyogva, kalappal kezében tartott a hercegnő felé.

— Szabad még maradnom? — kérdé, miközben nehéz teste egész súlyával a legközelebbi karosszékbe ereszkedett.

— Ah igen, — szólott a hercegnő. «Nem vett semmit sem észre» — kérdezte szinte tekintete.

A Pierre a jó ebéde után szokásos rózsás hangulatban volt. Maga elé nézett s folyton mosolygott.

— Már régen ismeri ezt az ifjút, hercegnő?

— Kit?

— Drubeckoit.

— Nem.

— Tetszik önnek?

— Igen. Kellemes fiatal ember... Miért kérdi? — puhatóldzott Mária hercegnő, míg szelleme szünetlenül az atyja s közötté lefolyt reggeli párbeszéddel foglalkozott.

— Mivel tapasztalatból s megfigyeléseim alapján tudom, hogy a pétervári ifjak csak akkor töltik szabadságidejüket Moszkvában, amikor gazdag menyasszonyt akarnak hódítani.

— Ezt tapasztalta? — veté közbe szórakozottan Mária hercegnő.

— Igen, — folytatá Pierre mosolyogva. — Úgy olvasok én ennek az ifjú úrnak a szívében, mint egy nyitott könyvben. Még határozottan nem tudja, kit támadjon: önt vagy Mademoiselle Julie Kuragint. Il est très assidue auprès d'elle.

— Oda is ellátogat?

— Sőt nagyon gyakran? Ismeri-e a leánykérés legújabb fortélyát? — kérde Pierre vidáman mosolyogva.

— Nem ismerem, — válaszolt a hercegnő.

— Il faut être mélancolique. Et il est très mélancolique auprès de Mademoiselle Julie Kouragine, — ez kell a moszkvai kisasszonyoknak, — dévajkodék Pierre.

— Vraiment? — kérde Mária hercegnő, Pierre jóindulatú arcába nézve s szünetlenül nagy bánatára gondolva. Tán megkönnyebülnék, ha valaki előtt kiönteném búbanatom, keserveim, mondogatta önönmagának s különösen Pierrenek szeretnék mindent bevallani. Hisz oly jó, oly nemes. Nagy tehertől szabadulnék meg ezáltal. Talán ellátna jó tanácscsal.

— Nőül menne hozzá? — kérde Pierre.

— Ah gróf, vannak pillanatok, amikor bárkihez is nőül mennék, — szólott a hercegné remegő hangon, kétségbeesve méréségén. — Ah mily nehéz hozzátartozóinkat szeretni s emellett érezni, hogy... semmit sem tehetünk értük, — folytatá fátyolozott hangon, — hogy fájdalmukat semmivel sem enyhíthetjük. Ilyenkor nem marad egyéb kötelességünk — a távozásnál. De hova menjek?

— Hercegnő, mit beszél? Mi történik itt? (Folytatjuk.)

Főszerkesztő: Bródy Sándor.

Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő,

Szerkesztőség: Erzsébet-körút 9.

Kiadja a „Jövendő“ kiadóhivatala.

A Jövendő előfizetési ára egy hóra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

A „Jövendő“ kiadóhivatala.
Budapest, Lövölde-tér 1.

Δ Magyar Aszfalt Részvénytársaság közgyűlése. A Magyar Aszfalt Részvénytársaság tegnap tartotta Matlekovics Sándor igazgatósági elnök elnöklésével évi rendes közgyűlését, amelyen 94 részvényes 13.179 darab részvény képviselőjében vett részt. Az előterjesztett jelentés szerint az építési ipar általános alakulása az elmúlt évben nem volt kedvező. Egyidejűleg úgy látszott ugyan, hogy a gazdasági életet oly lényegesen befolyásoló belpolitikai helyzet kedvezőbb kilátásokkal kecsegtet, ezen kilátások azonban nemsokára hiuknak bizonyultak. Az igazgatóság a vállalat belső újjászervezésére használta fel azon időt, melyben közmunkákkal kisebb mértékben volt igénybevéve. Mindenek előtt arról gondoskodott, hogy az üzemek szervezéséhez és átalakításához szükséges tőkét hosszabb időre megszerezze, mire nézve a Wiener Bankverein magyarországi fióktelepével megegyezést létesített. A Pesti Hazai Első Takarékpénztársasággal és a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankkal fennálló, városoktól nyert hosszabb lejáratú kötelezvények engedélyezésére vonatkozó megállapodások feltételei a jelenlegi olcsó pénzvviszonyoknak megfelelően megváltoztattak. Ami a vállalat műszaki fejlesztését illeti, iparkodott az igazgatóság oly újításokat életbeléptetni, melyek által az üzemköltségek csökkentessenek és az üzemek összpontosítsanak. Ezzel kapcsolatban a Hazai Aszfaltipar Részvénytársasággal való egyesülést javasolja oly módon, hogy az összes aktívákat és passzívákat a Magyar Aszfalt Részvénytársaság vegye át. Az előterjesztett zárószámadás 118.349 korona 15 fillér fölösleget tüntet fel, amelyből 45.511 korona 86 fillér az előző évi veszteség fedezésére, 75.000 korona az újítási és helyreállítási alap gyarapítására fordítandó és 1837 korona 29 fillér új számlára vitetik elő. A közgyűlés az igazgatósági jelentést tudomásul vette és az igazgatóság indítványait egyhangulag elfogadta.

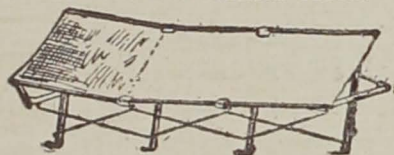
Egy női divat áruházról!

Egy jó hirnevű cég üzlethe élénk feltűnést kelt izléses és gazdag áruházával. Ez a cég: **Grünwald és Wahl** (Schreier Viktor utódai) **IV., Váci-utca 26. sz.**

A női divatnak minden újdonsága fölkelhető e párisi nivón álló üzletben. Különösen meglepő szépek az idei tavaszi újdonságai. Nagy választék különlegességekben, ágyneműekben, pongyolákban, juponokban stb.

Menyasszonyi kelengyék!

M. kir. szabadalom 31530.

Szenzációs találmány!

Összerakható és kézitáskában hordható **ágy** Nappal kis kényeztetés helyezésére és éjjelre kényelmes ágy. Fölöslegessé teszi az ágyneműt. Szűk lakásokban megbecsülhetetlen. Vendég-, gyermek- és cselédszobákban és kirándulóknak nélkülözhetetlen.

Kapható:

Freudiger Mózes és fiai

magyar ágy-, fehér- és ruhanemű gyárában

Budapest, Laudon-utca 6.

Telefon 20—75. — Árjegyzék és leírás kívánatra bérmentve.

Összerakva.

Egy hónapra 1 korona.
Negyedévre 3 korona.
Félévre . . . 6 korona.

MINDEN SZÁM
20 FIBÉR

Szerkesztőség és
kiadóhivatal:
Lövölde-tér 1.

Megjelenik minden vasárnap.

23 év óta

angol férfiruha-bérlés

a legjobb

beruházkodási

rendszer

Prospektus . . .
kivánatra
ingyen

Deutsch F. Károly.

Budapest, Andrásy-ut 1. l. em.

**HA ŐSZÜL A HAJA STELLA-VIZET
HASZNÁLJA A HIRNEVES**

mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Kapható egyedül **ZOLTÁN BÉLA** gyógyszer-tárában.

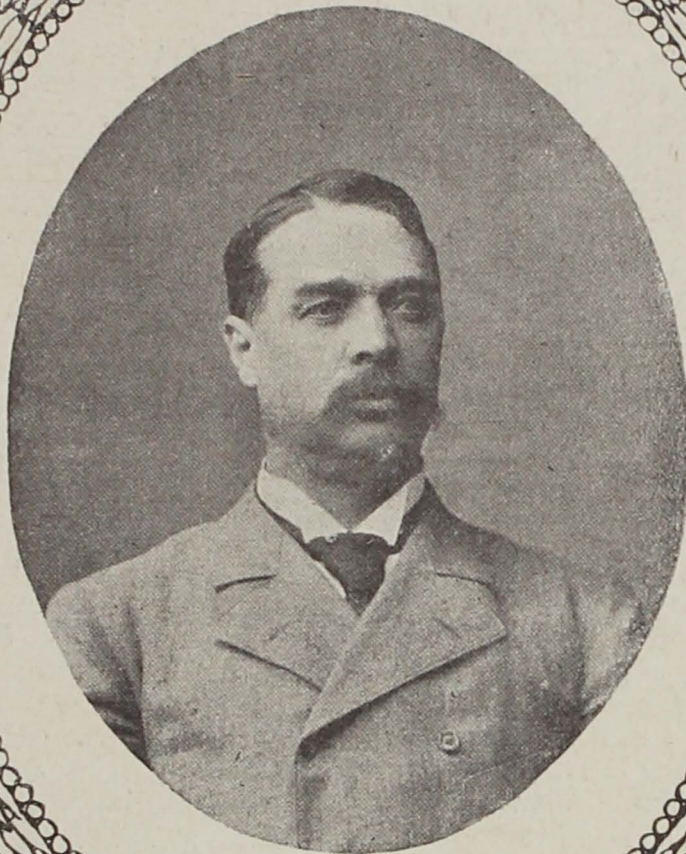
Ő császár és királyi fensége József főherczeg udvari szállítója.
Budapest, V. ker., Szabadság-tér, Sétatér-utca sarok.

=

Egy üveg ára 2 korona.

=

Tövendő

KVASSAY ISTVÁN.

Sietünk közölni a „homo automatikus“ arcképét, mert eleven arca — hisszük — nagyon hosszú időre tűnik el a közéletből, amelybe csak egy pillanatra kukkantott be, mint Bolond Istók Debrecenbe.

A nemrég elhunyt jeles író

Beniczkyné Bajza Lenke

utolsó munkái közül ajánljuk szives
figyelmebe a következő regényeket:

Az élet könyve. Regény 1 kötetben. Ára füzve 2 korona 40 fillér.
Diszkötésben 3 korona 40 fillér.

Végzetes tévedés. Regény 2 kötetben. Ára füzve 4 korona.
Diszkötésben 6 korona.

A fanyol titka. Regény 1 kötetben. 2 kiadás. Ára füzve 2 korona.
Diszkötésben 3 korona.

E regények, melyek a ki-
váló író legjobb munkái
közé tartoznak, csinos ki-
állításban jelentek meg. A
címlepet, illetve a bekötési
táblát a szerző jól sike-
rült arcképe díszíti. - - -

Kapható:

LAMPEL R.
könyvkereskedése
(WODIANER F. és FIAI)
résztársaságnál Budapest,
VI., Andrássy-ut 21. szám
és minden könyvkereskedésben.

Rohitschi Tempelforrás

etvagyat szerez az emesz-
tést elő-egíti és szabályozza
az anyagcserét.

Felvidéki magyar porcellánfestészet Nyitrán.

6 személyes evőkészlet porcellán magyar izlésű tetszés szerinti
kezdőbetűvel esetleg nemzeti koronával ellátva 12 korona. — 6
személyes kávé, teás vagy moccakészlet ugyanolyan
kivitelben 8 korona. — Majolika visitkártya-tálca gyö-
nyörű szecessziós kivitelben 1 korona. Láda és csomago-
lás 1 korona 50 fillér. Kérjük a rendelést a szükséghez
képest legalább egy héttel hamarabb elindítani.

Alapított 1886.

A párisi kiállításon arany éremmel kitüntetve.

Egy kis hatlövetű zsebrevolver
finom szarvasbor-táskával és
tölténnyel csak 4 forint.

Vadász - fegyverek, revolverek
és flobertekben legolcsóbb
bevásárlási forrás

FÖLDESI L.

Budapest, Muzeum-körút 3.

a „Nemzeti Színház”
bérházával szemben.

Régi fegyverek ujjakkal kieserítettek, javítások olcsón.

Árjegyzék ingyen.

Jöveendő

irodalmi és politikai ujság

PÜNKÖSDI RÓZSA.

Szép pünkösdi rózsá kinyillott az ágon,
Tudja tán, hogy ünnep van ma a világon.
Oly pirosló, oly friss, eltünődve nézem :
Pünkösdi rózsájának milyen sorsa leszen ?

Odakerül-é a hajadon keblére ?
Fehérruhás szűzek pompáznak-e véle ?
Boldog szerelemnek lesz-é a póstása ?
Gyümölcsöző násznak lesz-é virágzása ?

Vagy kokárda lesz-é, melyet harci jelnek
Legények kalapjuk mellé föltűzdelnek ?
... Oly pirosló, oly friss, oly lángszínü rózsá
Örömmek, vagy vésznek lesz-é hirmondója ?

N a g y   E n d r e .

A modern argonauták.

Írta: Hock János.

Volt egy idő, mikor Magyarországot „senki földjének” tekintették. Szabad zsákmánya volt a kalandoroknak. Ide tódult Európa minden naplopója kincseket keresni, szerencsét próbálni. Spanyol, vallon, sváb zsoldosok Eldorádója volt ez a kifosztott ország, amelyet szétdaraboltak, mint Krisztus köntösét az ő pribékjei.

A mit a török föl nem dúlt, elvitte a német. Portyázó csapatok lepték el az országot, mint a varjak a vetést. Rajtunk hiztak; belőlünk lakmároztak. Irtották tűzzel-vassal a rebellis magyart. Minél kegyetlenebb, minél erőszakosabb ostora volt egy-egy lézengő Ritter a magyarságnak, annál nagyobb donációkat kapott. Hány kalandor hízott nagygyá a mi vérünkön, a mi verejtékünkön?! Akinek otthon kenyere sem volt, uradalmakat kapott az idegen magyar földön. Granicsár vezérek, császári biztosok és egyéb országos méltóságok lettek belőlük. Szabad volt a verseny. Minden vállalkozó részére nyitva állt a sorompó. Csak egy kis ügyesség és fortélyosság kellett hozzá, hogy egy járomba tört nemzetnek gyepelőjét bármelyik kalandor a kezébe keríthesse.

Minden züllött országnak az a legnagyobb csapása, hogy ellepik az éhenkórászok. Mert a szent írás szerint „ahol a dögtet, oda jönnek a sasok”. A bacillus is csak a beteg testet lepi el; a szunyogok pedig a posványt. A mi nemzeti életünk is valahányszor krízis előtt állott, mindig jelentkezett egy-egy jött-ment kalandor, aki a szabad zsákmány reményében beszegődött a bécsi politika cselédjé-

nek. Ma még lakáj volt, holnap már egy nemzet kormányzója. S minél durvább volt a lelkiismerete, annál nagyobb volt ott fönn a tekintélye.

Közéletünk mai válsága már is bőven termi a bacillusait. Egymásután emelgeti a fejét a sok vállalkozó. Óvatosan csusznak elő az udvari előszobák zúgából, mint a pók a sarokból, mikor a zsákmányát lesi. Sovár tekintetükben ott reszket a kapzsiság. Szemükben a hatalomvágy tüze csillog!

Azt hiszik, hogy az ő idejük elérkezett. A sötétségnek, a zavarnak, a fejetlenségnek éjszakája. Királyi vad vonaglik lábaik előtt. Egy alkotmányában megsebzett nemzet. Remek hajtás! Megérdemli, hogy tele tudóvel fujják fölötte a Hallalit! — Hátha a bőkezű gazda egy-egy fület vagy orrot nekik is juttat a vadász-zsákmányból.

Az osztozkodásnál pedig két kézzel tülekedett mindig az elsőségért a granicsár. Micsoda hulláma dobta ide a végzetnek ezt a kapaszkodó Héderváryt, akinek gyászos alakja mindig előtérbe lép, valahányszor a nemzet életét komoly válság fenyegeti. Ez a szürke savószemű, vékony alak, a magyar politikának pompes funebristája. Mindig ott van, ahol temetni kell. Kalapján gyászfátyol lebeg; könnyes arccal fejezi ki részvétét, amely „szívében megdermeszti a vért“, de azért mind a két kezét egyszerre nyújtja ki a borraalóért. Reszketve várja a pillanatot, hogy a megboldogúlt pongyoláját fölvehesse.

Mikor a szabadelvű politika W e k e r l e kezében zátonyra jutott, rögtön jött Bécsen keresztül rendet csinálni. Tárcájában hozta a kész miniszteri listát. Szívén melengette a kinevező kegyelmes kéziratot. R a b e l a i s rókája se léphetett ájtatos zarándok öltönyében olyan símán a juhok aklába, mint ahogy a horvát bán besompolygott a gazdátlan

liberális klubba. De a türelmes birkanyáj óvatos volt és jelölt urat kidobta.

Ez időtől fogva Héderváry valóságos Penelopéja lett a magyar közéletnek. Amit mi nappal szövögetünk, azt ő éjszakánként fölfejtegeti. Szövi a cselszövények hálóját. Hintegeti a gyanúsításnak, a bizalmatlanságnak konkolyát és lesi az alkalmas pillanatot, hogy a kisiklott örökséget újra a kezébe kaparíthassa.

Széli idejében ismét gáncsot vetett, de a magyar parlament jelöltségét csakhamar megbuktatta. De hiába dobták ki az ajtón, visszamászott az ablakon. Tiszta István nyakába ült s ezt a könnyen hívő, emberismerettel nem rendelkező elméleti politikust, sikeresen belelovagolta az ugrai levélbe, az alkotmányértésbe, a bukásba. Azóta ott ül a Burg előszobájában és keveri a kártyát.

Nyiltan kimondom, míg ez az ember ott settenkedik a trón árnyékában és sugalmaz, addig alkotmányos kibontakozás nem lesz.

Ezt az embert háromszor alázta meg a nemzet és ezt ő megbocsátani sohasem fogja. A kikoszarozott kérő dühével vetette bele magát az udvari intrika karjaiba. A bizalmasa és meghitt barátja lett mindazoknak, akik nemzetének ellenségei.

Nemzetének?! Hiszen a Khuen-Belassiak családfája Tirolban gyökeredzik s akkor kapták Nustárt donációba, mikor átjöttek szerencsét próbálni granicsárnak. Ő maga pedig sem Magyarországon, sem Horvátországban nem született, hanem Sziléziában. A „Gesamtmonarchie“ egyetlen polgára ő, aki nemzetiségét kameleon-szerűleg változtatta. Mindig olyan színt játszott, amilyen levélre kuporodott.

Zágrábban horvát, Budapesten szittya magyar, Bécsben

gutgesint osztrák. Alapjában pedig semmi más, mint: „Ein treuer Diener seines Herrn!“

Szerencséje az országnak, hogy ez a „politikai nagy vállalkozó“ addig-addig kísérletezett, míg sikerült lejáratnia tekintélyét nemcsak Budapesten, hanem a Burgban is. Az hírlík, hogy pakol és utazik Hédervárra. Ez is egy lépés a kibontakozás felé. Ha a baglyok elülnek, mindig közeledik a hajnal.

Héderváry csillagát homályba vonta Burián és Kvassay. A horvát Macchiavellit — zsebkiadásban — a nagy diplomaták kiszorították a versenyből.

Klasszikus korszaknak dicső hősregéi minő silányságokká törpültetek félisteneitekkel, a mi nagy politikai vállalkozóink kalandjai mellett?!

Látom az arkipelagus kikötőiből kisiklani Jáson hajóját, aki Görögország daliáit szedte össze, hogy útra keljen a kolkiszi aranygyapjuért! Törékeny hajójuk ismeretlen tengerek veszélyeivel száll szembe, lappangó zátonyok leselkednek rájuk. Sárkányok és szörnyetegek állják útjukat. Minden lépésük nyomában ott ólálkodik a halál.

Mind hősök ők, akiknek vértezett mellét dicsvágy feszíti! Szivükben a kalandok szomja ég! Nézzétek, hogy feszülnek izmaik, amint evezőik ütemes csapására hajójuk az alkony pirjában szeli a bibor habot!?

Vihar ne háborítsd őket útjukban! Ők az argonauták! Izgató kalandoknak nemzeti hősei, akik merész vállalkozással mennek ismeretlen veszélyek elé, hogy ekébe fogják a tüzes leheletű bikát és elaltassák az aranygyapjat őrző sárkányt.

De mi a te dicsőséged Jáson és Herakles, ami politikai argonautáink mellett? akiknek útjuk éppen oly

bizonytalan, csak a céljuk ugyanaz: az aranygyapjú! Ti csak a tölgyfáról akasztottátok le azt Kolkiszban. De ime! a mi modern argonautánk, a nemes Kw a s o w lengyel családnak a sarja K v a s s a y István lovag: Bizancból kel utra, hogy megbirkózzék a koalíció tüzet lehelő bikájával és a szent gyapjút őrző nemzeti önérzetnek sárkányát elaltassa.

Szikrákat okádó vasszörnyetegen ront föl Bécs városába. Nyugtalan lelke onnan visszaűzi. Új kalandokra hevíti. P á r k á n y - N á n á b a n már föltámadnak hazafias aggodalmai. Mire R á k o s - P a l o t á r a ért, már tette határozta magát.

Sietve szállt ki Budapesten, hogy berontson a szörnyetegek barlangjába:

— Acélba öltözött férfiak! Remegő szívetek tekintszen reám. Én vagyok a legújabb argonauta, aki eljöttem a szent gyapjúért!

A bölcsek összenéznek és megindulással kérdezik:

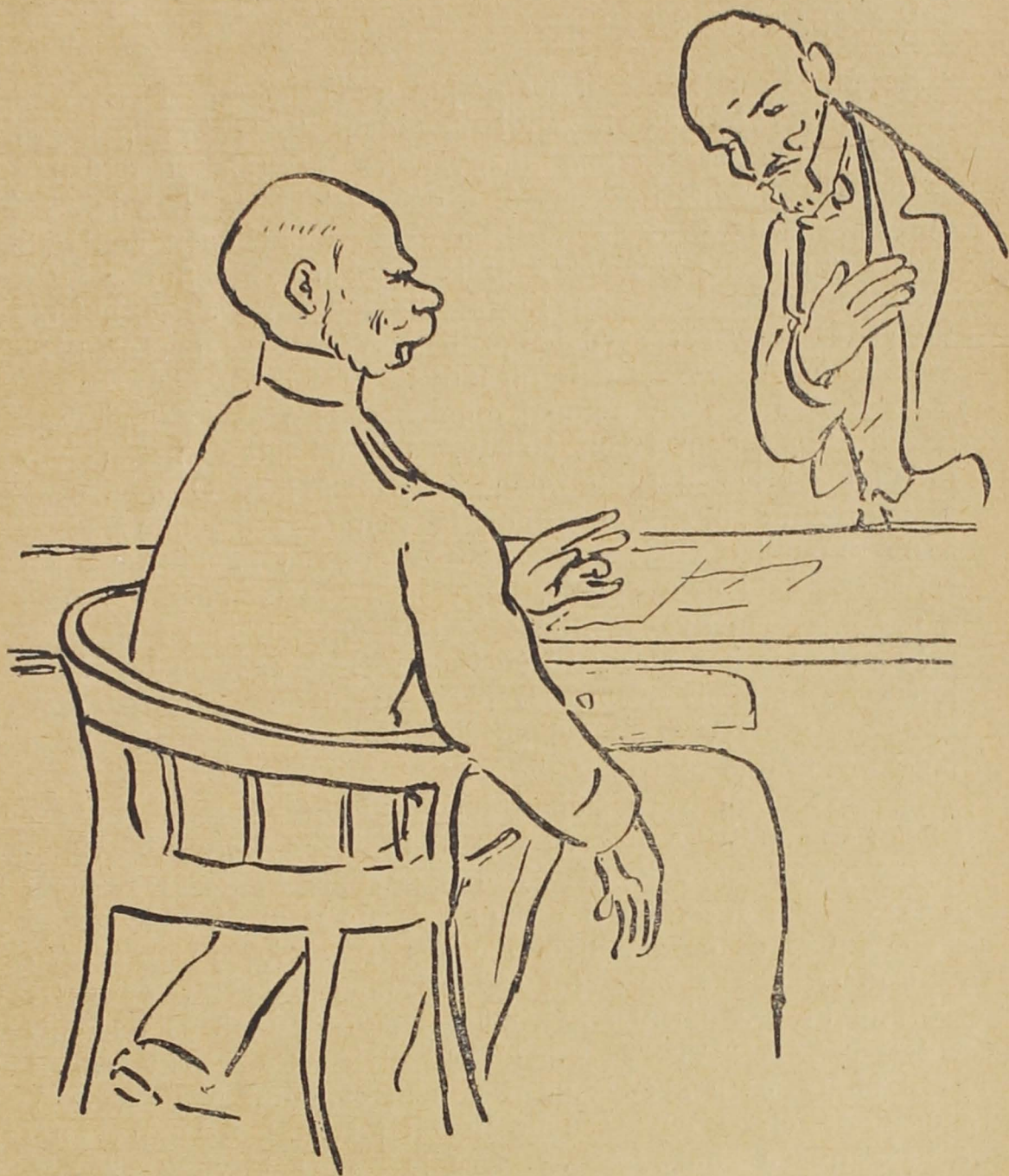
— Kalandok merész hőse! hol az a prometeuszi kenőcs, amely a várost megtöri és tűz ellen, vas ellen testedet sértetlenné teszi?!

— A bűvös pomádét tetszik kérdezni? — szolt büszke kézlegyintéssel a hős. — Tyüh; az áldóját! azt Bécsbe felejtettem. Mondá és ruganyos lépésekkel eltávozott, hogy még az esti Expresssel visszautazhassék Konstantinápolyba. Csak emlékét hagyta hátra. Emlékét és az ő hazafias aggodalmait.

EGY FIATAL POLITIKUSHOZ.

Csak egy lépés kell hozzája
S nyitva előtted a pálya.
Ám ez a lépés vívó-lépés legyen
S foghegyen beszélhetsz, azaz — kardhegyen!

AUDIENCIÁN.

— Lieber Herr Julius Kautz! Fordítsa le nekem a koronázási esküt németre. Tudni akarom, hogy mire esküdtem én meg!

A fjordok megindultak.

Mialatt Kvassay István, *judex curiae* úr előadta a koalíció vezéreinek hazafiúi aggodalmait, a kontinensnek egyik északi országában magyar és osztrák politikusnak bizonyára különösnek tetsző események játszódtak le. Jól tudják már ezeket az eseményeket mindenfelé, amikor e sorok napvilágot látnak, s tudja azokat a honfiai gondok között hihetőleg gyorsan megőszülő *judex curiae* is, aki oly közvetlen egyszerűséggel pózolt a vezérek tanácsában — egyidejűleg a norvég detronizációval.

Kár, kár, hogy a konstantinápolyi bíró aggodalmai csak hazafiúiak és nem kozmopoliták. Mert mi lett volna, ha váratlanul a kristianiai stortingban jelenik meg Ő méltósága és klasszikus pózjaival elmondja a norvég politikusoknak, hány nyugtalan éjjele volt a fjordok országa miatt. Általános emberszeretete nem engedi, hogy továbbra is tétlenül nézzel a norvég eseményeket, múlik az idő, fogytán van bizonynya a jó öreg Oszkár király türelme, s jó lesz egyezkedni, merjön a Kampfministerium. De még maradt annyi jó izléssem hogy nem igyekszem elképzelni, miként fogadták volna Kvassay urat a storting vezérei.

Mert a mi Norvégiában lejátszódott, az nem magyar jellegű esemény. A norvég nép évtizedeken keresztül türelmesen várta, hogy királya nem fogja teljesen eszét veszteni s csak akkor hagyott fel türelmével, de nem higgadtságával amikor a jó és öreg uralkodó váltig ragaszkodott a közösséghez. Akkor a norvég storting nem habozott és ezért nehezül meg a párhuzamba állítása Norvégiának és Magyarországnak. A norvégek önálló külképviseletre törekedtek, a svéd király és a svéd Ausztria nem engedték ezt meg. A storting kétszer egymásután hozott törvényt a külügy önállóságáról, a király kétszer tagadta meg a törvény szentesítését, harmadszor is megtagadta végül, s nem tudott új kormányt adni Norvégiának. De a norvég komor, nem áradozik és mérlegeli a tényeket. Miután átlátta a helyzetet, s azt, hogy a király nem tud népének kormányt adni, következtetett és gyorsan végzett vele. Szeretem dinasztiánkat — mondta magában — a mennyire egy dinasztiát szeretni lehet

és kell, de Istennek óvnia kell a norvég hazát. S miután már bizonyos volt a felől, hogy királya nem tud alkotmányosan uralkodni, úgy gondolkodott, hogy ez a király — vagy az ily király — nem méltó egy ország trónszékére. Nem a forradalom alatt, hanem annak előtte detronizált. S csak akkor intézett exkoronájához újabb felíratot s egyszersmind bucsúíratot, amikor a királyi jogokat — udvarképes kifejezéssel élve — felfüggesztette. A király már tiltakozik — ez már rangjával és korával jár — de tiltakozó szava nem tudja útjában a megindult fjordot feltartóztatni.

Csakhogy — mondja Kvassay — Norvégiának nemzeti hadserege van. Ennek az úrnak, ha nem csalódom, megint aggodalmi vannak. Most azonban már komolyan meg kell nyugtatnunk. A magyar nép hazája nem Norvégia s mi ez idő szerint gyenge egyéniségűek vagyunk egy újabb detronizációhoz és nincs önálló hadseregünk. De hát volt e nemzeti haderőnk régebbi szabadságharcainkban? Oly nemzeti hadsereg például, mint a minővel a norvég rendelkezik?

A kíváncsiság azonban sehogy se hagy nyugodni: hogyan fogadta a norvég vész híreket a bécsi udvar népe s köztük a jó és öreg uralkodó? Kvassay szerint alighanem aggodalmak fogták el, de hát Kvassay, ha már ebben a kérdésben is leadta véleményét — ami egyéniségét tekintve nem épen lehetetlen — Kvassay már megint rosszul ítélte. Mert mitől ijedt volna meg az udvar és a király? Mi még nem vagyunk norvégek! Parlamentünk még mindig a vámvonalnál és annál a néhány magyar vezényszónál tart s még mindig a válság holt pontjának tartjuk, amikor a király nem akar kormányt kinevezni. De a nemzetek élete oly egyfoma. Ma még magyarok, a lakáj és a korona szerint lojális, uralkodójukat szerető magyarok vagyunk! De nem lehet tudni mire visszük. És ez a pont az, amelynél Kvassay azt mondja, hogy fölösleges az aggodalom.

Hát jó! Legyünk még egy időre magyarok! Tárgyaljunk, egyezkedjünk, alkudjunk, hisz a norvég is nem egyszer állt szóba királyával. Lassan oszlik a sötétség még nálunk is, a fény és napsugarak földjén. Norvégiáról azonban ne beszéljünk, mert az az éjféli nap országa . . .

Gyászos fegyvertárs.

Ugyanakkor, amikor az egész magyar nemzet komor elszántsággal néz a végzetes események elébe, a néppárt hivatalos ujságja vezérlő cikkében — immár nem először — arra lelkesíti a hazai protestánsokat, hogy egyesüljenek a katolikusokkal a hazai zsidóság ellen. Azt mondja ez az ujság, hogy a nemzetet ugyan most közjogi háborúk kötik le, de ez egyáltalán nem volna sietős; a közjogi és nemzetgazdasági kérdéseket félre lehetne tenni mindaddig, amíg a legelső, a legsürgősebb kérdés: a zsidóság kiirtása elintézve nincsen . . . Ime, csak egy kis passzus:

Esztelenség lenne azonban fölszakítani a régi sebeket akkor, mikor kiáltó szózatot fordulunk nemcsak protestáns testvéreinkhez, hanem az összes hazában élő keresztényekhez, kik hisznek Jézus Krisztusban, isteni Megváltónkban, hogy tekintsenek Hollandia fölemelő példájára, a keresztény koalíció üdvös működésére és lépünk szent szövetségbe mindannyian, kik tudjuk azt, hogy a kereszténység nevelte nagyra hazánkat, a szabadkőműves, romboló zsidóság ellen, mert máskülönben az ebek harmincadjára kerül a magyar nemzet.

Olvasóink nem fogják rossz néven venni, hogy nem polemizálunk e kérdésben sem ujsággal, sem párttal. Ezt a nem annyira ádáz, mint inkább mesterséges, nem annyira vak, mint inkább sanda nézésű gyűlöletet époly kevésbé lehet józan érvekkel lecsillapítani, mint ahogy nem lehet a baglyot szemgyógyászattal átidomítani, hogy nappal lásson, és ne éjszaka.

De most, amikor még a küzdelmek legelején vagyunk, amikor még csak hadsoraink csatarendbe állításánál tartunk,

nyomasztó érzéssel konstatáljuk, hogy ugyanaz a néppárt, amely a maga orgánumban így lelkesít, egyúttal a koalíciónak is tagja, fegyveres bajtársa. Jól meg kell hát még idején fontolnunk, hogy vajjon egyáltalán lehet-e diadalt kivívni ilyen bajtárssal és ha lehet, vajjon igazán diadal-e az ilyen diadal.

Igaz, a koalíció kimondotta, hogy csak „ad hoc“ szövetségről van szó, egyetlen közös cél elérésére és e szövetség laza kötelékein belül mindegyik párt föntartja a maga elveit. De akármily Machiavelli-gondolkozásuak lettünk is, a „cél szentesíti az eszközt“ elvének is megvannak a maga korlátjai. Mert ha a célért szemet is hunyunk némely különbségekre, sőt ellentétekre : vannak bizonyos gyökeres, végzetes ellentétek, amelyekkel megbékélni, szövetsézni már magában véve is akkora elvi veszteség, hogy semmiféle diadal sem nyújthat érte kárpótlást.

Például — csak a példa kedvéért mondjuk — akik a haza szabadságáért küzdenek, azok sohasem szövetsézhetnek a hazaárulókkal, mert nem lehet egészséges szabadság az, amelynek hazaárulók voltak a kertészei. Épen így azok, akik a 48-as eszmék diadaláért szállnak sikra, soha, de soha nem szövetsézhetnek azokkal, akik a 48-as eszméknek pontrólpontra gyűlölködő; halálos ellenségei. Ott, ahol egyik a Testvériséget hangoztatja, a másik pedig a fajgyűlöletet, — ott nem eshetik becsületes szövetség még indifferens téren, indifferens célra sem. Az, hogy mindkét fél egyaránt óhajtja a kormány bukását, ép oly kevésbé lehet kapocs, mint ahogy a kriminológiai szakíró nem szövetsézhetik a rablógyilkossal azon a réven, hogy mindkettő hőn óhajtja a — halálos büntetés eltörlését!

Nem akarunk sem türelmetlenek, sem ingerültek lenni,

de megmondjuk határozottan, szilárdan: az, aki a magyar állam életébe vágó küzdelem előtt vallási alapon való szövetségre lelkesít és gyűlölséget prédikál a magyar nemzet egy része ellen, — az nem lehet becsületes szövetséges egy olyan küzdelemben, amelynek üdve, kell, hogy az egész magyar államra, annak minden kötelességtudó fiára szálljon. Nem lehet jóhiszemű fegyvertárs, aki faji, vallási gyűlölséget hirdet egy olyan küzdelemben, amelyben a nemzetnek minden erejére szüksége van.

(—)

KVASSAY-FIGURA. Magyarországon, az „alsós“ hazájában nem az a népszerűség netovábbja, ha valaki szobrot kap, hanem ha kaláber-figura lesz belőle. Eddigelé csak Fedák Sárít és szegény néhai Krausz Lajost érte ez a kivételes dicsőség, de most váratlanul megkapta Kvassay István is. Zöldi Márton kollegánk révén kezdi meg országos körútját a legújabb kaláber-figura: a „Kvassay.“ „Kvassay“-nak pedig az neveztetik, ha a két fölvevő mindkét partner ellen elbukik. Amint ebből is látható, ezt a figurát legelőször maga Kvassay István cselekedte meg és pedig egy, a kalábernél is izgalmasabb szerencse-játékban: a politikában.

A hátsó lépcsőn.

— Politikai horoscop. —

Kedden este a bécsi lapok szerint az ottani zsoké-klubban nyíltan beszéltek az osztrák mágnások, akik közül némelyik véletlenül hivatalánál fogva beleszólhat a monarchia ügyeibe is:

— Minden bajnak a magyar zszurnalisztika az oka. Ötven zsidólegény mindenáron át akar kelni a népszerűség vörös tengerén és csinálja a koalíciónak a közhangulatot. A sajtó heccelődése akasztott meg minden próbálkozást s amíg itt valamit nem csinálunk, addig nem lesz abban az átkozott porfészekben béke.

Kedden este tudvalevőleg már tudták, hogyan járt Kvassay István, a válság históriájának ez a tragikomikus Don Quichotteja s ki is adták a kommunikét, melyben még a keresztvizet is letagadták a konzuli biráskodás boldogtalan parancsnokáról. Be akarták lopni a kibontakozást a függetlenségi párt hátsó lépcsőjén és mivelhogy az eset nem ment s még a rikkancsok is röhögnek az Andrássy-uton, amikor erről a vállalkozásról van szó, a tehetetlen düh egyszerre megadta hangos kifejezését annak a gondolatnak, amely valószínűleg nem ma égeti először az osztrák politika tépelődésektől nem tulságosan megrontott agyveleit.

A régi arzenál rozsdás fegyverei hát éppen nem szaporodnak modern szerszámokkal. A taktikájukat Kvassay kudarca szinte kiáltozva jellemzi. Négy hónap óta kimerítették a stupid csökönység minden erőlködését, de a hova léptek, falba ütötték a fejüket. A gyáva tehetetlenség és a tehetetlen erőszakoskodási szándék bődületes kudarcokba viszi őket. Szeretnének minden kisdedet leölni Abád-Szalóktól egészen Kis-Küküllőig, de úgy, hogy emellett a gyermekbarát egyesület diszoklevelet adjon nekik. Utálják az Appony és Bánffy egyénisége által markirozott tábort, de úgy sze-

retnék elpusztítani, hogy a koalíció a gyönyörüségtől hasra vágódjék. Szeretnének dühöngő abszolutizmust, de — a régi, gyönyörű emlékek! — az alkotmány violaszin ködével beborítva. Tesznek kísérleteket Andrássyval, Wekerlével, Széllal, Buriánnal, Kvassayval, azzal, aki csak kötélnek áll, de amikor beleugratták őket, szinte drukkolnak a kudarcukért. Komédia az egész kibontakozási akció a szemükben, amelyet kényszerüsből csinálnak, hogy huzzák-vonják a dolgot, de azt sem tudják, mit várjanak a halogatástól. Csak a szemüket kell behunyniok, hogy egyszerre fájdalmas dühvel ordítsanak fel:

— A régi rendszer kell vissza! A gondtalanul biztos, korlátlan uralom, az ordító, de soha nem harapó, jámbor függetlenségi párt és a csöndesen panamázó, derék és vidám Lloyd-klub, amely sohasem nézi, ha valami jut a balkezébe, hogy mit ráncigál ki a jobbal az ország zsebéből!

Kis objektivitással egészen természetesnek is találhatni, hogy Bécs képtelen beletörődni abba, hogy nálunk a feje tetejére állott minden. Olyanfajta érzés lehet ez, mintha a hitbizomány uráról egyszerre kiderül, hogy törvénytelen gyerek és a kocsisa akarja kitessékelní a birtokaiból. Ha százszor is hivatkoznak előtte a törvényekre, ha a járásbíró-ságtól a Kuriáig sorban kapja a marasztaló ítéleteket, hát a fejébe megy, hogy a gyönyörű, lankás hegyoldal, a három napi járó buzaföld, az árendások meleg nyári esőként hulló bankóáradata, amelyhez hozzászabta már az életét, mind elvész számára csak azért, mert kiderült, hogy harminc éven át úgy élvezte, hogy nem volt jussa hozzá? Hát nem próbálkozik még felségkérvénnyel, nem kell brachiummal kihordatni a határból s amikor a vándorköpenyt a nyakába akasztották, a tehetetlen kétségbeesés nem ad neki olyan tanácsot, hogy próbálkozzék a — hátsó lépcsőn...?

Jövendőlgetni mindig olcsó multság, de akármilyen komplikálnak látszik is a mostani válság, itt kétszeresen könnyű dolog. Csak az antecedenciákat nézze figyelemmel az ember. A négyszáz éves história poros leveleit. Arról, hogy a király felszólítsa a koalíciót mégis, tessék megcsinálni

a kormányt azon a leszállított áron, ameddig úgyis elmentek már a vezérbizottságban, szinte szó sem lehet. Bizonyosra vehető, hogy pünkösöd után csinálnak még valami bolond próbát. Bár igen emlegetik Fejérváryt és ez mindig gyanús a balfültől a jobb felé botorkáló észjárású politika aggharcosainál, elfogadhatni a föltevést, hogy vele. Mi ennek a következése? Két-három hónapi izgalmas, felfordult és lehetetlen állapot, a mely ősz felé tarthatatlanná válik, ha előbb valami disznó nagy botrány végét nem veti. Akkor pedig megint nem következik a koalíció. Az udvar olyan, mint a hisztérikus beteg, aki inkább meghal, mintsem megoperáltassa magát és a rák ellen is pilulát szed. Bár nekik sincs kétségük az iránt, hogy a választások február óta csak a függetlenségi pártnak szereztek gyarapodást, ezután pedig szinte kizárt dolog, hogy a negyvennyolcas vignetta derék utazóin kívül más boldoguljon a kerületekben, impotens erőlködésükben megcsinálják az új választásokat. Gutaütésre dolgoznak: hátha mégis . . .? Természetes, hogy megint fucses a kísérlet, a derék nép talán még pálinkaáradat nélkül is beszállítja a voksokat hűségesen a nemzeti aspirációkat hangoztató jelölteknek. És akkor?

Mindenféle kombinációt kieszemelhetni itt, csak a természetes megoldás, a többség respektálása áll a legtávolabb. Hosszú koplalást mutat a horoszkóp a koalíció számára, a míg érvényesülni tud. Ha csak meglepetések nem állnak be. Ezek között sokkal kevésbé valószínű az udvar kijózanodása és megalkuvása a kellemetlen körülményekkel, mint az az aggodalom, hogy a különben is túlságos bölcsen mérsékelt baloldal valami opportunus elhatározásra jut, a mit az ország érdekeinek tekintetbevételével indokolhat, de a mely az ország érdekének végzetes elárulását jelenthetné. K o s s u t h Ferenc újból kitalálta a csigabiga-politikát: a többség bújjék bele az alkotmány kagylóházába és csak akkor kerüljön ki onnét, ha kisüt a nap. De a buta csiga rendszeren azon veszít rajta, hogy elúnja a várakozást és a csalogató szóra kidugja a szarvacskáit. A passzív rezisztencia kellemetlen, energiátlan és nehézkes hadviselési mód, de ha már belekezdtek, végig

is kell vinni. Az az ostromló hadsereg, amely a hátulsó lépcsőkön próbál a várba bejutni, csak akkor győzhet, ha csupa ökör áll posztot. Vagy csupa áruló.

Lesz, mindenesetre sok mindenféle fordulat lesz addig, amíg az ellenzéki ujságok ritkított betűs gyönyörűséggel irhatják meg a békés és kívánt megoldásról a vezércikkeiket. Hogy micsoda útakon át ér odáig a politika nyikorgó szekere, azt persze még H o c k János sem tudná megjövendölni, pedig ő majdnem, hogy próféta. Az az egy azonban már ma bizonyosra vehető, hogy ebben az elrontott levegőjű, szegény, agyonkínzott, harmoniátlan országban akkor, amikor a mostani politikai válság véget ér, nyomban megkezdődik az új. Mert tökéletes és kielégítő megoldás elképzelhetetlen. Annak csak egy módja van, de ha kiírja az ember — most még — becsukják érte.

EGY LAP A MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETBŐL.

Művelődéstörténeti adatszamba megy az az indítvány, amelyet Heltai Ferencz nyújtott be a székes-fővárosi közgyűléshez, hogy az foglalkozzék végre oly csekélységgel is, mint a fővárosi lakás-kérdés. A fővárosi lakás-kérdés! Néhány, körülbelül félmillió szegény embernek balsorsa, no azután meg egy kevésbé tengeri kígyószerű is, mely néha-néha felbukkan, azután alámerül újból, — semmi egyéb! De azt hisszük, arra már nem ép éretlen, hogy vele a hatóság komolyan foglalkozzék. A lakáskérdés! Az üres városi telkek beépítése! Hogy ép most kellett erre a sok ostobaságra annak az istentelen indítványozónak gondolni, mondják magukban azok, akik ellen a vasárnapi népgyűlések szónokai, ha nem csalódunk, bizonyos ellenszenvvel viseltetnek.

De ne engedjük, hogy Heltai indítványát dicsérjék mert bizony a háztulajdonosi zseb szempontjából az nem éppen dicséretre méltó. Lakáskérdés rendezése, a helyett, hogy arról indítványozna, hogy előnyösebb kövezési mód-e az aszfalt, mint a trachit, vagy hogy építsünk-e új városházát, avagy nem, ilyen rendbontó, felforgató eszméssel hozakodik elő! Megtévelyedett ember! Megrögzött idealista, aki közjával meg hasonló dolgokkal foglalkozik!

A nagy nő.

Irta: Heltai Jenő.

A nagy, a ragyogóan dicső primadonna egy diadalmas estén végre megsajnálta az ő legbuzgóbb kritikusat és a jószág e hirtelen és szokatlan föllobbanásában azt mondta neki:

— Hát jó, holnap délután négy órakor eljövök magához.

A kritikus a boldogságtól támolyogva szédült le a színház csigalépcsőjén. Tehát végre mégis csak az övé lesz a nagy nő, az álmok álma, a mágnások öröme. Az övé lesz, eljön hozzá a nyomorult hónapos-szobába, amelyet eddig csak arcképeivel tisztelt meg és selymei suhogva fognak a pamlagra omlani. Eljön hozzá, kitartó kritikusi szolgálatainak leggyönyörűbb jutalmául és örök háláját nagyszerű és tüzes csókkal fogja leróni. Talán még egy kis szerelmet is fog mímelni, hogy fűszeresebbé és emlékezetesebbé tegye a kalandot, az első nagyszabásút, amely a szegény esztétikus polgári életébe némi fényt sugárzott. És a szorgalmas kritikus, a művészeti meggyőződés e kiváló bajnoka, ezen a nevezetes estén illatba, mézbe és napsugárba mártott tollal emlékezett meg arról a tébolyító alakításról, amelylyel az ünnepezt művésznő ma az összes ellenprimadonnákat legázolta . . .

Másnap reggel a primadonna csipkés ágyában olvasván a reggeli ujságokat, újból jóindulattal szólt:

— Igen, igen . . . el kell mennem ehhez a fiúhoz, aki hosszú esztendőök óta önzetlen lelkesedéssel magasztalja érényeimet és bájaimat.

És első számú, úgynevezett reggeli mosolyát öltvén arcára, délutánig többé nem foglalkozott ezzel az ügygyel, amely neki éppenséggel nem volt jelentős. Annál jelentősebb volt a boldog kritikusnak, aki már az éjszakát is az izgalmak tetején töltötte. A nagyszabású szerelmi ügy előkelő lebonyolítására mindenekelőtt harminc forint előleget vett föl a

szerkesztőjétől és ezt a harminc forintot a hónapos-szoba csinosítására fordította. Két üveg francia pezsgőt vásárolt, továbbá egy üveg sherryt, majd némi sonkát, piskótát, Kugler-süteményt és cukrozott gyümölcsöt, ahogy a feminista írónál olvasta, ugyanazoknál az írónál, akiket esztétikai tanulmányaiban mélyen megvetett.

Azután pazar bőkezűséggel virágokat hintett szét és a jutányos ripsz-garnitúrát chypreben megfürdette. Az ünnepelt művésznő arcképeit úgy helyezte el, ahogy a szentély egyetlen istennőjéhez méltó és háziasszonyát sűrű esdekléssel rávette arra, hogy egyszer valahára ténylegesen söpörje ki a szobát.

A háziasszony ezt meg is cselekedte, azonban a nagyszabású beszerzések és rendezkedések e tömege szöveget ütött a fejébe. Miért van mindez? Mi rejtélyes és különös történik itt, kit vár a szerény albérlő e hercegnőhöz méltó fölszereléssel?

A kritikus, aki minden gátat áttörő boldogságában testvérnek és véle érző léleknek nézett mindenkit, nem titkolódzott a rokonszenves nő előtt. Kimondta az ünnepelt művésznő nevét, kimondta azzal a büszkeséggel, amelylyel a győzelmes hadvezér emlegeti a megnyert csatáit. A kritikus háziasszonya előbb elsápadt, majd elpirult örömeiben. Lelki szemével talán már látta az emléktáblát, amelyet a hálás utókor fog az egyszerű szoba falába illeszteni, jelezvén, hogy itt szeretett az ünnepelt művésznő. (A jó asszony nem gondolt arra, hogy akkor minden harmadik lakás igényt tarthatott volna hasonló kitüntetésre.) És a boldogságtól nekigömbölyödve gurult át a szomszéd szobába, hogy leányával, az éppen iskolába készülő, de különben tehetséges színinövendékkal az örvendetes hírt közölje.

Ekkor még csak reggel kilenc óra volt, háromnegyed tízkor azonban már az egész színi-iskola tudta, hogy az ünnepelt művésznő délután négy órakor mit fog csinálni. És fiúk, leányok ritka egyetértelemmel elhatározták, hogy három órakor a ház elé fognak vonulni és tüntető éljenzéssel fogadják közös ideáljukat, mikor a légyottra robog.

És mialatt a boldog kritikus álmodozva hevert a pamlagon, a szenzációs hír elterjedt a folyosón. A háziasszony továbbadta a szomszédoknak, az emeletről lekerült a földszintre, a házmestertől a viceházmesteren keresztül a pincelakásokba és a szomszédos házakba. Délben az egész utca tudta, hogy miről van szó és ha az utca gazdagabb lett volna, alkalmasint ünnepi díszet ölt a nagy nő méltó fogadásához. A sarki mészáros, aki heves ellenzéki politikus volt, így is kitűzött egy nemzetiszínű zászlót, amely még a követ-választásról maradt meg és amelyből az eső kimosta a rokonszenves, de bukott jelölt nevét. A Szavoyai Jenő nevét viselő kültelki veterán-egylet pedig, amelynek a szomszéd sarkon volt a helyisége, sürgős választmányi ülésben elhatározta, hogy parádében, bandával az élén fogja azt a magasztos pillanatot lesni, amikor a nagy nő magánfogata a légyott utcájába befordul.

Ez délután két óraker történt és négy óráig semmi nevezetesebb mozzanat nem zavarta az utca csöndjét. Azonban a 46. számú házban, amelyben az ünnepelt kritikus lakott — közbe ő is olyan ünnepelt lett, mint maga a nagy nő — mindenki talpon volt. Az utcai ablakon kinéztek, az udvari ablakon szintén, a folyosó tele volt, a kapualjban népcsődulet támadt. A házmester a legjobb ruháját vette föl és a házmester-kisasszony fehér ruhában, virágbokkrétával a kezében várakozott a lépcsőházban. A háziúr pedig, egy nyugalomba vonult csiriz-nagykereskedő, azon törte a fejét, miként nyerhetné meg a nagy nőt téli zsurjainak ékességeül? A kritikus pártfogására és közbenjárására számított és ennek fejében újabb halasztást engedélyezett a kritikus háziasszonyának, aki a februári negyeddal még hátralékos volt. A háziasszony viszont a kritikussal járt el hasonló módon, a kritikussal, akinek sejtelve sem volt a körülötte hullámzó izgalomról és a nagy nő példátlan népszerűségének előre vetett árnyékairól.

Végre csakugyan négy óra volt. Az ünnepelt művész nő háromnegyed négykor a hetedik számú, úgynevezett fogatmosolyával beleült pazar hintájába és kirobogott a külső

József-városba, hogy a boldogan várakozó szerelme elhalmozza kegyeivel.

Utközben az emberek megálltak és tiszteletteljes ámulattal suttozták a nevét. A kocsisok köszöntek neki a bakról, a 7946. számú villamos-kocsi kalauza elbáméskodott rajta és elgázolt egy kereskedő-segédet, aki kéjesen sóhajtotta:

— Miatta halok meg!

A sarkon a rendőrök szalutáltak neki és a Szavoyai Jenő nevét viselő veterán-egylet bandája rázúdított a Rákóczi-indulóra. A nagy nő ajkáról eltűnt a fogat-mosoly, hogy helyet adjon a negyedik és ötödik számú mosolynak, amelyek a kellemes meglepetést és a néphez való kegyes leereszkedést szerencsésen egyesítették magukban.

A néptömeg zúgó éljenzésben tört ki, az ablakokból kendőket lobogtattak feléje és a nagy nő, akit a nép szeretetének ez a viharzó megnyilatkozása szíve mélyéig meghatott, csaknem könnyes szemmel szállt ki kocsijából. Hálásan hajlongott és csókokat hintett mindenfelé, mintha csak a szinpadon volna. A tapsokra négyszer-ötször is visszajött a kapualjból, hogy újabb és mélyebb meghajlásokkal köszönje meg a rokonszenves tüntetést. A házmester kezét csókolt neki, a fehérruhás házmester-kisasszony pedig kecses pukkedlivel átnyújtotta neki a virágbokrétát.

A földszinten lakó cipész lábához borult és egy folyamodványt nyújtott át neki, arra kérvén őt, hogy ezentúl nála csináltassa a cipőit. Mialatt a nagy nő tizenötödik számú, úgynevezett mindent megigérő mosolyával átvette a folyamodványt, a cipész mértéket vett neki.

Az első emeleten a háziúr várta és bemutatkozott neki. Udvariasan karját ajánlotta és személyesen kísérté föl a második emeleten lakó kritikushoz, akinek ajtaja előtt ezzel búcsúzott tőle:

— Vizontlátásra téli zsúrjaimon!

A kritikus előszobájában a szini-iskola növendékei hirtelen dalárdát alakítottak és elénekelték a himnuszt. A nagy nő most már sírt az elérzékenyüléstől és kezét

csókra nyújtván mindenfelé, boldogan rebegette, hogy így még soha és sehosem ünnepezték.

Az első szobában a háziasszony és leánya fogadta. A háziasszony valamit suttogott a felejthetetlen és örökké emlékezetes megtiszteléstől, azután bemutatta a leányát, aki rögtön elszavalta a «Heten vagyunk uram, heten»-t. A nagy nő megcsókolta a kis növendéket és kijelentette, hogy ennél nagyobb tehetséget még nem látott.

Végre bejutott az izgatott kritikushoz, aki a szerelmi örület szent hevében némán leborult előtte. De a nagy nő most igaz és őszinte hálával mondta:

— Nem, nem . . . nekem kellene ön előtt leborulnom . . . Ez a fogadtatás . . . ezt igazán nem vártam . . . köszönöm, köszönöm, köszönöm!

És minthogy e pillanatban újra fölviharzott az éljenzés és a taps, a nagy nő az ablakhoz lépett és kecsesen hajlongott és integetett kifelé.

— Be kell látnia, hogy ezek után nem kompromittálhatom magamat, — mondta most a kritikusnak, — majd máskor, egyszer . . . majd ha kevesebben leszünk . . . De ezeknek a jó embereknek tartozom egy kis kárpótlással.

És kecses mozdulattal a zongorához lépett és elénekelte a «Háromszarvú Bivaly» című operettből a belépőt.

PÁRBAJ-FINÁNC. Persze, most mindenki azon töri a fejét, hogy miképen lehetne kiírtani a párbaj-szeretetet a közvéleményből. És a magyar lélek alapos ismerője volt az a képviselő, aki a t. Ház folyosóján azt ajánlotta, hogy vessen ki az állam súlyos adót a párbajra. Mert a kard, pisztoly, vagy a párbajköltségek elől visszahőkölni nem virtuosos dolog, de az adótól irtózni oly an igazi magyar érzés, amit mindenki respektálni fog. És akik eddig — sokszor akaratuk ellenére — szinte hipnotizálva rohantak a párbajba, most össze fognak kacscintani és igazi magyar ravaszsággal fogják mondani:

— Csapjuk be a fináncot és — intézzük el békésen!

Hányat ütött?

Irta: Pásztor Mihály.

Ragaszkodunk a régihez, az elnyűtthöz, az elkopott-hoz, tudja Isten miért? Ragaszkodunk hozzá, talán azért, mert velünk együtt vénült meg s ennek a ragaszkodásnak tradíció a becsületes neve.

A király, ez a nagy állású és finom lelkű ember, a király sem tudja megszokni a máts, az újat és lelkének és gondolatának minden szála oda fűzi a múltba, amikor még fiatal volt, vagy legalább is fiatalabb. A király, hogy kicsi dolgot említsek, ma sem ül gummi talpu kocsira, mikor az egész világ gummi talpon jár, a király kocsikerekének ma is vasból van a »ráfja«. A király, ez a finom lelkű és magas állású úr is ragaszkodik a múlthoz, a megszokotthoz, a tradíciókhoz, hogy ne ragaszkodnánk mi, kicsiny emberek!

És hogy ne ragaszkodnának a tradíciókhoz a budaiak. Ragaszkodnak hozzá, a legapróbb, legegyszerűbb dolgokban is. Olyan apró és egyszerű dolgokban is, mint amilyen teszem a déli lövés.

Mi az a »déli lövés«?

Egyszerű dolog. Budán nem kongatják, hanem lövik a delet. Déli tizenkét órakor a reáliskola udvarán az egyik tanár elsüt egy régi pisztolyt s a budaiak erről a nagyott pukkanó lövésről tudják meg, hogy megéheztek. Így van már ez ki tudja mióta. Tavaly azonban egy kis baj történt. A mordály elromlott s a budaiak alázatos instanciában megkérték a székesfőváros tekintetes tanácsát, hogy csináltassa meg a mordályt. A tanácsosok mosolyogtak a kéresem.

— Miért lenne szükség arra a lövésre? Csak zavarja a főváros időjelzését. Már most is meg kell bolondulni a sok hamisan járó kronométer között. Máskor mutatja a delet a terézvárosi templom toronyórája, máskor a műegyetem

órája, más a zónaidő, a vasuti idő és más a »pontos idő«. Mi szükség van hát még egy budai időre is.

A budaiak azonban nem tágítottak. Azt mondták, hogy azt a mordályt meg kell csináltatni, mert ezt kívánja a becsület. Az a budai lövés, az tradíció és speciálitás és ragaszkodnak hozzá.

A tekintetes tanács — mit tehetett egyebet — meg-reperáltatta a pisztolyt s most már ismét lövik a delet Budán.

Az idő jelzése egyébként mindig speciálitása volt Budapestnek. Tradíciója az a pesti óráknak, hogy rosszul járnak s a szegény fővárosi ember sohasem tudja, hányat ütött. Most sem tudja, régen sem tudta.

Éppen kétszáz esztendő s ez az óramizéria Budapestben.

A régi pestieknek a városháza toronyórája mutatta az időt, de rosszul mutatta. Végre is a régiek is megunták a dolgot s 1721-ben, április 21-én a tanács olyan feltétellel fogadta föl Salzer József német tanítót, hogy a tanításon és az adószedésen kívül ő lesz köteles felhuzni a tornyos városháza óráját is. Kap pedig mindezekért évi fizetésképpen 30 forintot, nyolc akó bort és egy hízót, ujévkor pedig 5 forintot. Mivel azonban a tanács még így sem igen bizott az óra járásában, ennél fogva elhatározta, hogy a szomszédos belvárosi templom tornyára órát nem csináltat, részint mert kár a költségekért, részint pedig nem akarta, hogy a belvárosi templom toronyórája másképpen járjon, mint a városháza órája, mert abból csak zavarok és kellemetlenségek származhatnának.

Az időjelzésben aztán segítségére voltak a városháza órájának az éjjeli őrök és a turnerek. Az éjjeli őröknek sok egyéb más kötelességük mellett az volt az egyik tisztjük, hogy éjszakának idején kiáltsák, hogy hányat ütött az óra s figyelmeztessék az alvó várost, hogy tűzre, vízre vigyázzanak. Mivel azonban az éjjeli őrök másik kötelessége meg az volt, kikiáltsák, hogy kinél kapható új bor s hogy adják, ennél fogva az éjjeli őrök kissé hanyagul kezelték az időjelzést, annál is inkább, mert azért, hogy a bor árát publikál-

ták: két-két rupa bor járt nekik minden kocsmárostól, s ettől úgy berugtak, mint az ágyu. Másrészt pedig az éjjeli őrök úgy okoskodtak, hogy a ki alszik, annak ugyis hiába kiáltják, hogy hányat ütött az óra, aki pedig ébren van, az ugyse törődik vele.

Dehát az idő ellenőrzés tekintetében az éjjeli őröknek segítségükre voltak a turnerek.

A turnerek voltak Pest szabad királyi város kommenciós zenészei, akik istentiszteletek alkalmával a tempomban teljesítettek szolgálatot, minden délelőtt 11 órakor a városház tornyának erkélyéről lemuzsikáltak a polgároknak. Ilyen volt hétszáz esztendővel ezelőtt a «platzmusik».

A »turnerek« fönn laktak a városháza tornyában s ha tűz támadt, ők verték félre a harangokat.

Ez a turner-intézmény valódi pesti speciálítás volt. Hogy mikor szűnt meg, nem tudom, de Pest város 1791-iki budgetjében még ott szerepel, hogy a turner összesen 977 forintot kap egy évre, az órás fizetése pedig 38 forint. Már az 1847-iki zárószámadásban nem szerepelnek a turnerek, csak az »órafelhúzó«, akinek 60 forint volt az esztendős bére.

A régi időkkel és a régi házakkal eltűntek Pest speciálításai, eltűntek a turnerek is. A régi időknek csak egy speciális emléke maradt meg: a hajnali harangszó. A hajnali harangszónak is van története.

Valami Kayser Sebestyén nevű császári sóhivatali inspektor 1723-ban egy nyolc mázsás harangot ajándékozott a belvárosi templomnak, azzal, hogy »ezen harangot hajnali három órakor és délutáni 3 órakor megkongatván, a hívőket három miatyánk és három üdvözet elmondására buzdítsa«.

Azóta hajnalban a belvárosi templom tornyában mindig megkondúl a harang. Eleinte a turnerek kongatták, akik ott laktak a toronyban, később a harangozó kongatta. Ezelőtt tíz esztendővel azonban kis konfliktus támadt, a hajnali harangszóból. A belvárosi plébános ugyanis kijelentette, hogy a kongatás a főváros dolga, mert a főváros a patrónusa az eklézsiának. Hosszu tárgyalások és tanácskozások után azonban a tanács elhatározta, hogy a hajnali harangszó az

eklézsia dolga s fölhívta a papot, hogy utasítsa a funerátort, hogy kongasson tovább.

A hajnali harangszó azonban csak speciálítás, de nem időjelzés. Az egységes időjelzésre való első törekvés az volt, amikor 1830-ban a Budára áthelyezett Tudomány Egyetem áthelyezésének félszázados jubileumán a Gellérthegyi csillagvizsgálóban időt jelző harangot állítottak fel. Erről a nagy eseményről Patacsich József Pest városa irnoki hivatalának expeditora így emlékezik meg:

— Ezen ünnepet nevezetessé teszi az, hogy az Universitas kormánya rendelkezésből a Szent Gellért hegyen lévő Csillag-vizsgáló-toronyból, egy a végre készült harang által naponként délkor Jel adatik, melly szerént Budán és Pesten minden toronybeli, és egyéb órák egy bizonyos és a nap jelével egyarányú rendben igazíthatnak.

Ennek a nagy eseménynek is hetvenöt esztendeje már. Azóta a Gellérthegy tetejéről eltűnt a csillagvizsgáló, meg az időt jelző harang, csak a rosszul járó óráink maradtak s mi ma sem tudjuk, hogy hányat ütött. Nem számoljuk a perceket, észre sem vesszük, hogy múlik az idő és hogy múlik el tőlünk a múlt. Öregszünk, öregszünk, s körülöttünk egyre ifjodik minden, egyre fiatalabb, ragyogóbb lesz ez a csuda szép város, Budapest, mely azalatt nőtt ilyen nagygyá, azalatt lett ilyen széppé, mialatt az órák rosszul jártak.

Kacérkodik velünk, elvakít a ragyogásával bennünket, öregedő udvarlóit. Magához láncol; ha elmegyünk, hát visszavonz, mint a mágnes és ha elmegyünk, hát azért megyünk el, hogy visszajöhessünk, hogy viszont láthassuk. Szeretjük, mint a szeretőnket. Tudjuk, hogy megcsal, hogy hűtlen hozzánk, hogy hazugság minden ragyogása. Mégis szeretjük s bizony mondom, jobb hogy nem tudjuk, hányat ütött az óra. Szerelmes ember minek számolja a futó perceket, az illanó időt?

Tűzpróba.

Irta: Michel Provins.

Clarevel (kártyáit nézegeti): Mondhatom, szépen állok! . . . Egy atout nem sok annyim sincs. (a partneréhez): Ön játszik.

Gouvinard: Azt úgy is tudom, de önnek megvan az a rossz tulajdonsága, hogy mindig beszél, amikor játszik. (A játzók nyugtalanok. Pelcerf és Puydoux szintén összeszólalkoznak. Felkiáltások: Ne fecsegjünk annyit összevissza! Játsszunk! Csönd! A játék rövidesen véget ér.)

Gouvinard (dühösen a partneréhez): Vesztettünk! De ennek csak ön az oka, mert ha a királyt támadja, megnyerjük a játékot! Ha valakinek öt rossz kártyája van, akkor jusson eszébe, hogy gondolkodni is kell egy keveset. (Gorombán): A bridget intelligensen kell játszani.

Claverel: (Puydouxhoz.) Ön már megit rosszul játszik.

Gouvinard: Hja, ha nem tartják be a szabályokat nem lehet játszani.

Pelcerf: Az imént még ép az ellenkezőjét mondta.

(Tíz percnyi elkeseredett vita.)

Claverel: (Egy új érkezőt pillantva meg) No lám... Gardequin. Pedig nem szokott a körben ebédelni.

Gouvinard: (mosolyogva) Bizonyosan próbára teszi megint egyik barátját.

Pelcerf: (csodálkozva) Próbára?

Gouvinard: Nem tudják, hogy mi van barátunkkal? Pedig elég épületes dolog! . . . . Gardequin tudniillik évek óta, barátot keres, de nem valami közönséges pajtást, cimborát, hanem igaz, őszinte, hű, érdeknélküli, odaadó barátot, aki nem gondol arra, hogy megcsalja.

Pelcerf: (melankolikusan) Főnix!

Gouvinard: Nos, Gardequin úgy gondolkozik, hogy az ilyen barátságnak legbiztosabb próbaköve abban rejlik, ha azt kegyetlen kísértésbe viszi. Ez azt jelenti, hogy asszonnyal hozza össze tete-á-tete-be. Mikor még legény volt a jó Gardequin, a szeretőjéhez vitte barát-jelöltjeit, akiket felfedezett. Mióta azonban házas, azóta odaviszi a feleségéhez, aki különben csinos asszony . . .

Puydoux: És szabad tudnom, régóta teszi már Gardequin úr ily módon próbára az emberiséget?

Gouvinard: Valahányszor a körbe jön ebédelni,

mindannyiszor biztos lehet abban, hogy odahaza valami új próbatétel folyik. Rendesen valami elmulaszthatlan bankettet hoz fel ürügyül; a kandidatus pedig, akit ügyesen ki kezd, persze, hogy szereti kiaknázni a tète-á-tète-t; másnap pedig Cardequin fájó szívvel konstatálja, hogy nem talált az igazira.

Claverel: No és eddig nem akadt?

Gouvenard: A maitresse-érában kétszer háromszor úgy látszott, hogy rábukkant, de mióta házasember, valósággal balsors üldözi.

Pelcerf: Ez azt bizonyítja, hogy a felesége mindent elmond neki s még hozzá azonnal. (Sóhajtva.) Határozottan szerencséje van.

Gouvenard: A végét uraim! A végét várjuk be.

Claverel: De sohse fog találni olyat, aki a barátság kedvéért csöndesen viselkednék. Ez annyi, mintha én a játékban nem adnám le a coeur ellen az atout.

Gouvenard: Magának is kitünő hasonlatai vannak játszójával...

Claverel: Ha nem adtam volna le, maga azt is bejelentésnek vette volna.

Gouvenard: Persze. Maga mindig bejelent.

Claverel: Akkor ugy játszhatnánk mint a tuskók, nemde?

Pelcerf (irónikusan): Mint a tuskók?!... És ezt nevezi Gouvenard intelligens bridgenek.

(A verekedés ismét kezdődik. Gardequin hallva a lármat odamegy, amire rögtön birónak hívják fel. Egy félóra mulva a béke helyreáll és a békebíró is játékhoz ültetik. Mindenik Gardequinnel kompániában akar játszani).

Cardequin (meglepetvetve): Áh, milyen szerencse...! Á.. áh miért akarnak az urak éppen velem ma...?

Gouvenard (összenézve a többiekkel): Mert előérzetünk azt sugja, hogy ön nyerni fog!

Kilenc óra este Mme. Gardequinnél. Guillemette — csinos kis név, nemde, és Darsay úr, akit néhány hét előtt csipett fel Gardequin úr, éppen bevégezték a fogásokat. Ebéd után a kis szalonban, ahol a kávét felszolgálták.

Darsay (mosolyogva és könyvedén meghajol Guillemette előtt): A legpompásabb ebéd volt, a min valaha részt vettem. Hozzá ez a kellemes együttlét. Csakhogy igazán nem értem, hogyan érdemeltem meg ekkora szerencsét. Ide jövök hat órákor, hogy egy kis szertartásos látogatást tegyek — hisz alig láttam önt eddig két-háromszor és az ön térje másnap mondja: «Ejnye nekem el kell mennem a Champenois

bankettra, Darsay ön nálunk ebédel, nőm irtózik az egyedül-léttől.» Megvallom, úgy meglepődtem . . .

Guillemette: Hogy zavarában elfogadta a meghívást.

Darsay (udvariasan): Kinek lett volna bátorsága visszautasítani? De ez mind nem fejt meg a talányt. Az ebéd alatt a szolgák miatt nem kérdeztem, de most . . .

Guillemette (egy csésze kávéval kínálja): Most, a kávé és a szivar ideje van.

Darsay: Legyünk hát opportunisták. Csakhogy mikor a cukrot ilyen csinos ujjak nyujtják át, bajos ellenállani a kísértésnek, hogy pillantásunkkal ne kövessük a formás kart . . .

Guillemette: Nem úgy hívják ezt, hogy a flirt kezdete? . . .

Darsay: És miért nem? De különben Ön maga mondta az előbb, hogy fel kell használnunk az élet örömeit. És aztán a kezdet és a vég között olyan hosszú az út . . .

Guillemette (felelet helyett cigarettát nyújt át, a mit Darsay habozik elfogadni): De csak vegye el. Én is rágyújtok és aztán cigarettázunk kettősben (rágyújtanak). Ilyen az élet! Még a legszebb pillanat is . . . füst!

Darsay: Bodor, kék füst.

Guillemette: Úgy veszem észre, hogy ön az érzelmekből nem kíván többet, mint a mennyit azok nyujthatnak, de elég műértő, hogy elvenni tudja az izüket.

Darsay: Tudja, szeretem a részleteket (Közelebb húzza székét, a szeme már lángol), kivált ha azok olyan csábítók. Végre is mindent egyforma színben fogunk látni.

Guillemette (egy kissé kihívóan): Vagyis rossz színben nemde?

Darsay: Nem hinném, hogy a szerelemben valami rossz volna.

Guillemette: A szerelem! . . . Itt vagyunk tehát! A nagy szót kimondtuk.

Darsay: Óh . . . csak a helyzetet vádolja, aztán azt a pillanatnyi intimitást, no meg azt az édes báj, amely önből oly ellenálhatatlanul árad.

Guillemette: (komolyan) És nem tréfál ön?

Darsay: (őszintén) Ánnyira nem, hogy szinte kedvesem volna önnek bevallani: szeretem.

Guillemette: (megindultán, majd elfojtja nevetését.) Ah áh . . . a flirt mindig vehemensebbé válik. Alig egy negyed órája, hogy itt ülünk és ön már kitárja egész szívét. Férfjem megint borzasztóan csalódnai fog, ha elmondom neki . . .

Darsay: (meglepetve) A férje? . . . Talán csak nem szándékozik neki elbeszélteni . . .

Guillemette: Pedig csak ezért hívta meg ebédre és hagyott bennünket egyedül. Tudni kívánja talán a nyitját? Hát elmondom. Gardequin ur évek óta barátot keres, igazi barátot, valami hőst aki nevével együtt tud maradni, anélkül, hogy udvaroljon neki. Mikor már azt hiszi, hogy rátalált a fehér hollóra, kényeszteti, becézgeti és kedveskedik neki, — hiszen ön tudja — végül elhozza ide, ahol aztán szint vall. Amint az illető eltávozik, én elmesélem a férjemnek ami közöttünk történt és azzal vége a barátságoknak.

Darsay: (dühösen) Így hát kelepcébe csaltak! Tehát én is olyan egyéniség vagyok?

Guillemette: Ki mondja azonban, hogy ezuttal is elmondom a férjemnek, s hogynem akartam-e magamnak fényes bizonytságot szerezni arra az időre, amikor majd én is megtalálom azt a barátot, akit régóta keresek.

Darsay: (dadogni kezd.) Az asszony hamis . . . akár csak a macska.

Guillemette: Igen . . . Csakhogy bársonykarmai vannak?

Darsay: De hogyan tudjam meg, hogy behuzta-e körmeit?

Guillemette: (odanyujtva karját.) Úgy, ha megcirógatja.

Darsay: (felhevülve.) Ah! Guillemette (Hosszú csókot nyom ajkára.) És mit fog mondani . . . Gardequinek?

Guillemette (halkan, súgva): Majd elmondom holnapután . . . önnél!

Este M. Gardequin hazatérve a klubból, kikérdezi az asszonyt, aki egy kissé idegesnek mutatkozott. «A te Darsay barátod pozór, a legkisebb udvariasságot és előzékenységét sem tanúsította irántam. Folyton a nemzetközi politikáról és Marokkóról fecsegett.»

«Annyira felingerelt . . . hogy szinte már én biztattam. De aztán vette kalapját és eltávozott, az ostoba.»

Másnap reggel Gardequin elrohant Darsay barátjához, akit az ágyból ráncigált ki.

Gardequin: Oh kedves barátom. Hadd csókoljalak meg. Nem érted? Sohse fogad tudni, mily jót tettél velem (megragadja kezeit és hosszasan elnézi). Végre! Mégis találtam egyet!

Sztrájkok.

Irta : Seress László.

Nincsen azon semmi csodálatraméltó, hogy harmincezer vas- és fémmunkás nem akar dolgozni. Ezen csak csodálkozhatnak, és főleg csak azok háborodhatnak fel, akik sohasem dolgoztak. Legalább is nem úgy, mint egy öntőmunkás, vagy a magunk fajta, félig hivatalnok, félig szabad ember dolgozik, aki reggeltől estig testét és agyát kénytelen gyötörni, hogy megélhessen. Csak egypár napra kellene megváltoztatni a világrendjét, és azt hiszem, messzebb jutnánk a szociális alakulás utjain, mint évszázadok reformjai révén. Csak egy hétig állana az öntőműhely forró levegőjébe a gyáros és dolgoznék reggeltől estig szakadatlanul; csak egynehány napik próbálná meg a pöffeszkedő parvenue, mi az, reggeltől estig emelgetni a nehéz kalapácsot, és aztán füledt levegőjü, dohos szobában pihenni ki a nap fáradoalmát, hallani a gyerekek nyávogását több kenyérért, az asszony síráncozását, mert nincs orvosra, nincs gyógyszerre, vagy nincs fürdőre pénz, hogy egészséges lehessen. Csak pár napig élné át a vagyonos munkaadó a munkás életét, megszédülne a szenvedések és gyötrelmek ama mélységében, a melyben a termelés millió élete végigküzdi magát.

Az is, akinek semmije sincs, de még inkább az, akinek már van valamije, mindig csak fölfelé néz, lefelé soha. Mindenki — ez az élet rendje — fönt keresi a példát, amelynek hasommása akar lenni, és ezért nem lát lefelé soha. Mindig többet és többet szerezni, gyűjteni, gyarapítani a vagyont, ez az életcél, és ez az ösztön, amely a vagyon úrában dolgozik. Ha a termelésben nélkülözhetlen társa a munkás bér-emelést kér, munkaidő leszállítást akar, ezért lázadt fel ellene, és a vagyongyűjtés és vagyongyarapítás ösztönénél fogva utasít vissza minden követelést. Aki soha sem volt éhes, akinek mindennap megvolt a jó ebédje és vacsorája, az nem tudja, és nem is akarja elhinni, hogy éhezni a világ legkeserveesebb szenvedése, és ép ezért nem is tudja megérteni, az élethez való ragaszkodásnak micsoda nagy ereje van abban a mozgalomban, ha emberek a megélhetés könnyebbé tétele végett éhezésre adják magukat és sztrájkolnak. Azt

mondják rájuk, hogy «nem akarnak dolgozni», ami annyit akar jelenteni, hogy tunyák, lusták, akik kerülnek a munkát. Ugyancsak szeretném én látni azt az embert, aki szeret dolgozni: aki a munkát a munkáért szereti. Aki azért áll a megöntött ólom mérgesen gőzölgő lávája elé, mert valami nagy gyönyörűséget érez, ha azt a büzös, gyilkos, forró levegőt magába szívja. Vagy aki csak azért görnyed egész nap a levegőtlen, szemetrontó, gázzal világított irodában, mert mennyei gyönyöröket érez a sok rubrika, meg a hatalmas főkönyvek láttára. Ugyan hagyják el ezt az ostoba limonádét, és ne higgyék, hogy az élet és a természet nyers ösztönein a Smiles-féle ideális nevelés rettentően hazúg frázisai-val diadalmaskodni lehet. A munka erény; ez igaz, de nem mert a lelket és testet edzi, deríti, mint a hogy azt ifjúságunk erkölcsös meséskönyveiben tanultuk, hanem mert a munka biztosítja az életet, és mert az élet megtartása és felderítése a mi legnagyobb emberi erényünk. Azért dolgozunk, mert csak így tudunk megélni, és azért szívja magába ezer meg ezer ember a mérges párákat, mert a termelés mai rendjében másképp nem tud kenyérhez jutni. És ezért van sztrájk, és ezért van osztályküzdelem.

A ki drákói törvényt akar hozni a sztrájkoló munkások ellen, állítsa csak egy pillanatra a szeme elé a munkást, aki sztrájkol a jobb munkafeltételekért, és a munkaadót, aki dacolva védi a régi állapotot.

A munkaadó saját palotájában, mindenesetre azonban szép, tiszta, kényelmes lakásban lakik. A gyerekeire vigyáz a nevelő, a feleségét kiszolgálja a cseléd. Bejáratos az orvos, aki az egészségre vigyáz. Színház, szórakozás, könyvtár, újság, utazás, üdülés, séta, kocsis, ruha, cicoma, fényezés mind az övé. Közéleti szereplés az övé. Szavazati jog, politikai szabadság, klub egyesület, sajtó az övé. A jövedelemből futja, sőt jó rész belőle a takarékbába megy. A munkás . . ., minek leírni az életét? Az ellenkezője a munkaadó életének. Amott minden erő és jólét, emitt a szegénység és a küzködés. És ha ez a két egyenlőtlen erejű faktor harcba keveredik egymással, felvonulnak a lovasrendőrök és segítik azt, akit úgyis ezer és ezer körülmény segít a nehéz küzdelemben. Pedig a munkaadó, mikor sztrájkba ereszkedik a munkással, nem ugyanazt védelmezi, mint a miért a munkás küzdeni kész. A munkás a megélhetéseért harcol, azért, hogy ne éhezzen, azért, hogy a gyerekei megmaradhassanak, hogy

a felesége ne nélkülözzön. Azért, hogy két forint helyett 2 forint 10 krajcárja legyen. A munkaadó meg azért küzd, mert a kényelmét félti, mert a husz krajcár bérfelemelés talán bizonyos fényüzési kedvtelések elhagyására kényszerítheti, és ezt nem szívesen látná. A munkásnál a megélhetésről van szó mindig, mert hisz tőkegyűjtő munkásokat még keveset látott a világ. A munkaadó azonban — vagy átlagban legalább is — mind tőkegyűjtő, akinél a küzdelem csak a tőkegyarapodás arányait, és nem a megélhetés lehetőségét veszélyezteti.

Nálunk mégis megtörtént, hogy a törvényhozás börtönbüntetést hozott be a sztrájkoló mezei munkásrá. Arra, aki nem akar aratni. Aki nem akar szántani, vetni. Illetve csak annyi bérért akar, amennyit ő elégnék tart. Azt mondták az elvállalt munka teljesítése kötelesség. Igaz. De minden elvállalt kötelezettség teljesítése kötelesség. Hát miért nem zárják be mindazokat, akik valamely elvállalt kötelezettséget nem teljesítenek? Miért nem állítják vissza az adósok börtönét? És miért csukják be a munkaadót, ha hitelezőinek nem fizetett? A munkára való kötelesség elvének proklamálásából a munkára való jog elismerése következik. A börtönt felállították, azonban arról nem gondoskodtak, hogy ha tudják kötelezni a munkást arra, hogy dolgozzék, hát alkalmat is kell adni mindenkinek, hogy dolgozhassék. Mindenkinek, hogy ne legyenek munkanélküliek munka hiányából.

Csakhogy még nem mérnek egyforma mértékkel. És mert a jog az erő hatalma, az erő pedig még mindig csak a vagyon osztályaiban van, a jog is olyan, mint a milyennek a vagyon megalkotja. Ezért vannak sztrájkok és ezért kénytelen a munkásmegragadni ezt az egyetlen fegyvert, amely a munkaadóval folyó aránytalan küzdelmében egyedül alkalmas eredmények kivívására. Sztrájkra az életösztön serkenti a munkást, és az életösztön hatalma ellen nem lehet küzdeni...

FALAK.

Ahol lakom: egy szürke bérkaszárnya,
Repülni benne nincsen alkalom;
Pegázusomnak szállni vágyó szárnya
Porrá törik a szürke falakon . . .

Szörnyű falak! Rajtok temérdek ablak,
Mögöttük százezer sötét titok;
Szobámba tompa sóhajok suhannak,
Ha este, csöndben ablakot nyitok . . .

Szemem előtt a mély, sötétlő katlan:
Udvar . . . Borongó, sápadt, néma rab.
A börtönőrei a mozdulatlan,
A néma ajkú, szürke, nagy falak . . .

Szörnyű falak! Ha könnyeim erednek,
Ha ujjongok, ha égett a harag:
Mogorván, csöndben, egyre rám merednek
És állanak és egyre állanak . . .

Egy-egy sikoly száll át a némaságon,
Meg-megzsibong egy-egy vad rejtelem;
Kibámulok . . . És újra őket látom,
Felém merednek szürkén, meztelen . . .

Szörnyű falak! A lélek visszadöbben,
Lábuknál ott suhog a félelem . . .
A holdvilágnál titkolódzva, csöndben
Im összesúgnak minden ejfelén . . .

Halotti csönd van . . . Alszik a kaszárnya . . .
A börtönöröké a hatalom . . .
Pegázusomnak szállni vágyó szárnya
Porrá törik a szürke falakon . . .

Szirtes Artur.

Rajzkultura.

Irta: Lázár Béla.

Homerosi ötlet volt: megnézni a rajztanárok kongresszusát!

Hogyan, történt ott valami? Dehogyan történt. Csak az élet lejátszott megint egy bohózáti jelenetet, jobbat, mint a minőt akármelyik francia társszerzőség produkálni képes.

A természetes az lett volna, hogy szombat reggel a főváros egy monumentális nyilatkozásra ébredjen fel. A rajztanárok, kapva-kapva azon, hogy a közvélemény kezd sürgetni a rajzkulturát, egyszerűen kijelentik, hogy tiltakoznak a mai rendszer ellen, mely a rajzkulturát elfojtja.

De hát mikor volt természetes, a mi természetes?

Megesett tehát az a komédia, hogy a rajzkulturát maguk a rajztanárok kicsinylik le. Miközben egymás fejéhez mázsányi gorombaságokat vagdosnak. A laikusok nagy gaudiumára. Mondom homerosi jelenet volt. Tragikusan víg. Kacagtatóan szomorú.

De hiába, megesett.

Mert miről is van szó, kérem? Ne kerítsünk nagy feneket a dolognak, s említsük meg, hogy egy pár évtizeddel ezelőtt ahhoz értő emberek Londonban művészeti kiállítást rendeztek, de nem a szép, hanem a rút műtárgyakból. Az akkori angol ízlés termékeit, szembeállítva egy-egy jeles idegen, többnyire francia műalkotással. A hatás elementáris volt. Kikélt a jelszó: fejleszteni kell az ízlést. És százával keletkeztek a rajziskolák, s nagy szenvedélylyel keresték a rajz megtanulásának legegyszerűbb módszerét. Elmentek a franciákhoz ízlésért is, módszerért is. De a mit hazahoztak, abból nem lett sem francia ízlés, sem francia rajzmódszer. Az elvet: tanulj a természettől a maguk nyelvére fordították.

Volt ezidőben egy francia rajztanító, maga is jó művész,

de rajztanítónak páratlan. Horace Lecoq de Boisbandran a neve. Az ő keze alól került ki a legtöbb nagy név, Puvis de Chavannes éppen úgy, mint Fantin—Latoer, Rodin, mint Manet. Ugyancsak ellentétes művészek! Pedig a tanító mindenkinek csak egyet kiabált a fülébe: nézd meg a természetet. Ne fuss az antik után. Kerüld el a gipszeket. Az életet, a mozgást figyeld meg. Nyugalom nincs a természetben. Csak a mi mozog: él . . .

Ahány tanítványa volt, mindegyik a természetet nézte, de mindegyik a maga módján. A tanító kikereste minden tanítványának a gyengéjét és leküzdésére egyéni eszközöket tudott neki ajánlani. Lássuk csak, mit mond az iskolájáról.

«A hely, a hol tanítottam, gyönyörű park volt, magas, dúskoronájú fák az árnyas erdő benyomását adták, a melynek széles tisztása felülről éles világítást kapott és a faszor végén a tó vizében tükröződtek a fák. A hely kitűnően alkalmas volt arra, hogy az emberi alaknak mindenféle háttérrel adjon, s őt lehető sokféle árnyék és fényhatásban mutassa be. Ide hoztuk modelljeinket. Előttünk járkálniok kellett, ülni, állni, haladni, szóval természetes mozgulatot produkálni, most meztelenül, mint antik faunok, majd színes drapériákkal eltakarva. Szegény pózrabszolgáink e természetes fényes környezetben újra éledtek, s a szabad mozgásban szinte átalakultak. Nem voltak többé a szerény modellek, a kik a hagyományos állványnál állanak vagy ülnek, hanem igazi emberek, elite-lények erejükben, szépségükben szabad mozgulat kecsességével . . .»

Igy, az igaz élet után, tanított a francia mester, a minek híre futott és mit csinált az angol? Elvitte Angliába és szerveztette véle az akadémiaját, sőt az egész rajzoktatását ezeken az alapokon. S az angoltól ki tanult legelőbb? Bizony nem mi, hanem az amerikaiak, akiknél az írás, olvasás, számoláson kívül már elemi kötelező tárgy a rajzolás, akár csak a japánoknál, csak hogy ott már századok előtt is az volt.

Hogy mire jó a rajz?

Nem lehet az haszontalan, a mire az angol nyelve^t

beszélő népek százezreket költenek. Tud is minden angol rajzolni, ami az anyanyelvén kívül egy új nyelv birtokosává teszi. Minden gondolatát ki tudja véle fejezni. Amerikát járt emberek beszélnek, hogy ott az orvos, az ügyvéd, a mérnök, a kereskedő, ha formáról beszél, egy percig se töri magát, hogy ritka jelzőket keressen, hanem ceruzához nyúl és egykettőre ott a papiroson a forma. Érti ő is, a szomszédja is, — tudja, hogy miről beszél és mihamar megértik egymást. Félreértés ki van zárva. Time is money !

Ez a hír ime eljutott hozzánk is. Évtizedek óta apostoloskodunk, csak hogy nálunk a művészi nevelés elve alatt. De ebben aztán roppant igazunk van. Dilettantizmus alapja a művészet megértésének. Ott a zene. A ki csak egy kicsit kalimpál, az már Wagnerről beszél. Még pedig némi fogalma is van róla. Ellenben a ki hangszerhez nem ért, az még a cigány közt se tud különbséget. Most már ezt nem is tagadja senki. Pedig szakasztott így van ez a rajznál is.

Miniszteri nyomás alatt ébredezni kezdtek az iskolák. De legutoljára a — rajztanárok.

Furcsa, de így van. Franciaország elég cinikus nép. Ott mindenkor voltak nagy művészek, általános volt a rajzkultúra, ott tehát nem várna az ember művészi nevelési mozgalmat, s rajzreformot. Pedig ime azt látjuk, hogy siet versenyre kelni az angollal, teremti nyakra-főre az újabb-nál-újabb rajziskolákat, sőt az angol-amerikai rajzmódszert is követi. Pedig Párisban külön angol-amerikai festő negyed van. Aki festeni akar tanulni, mind oda megy. De azért a francia nem bizakodik el. «Ide jöttök rajzolni, festeni tanulni? Hát otthon mit csináltatok? Ezt, — de hisz ez nagyon érdekes, friss, új, eleven, a természettel igen szoros kapcsolatban van. Ezt mi is utánatok csináljuk.» Így gondolkozik a francia. De a mit átvesz, olyan, mint a művészete, amelyet inspirálhat egyszer az olasz, egyszer a spanyol, néha a japán, esetleg az angol is. De mire ő azt megnézi, telivér franciává gyurja. A látási módja francia. Akár Algirt, akár a Bretagnet figyelje. A műalkotásra ráüti a maga szellemének bélyegét. Szakasztott így tesz most a rajztanítási módjával is.

Tiltakoznak talán a magyar rajztanárok az angol-német módszerek szószerinti átvitele ellen?

Tapsoljunk nekik.

De magyarjaink nem ez ellen tiltakoznak. Nekik az fáj, hogy Györgyi Kálmán neve szerepel úttörőként. Nos, Györgyi nyíltterezik. Kijelelenti, hogy ő csak aplikálta az idegent. De ez nem nyugtatta meg őket. Egyszerűen kijelentik, hogy a mi az idegenben jó, azt ők régóta csinálják, a mit nem csináltak, az meg nem jó. Aludjunk tehát tovább . . .

Nem, tisztelt kongresszus, most már nem lehet tovább aludni!

A közvélemény kezdi megérteni, hogy itt értékről van szó. Hogy itt nemzeti kulturjavavarról beszélünk. S aludni nem lehet tovább.

Most már rajzkulturát kérünk. Ha ezt szolgálják a rajztanárok: akkor velük és általuk. Ha megcsöknyösödnek: akkor nélkülük és ellenük.

ÁLOMLÁTÁSOK.

Vak sötétség ólom szárnya ráborúlt a vén világra
 És kioltva fenn az égnek napja, holdja, csillaga.
 Szét az ürben zúgva szállnak alvilági rémes árnyak
 S diadalmát üli fennen amaz örök éjszaka.
 És az ember nagy keserve, mint egy roppant kondor, verve
 Megszaggatva, özvegy búval ül a mindenség felett.
 Véres szárnya meg-meglebben s néma csendben, sejtelemben
 Önmagával vitt tusák közt álmodik nagy képeket . . .

Álmodása: véres hajnal, — mely keletről fojtott jajjal,
 Elmosódó rialommal támad ime nagyszerűn!
 Uj napoknak vér világa ömlik, árad a világra,
 És kiáltó szó nyilallik át a tündöklő derűn.

Szárnyaló hír, mely az égig feltör s onnan vissza, végig
Égzengésnek robajával dörg a földi téreken ;
Millióknak átka, jajja, mely övöltő vad zsvajba
Omlik egybe . . . melynek minden dobbanása : végtelen !

Támad népek milliója ! . . . Nem görnyedve, nem hajolva,
Büszke, égetárt karokkal rázza tündöklő vasát.
Lobogóját szél repíti, öblös mellét dac hevíti,
Egyre omlik, zajlik, tombol, forr a zúgó sokaság.
És a trónok roskadoznak . . . sápad lelke sok gonosznak,
Bíbor-rongyból szörnyű máglyák füstölögnek szerteszet ;
Vér a földön ! Vér az égen ! Lent : harag, fent : ősi szégyen
Sok Pilátus mossa vérben — vérben ázott gaz kezét !

A szabadság Istenének egetverve zeng az ének.
Nincsen koldus ! Nincsen rabság ! Egyenlőség él, virul !
A rablelkek szárnyra kelnek s tengerén a végtelennek
Világbíró vezényeszmék fénytlövelő tornya gyúl.
A mindenség roppant gépe a tudatlant össze tépve
A tudósnak kormányával zakatol. zúg szüntelen.
S a megújult ősi világnak kerekei egybevágnak,
Győz az élet ! — végső célját keresi az értelem . . .

— Ólomszárnyu éjszakában, nagy kétségek korszakában
Fáradt milliók vergődnek . . . álmuk lázas nyugtalan.
Zord jeléül zord időknak a sötétben bitók nőnek,
Koldus légió nyög, jajgat . . . járja táncát vert arany.
A világnak nagy keserve, mint egy roppant kondor, verve . .
Megszaggatva, özvegy búval ül a mindenség felett.
Véres szárnya meg-meglebben s néma csendben, sejtelemben
Önmagával vitt tusák közt álmodik nagy képeket . . .

Oláh Gábor.

Annie Besant Budapesten.*

Irta: Stojits István.

A magyar sajtó igen szépen fogadta Annie Besant asszonyt, a világhírű teozófus író és szónokot. Annie Besant kétségkívül meg is érdemli ezt a lelkes fogadtatást. Mindenki, akinek alkalma volt Annie Besant műveivel (le vannak fordítva az összes kulturnyelvekre) megismerkedni, bámulattal kénytelen tekinteni ezen geniális asszony terjedelmes tudására és ritka írói tehetségére. A laikus el sem képzelheti, hogy Annie Besant milyen tekintélynek örvend a teozófus köriökben. Annie Besant egyik vezetője a teozófiai mozgalomnak, amely 1875. óta, amikor Blavatsky P. H. az első teozófiai társulatot megalakította, már az egész földkerekségen elterjedt. A teozófiai mozgalom nagyrésztben Annie Besant lankádatlan írói és szónoki működésének köszönheti e fellendülését. Minden évben európai körutra indul és alapos tudással párosult kimagasló szónoki tehetségével nagy érdeklődést szokott kelteni a teozófiák világ- és életfelfogás iránt. Ez az ideális világnézet igen világosan tükröződik vissza Annie Besantnak angol nyelven és német, francia, olasz stb. fordításban megjelent következő műveiben: «The ancient wisdom;» «Uralte Weisheit;» — «Deathand After;» «Der Tod und was dam;» «In the Outer Court;» «Im Vorhof;» — «Reincarnation;» — «Karma;» — «Esoteric Christianity;» «Esoterisches Christenthum.»

Hogy pedig a teozófiai áramlat, amelynek előmozdítására Annie Besant lángelméjének összes erejét szentelte, nem holmi fantasztikus törekvés, hanem az emberiség kulturális haladásának szolgálni kívánó olyan etikai irányzatu mozgalom, melyre minden elfogulatlan s felvilágosodott ember teljes rokonszenvvel tekinthet, az — remélem — a következő ismeretéből is kivehető.

Mikor 1875-ben New-Yorkban Blavatsky P. H., az «ujkor szfinksze», a teozófiai társulatot megalakította, a hivatalos tudomány egyszerűen «le mosolyogta» a teozófiai

---

E cikk írója kétségtelenül nagy híve Annie Besantnak és a pantheistsa világfelfogásnak. Közzöljük cikkét azzal a megjegyzéssel, hogy jövő számunkban egy más irányu közleménynyel felelünk rá.

íróknak azt az állítását, hogy a rideg materialista áramlat nemsokára magasabb, átszellemültebb világfelfogásnak fog tért engedni. Pedig a bár lassan, de határozottan létesülő átalakulást kétségbe vonni nem lehet.

Mindenki, a ki az utolsó évek tudományos és kulturális életét csak némi figyelemmel is kísérte, bizonyára észrevette, hogy a korszellem átalakulóban van. A természettudomány merev anyagias álláspontja, mely a hetvenes években majdnem az összes tudósok meggyőződése volt, már annyira megrendült, hogy a jelenkor egyik vezérlő tudósa, Haeckel E. egyetemi tanár, világfelfogásával majdnem a — panteizmusig eljutott. Egy másik tekintély pedig, Lombroso tanár, nyíltan bevallotta, hogy az érzékfölötti tü-neményekkel történt kísérletezéséből azt a meggyőződést merítette, hogy e jelenségek tényleg léteznek, noha a mai természettudomány és lélektan ez idő szerint még képtelen azok elfogadható magyarázatát adni. Éppen így nyilatkozott Charles Richet, egyik szaktekintélye a francia tudománynak, a kit nemrégén a világhírű londoni pszichológiai tudós társulat, melynek tagjai közé a hírneves William Crookes, Alfred Russel-Wallace. Lodge stb. tartoznak, elnökévé választott.

A Büchner-Moleschott-féle merev materializmus tehát lejárta magát. Az emberiség kulturájának ebből csak haszna lesz bizonyára. Hiszen a materialista világnézet sok tekintetben rombolóan hatott és elmérgesítette az egyes társadalmi osztályok közt levő ellentéteket. Mert bizony, ha minden csak anyag és az anyagi életen kívül semmi sem létezik, akkor nincs szükség sem erkölcsre, sem önzetlenségre, sem igazságosságra, sem nemesbülésre, hanem csak kiméretlen érvényesülésre és eszeveszett élvezet hajszára. Hiszen oly rövid a földi élet és csak egyszer élünk . . .

Valóságos szerencse eszerint az emberiségre nézve, hogy a materialista lidércnyomástól szabadulni kezd. Mindenféle ideálisabb világnézet lép föl, mely az emberiség meg-ingott hitét magasabb kulturideáljaiban újra táplálni és növelni igyekszik. E tekintetben a teozófiai mozgalom bizonyára az első helyet foglalja el. A teozófiai mozgalom a legtisztább etikai alapon létesült és főtörekvése az emberiség ideálisabb kulturáját mielőbb megteremteni.

A teozófiai irodalom irányító eszméi tényleg oly magasztosak, hogy az ember nagyon természetesnek találja azt, hogy a teozófiai mozgalom már az egész földkerekségen elterjedt és a nagy kulturnemzetek körében ritka lelkesedést keltett.

Angliában, Németországban, Franciaországban, továbbá Németalföldön, Ausztriában és Amerikában száz meg száz teozófiai egyesület működik, hatalmas irodalomra támaszkodván.

A teozófiai tanítás felvilágosítani kívánja az emberiséget a földi élet igazi céljáról és az emberiség kulturális rendeltetéséről. A teozófiai világnézet szerint az egész emberiség, a nemzetiségi és hitfelekezeti különbségek mellett is, szerves egészet alkot, melynek nemcsak az eredeti közös, de fejlődésének a végcélja is. A teozófiai irodalom észszerűen és meggyőzően fejtegeti a teozófiai világfelfogás, ez alaptételét. Nem holmi fantasztikus tanokról van a teozófiai irodalomban szó, hanem ellenkezőleg, csupa olyan tanításról, mely benne van az összes nagy vallások lényeges részében, valamint az ókor és középkor misztikus íróinak a műveiben, de a jelenkor ideálisabb gondolkodásu bölcsekedők tanításában is. A teozófiai világnézet csak szorosabban egybefoglalja az elszórt és az idők folyamán feledésbe ment etikai tanokat, és azok támogatására az egyes tudományokból merített újabb bizonyítékokra irányítja a materializmusban majdnem teljesen elmerült emberiség figyelmét.

A legnagyobb nyomatékkal hangsúlyozza a teozófiai irodalom az emberiség teljes szolidaritását és kulturai együvértartozását. Ez eszmének a terjesztésére hívja föl híveit a teozófiai társulat, mert hiszen ha az egyes nemzetek vezérlő köreit áthatja az ilyen magasztos tanok igazsága, a mostani félbarbár állapot megszűnik. Ott, a hol az emberiség szolidaritásának az eszméje gyökeret vert, lehehetetlen az öldöklő háború, az egymás iránt való gyűlölködés, az üldözés stb.

Mihelyt az emberiség irányító tényezőinél e szellemi átalakulás végbement, az egyes nemzetek összes szellemi és anyagi erejüket a civilizáció fokozására és az emberi kultúra gyarapítására fordíthatják. A emberiség testvéresülésére irányuló e törekvések világosan mutatják, minő fontos kulturális miszsiót teljesít a teozófiai mozgalom.

Politikai vagy egyházi törekvése a teozófiai mozgalomnak nincs, semmit sem támad: sem az államformát, sem az egyházat, sem pedig az egyes társadalmi intézményeket. Mindenre a teljes megértés szempontjából tekint, mint olyan jelenségre, a mely az emberiség fejlődése során mint törvényszerű fejlemény szükségképpen létesült.

A teozófiai mozgalom gyorsítani kívánja az emberiség kultúrájának a haladását azzal, hogy egy magasabb, ős idők-től ismert világnézetet iparkodik minél jobban terjeszteni. Ez

ideális törekvés hazánkban is talált lelkes hívekre. Ugy tudom, hogy nemsokára néhány bővebb felvilágosítást nyújtó munka, magyar nyelven is megjelenik. Addig ajánlhatók az angol nyelven és német fordításban megjelent következő művek: Trine; «In June with the Infinite»; «In Harmonie mit dem Unendlichen»; — Dr. Hartmann. «Magik»; «Magie»; — Blavatsky, «Key to Theosophy»; «Schlüssel zur Theosophie».

Mindazok, a kik a teozófiai világnézettel közelebbről megismerkedtek, meg vannak győződve annak észszerűségéről és nagy kulturális jelentőségéről. Az etikai alapon álló teozófiai tanítás hivatva van, a beavatottak szerint, fokozatosan az emberiség szellemi ujjászületését létrehozni. Annak megvalósulásával pedig, az emberiség kulturális életében kétségkívül egy valóban humánus, átszellemült korszak kezdődik.

HAZUGSÁG. Most már azok is kénytelenek látni, akik eddig úgy tettek, mintha nem látták volna, hogy micsoda rettenetes hazugságra épült a mi legutóbbi négy évtizedünk. Hazugság volt, hogy amíg van egy nemzeti életre törekvő magyar nemzet és van egy osztrák császár, aki egyúttal magyar király is, — addig «harmónikus együttműködés»-ről álmodni is lehetséges. Hazugság volt, hogy mindnyájan «egyet akarunk» e honban és csak az eszközökben és módokban volt különbség. És hazugság volt, hogy «lojális béketüréssel», «bölcshiggadsággal» várva, nemzeti céljainkat megközelíthetjük valaha. Most már kiderült, hogy a nagyképűek, akik folyton a bölcshiggadságot prédikálták, vagy kaján tanácsosok voltak, vagy pedig naiv emberek, akik nem tudtak okulni a múlton és elhitték, hogy a dinasztiákban is teremnek oly furcsa plánták, mint például a krumpli, amelynek felső bogyója mérgező, alsó bogyója pedig táplálék. Most már világos, hogy aki türelmet, lojális béketürést és passzív reménykedést ajánl e nemzetnek, úgy tesz, mintha a galambnak ajánlaná valaki:

— Nyirbáld le gyorsröptű szárnyaidat lojalitásból és a vércse meg fog kegyelmezni!

Irodalom. — Művészet.

Ötödik evangélium.

— Nyitrai József könyve. —

És Jézus ismét megszületik egy mélységesen kék éjszakán, amelyen ősrégi eszmék sorvadnak el. Miesbachban, Bajorország kisvárosában lát napvilágot s a szent keresztiségben Jézus nevet kap a Sirach fiának példájára. Nevelő atyja most is ács, de már mester, az is egy nagy német vaggongyárban. A mellett sztrájkvezér, akinek nincs maradása a gyárban. Elhagyja tehát szülőföldjét és Tirolba vándorol, ahol Jézus nevelkedik. Gyermekeveiről nem sok áll rendelkezésünkre. Komoly, korán érett gyermek volt, akinek ifjusága magányos és szomorú volt.

Elszomorította a tudat, hogy a kétezer év előtti világ sokkal jobb volt, annál, amelyet most kell megváltania. Eljövetelére sokan vártak. Mégis csak az egy Erazmussal, unokatestvérével érintkezett. Erazmus volt az első az apostolok közül, aki az emberi átalakulás szüksége mellett agitált — a zsurnalisztika fegyvereivel. Ő meghallotta a föld dübörgését és sejtette, hogy új idők fognak eljönni az emberiségre. Ez idő alatt pedig Jézus bejárta bolyongásaiban a falvakat és elhagyott tanyákat. Hire csakhamar elterjedt a környéken s a miesbachi plébános megkérdezte, hogy voltaképen minek is tartja magát.

Én rajtam az Úr lelke van, felelte Jézus, mivelhogy felkent engem. Azért küldött, hogy a szegény emberiségnek az evangéliumot hirdessem, hogy szabadulást hirdessek a rabszolgáknak.

Beszéde nagy zavarokat támaszt a katolikus világban, mert akadtak, akik hittek neki. Jézus pedig tanítja az embereket, tanítja őket, hogy hitet tanítani nem szabad, mert azt tanítani, hogy mit higyjünk, az képtelenség. A bibliának kell alkalmazkodnia a tudomány és haladás vívmányaihoz, nem megfordítva. Ne féljünk az Isten büntető kezétől, de jutalmat se várjunk tőle. Fölösleges az ima is, jótettre és nem imára van szüksége az emberiségnek. És nincs föltámadás, mert édes ujólag öntudatlan atómmá válni. Ámde ez a beszéd nem

nyeri meg a katolikus papság tetszését és Jézust kikergetik a miesbachi paplaktól, a münchen-freisingi érsek udvarában pedig szertelen dühre gerjedt ellene. Tanítványa, Erasmus is szomorúan és kételyekkel tért vissza Jézushoz Bajorország tartományaiból. A merre csak járt, a papok mindenütt Jézus ellen izgatták a népet; s másodszeri eljövételét a filozofok és szociológusok is fölöslegesnek tartották. Jézus nem törődött mindezzel, mert ő eljött, hogy a létért való küzdelem forgatagában megálljon mint a kőszál s körébe gyűjtse a munkást és a munkaadót. Írók és művészek közül választja apostolait s Erasmus az első apostol.

Az új megváltás csak nagyon lassan halad előre. A főpapok, főurak és munkaadók nem sok jót várnak Miesbachból, csak a föld szegény népében támad reménység. A hatalmasok pedig elküldötték hozzá három főemberüket: Othmár müncheni érseket, Von der Heide birodalmi grófot és Gierig gyárost, mert nagy volt az aggodalom, hogy Jézus igéi fölforgatják a társadalmat. Jézus a velük való beszélés alatt ismeri fel sorsának rettenetes tragikumát. Amit kétezer év előtt hirdetem, mondja, arra nem ismerek rá, annyira kiforgatták azok, akiknek érdekükben állt. Hiábavaló hitetek és farizeus imádságaitok. Szavait mohón itta a föld. Igéi elterjedtek a világ minden irányába s a napilapok szerte vitték tanításait. A gazdag mosolygott, a szegény reménykedett. Csak a Vatikán hallgatott büszkén.

Jézus pedig fölment az időben München városába, a hol gyűlésre gyülekeztek a munkások és munkaadók. Elmegy a népgyűlésre is, de ott nem hallgatnak reá és magára marad. Azután mély gondolatokba merülve szomorúan távozik. Utján összetalálkozik a Demimonde nővel, aki térdre esik előtte és alázattal könyörög bűnbocsánatért:

— Tisztíts meg Uram nagy bűneimtől s add szeretetedet szeretetemért!

— Kelj föl leányom — mondja neki Jézus, — a te bűneid megvannak bocsátva s többé ne vétkezzél.

És maga köré gyűjti a huszadik század pogányait, az írókat és művészeket, új apostolait. De ezek kiábrándítják. Jöttél a gazdagokhoz? Nem fogadnak be. A munkásokhoz? Nem hallgatnak rád. A tudósok lenéznek, egyházad papjai pedig halálra üldöznek. Mert a világ és emberiség javulását nem lehet siettetni. Néma megihatottsággal bolyongtak az utcán, mikor pedig fölkel a nap, fölkel ellene a társadalmi rend is; kijönnek hozzá legnagyobb oszlopai és eleinte szép szóval akarják rábírní, hogy hagyja abba tanításait.

Megretten a Vatikán is és fél, hogy Jézus megjelenik bronz kapuja előtt és azt mondja a főpap svájci zsoldosainak, hogy földi helytartójával akar beszélni. Jézus pedig tényleg elmegy az örök városba, ahol hatalmas pártja akad a szegények között. De a Vatikán intéző körei nem nyugodnak. Őrültnek és csalónak nyilvánítják és ráveszik a Kvirinált, hogy távolítsa el. Jézus pedig eltávozik. Még egyszer maga köré gyűjti tanítványait, miként kétezer év előtt s azok szótlanul komoran töltik el vele az utolsó vacsorát. Az a kétezer év előtti éj a Getsamané kertben, nem volt borzasztóbb ennél. Feltárul előtte tragikuma, hogy az emberiséget nem lehet megváltani, hogy erre semmiféle Isten nem képes s hogy erre a megváltásra nincs szükség. Fájdalom járta át szívét, homlokát kiverte a hideg veriték s égre emelvén szemeit, fölkiáltott: Atyám, ha lehetséges, távolítsd el tőlem a pohárt. Mindazonáltal ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied. És ez a pohár keserűbb mint akkor! Az éjjelt átvirrasztotta, mert embernek lenni kín, Istennek lenni gyötrem. A pirkadó hajnalban azután kiment az örök városból s eltűnt egy erdő mélyében. Nem tért meg onnan soha!

— — — — —

Ez rövid tartalma, Yartin József könyvének, az ötödik evangéliumnak és a kérdésnek, melylyel ez foglalkozik. Az író az apostolok örökszép nyelvén írta meg, kegyetlen igazságokkal és kegyes hazugságokkal telt könyvét, melyet csak kevesen fognak megérteni.

HELTAI JENŐ ELBESZÉLÉSEI. A «Vidám Könyvek» sorozatában ötödmagával egyidőben egy elbeszélés kötet jelenik meg a jövő héten Heltai Jenőtől, lapunk főmunkatársától. Az öt kötet méltatására, megjelenésük után rátérünk, most csak Heltai Jenő egy bájos elbeszélését közöljük e számunkban mutatóul. A «Vidám Könyvek» Singer és Wolfner kiadásában jelennek meg és ez sok választékosságot, ízlést jelent külsőben, belsőben egyaránt.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

123

Azonban a hercegnő mondókáját be sem fejezve, könyekbe tört ki.

— Nem tudom, hogy mi van velem. Ne hallgasson reám. Feledje el azt, amit most mondtam.

Pierre vidámsága hirtelen eltűnt. Szorongva faggatta a hercegnőt, kérte, hogy tárja fel neki a valót, mondjon el mindent, bizza reá magát, azonban a hercegnő tulságosan megijedt az iménti bátorságától s hallani sem akart a további vallomásról. Csak arra kérte Pierret, hogy feledje el az imént hallottakat, hisz ő maga sem tudja voltaképen mit is mondott. Nem bir semminemű bánattal kivéven András herceg eljegyzését, amely oly nagy viszálynak lön okozója.

— Mi hir Rostovékról? — kérdé, a beszélgetésnek más fordulatot adandó! — Ugy hiriik, hogy Moszkvába költöznek? André is várom. Nagyon szeretném, ha itt találkoznának.

— S hogyan vélekedik most ő az ügyről, — kérdé Pierre. Az «Ő» alatt az öreg herceget értette.

Mária hercegnő fejét csóválta.

— Mit tegyünk. Már az esztendőhöz kevés idő hiányzik. Bár csak túllennénk a viszontlátás első percein. Remélhetőleg, látom őket. Ön már régtől fogva ismeri, — kezdé Mária hercegnő — mondja meg nekem az igazat — de őszintén — de a tiszta igazat: Milyen leány s milyennek tartja ön őt? De csak a tiszta igazságot... Nemde belátja, hogy André sokat kockáztat, amennyiben atyja akarata ellen cselekszik s így hát szeretném tudni...

— Egy halvány sejtelem, — mondá Pierrenek, — hogy e körülírt beszédben és ez ismeretlen a tiszta igazságot kérő szavakban Mária hercegnőnek irigység nyilvánul meg jövődöbeli sógor-nőjével szemben, s hogy szinte várja András herceg választásának rosszalását, de Pierre nem észére, hanem a szivére hallgatott.

— Nem tudom, mint válaszoljak kérdésére, — szólott

pirulva. — Meg sem tudom mondani, hogy milyen a leány. Egyáltalán nem vagyok képes őt hüen vázolni, annyit azonban tudok hogy elragadó, de hogy mi teszi elragadóvá, azt nem tudom . . . Ennél többet nem mondhatok.

Mária hercegnő nagyot sohajtott s arckifejezése mintegy mondani látszék: Ilyen ítéletet vártam, ezt rettegetem!

— Ákos? — kezdé a hercegnő ujból.

Pierre kis ideig gondolkodott. Azt hiszem, nem okos, vagy tán mégis az. Nem helyez súlyt reá, hogy annak tartassék . . . nem, nem, ő csak elragadó, bájos s semmi egyéb.

Bolkovszky Mária rosszalólag rázta fejét.

— Ah, de szeretném őt szívembe zánni! Mondja ezt meg neki gróf, ha előbb látná. mint én.

— Ugy hallom, hogy már e napok valamelyikén megérkeznek.

Mária hercegnő elmondotta Pierrenak terveit, miképpen akar megbarátkozni sógornőjével azonnal megérkezte után s miként lesz azon, hogy az öreg herceggel megkedveltesse jövődöbeli menyét.

IV.

Pétervárott nem sikerült Borisnak gazdag menyasszonyt há-
lójába keríteni, s most Moszkvában óhajtott szerencsét próbálni.

Itt a két leggazdagabb eladó leány, Julia s a hercegnő közül kellett választania.

Mária hercegnőt bárha nem is volt csinos, mégis vonzóbbnak találta Juliánál, de valamely megnevezhetlen oknál fogva rop-
pant kinosnak tetszett neki a hercegnő előtt nyilatkozni. Az öreg herceg névnapján találkoztak s Mária hercegnő alig méltatta figyelemre a szerelemre célzó beszédeit, valahányszor Boris e beszéd-
tárgyba fogott, a hercegnő kitérően válaszolt.

Julia ellenben csak az ő sajátosságát képező készséggel fogadta hódolatát.

Kouragin kisasszony 27 éves volt. Két fivére elhalálozásával jelentékenyen meggazdagodott: Még csak csinosnak sem lehetett nevezni — ő azonban ma szebbnek, vonzóbbnak találta önmagát, mint valaha.

Eme tévedésben elsősorban gazdagsága, másodsorban kora erősíti meg. Minél inkább vénült, annál kevésbé volt veszélyes a férfiakra nézve, akik most már fésztenül beszéltek vele s a

kötelezettség bárminemű terhe nélkül vehettek részt ebédein s estélyein. Az a férfiú, a ki tíz évvel ezelőtt már csak a mendemonda s a téves feltevések kedvéért sem akart naponként olyan házban megfordulni, a hol egy 17 éves leány van — most naponként eljárt s nem beszélt vele úgy, mint egy gazdag örökösnevel, hanem mint egy szegény, de régi jó ösmerőssel.

Az ebédein s estélyein, a melyekre minden alkalommal külön hívták meg a vendégeket, naponként nagy társaság — de különösen olyan férfiak gyűltek össze, kik éjtélkor vacsoráltak s hajnali három óráig ott maradtak. Nem volt a színházban olyan bál, «séta-hangverseny» vagy színi előadás, melyen Julia hiányzott volna. Mindig a legújabb divat szerint öltözködött. Mindez azonban untatni látszott, ki is jelenté mindenkinek: «Hogy nem hisz a barátságban, sem a szerelemben, de még az élet örömeiben sem, megelégedést csak a tulvilágon remél. Mélabuja nem gátolta meg a vigalmak részvételében, sőt a nála megforduló ifjak igen kellemesen töltötték el ott idejüket. Minden érkező vendég számot vetett mélabúra hajló egyéniségével s elsőbbed is ez irányban tettek eleget vendégi mivoltuk kötelességének s csak azután fordultak a világi beszédek, a tánc vagy játék felé.

Csak egy néhány ifju — élükön Borissal — tartottak ki állhatatosan a mélabus Julia mellett. Ezekkel hosszasan értekezett a földi dolgok semmisségéről, megmutatta nekik emlékkönyvét, a mely szomorú kébekkel, idézetekkel és költeményekkel volt tele.

(Folytatjuk.)

Főszerkesztő: Bródy Sándor.

Felelős szerkesztő: Lőránt Dezső.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő.

Szerkesztőség: Erzsébet-körút 9.

Kiadja a „Jövendő“ kiadóhivatala.

A Jövendő előfizetési ára egy hóra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

A „Jövendő“ kiadóhivatala.
Budapest, Lövölde-tér 1.

RITKA ALKALOM

tennisz-kellékeket olcsón és jól beszerezni.

ÁLLANDÓ SPORTKIÁLLÍTÁS

tennisz, football, atlétika- és tornaterem berendezésekből.

A tennisz-idény derekán raktárunk tulhalmozottsága miatt (több mint 4000 raket) mindennemű tennisz-cikk, ugymint tennisz-raket, labda, háló, cipő sapka és tennisz-ingek az amugy is olcsó eredeti gyári árakból még **10 százalék kedvezményt** nyújtunk míg a készlet tart. **Senki el ne mulassza ezen kedvezményt igénybe venni. Kivánatra árjegyzéket küldünk.**

PLÖKL ÉS HAAS egyedüli legrégibb sport - szaküzlete
BUDAPEST, VI., Andrásy-ut 13.

BÉRCZI D. SÁNDOR

Női kézimunka nagyiparos

BUDAPEST, KIRÁLY-UTCA 4.

Alapított 1883

2600 ábrát tartalmazó
női kézimunka-
— ugyszintén —

férfi- női- és gyermek-
harisnya képes
árjegyzékeket *vidékre*
díjmentesen küldöm.

Egy női divat áruházról!

Egy jó hírnevű cég üzlete élénk feltűnést kelt izléses és gazdag áruházával. Ez a cég: **Grünwald és Wahl** (Schreier Viktor utódai) **IV., Váci-utca 26. sz.**

A női divatnak minden ujdonsága föllelhető e párisi nivón álló üzletben. Különösen meglepő szépek az idei tavaszi ujdonságai. Nagy választék különlegességekben, ágyneműekben, pongyolákban juponokban stb.

Menyasszonyi kelengyék!

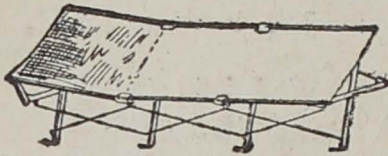
Egy hónapra 1 korona.
Negyedévre 3 korona.
Félévre . . . 6 korona.

MINDEN SZÁM
20 FILLÉR

Kadóhivatal
LÖVÖLDE-TÉR 1. SZ.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

M. kir. szabadalom 31530.

Szenzációs találmány!

Összerakható és kézi-
táskában hordható **ágy**. Nappal kis
helyezhető és éjjelre kényelmes ágy. Fölös-
legessé teszi az ágynevet. Szűk lakásokban megbecsülhetetlen. Vendég-, gyer-
mek- és cselédszobákban és kirándulóknak nélkülözhetetlen.

Kapható: **FREUDIGER MÓZES és FIAI**
magyar ágy-, fehér- és ruhanemű gyárában
BUDAPEST, LAUDON-UTCZA 6.

Telefon 20—75.

Árjegyzék és leírás kívánatra bérmentve.

Összerakva.

Telefon 20—75.

HA ŐSZÜL A HAJA STELLA-VIZET HASZNÁLJA A HIRNEVES

mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Kapható egyedül **ZOLTÁN BÉLA** gyógyszer-tárában.

Ő császár és királyi fensége József főherczeg udvari szállítója.

Budapest, V. ker., Szabadság-tér, Sétatér-utca sarok.

Egy üveg ára 2 korona.

Mig eddig a régi bőrbetegségek, a legkülönbözőbb súlyos idegbajok (neurasthenia vitustáncz), a sápkór a női arcot eléktelenítő pattanások s a női nemi szervek folyásokkal kombinált hurutos megbetegedéseinek kezelésénél csekély értékű idegen vizekre voltunk utalva, addig újabban a

PARÁDIARSEN

vizben vastartalommal olyan kincsünk van, mely minden eddigi arsensavas viznél (Roncigno Levico) hatásosabb, könnyebben emészthető s manapság már, minthogy legelőkelőbb orvosi tekintélyeink felkarolják s a fogyasztók egész serege dicséri hatásait, hazánkban csaknem kizárólagos keresletnek örvend.

Egy postaláda (7 palack) parádi arsen vastartalmu gyógyvizet Magyarország összes postaállomásaira 5 korona 80 fillérért bérmentesen szállítja

Főraktár: **ÉDESKUTY L.** cs. és kir. udv. szállító Budapestben

Kapható minden gyógytárban és megbízható fűszerkereskedésben.

Páratlanok a maguk nemében

a gyümölcs-kiállításon ezüst éremmel kitüntetett az
Első Alföldi Cognac-gyár Részv.-Társ. cég Kecskeméten
Barack-szesz, Barack-cognac, Barack-crème, Gyógy-cognac,

48-as likőr

Port-Arturi keserű, Jéglikőr,
Influenza elleni likőr.

MOGADOR és MALAKOFF

kitűnő gyomorerosító, likőr és egyéb gyártmányai.

Kapható mindenütt!

MTA
1826 K